[redacted]

Datum 17 februari 2022
Onderwerp Besluit op uw Wob-verzoeken
Behandeld door [redacted]
Ons kenmerk Z21-6130, Z21-6128, Z21-6127 / D22-2269
Uw kenmerk
Bijlagen

Geachte [redacted]

Bij de brieven van 30 augustus 2021, bij mij binnengekomen op 31 augustus 2021, heeft u drie verzoeken op grond van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob) ingediend, waarin u vraagt om informatie omtrent de beheerplannen en schouwrapporten van enkele gebieden van Staatsbosbeheer. Bij brief van 6 september 2021 is de ontvangst van uw brief bevestigd. Bij deze ontvangt u het besluit op uw verzoeken, die gezamenlijk zijn behandeld.

Per brief d.d. 4 oktober 2021 heb ik de beslissing op uw Wob-verzoek op grond van het bepaalde in artikel 6 lid 2 van de Wob met vier weken verdaagd, omdat met het verzamelen van de door u gevraagde informatie meer tijd is gemoeid. Daarbij heb ik u om verduidelijking gevraagd over wat u precies bedoeld met 'schouwrapporten', aangezien dit betrekking kan hebben op meerdere zaken. U heeft niet op deze vraag gereageerd.

Uw Wob-verzoek
Het tijdstip van indiening van uw verzoek is bepalend voor de reikwijdte van uw verzoek. Een Wob-verzoek kan nooit betrekking hebben op na dat verzoek vervaardigde documenten.[1] Dit betekent dat documenten vervaardigd na 30 augustus 2021, niet zijn meegenomen bij de behandeling van uw Wob-verzoek.

U vraagt in uw Wob-verzoeken om de volgende zaken:
- Z21-6127: alle informatie/documenten met betrekking tot het natuurbeheerplan en schouwrapporten voor recreatieterrein *Kibbelkoele te Noord-Sleen (gemeente Coevorden)*
- Z21-6128: alle informatie/documenten met betrekking tot het natuurbeheerplan en schouwrapporten voor recreatieterrein *Emergobos te Westerlee (gemeente Oldambt)*
- Z21-6130: alle informatie/documenten met betrekking tot het natuurbeheerplan en schouwrapporten voor recreatieterrein *de Moere (Grote en Kleine Moere) te Grolloo (gemeente Aa en Hunze)*

[1] ECLI:NL:RVS:2015:623

Resultaten onderzoek
Ik heb uitgebreid onderzoek uitgevoerd of Staatsbosbeheer beschikt over de documenten waarop uw informatieverzoek betrekking heeft. Ik heb hiervoor het (digitaal) archief en betrokken collega's geraadpleegd.

Ik heb drie documenten aangetroffen, namelijk de beheerplannen voor (onder andere) de gebieden die u in uw verzoek noemt. Deze zijn als volgt genummerd:

- Z21-6127-1: beheerplan Sleenerzand en Witteveen (t.a.v. Kibbelkoele te Noord-Sleen)
- Z21-6128-1: beheerplan Oldambt (t.a.v. het Emergobos te Westerlee)
- Z21-6130-1: beheerplan Hondsrug (t.a.v. de Moere te Grolloo)

Overwegingen
Financiële/economische belang Staatsbosbeheer, art. 10 lid 2 sub b Wob
Op grond van artikel 10, lid 2, aanhef en sub b Wob blijft verstrekking van informatie achterwege voor zover het belang daarvan niet opweegt tegen de economische of financiële belangen van Staatbosbeheer. In de documenten zijn begrotingen opgenomen voor de beheerkosten per beheereenheid. Bij openbaarmaking van deze gegevens, komt het financiële belang van Staatbosbeheer in het geding omdat in dit geval bekend wordt met welke kosten Staatsbosbeheer rekening houdt. Aangezien deze begrotingen nog actueel zijn, zou openbaarmaking van deze bedragen de onderhandelingspositie van Staatsbosbeheer bij besteding hiervan in de toekomst kunnen verslechteren. Dit weegt zwaarder dan het belang om deze bedragen nu al openbaar te maken.

Tot personen herleidbare gegevens, art. 10 lid 2 sub e Wob
De documenten die betrekking hebben op uw verzoek, bevatten persoonsgegevens. Verstrekking van persoonsgegevens blijft op grond van artikel 10, lid 2 aanhef en sub e Wob achterwege wanneer het belang daarvan niet opweegt tegen het belang van de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer. In de documenten staan onder andere namen. Van openbaarmaking van persoonsgegevens zoals namen, handtekeningen, telefoonnummers en e-mailadressen wordt in lijn met vaste rechtspraak in beginsel afgezien.[2] Namen van personen die uit hoofde van hun functie in openbaarheid treden, worden wel openbaar gemaakt.

Besluit
De door u gevraagde zaken vallen onder de reikwijdte van de Wob. Ik heb besloten tegemoet te komen aan uw verzoek en de documenten (deels) openbaar te maken. In de bijlage bij dit besluit treft u drie documenten aan. Voor de overzichtelijkheid heb ik de bijlagen genummerd.

Ik heb de in de bijgevoegde stukken vermelde persoons- en financiële gegevens (deels) onleesbaar gemaakt. Voor de motivering verwijs ik u naar de overwegingen. Per onleesbaar gemaakt onderdeel is zichtbaar op welke grond de informatie niet openbaar wordt gemaakt. Informatie die niet onder de reikwijdte van uw verzoek valt, maar wel in de documenten is opgenomen, maak ik niet openbaar.[3] Deze passages zijn onleesbaar gemaakt.

[2] ECLI:NL:RVS:2018:321
[3] ECLI:NL:RVS:2018:1356

Rechtsmiddelen
Indien u het met dit besluit niet eens bent, kunt u binnen zes weken na verzending van dit besluit schriftelijk bezwaar maken. Ook een andere belanghebbende kan tegen dit besluit bezwaar maken. Het bezwaarschrift kan worden gezonden aan de Directeur Staatsbosbeheer, Postbus 2, 3800 AA Amersfoort. U wordt verzocht een afschrift van dit besluit bij het bezwaarschrift te voegen.

Een bezwaarschrift moet zijn ondertekend en bevat tenminste :

- Naam en adres van indiener;
- Dagtekening;
- Omschrijving van het besluit waartegen het bezwaar is gericht;
- De gronden waarop het bezwaar rust.

Het niet voldoen aan deze eisen kan leiden tot niet-ontvankelijkheid van het bezwaarschrift.

Als u nog vragen hebt dan kunt u contact opnemen met [redacted] of Wob@staatsbosbeheer.nl.

Met vriendelijke groet,
de directeur Staatsbosbeheer, namens deze,

[redacted]

drs. B.A. Revis
directeur Terreinbeheer & Ontwikkeling

staatsbosbeheer

Beheerplan

Sleenerzand en Witteveen

2018 - 2023

Versie datum: 17-11-2017
Teamleider: Art. 10 lid 2 sub e

Geaccordeerd door:
Datum akkoord:

1: Algemeen

In de kwaliteitssturing van het beheer werkt Staatsbosbeheer met beheerplannen voor het terreinbeheer. In dit beheerplan wordt 12 jaar vooruit gekeken. Het bevat de integrale uitwerking van de ambities en concrete doelen voor het terreinbeheer in de planeenheid. Elk beheerplan bevat een maatregelplanning voor de komende 6 jaar. Jaarlijks wordt het beheerplan geëvalueerd en bijgesteld.

Een vastgesteld beheerplan is niet het einddoel maar het startpunt van een nieuwe periode van beheer. Het beheerplan, vastgelegd in CMSi, ondersteunt het gehele beheerproces en biedt de mogelijkheid om de voortgang van de maatregelen vast te leggen en interactief de planning bij te stellen en de kwaliteit te evalueren. Kortom, het beheerplan is dé basis voor het vastleggen van alles wat met terreinbeheer te maken heeft.

Dit Beheerplan Slenerzand & Witteveen geeft weer welke ambities, doelen en welk terreingebonden beheer er van toepassing zijn op de planeenheid voor de jaren 2018 - 2023.

1.1: Gegevens planeenheid

Planeenheid:	Sleenerzand en Witteveen
Object(en):	Boswachterij Sleenerzand, Sleen, Wezup, Witteveen
Totaal areaal (ha): *	1850,69
Team:	Emmen en Sleen
Provincie:	Drenthe
Divisie:	Beheer en Ontwikkeling
Looptijd beheerplan:	2018 - 2030

* Het ‘totaal areaal’ van een planeenheid is de som van de kad. administratieve oppervlakten van alle percelen met status: in eigendom’, ‘in erfpacht gegeven’, ‘in erfpacht genomen’ of ‘in gebruik genomen’, zoals geregistreerd in de percelenadministratie in CMSi.

1.2: Algemene omschrijving

De planeenheid Sleenerzand & Witteveen bestaat grotendeels uit (multifunctioneel) bos, kleinschalige natte en droge heideterreinen, vennetjes, landschapselementen en archeologische monumenten, veelal op zandgrond. Het Sleenerzand & Witteveen bestaat uit de volgende objecten:

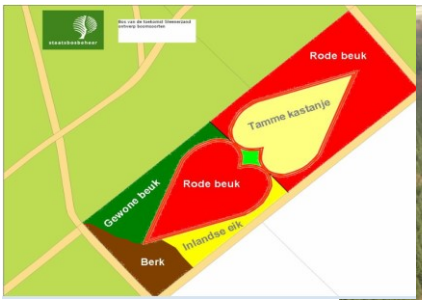
Planeenheid	Object	Som van Opp (ha)
Sleenerzand en Witteveen	Boswachterij Sleenerzand	1.470,49
	Sleen	87,22
	Wezup	138,71
	Witteveen	159,13
Eindtotaal		1.855,54

Daarnaast zijn er in de planeenheid nog enkele deelobjecten te onderscheiden, die vanwege de geografische ligging of vanwege de bestemming apart benoemd worden:

- Sleenerzand Noord: Sleenerzand ten noorden van het Oranjekanaal
- Sleenerzand Zuid: Sleenerzand ten zuiden van het Oranjekanaal
- Bos van de Toekomst
- De Kibbelkoele
- Het Bosreservaat
- Wezup
- Witteveen

Deelobjecten Sleenerzand (Noord en Zuid)
Deze objecten 'volgen' de provinciale weg (N376) tussen Sleen en Schoonoord. Grotendeels is dit multifunctioneel bos op een zandondergrond met accenten op beleven en op benutten. Er zijn natuurparels zoals vennen en heideterreinen, er zijn cultuurhistorische parels zoals pingoruines en keiwegen, en er zijn archeologische parels zoals celtic fields, hunebedden en grafheuvels.

Deelobject Bos van de Toekomst
Dit bos is aangelegd met hulp van externen en is een herdenkingsbos: in 2009 konden mensen tegen betaling een boom planten ter nagedachtenis van een dierbare. De aanplant is gedaan in de vorm van twee harten. Het gemengde bos, bestaande uit verschillende soorten loofbomen, kent een parkachtige structuur en wordt ook als zodanig onderhouden.

Deelobject De Kibbelkoele
De Kibbelkoele is ligt ten oosten en aan de rand van de N376 en is een recreatiegebied van in totaal ca 120 hectare. Dit recreatiegebied kenmerkt zich door een door zandafgraving ontstane waterplas / zwemplas met een strandje en daaromheen bos en heide. Het terrein kent twee goed bereikbare parkeerplaatsen van Staatsbosbeheer. De wegen door het gebied zijn openbaar. Aan de rand van het gebied aan de kant van 't Haantje bevindt zich het Bosbad. De zwemplas heeft een kiosk en een toiletgebouw tot zijn beschikking. Deze voorzieningen worden verpacht aan een horecaondernemer, die tijdens de zomermaanden dagelijks geopend is. Aangezien er in de Kibbelkoele overlast wordt ervaren van sextoerisme, is er voor dit gebied een herontwikkelingstraject beoogd.

Deelobject het Bosreservaat
Ten zuiden van de N381, is er door Staatsbosbeheer in de jaren '90 een stuk bos van 38,5 hectare als bosreservaat aangewezen. Dit bosreservaat is 1 van de 50 aangewezen bosreservaten in Nederland. Het bosreservaat wordt gemonitord op bosontwikkeling. Doel hiervan is kennisopbouw over bos(beheer).

Deelobject Wezup
Wezup is niet een aaneengesloten eenheid als het gaat om natuur en landschap, maar betreft een versnipperd arsenaal aan diverse landschapselementen (houtsingels, struweel, hakhoutbosjes) van in totaal 138 hectare.

Deelobject Witteveen
het Deelobject Witteveen ligt nabij het dorp Witteveen en betreft een aaneengesloten stuk multifunctioneel bos van een kleine 160 hectare. Onderdeel van dit deelobject is een zandafgraving en een waterplas.

1.3: Ligging en kaart

1.3.1: Beschrijving

De planeenheid Sleenerzand is gelegen ten noordwesten van Emmen en ten Noordoosten van Hoogeveen. Aan de noordgrens wordt de planeenheid begrenst door Schoonloo, aan zuidkant door Coevorden, aan de oostkant door Emmen en aan de westkant door Hooghalen.

In de planeenheid bevinden zich verschillende dorpen: De Kiel, Schoonoord, Wezuperbrug, Noordsleen, Sleen, 't Haantje, Wezup, Aalden (gedeeltelijk, alleen de noordkant), Zweeloo (gedeeltelijk, alleen de noordkant) en Witteveen.

1.3.2: Bestuurlijk administratieve context

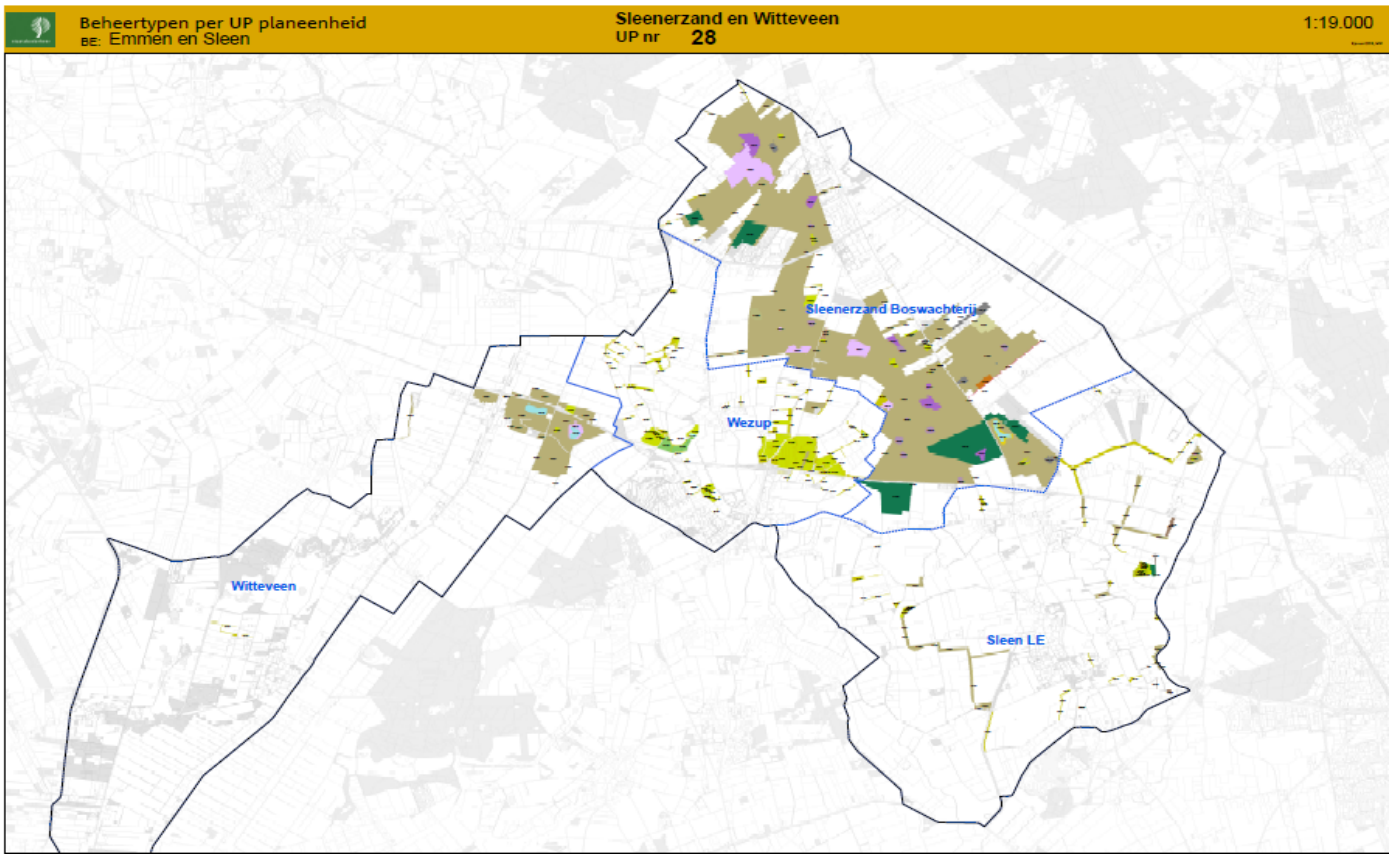
Tabel: Bestuurlijk administratieve context

Categorie	Omschrijving
Gemeente	Coevorden
Gemeente	Midden-Drenthe
Provincie	Drenthe
Waterschap	Waterschap Vechtstromen

1.3.3: Kaartbeelden planeenheid

Planeenheid Slenerzand & Witteveen.

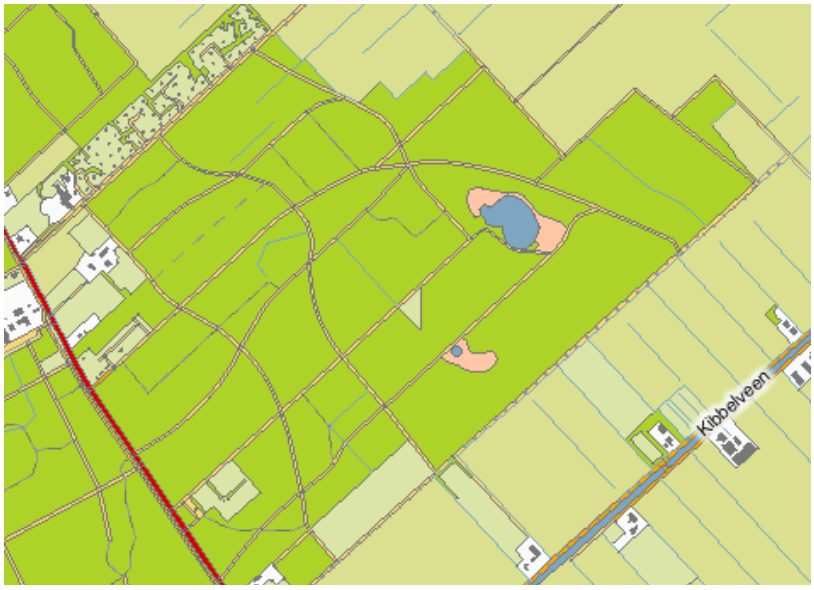

1.3.4: Extra kaarten

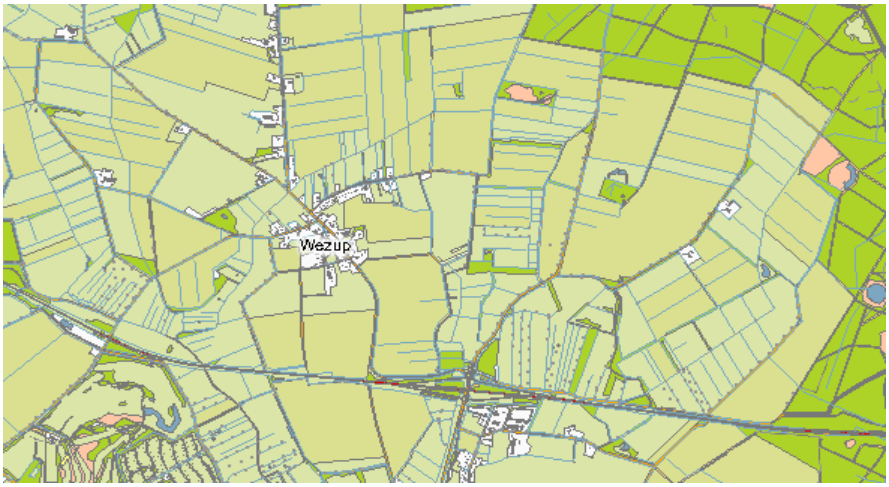
Deelobject De Kibbelkoele

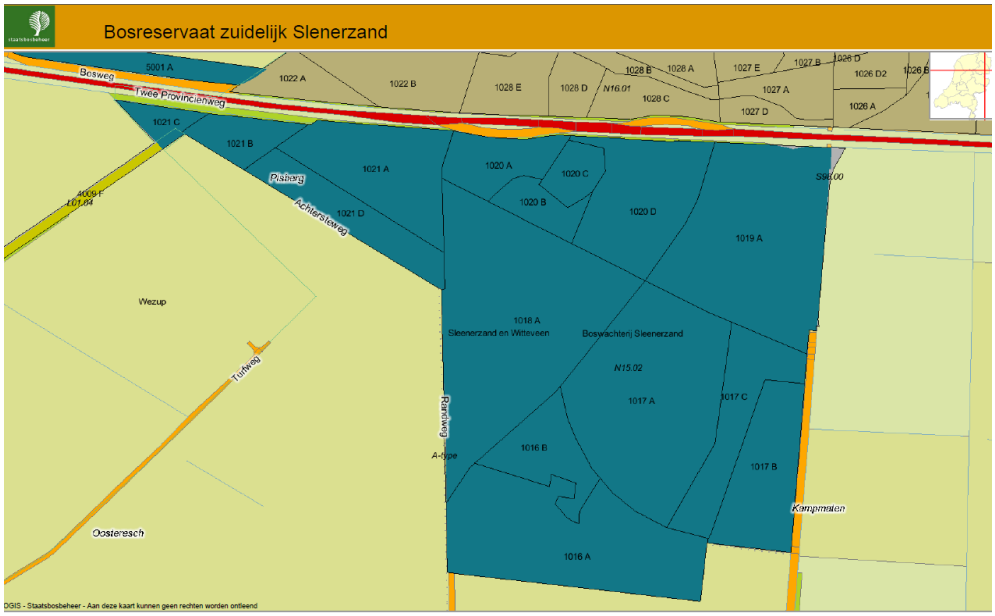
Deelobject Bos van de Toekomst

Deelobject Wezup

Deelobject Bosreservaat

Deelobject Witteveen

2: Beleid

2.1: Relevant beleid

Tabel: Relevant beleid

Internationaal Niveau	Nationaal Niveau	Regionaal Niveau
	Archeologie	
	Nationaal waterplan 2016-2021	
	WB21 (Waterbeheer 21e eeuw)	
	Wet Natuurbescherming	
		Relevant regionaal beleid is opgenomen onder kop 2.4

2.2: Internationaal

Beleid	Betekenis voor de planeenheid	Referentie
Malta	Sleenerzand eo grafheuvels, Celtic Fields en hunebedden, karresporen	http://wetten.overheid.nl/BWBV0002031/2007-12-12
UNESCO Werelderfgoed	Geopark De Hondsrug: daar is het Sleenerzand onderdeel van.	Unesco internationale erkenning

Verdrag van Malta
Europees Verdrag inzake de bescherming van het archeologisch erfgoed (herzien), Valletta, 16-01-1992

Op de Unesco Wereld Erfgoedlijst: Geopark de Hondsrug
Geopark de Hondsrug vertelt het verhaal van het Hondsruggebied tussen Groningen en Coevorden. Hoe zo'n 150.000 jaar geleden een onvoorstelbare ijsmassa alles platwalste wat op haar weg kwam. Duizenden jaren al wonen er mensen. Zij gaven het Hondsruggebied een unieke bewoningshistorie. Nergens ter wereld is een gebied met vergelijkbare geologische ontstaansgeschiedenis. Aan de hand van exposities en expedities wordt dit unieke geologische en cultuurhistorische verhaal verteld.

2.3: Nationaal

Rijk- en internationaal beleid

Sinds 2017 is de 'nieuwe' Wet Natuurbescherming van kracht. Deze wet vormt kaders voor het geformuleerde beleid.
Natura 2000 en programma aanpak stikstof (PAS): deze beleidskaders zijn niet van toepassing op de planeenheid Sleenerzand & Witteveen.

Het Nationaal Natuur Netwerk (NNN), vroeger de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), is een landelijk netwerk van natuurgebieden met een speciale natuurkwaliteit. Het netwerk bestaat zowel uit afzonderlijke natuurgebieden als uit verbindingszones die deze natuurgebieden met elkaar verbinden.

De gebieden binnen de NNN.
Het karakter van de verbindingen is vastgelegd in de Gebiedsvisie NBL Ecologische verbindingszones.

Beleid	Betekenis voor de planeenheid	Referentie
Nationaal Natuurnetwerk	Begrensd als NNN (voorheen EHS)	Nationaal Natuurnetwerk
Natuurbeschermingswet/ Boswet	Maatregelen te toetsen aan vergunningplicht	http://www.provincie.drenthe.nl/natuurbescherming http://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/natuur-milieu/actueel/@121745/drenthe-voert-nieuwe/ "zie FSC ABC voor boswet na 1-1-2017: http://digitalis/Kerntaken/natuurbeheer/FSC/Lists/FSCABC/DispForm.aspx?ID=61&ContentTypeId=0x0100F4A00367D1283E4487301379A9387B53
Flora- en Faunawet	Ontheffing bij uitvoering maatregelen	http://www.provincie.drenthe.nl/loket/ppc-zoeken/@76044/beschermde-inheemse/
Wet Natuurbescherming	Opvolger van Nb-wet, BW en FF-wet per 1-1-2017	https://zoek.officielebekendmakingen.nl/prb-2016-6940

2.4: Provinciaal en regionaal beleid

Drenthe is rijk aan bossen en natuurgebieden. Naast ecologische waarde hebben deze ook grote economische en recreatieve betekenis. Het bosbeleid is gericht op versterking van economische, recreatieve en ecologische waarden van bossen. Bosuitbreiding wordt nagestreefd op, vanuit landschappelijk en natuurwetenschappelijk oogpunt, gewenste locaties.

Beleid	Betekenis voor de planeenheid	Referentie
Omgevingsvisie Drenthe	Kernkwaliteit Natuur, aardkundige waarden en archeologie, Kernkwaliteit Robuust Natuursysteem voor het gehele Slenerzand & Witteveen. Kernkwaliteit cultuurhistorie voor het zuidelijk deel van het Slenerzand & Wezup	Omgevingsvisie Drenthe
Omgevingsverordening Drenthe	Kernkwaliteit Natuur & Landschap, Kernkwaliteit aardkundige waarden, Kernkwaliteit Archeologie, Kernkwaliteit Robuust Natuursysteem voor het Slenerzand & Witteveen Kernkwaliteit Cultuurhistorie (zuidelijk deel Slenerzand + Wezup)	Provinciale omgevingsverordening
Natuurbeheerplan Drenthe 2017	Basis voor SNL. Beheer (beheertypenkaart), inrichting en kwaliteitsontwikkeling (ambitiekaart)	Beheerplan Drenthe 2017
Provinciale natuurvisie	Cultuurhistorisch spoor, recreatie.	http://www.provincie.drenthe.nl/publish/pages/108001/14102014_gastvrije_natuur-actualisatie-ipdf.pdf
Samenwerkingsdocument Geopark de Hondsrug en marketing Drenthe	Vermarkten / gezamenlijk uitdragen van beleving in de regio (Geopark De Hondsrug)	Samenwerkingsdocument De Hondsrug (concept nov 2017)
Bestemmingsplan	Bestemmingsplannen Buitengebied gemeente Coevorden	Samenvatting structuurvisie / bestemmingsplan buitengebied Coevorden

Beschermen

De provincie Drenthe:
De kaart met beheertypen in het Natuurbeheerplan Drenthe is overeenkomstig aan de beheertypen van SBB (OGIS). De kaart met ambitie-beheertypen van het Natuurbeheerplan is nog volop in ontwikkeling. De provincie heeft haar beleid ten aanzien van natuurbeheer opgenomen in het natuurbeleidsplan.

De planeenheid maakt onderdeel uit van het “Cultuurhistorisch spoor, dit vanwege het feit dat het gebied vele archeologische monumenten herbergt.

Beleven

De provincie Drenthe:
- Speerpunten zijn wandelen en fietsen (De vrijetijdsprovincie van NL 2020)
- Fietspaden: er zijn voldoende fietspaden in Drenthe, de focus ligt op de verbetering van bestaande voorzieningen, er zijn daarnaast ambities voor het faciliteren van MTB kampioenschappen en fietskampioenschappen.
- MTB visie Drenthe: themaroutes (stenen en rotsenroutes passend bij de gebiedsbeleving / het verhaal). MTB verenigingen onderhouden zelf de MTB-trajecten.
- Hippisch is men verenigd in Drenthe: ruiters vinden de hippische routes onderbelicht. Frisse lucht is een USP van de provincie Drenthe voor de hippische bedrijven. Dat sluit aan bij de behoefte, want het buitenrijden neemt toe. Het Recreatieschap trekt aan de hippische voorzieningen / infra en stelt 1,5 mio beschikbaar voor nieuwe routes. De insteek van Staatbosbeheer in deze is dat de hippische sector zelf een bijdrage levert aan het onderhoud van de voorzieningen speciaal voor de hippische sport (ruiterroutes, aanbindplaatsen bij picknick gelegenheden, etc.)
- Hondsrugtrail: dit is een initiatief vanuit ondernemers en gemeenten. Ondernemers staan aan de lat van verdere ontwikkeling van deze trail.
- Wandelknooppunten: het Recreatieschap, de gezamenlijke gemeentes en de terreinbeherende organisaties zijn druk doende het wandelknooppuntensysteem voor de wandelroutes in Drenthe verder uit te rollen. De gemeentes moeten dit financieren, dit valt buiten SBB verantwoordelijkheid. de uitrol van het knoppuntennetwerk zal naar verwachting tot 2020 duren. Uitgangspunt is dat er in de terreinen van Staatsbosbeheer altijd 1 of 2 wandelroutes door Staatsbosbeheer worden gefaciliteerd per gebied / boswachterij en dat daarom heen het knooppuntensysteem wordt gelegd. Staatsbosbeheer en het Recreatieschap dragen gezamenlijk zorg voor de verbinding van het knooppuntennetwerk en de wandelroutes van Staatsbosbeheer. Voor de content in de gebieden van Staatsbosbeheer is de boswachter publiek verantwoordelijk.
- Voor de regio Zuidoost Drenthe wordt door de provincie, in overleg met de betrokken partijen een routestructuur plan opgesteld.

Gemeente Coevorden:
De planeenheid Slenerzand & Witteveen ligt in de gemeente Coevorden. De gemeente Coevorden heeft geen specifiek beleid opgesteld ten aanzien van haar buitengebied. Zij leveren wel indirect een bijdrage aan de recreatieve voorzieningen van de planeenheid Slenerzand en Witteveen middels een bijdrage via de provincie (Recreatieplus gelden), die via de provincie in de verschillende beheereenheden in Drenthe worden uitgegeven aan recreatieve voorzieningen (wandel- en fietspaden, buitenmeubilair, bebording, etc.).

Speerpunten van de gemeente Coevorden 2018 - 2023:
- Toename van het aantal overnachtingen in de gemeente: in 2015 was er sprake van 1,4 mio overnachtingen in de gemeente (o.a. in Center Parks). De toeristenbelasting in de gemeente Coevorden bedraagt € 1,25 p.p.
- Samenwerking met gemeentes Emmen en Borger op het gebied van recreatie & toerisme.
- Meer samenhang aanbrengen in het toeristisch recreatief product, meer marketing & promoties, gezamenlijke evenementen.
- Masterplan recreatieve routes (beleving en economie) verder uitwerken en uitvoeren.
- Uitvoering geven aan 'Magisch Drenthe', samen met de andere gemeentes in de provincie Drenthe en samen met Marketing Drenthe.
- Regioconsulent samenwerkingsverband Coevorden, Emmen, Borger: Art. 10 lid 2 sub e (ook Magisch Drenthe).

Benutten

Voor de benuttingsopgave in het bosrijke Sleenerzand en Witteveen is het beleid meer en meer gericht op het onderhouden van een duurzame leefomgeving. Er wordt conform FSc eisen hout geoogst en wordt gezorgd voor continuïteit in het bosbeeld. Het bosbeheer wordt uitgevoerd met als kader de nieuwe Wet op natuurbescherming. Er is voor de benutting geen specifiek regionaal of provinciaal beleid voor geformuleerd, anders dan verwoord onder 'Bescherming'.

Daarnaast is in het Sleenerzand benutting door:

- Erfpacht uit een huurwoning, daarvoor is geen specifiek lokaal of provinciaal beleid ontwikkeld. Het bestemmingsplan buitengebied is van toepassing.
- Pacht van gras- en hooilanden, de pachtvoorwaarden zijn afgestemd op de SNL doelstellingen.
- Verkoop van brandhout (valt onder hetzelfde beleid als houtoogst); daarvoor is geen specifiek lokaal of provinciaal beleid ontwikkeld.
- Verhuur van Huisjes (valt onder de afdeling Buitenleven); onderdeel van het beleid voor Recreatie & Toerisme
- Verhuur van campingplaatsen (valt onder de afdeling Buitenleven); onderdeel van het beleid voor Recreatie & Toerisme

2.5: Bestuurlijk politieke context

Provincie

De samenwerking met de Provincie Drenthe verloopt voor de planeenheid Sleenerzand & Witteveen voornamelijk via het provinciaal kader van Staatsbosbeheer.

Waterschap

De contacten met het Waterschap Vechtstromen zijn goed, met de beheerders in het veld tot aan de projectleiders toe. In het afgelopen jaar is er regelmatig contact geweest over verschillende onderwerpen.

Gemeente

Met de gemeente Coevorden intensief overleg gehad over het bestemmingsplan buitengebied. Staatsbosbeheer heeft haar zienswijze ingeleverd. Bij de Kibbelkoele zijn de mogelijkheden tot ontwikkeling van een luxere horeca gelegenheid met de mogelijkheden om te overnachten en een hotel / restaurant functie.

Ook met de kioskpachter van de Kibbelkoele zijn de mogelijkheden besproken over het opwaarderen van het huidige voorziening niveau. De gemeente is positief over de samenwerking en mogelijkheden, voorbeelden hiervan zijn o.a. het gezamenlijke plan van aanpak m.b.t. het ontmoedigen van sekstoerisme bij recreatieplas de kibbelkoele. Ook zijn er goede contacten met de teamleider buitendienst van de gemeente Coevorden betreffende het onderhoud van wegen en fietspaden, snoeien langs wegen en illegale vuilstortingen.

Veiligheid

Er zijn regelmatig uitwisselingen en samenwerking met de handhavers (Boa’s) van Provincie, Drents Landschap, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer.

Landschapsbeheer Drenthe
Landschapsbeheer Drenthe heeft het onderhoud van een aantal grafheuvels en paddenpoelen (Poelenwacht). Er is samenwerking tussen Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Landschapsbeheer met als doel de continuïteit in het onderhoud van de bestaande veedrinkpoelen op de terreinen van Staatsbosbosbeheer en Natuurmonumenten te waarborgen. Zo is er een goede samenwerking met Landschapsbeheer Drenthe het betreft hier het onderhoud van paddenpoelen, grafheuvels en Celtic Fields, momenteel zijn wij bezig met de voorbereiding voor het aanleggen van een ijsvogelwand in samen werking met het waterschap Vechtstromen.

Natuurmonumenten
Samenwerking met Natuurmonumenten is goed te noemen ook al zijn de contactmomenten maar een paar keer per jaar met de projectleider over lopende projecten zoals de Middenraai en Nieuw Balinge.

Bestuurlijk overleg

Bestuurlijk overleg	Doelstelling	Rol Staatsbosbeheer
Commissie Landelijk Gebied	Adviescommissie voor college van GS op gebied van opgaven in het landelijk gebied (natuur, landbouw, water)	Lid

Maatschappelijke Context / thuis in de streek

Pachters
Er zijn goede contacten met de pachters die onze terreinen begrazen met Schotse hooglanders, runderen, schapen e.d.

Recreatie
Alle terreinen van de beheerseenheid zijn 100% toegankelijk op wegen en paden.
Voor de recreant zijn er, fietspaden, wandelroutes, informatiepanelen, banken en picknicktafels.
Onderhoud vindt plaats door Staatsbosbeheer, gemeente en plaatselijke bevolking.
Uitgaande van de ‘Thuis in de streek’ gedachte wordt de plaatselijke bevolking (dorpsbelangen en plaatselijke belangen) meer betrokken bij het onderhoud van de voorzieningen. Ook zijn er contracten met Emco en Buurtsupport om via de WSW budgetten beheer van recreatieve voorzieningen te laten uitvoeren door mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Het is nog de vraag of voor de planperiode het WSW budget als zodanig wordt gecontinueerd. Uitgangspunt voor het beheer vanuit Staatsbosbeheer beheerteam Emmen / Sleen is dat we mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt zullen blijven inzetten voor bepaalde beheertaken. Recreatieve voorzieningen die voor het dorp belangrijk zijn komen bijvoorbeeld in aanmerking voor het overdragen van het beheer aan de plaatselijke bevolking middels een gebruiksovereenkomst. Dit kan naast het 'Thuis in de Streek' zijn ook een structurele verlichting van de beheer- en onderhoudstaken voor Staatsbosbeheer betekenen op bepaalde locaties.

Ruiteren
In het Sleenerzand geldt vrij ruiteren buiten gemarkeerde paden en wegen. Dat wil zeggen dat het Sleenerzand vrij toegankelijk is voor ruiters. De brede zandpaden vergen daartoe geen specifiek onderhoud.

Mountainbiken:
Jaarlijks worden er ten minste 5 tochten georganiseerd door mountainbikeclubs met 400 tot 1000 deelnemers per tocht.
De aanleg van de mountainbikeroute in de boswachterij Sleenerzand is door de 'Bushbikers' gedaan, vanzelfsprekend in overleg met SBB en recreatieschap. Ook het onderhoud wordt door hen gedaan.
Vanuit Nieuw-Balinge wordt jaarlijks een 'goede doelen' ATB-toertocht georganiseerd. Staatsbosbeheer verleent hieraan medewerking door kostendekkend richting de organisatie te opereren. met andere woorden: door de organisatie van het evenement te laten meebetalen aan het herstel door de door het evenement toegebrachte schade aan paden, parkeerplaatsen, wegen, etc.

Slipjacht:
Eén keer per jaar is in de boswachterij Sleenerzand een slipjacht met honden en paarden. Er wordt een vossespoor uitgezet, wat dan door een meute honden wordt opgespoord, gevolgd door ruiters in traditionele kleding. De route wordt in samenwerking met Staatsbosbeheer uitgezet in het hondenlosloopgebied.

Natuurlijke survival door Bushcraft:
Een 5 weken durende zeer natuurlijke survivalcursus georganiseerd door Buschcraft, in overleg met alle betrokkenen, gemeente, politie, jagers enz. Terug in de natuur. Staatsbosbeheer geeft aan waar de activiteiten kunnen plaatsvinden.

Kibbelkoele:
De spartelvijver wordt naast de gebruikelijke zonnen en baden, gebruikt voor plaatselijke evenementjes en buurtsport door scholen en andere clubs. Vaak zonder overleg met Staatsbosbeheer.

Recreatieplas de Kibbelkoele

Overleg over het beheer met omwonenden:
Met de buurtvereniging van De Kiel wordt bijna jaarlijks tijdens een excursie overlegd hoe het beheer het komende jaar er uit zal zien. De 'Kielse Kei', de bijna grootste kei van Nederland, is door vrijwilligers uit de Kiel vrijgesteld en opgeknapt.
In Witteveen is er een vrijwilligersclub die jaarlijks een bijdrage levert aan het gebiedsonderhoud. Dit zijn veelal direct omwonenden aan het gebied van Staatsbosbeheer. Daarnaast is met de basisschool van Witteveen in 2017 een terrein op educatieve wijze ingericht, zodat er natuureducatieve lessen in de buitenlucht kunnen worden gegeven aan kinderen.

Ook is er regelmatig (1x per kwartaal) met de gemeente en de omwonenden overleg over de ordehandhaving en overlastpreventie in de Kibbelkoele. Afgelopen jaar is het toezicht in het recreatiegebied aangescherpt vanwege toenemende overlast van sextoerisme. Ook zijn de parkeerplaatsen opgeknapt en voorzien van afsluitingsborden voor de periode van na zonsondergang en voor zonsopgang.

Natuurwerkdag:
In samenwerking met IVN afdeling Emmen, de plaatselijke bewoners in en om het Sleenerzand en Witteveen en de MTB club Bushbikers wordt jaarlijks in november een landelijke natuurwerkdag gehouden.

Adoptie vliegtuigmonument:
De Christelijke Basisschool 'de Fontein' uit Sleen heeft het vliegtuigmonument geadopteerd en onderhoudt het jaarlijks.

2.6: Interne kaders

Staatsbosbeheer beleid

Intern kader	Referentie	Betekenis voor de planeenheid
Programmaplan Groene metropool	Link	link met stedelijke zones in en om Emmen en Coevorden
Bosvisie	Link	Leidraad voor bosbeheer
Visie Beleven	Link	Leidraad voor recreatie en participatie
Faunabeheer instructie	Link	Leidraad voor faunabeheer
Visies Landschap en Cultuurhistorie	Link	Leiddraad voor beheer van landschap en cultuurhistorie
Uitvoeringsstrategie monumenten	Link	leidraad voor beheer van monumenten
Beleidslijn monumenten en archeologie	Link	Leidraad voor beheer van archeologische monumenten
FSc kaders voor houtoogst	Link	Kaders en randvoorwaarden voor houdoogst

Uitwerkingsplannen:

- UP / UPP Slenerzand & Witteveen
- Kap- En verjongingsplan Slenerzand & Witteveen
- IK Sleenerzand 2015
- Externe Audit Slenerzand 2016
- Beheerplan Sleenerzand & Witteveen 2018 - 2023

Er is in de planeenheid geen vochtig bos met productie aanwezig. De begrenzing van het areaal bos met productie is gelegen buiten "Natuurlijk Spoor". De planeenheid maakt onderdeel uit van het “Cultuurhistorisch spoor". Dit spoor is richtinggevend voor het beheer.

Sinds 2011 neemt Staatsbosbeheer deel in het Nationaal Bossenfonds. Dit fonds richt zich op de aanleg van nieuw bos gefinancierd door bedrijven en ondernemingen. Zie www.nationaalbossenfonds.nl

De landelijke bosvisie van Staatsbosbeheer

Er is een landelijke visie opgesteld vanuit Staatsbosbeheer ten aanzien van bosbeheer. Deze visie vertolkt de kaders voor beschermen, beleven en benutten in en van de bossen, dus ook die van de bossen in Sleenerzand en Witteveen.

Link naar de Bosvisie van Staatsbosbeheer

De landelijke recreatievisie van Staatsbosbeheer

Er is een landelijke recreatievisie opgesteld, deze visie is nog niet vastgesteld, maar de verwachting is dat deze visie in 2017 zal worden vastgesteld en vigerend zal zijn voor de jaren 2018 - 2024. We nemen derhalve aan dat deze visie ook kaders zullen zijn voor recreatie in het Sleenerzand en in Witteveen.

Kort samengevat:

- Focus vanuit de recreatievisie is wandelen en fietsen in Sleenerzand dat is aansluitend bij het landelijke beleid.
- Daarnaast faciliteren we waar mogelijk het MBT’en, ruiteren en vraag en aanbod van derden.
- Focus is de inzet op kwaliteit boven kwantiteit.
- We maken het DNA van het gebied (Geopark de Hondsrug) beleefbaar via onze recreatieve voorzieningen en – Infra.

3: Contracten en verplichtingen

3.1: Algemene areaalgegevens

Tabel: Verdeling totaal areaal naar eigendomsstatus

Zeggenschap	Oppervlakte in beheer (in ha.)	Oppervlakte niet in beheer (in ha.)
In eigendom	1847,85	
In erfpacht genomen	0,00	
Ingebruikneming	0,00	
In erfpacht gegeven		2,84
Subtotaal:	**1847,85**	**2,84**
Exclusief de categorie Overig*: **0,00 ha.**		
Totaal areaal van deze planeenheid bedraagt: **1850,69 ha.**		

* De categorie 'Overig' bestaat uit percelen in de buitencategorie met zakelijkrechtcode Z8 (B.P-recht) of Z86 (VG. Vruchtgebruik), beide niet in beheer of in eigendom; of percelen met andere zakelijkrechtcodes die niet binnen de vier hierboven genoemde categorieën vallen.

3.2: Natuur en landschap

De SNL-beschikking in Drenthe is in 2014 afgegeven voor 6 jaar. De vergoeding bedraagt 75% van de normkosten. Jaarlijks, voor 1 oktober, worden wijzigingen op de beschikking doorgegeven aan de provincie door de accountmanager. Voor het Sleenerzand zijn jaarlijks enkele wijzigingen op de beschikking, dat heeft te maken met de ontwikkelingen en tussentijdse resultaten in de terreinen. Zie ook Hoofdstuk 6.

In onderstaande link is een overzicht te zien van de verschillende types waarop subsidie is toegekend.
Via onderstaande link is de SNL-beschikking van de RON te vinden m.b.t. de Staatsbosbeheer-terreinen in de provincie Drenthe.

Interne link, buiten reikwijdte [redacted]

Landschapselementen

L01.02 Poel en klein historisch water
Op verschillende plaatsen in de beheereenheid komen poelen en vennen(tjes) voor die een functie vervullen als verblijfplaats en als verbindingszone voor verschillende amfibieën, insecten. De poelen worden door de Poelenwacht (die in de provincie opereert) regelmatig geïnspecteerd eens in de 2 jaar en om de 4 a 5 jaar worden er herstelmaatregelen (opschoning) uitgevoerd door de beheereenheid of door de poelenwacht.

L01.02 t/m L01.04
In de beheereenheid komen verspreid door het gehele gebied houtwallen, singels in verschillende breedtes en, kleine boselementen voor. In het gebied van de Sleenerstroom, de Hullen en de Broeklanden komen “oudere brede elementen” voor waarbij de vele overstaanders beeldbepalend zijn en zij vormen een min of meer een gesloten kronendak waardoor de struweellaag weinig tot niet ontwikkeld is.

L01.07 Laan
De lanen die voorkomen bezitten momenteel een goede vitaliteit (zie ook beheermaatregelenplanning). Het huidig beheer bestaat uit het vrijhouden van een strook van 10 meter breed aan weerszijden van de laan waardoor de laan zich goed en vrij kan ontwikkelen en zich in stand kan houden.

Bossen

N16.01 Bos met productie:
Het Sleenerzand is grotendeels droog bos met productie (1372 ha). Jaarlijks wordt er in het kader van benutting en bosbeheer in het Sleenerzand jaarlijks 8000 kubieke meter en in Witteveen 1x per 4 jaar ongeveer 3000 kubieke meter hout geoogst. Er wordt geblest met als opdracht het in balans brengen van Beschermen, Beleven en Benutten.

N15.02 Dennen-, eiken- en beukenbos:
Betreft de volgende delen:

1. Bosreservaat de Oosteresch in de vakken 1016 t/m 1020; is sinds 1989 bosreservaat en er wordt geen beheer meer gevoerd. Via de luchtfoto is goed te zien dat het bos steeds dichter komt te staan.
2. Het Sleenerzand in de vakken 1030-1032 en 1038-1041;
    a. bestaat al voor > 80% uit PNV soorten;
    b. aandeel uitheemse boomsoorten is afgelopen 10 jaar licht afgenomen; Amerikaanse eik langs de randen is lokaal afgenomen.
3. Jeneverbesstruweel is vrijgesteld van opslag en bomen.
4. Het bos met halfopen terrein met jeneverbes in vak 1009; jeneverbes is goed vrijgezet.
5. Het eik-grove dennenbos in vak 1210 welke > 95% uit inheemse boomsoorten bestaat; gedund ten gunste van inheemse boomsoorten.
6. Het Douglas stormreservaat uit 1972 in vak 1222 voor een fors deel bestaand uit omgewaaide Douglas waarvan de zijtakken weer bomen zijn geworden; er doorheen een aandeel Amerikaanse eik maar ook inlandse eik. Betreft een “Wildernis” waar een spontane ontwikkeling wordt nagestreefd. Is in het kader van het vertrek van oud gedeputeerde Ali Edelenbosch “ingesteld”.

N14.01 Rivier- en beekbegeleidend bos:
Dit beheertype staat wel in de beschikking, maar dit type bos komt niet voor. Is korte vegetatie op lufo 2016
Dit betreft (randen van een) poel en wordt verder niet onderhouden, kwaliteit wordt beter naar mate de tijd vordert. Indien de opslag ongewenst verspreidt (in andere beheertypes overloopt), wordt er met vrijwilligers opslag verwijderd daar waar noodzakelijk.

N14.02 is niet meer van toepassing op dit terrein, er niet worden gezocht naar een meer passend beheertype, zoals bijvoorbeeld Ruigteveld.

Korte vegetaties

N 4.02 Zoete plas:
Dit betreft alleen de zoete zwemplas, de Kibbelkoele, die een intensief recreatief beheer kent met daarom heen liggende kale stranden. De ecologische waarde van deze plas is beperkt en vanuit natuuroogpunt is het verstandig voor deze plas geen natuurambities na te streven. Er zijn afspraken gemaakt met Provincie en/of recreatieschap dat de doelstelling van deze plas alleen recreatie is. Geadviseerd wordt om vanuit SNL het natuurtype Zoete plas hier te verwijderen en te wijzigen in een recreatie type.

N 6.04 Vochtige heide:
Verspreid over het gebied komen vochtige heidevelden voor met name op die plekken waar de waterstand niet erg diep wegzakt. Het gaat meestal om relatief kleine oppervlakten alleen aan de noordzijde bij De Kijl is een groter aaneengesloten vochtig heidegebied aanwezig dat (extensief) begraasd wordt door schotse hooglanders. Er is recent een raster geplaatst om een onbegraasd refugium voor de zandhagedis te creëren. Het blijft van belang om de populatieontwikkeling van de zandhagedis hier te volgen. Vak 1080 stuk natte heide langs doorgaande weg met een beperkte graasdruk. Hier zorgen de runderen lokaal voor een goede korte vegetatie.

N 6.05 en 6.06 Vennen:
Het gaat hierbij om zure geïsoleerd liggende waterplassen vaak met een ondoordringbare laag in de ondergrond en daardoor een schijngrondwaterspiegel. Bij een aantal hoogveenvennen komen hoogveensoorten als veenbes, de veenbesparelmoervlinder en hoogveenveenmos voor.

N7.01 Droge heide:
Verspreid op enkele terreinen komen droge heiden voor.
Hier zijn door ATB vereniging vliegdennen en opslag verwijderd. Het jeneverbesstruweel wordt zo beter in stand gehouden.
In de droge heide bij de Kijl is een stuk met opslag van Amerikaanse eiken tot onder de minerale grond weggefreesd, en de vegetatie ontwikkelt zich nu mede door begrazing van schotse hooglanders goed naar droge heide.

N10.02 Vochtig Hooiland
Deze percelen zijn in pacht uitgegeven. De beheermaatregelen en beperkingen in maatregelen ten behoeve van het behalen van de SNL doelstellingen zijn opgenomen in het pachtcontract. Omdat de percelen met dit beheertype in pacht zijn uitgegeven is het lastig om hier doelstellingen te realiseren. Daarom moet men overwegen of men dit handhaaft en het beheertype aanpast aan een lagere ambitie danwel dat men de percelen uit de pacht haalt om de ambitie te kunnen verwezenlijken.

N12.02 Kruiden en faunarijk grasland:
Dit betreft op uitzondering van een aantal wildweiden vrijwel altijd speelweiden waarvan het de vraag is of het de natuurkwaliteit wel haalt. Voorstel is om voor de speelweiden dit type eraf te halen en een recreatie type (R.02) toe te wijzen.

N 12.06 Ruigteveld (4,00 ha):
Het betreft een dichtgegroeide plas/laagte met veel pijpenstrootje (vak 1103). Het kan beter worden aangemerkt als verdroogd zuur ven of als vochtige heide, maar dan is het wel zeer vergraste vochtige heide.

Tabel: Beheertypen

Product	Totaal (Ha)	SNL (Ha)	Niet SNL (Ha)
L01.01 Poel en klein historisch water	0,21	0,21	0,00
L01.02 Houtwal en houtsingel	3,92	3,41	0,51
L01.03 Elzensingel	0,20	0,00	0,20
L01.04 Bossingel en bosje	28,63	16,93	11,70
L01.07 Laan	1,89	0,00	1,89
N04.02 Zoete plas	13,02	13,02	0,00
N06.04 Vochtige heide	65,26	65,26	0,00
N06.05 Zwakgebufferd ven	0,23	0,23	0,00
N06.06 Zuur ven of hoogveenven	10,79	10,79	0,00
N07.01 Droge heide	26,07	26,07	0,00
N10.02 Vochtig hooiland	8,81	8,81	0,00
N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland	95,32	95,31	0,01
N12.06 Ruigteveld	0,52	0,52	0,00
N14.01 Rivier- en beekbegeleidend bos	0,74	0,74	0,00
N15.02 Dennen-, eiken- en beukenbos	190,41	190,01	0,40
N16.01 Droog bos met productie	1356,33	1353,60	2,73
A-type Agrarisch type	1,94	0,00	1,94
S98.00 Geen natuurdoelstelling	38,15	18,60	19,55
S99.00 Erfpacht	2,67	0,00	2,67
Totaal	**1845,11**	**1803,51**	**41,60**

Tabel: Openstellingscategorieën en Oppervlakte SNL

	Totaal (Ha)	SNL (Ha)	Niet SNL (Ha)
O Onbekend	0,00	0,00	0,00
R1a Permanent opengesteld, toegankelijk en bereikbaar incl. voorzieningen danwel beleefbaar (max. grens 300m)	1777,60	1753,33	24,27
R1b Permanent opengesteld, toegankelijk en bereikbaar, zonder voorzieningen	64,83	50,18	14,65
R4 Overig areaal waarvoor geen subsidie wordt aangevraagd	0,00	0,00	0,00
R5 Tijdelijk afgesloten	2,67	0,00	2,67
Totaal	**1845,10**	**1803,51**	**41,59**

3.3: FSC verplichtingen

Minimum vereisten FSC t.a.v. beheerplanning
Vanuit FSC wordt een aantal minimum eisen gesteld aan het beheerplan. Het beheerplan hoeft volgens FSC niet perse één document te zijn maar kan bestaan uit één of meerdere documenten.
Hieronder is aangegeven waar de eisen zijn uitgewerkt en vastgelegd. Of het beschikbaar is en zo niet geef aan wanneer het wel beschikbaar komt door een aanvullende actie. De meeste onderwerpen worden opgenomen binnen dit beheerplan.

*bij nee, vul datum gereed in

Eis	*Inhoud beheerplan, minimaal vereiste onderdelen*	*Waar vastgelegd (BP =beheerplan)*	*Controle: Beschikbaar ja/nee**		
			j	n	datum*
Beheerplan	Er is een actueel goedgekeurd beheerplan beschikbaar.	CMSI, en geprinte geaccordeerde versie op werksite		x	*december 2017*
Samenvatting	Samenvatting beheerplan	Niet in BP afzonderlijk document		x	december 2017
Eigendomssituatie	Eigendomskaart	BP: H1.3.3	x		
Overheidsbeleid	Opsomming van de belangrijke beleidsopgaven van de overheid voor het gebied	BP: H2	x		
Intern beleid Staatsbosbeheer	Opsomming beleid Staatsbosbeheer voor de meest belangrijke onderwerpen (bijv. de bosvisie)	BP: H2.6	x		
Overzicht bodem/water/infrastructuur					
Bodem	Overzicht van bodemgeschiktheid voor boom- en struiksoorten	OGIS: Alboskaart Stiboka kaart	x x		
Water	Kaart met waterlopen en waterlichamen	OGIS	x		
Infrastructuur	Kaart met wegen en paden	OGIS	x		
Overzicht Flora /Fauna/ Houtoogst /Recreatie					
Cultuurhistorie	Kaart met cultuurhistorisch waardevolle elementen en structuren	OGIS	x		
Flora	Kaart met beschermenswaardige planten en vegetatie	NDFF Nationale Databank Flora en Fauna		x	juli 2018
Fauna	Kaart met beschermenswaardige dieren	NDFF Nationale Databank Flora en Fauna		x	juli 2018
Recreatiemogelijkheden	Kaart met recreatieve zonering en recreatieve voorzieningen	BP: H4.1.7 OGIS	x x		
Openstelling	Opengestelde gebieden met bijbehorende huidige	BP: H1.3 H4.1.7	x x		

	openstellingsvoorwaarden				
Houtproductie en -oogst	Overzicht van oogstniveau in het verleden, soortensamenstelling, voorraad en bijgroei	BP: H4.1.3 en H4.1.9	x x		
Overzicht high conservation values	Locaties met een: *A. -hoge cultuurhistorische waarde* *B. grote religieus/spirituele waarde* *C. hoge aardkundige waarde* *D. hoge ecologische waarden*	BP: H4.1.6 (A. en B.) H4.1.2 (C.) H 4.1.3. (D.) oa bosreservaten en A-locaties .	 x x x		
Strategie/beleid en doelen					
Doelstellingen op het gebied van economie	Doelstellingen voor economische basis, w.o. houtproductie	BP: H5.1.7 (lange termijn) H5.2.3 (termijn BP, 12 jr)	 x x		
Doelstellingen op het gebied van ecologie	Doelstellingen voor biodiversiteit en mate van natuurlijkheid	BP: H5.1.3/ H5.1.4/H5.2.1	x		
Doelstellingen op het gebied van sociale aspecten	Doelstellingen voor recreatie en cultuurhistorie	BP: H5.1.6 / H5.1.5 / H5.2.2 /H5.2.1	x		
Houtoogst	houtoogst op basis van <u>duurzaam kapniveau</u> *De oogst van hout mag de productiecapaciteit van het bos op lange termijn niet permanent overstijgen of aantasten en mag geen <u>significante</u> nadelige gevolgen hebben voor de beheerdoelstellingen.*	BP: H5.1.7 (lange termijn) H5.2.3 (termijn BP, 12 jr)	 x x		
Bosverjonging	Strategie mate en wijze van verjongen	BP: H5.1.3 kap- & verjongingplan	x x		
Bosbrand	Strategie beperking bosbrandrisico's	Calamiteitenplan	 x		
Biodiversiteit	Strategie voor de biodiversiteit	BP: H5.1.3 H5.1.4 H5.2.1	x		
Recreatie	Strategie voor recreatieve zonering	BP: H5.1.6/ 5.2.2 /H6	x		
Cultuurhistorie	Strategie voor behoud kenmerkende cultuurhistorie	BP: H5.1.5 H5.2.1	x		
Invasieve soorten	Strategie en beleid voor de bestrijding van invasieve soorten	BP: H5.1.3 / H6	x		
Faunabeheer / Jacht	Overzicht van de wijze van organiseren* zie kaart WBE	BP: H2.6.		x	maart 2018
Omgeving en samenleving	Belanghebbenden consultatie *De beheerder heeft een*			x	maart 2018

	adressenlijst van relevante organisaties die op enige wijze direct belang hebben bij de beheergebied. (belanghebbendenlijst).				
Boomveiligheidsplan	Plan voor meerjarige veiligheids-inspectie van wegen, lanen en P-plaatsen	Conform boomveiligheidsprotocol	x		
Monitoring					
Monitoringsplan	Monitoringsplan aanwezig *De beheerder heeft een uitvoeringsplan beschikbaar voor het monitoren van de ontwikkelingen in het bos met het oog op de beheerdoelstellingen en voert deze ui*	Afzonderlijk document	x		
Syhi	Er is een Systematisch Bosinventarisatie aanwezig.	Afzonderlijk document	x		
Conversie naar Niet-bos	De cumulatieve oppervlakte, *waarbij conversie heeft plaatsgevonden van bos naar niet-bos. Dit areaal mag niet groter zijn dan 5% van de totale bosoppervlakte van het beheergebied (gemeten vanaf 1 mei 2015).*	Planning van om te vormen areaal in BP (in ha en % , locatie) Omvorming van 4 ha heideterrein binnen N15.02 naar Droge heide N07.01 / 15 ha Stuifzand in Zuidelijk Slenerzand		x	september 2018
Overig					
RI&E	Er is een actueel Risico-inventarisatie en Evaluatie opgesteld	Afzonderlijk document	x		
RI&E, PvA	Maatregelen Plan van aanpak RI&E zijn uitgevoerd	Afzonderlijk document	x		
Inzet vrijwilligers	Vrijwilligersinzet in het beheergebied	BP: H4.1.8		x	maart 2018

3.4: Overige contracten en verplichtingen

Binnen de planeenheid Sleenerzand & Witteveen zijn verschillende overeenkomsten met derden aangaande het gebruik van onze gronden voor zeer diverse doeleinden. In de onderstaande tabel is de hoeveelheid contracten in de planeenheid getoond. Het voert te ver om in dit document een omschrijving en een ambitie van elk contract te geven. De afspraken uit deze diverse overeenkomsten moeten gemonitord worden en er moeten keuzes worden gemaakt wanneer de looptijd van een contract verloopt of een herziening van de vergoeding aan de orde is.

Er is de afgelopen periode een aantal aanpassingen doorgevoerd in de pachtcontracten / gebruiksovereenkomsten. Dat heeft te maken met de implementatie van de SNL eisen in de overeenkomsten van Staatsbosbeheer. De controle op de naleving van de eisen en randvoorwaarden uit de pachtcontracten verdient aandacht / kan beter.

Tabel: Vastgoedovereenkomsten en juridische regelingen

Contract / Verplichting	Aantal
A01 - Pacht - Geliberaliseerd	15
A04 - Pacht - meerjarig	3
A07 - Huur - onbebouwd (agrarisch-niet bedrijf)	1
F01 - Vishuurovereenkomst	1
F03 - Faunabeheerovereenkomst	10
F05 - Grondgebruikersverklaring	7
G01 - Bruikleenovereenkomst	1
G02 - Gebruiksovereenkomst	23
H08 - Huur - woonruimte	1
X12 - Huurovereenkomst onb. onroerende zaak	1
X16 - Erfpacht (grond SBB-opstal derden)	1
Z01 - Erfpacht en opstal - woningen	2
Z03 - Opstal	3
Z04 - Erfpacht	1
Z05 - Zakelijke rechten - niet erfpacht en/of opstal	1

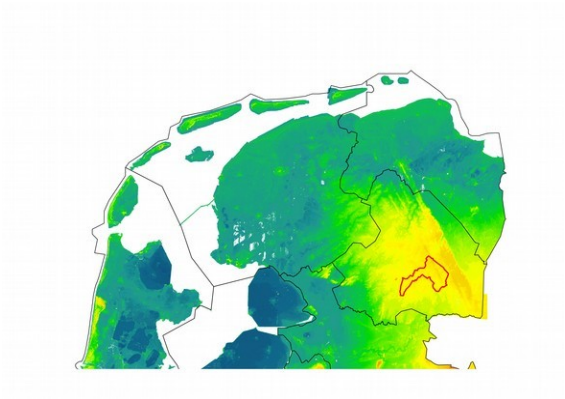
4: Inventarisatie

4.1: Terreinsituatie

4.1.1: Landschapsecologische analyse

De boswachterij Sleenerzand ligt op het zuidoostelijk deel van het Drents Plateau, iets ten westen en deels op de Rolderrug. In het Sleenerzand bevindt zich een stuifzandreliëf met lokale hoogteverschillen van 1,5 tot 5 meter. De rest van de boswachterij bestaat uit een zwak golvend dekzandlandschap met hoogteverschillen tussen de 0,5 en 1,5 meter. In dit dekzandgebied komen uitgestoven laagtes voor met vennen en/of moerassige vegetaties.

Het plangebied Sleenerzand en Wittenveen ligt daarmee centraal in de provincie Drenthe ten westen van de Hondsrug. Het plangebied herbergt verspreide gebieden waarover Staatsbosbeheer zeggenschap heeft. In het Oosten van het plangebied liggen de hogere delen op de rug van Rolde - Sleen. Ten oosten hiervan ligt een laagte met veenontginningen uit eind 19e eeuw, Noord-Sleenerveen en Odoornerveen. Het westen van het plangebied ligt op de zuidelijke flank van het Drents plateau.

Figuur 1: Ligging plangebied

Ecologische conditie van het gebied: status quo

- De conclusie van de vegetatiekartering 2013 is dat het gebied gevarieerd is en goed ontwikkelde veentjes bevat. Vegetatie van hoogveenbulten, hoogveenslenken en heischrale graslanden zijn vooruit gegaan t.o.v. 2001.
- Over ‘t algemeen worden de terreincondities voor de natuurtypen in het Sleenerzand gehaald.
- Maatregelen voor vegetaties en soorten uit de actielijst uit 2005 zijn uitgevoerd. Deze werkzaamheden waren o.a. sloten dempen, bosranden terug zetten, opschonen van vennen, plaggen en begrazen.
- Dit heeft tot het resultaat geleid dat de vegetaties en soorten zijn gebleven of vooruit zijn gegaan.
- Vogelsoorten van opgaand bos als grote bonte specht, appelvink en boomklever namen toe. Specifieke naaldhoutsoorten lijken stabiel. Vogelsoorten zoals de Middelste bonte Specht en de Kruisbek ligt in de lijn der verwachting.
- De populatie adders is over het algemeen redelijk stabiel.
- De levendbarende hagedis laat een lichte afname zien. Dit is ook een landelijke trend.

- De zandhagedis geeft na de topjaren 2002 t/m 2007 vanaf 2010 een enorme afname te zien, in 2014 een klein herstel.
- De das is in aantal spectaculair vooruit gegaan van 4 burchten in 2004 naar 22 burchten in 2017.
- De Boommarter heeft naar verwachting 2 territoria in het gebied.
- Bosmieren (Formica) lijken in aantal fors te zijn achteruitgegaan (inventarisatie 2016).

Bossen
Het merendeel van de bossen van Sleenerzand - Witteveen zijn in de vorige eeuw aangelegd op heide beginnend in de jaren ‘20 met een piek in de jaren ’30 en uitlopend tot in de jaren ’40 en ‘50 . Binnen de oude boswachterij Orvelte zijn in de “Kanaalbossen” de eerste bebossingen te vinden vanaf 1890 t/m de jaren 1910-19. De bebossingen uit de jaren ’20 bestonden in eerste instantie uit grove den maar op veldpodzolgronden trad er veel dennenschot op. Net als elders in Drenthe is die bosaanleg vanaf begin jaren ’20 heel gevarieerd geweest. Men heeft bijna overal gemengd bos aangelegd. In tegenstelling tot de bossen in midden en west Drenthe is hier géén sprake geweest van het sterk terug dringen van loofbomen in het gemengde bos.
In de jaren 1972/73 is tijdens de stormen 20-25% van het bos omgewaaid in de hele boswachterij Sleenerzand. In Witteveen is rond de ijsbaan een fors stuk omgewaaid. De herbebossing heeft tot begin / midden tachtiger jaren plaats gevonden, veelal zijn er monoculturen aangelegd. Sinds begin jaren ’90 wordt er sterker gedund en is er goed gestuurd op inheemse soorten en de variatie binnen het bos. In hoofdstuk 6 wordt daar nader op ingegaan.

In de **audit 2015** is het kap- en verjongingsplan 2013-2022 van Sleenerzand beoordeeld als van dermate hoge kwaliteit dat het een voorbeeldfunctie binnen Staatsbosbeheer, maar ook daarbuiten, kan vervullen. De volgende bevindingen zijn beschreven:
- De resultaten van de meest recente Syhi moeten verwerkt worden bij een herziening van het huidige kap- en verjongingsplan.
- Staatsbosbeheer werkt met een taakstelling voor houtoogst. Het is belangrijk dat dit niet ten koste gaat van de kwaliteit en de ontwikkeling van het bos. Het bos bepaalt wat er kan worden geoogst.
- Het is aan te bevelen door te gaan met het creatief combineren van verschillende oogstsystemen en dit nog verder te versterken (grillige vormen, overgangen, eilanden, moeder / schermbomen etc.).
- In het kap- en verjongingsplan zijn criteria opgesomd voor het selecteren van opstanden die in aanmerking komen voor eindkap en verjonging. De ruimtelijke spreiding van deze opstanden wordt hierbij gemist.
- Een punt van zorg in het kap- en verjongingsplan is het doel om een hoger percentage douglas te realiseren, terwijl lariks de dominante soort is in de natuurlijke verjonging. Het doel hiervan (hogere netto opbrengsten) moet niet uit het oog worden verloren.
- Het is belangrijk om de verspreiding van de Amerikaanse eik goed in de gaten te houden met het oog op het invasieve karakter van deze boomsoort op sommige groeiplaatsen.

In het kap- en verjongingsplan is geconstateerd dat er in het Sleenerzand, zoals in zoveel bossen in Nederland , de laatste decennia te weinig is verjongd. Er is voor gekozen om in de komende tien jaar een deel van die achterstand in te lopen.
De manier waarop dat is vormgegeven, geeft veel vertrouwen voor de instandhouding van de huidige kwaliteit van het bos.

De eindkap wordt nu deels grootschaliger uitgevoerd dan in de afgelopen twee tot drie decennia. Het verleden heeft geleerd dat een dergelijke grotere schaal in sommige bostypen noodzakelijk is om voldoende verjonging van voldoende kwaliteit te krijgen. Met schaal kan ook enigszins worden gestuurd in de soortensamenstelling. De recente oogstvlaktes in het Sleenerzand zijn grillig van vorm, waarbij soms tot in de naastgelegen opstanden is geblest en soms ook delen van de oude opstand blijven staan.
De oude bomen die gespaard blijven, dienen soms als zaadbron of als scherm, maar ze vormen ook de oude bomen in het bos.

Een latere generatie kan beslissen of deze gespaarde bomen alsnog worden geoogst of dat ze op stam mogen aftakelen en afsterven. Deze creativiteit, die ook zo is benoemd in het kap- en verjongingsplan, heeft tot gevolg dat de verjongingsvlakken relatief grootschalig zijn, maar er niet zo uitzien.

In het kap- en verjongingsplan wordt geconstateerd dat FSC vereist dat oogstvakken niet groter mogen zijn dan twee hectare.
In de herziene versie van de Nederlandse FSC standaard is deze eis achterwege gelaten. Reden is dat grotere oogstvakken zeker niet de standaard moeten worden, maar dat een groot oogstvak soms ook ecologische, recreatieve en economische voordelen kan bieden. Het is belangrijk om te kijken wat het beste is voor die situatie.

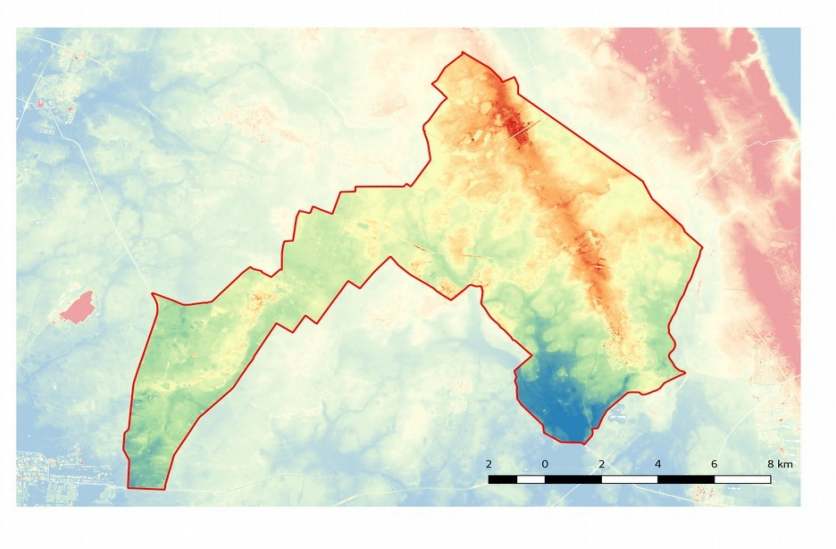
4.1.2: Abiotische karakteristiek

Geo(morf)ologie

Hoogte

De boswachterij Sleenerzand ligt op het zuidoostelijk deel van het Drents Plateau, iets ten westen en deels op de Rolderrug. In het Sleenerzand bevindt zich een stuifzandreliëf met lokale hoogteverschillen van 1,5 tot 5 meter. De rest van de boswachterij bestaat uit een zwak golvend dekzandlandschap met hoogteverschillen tussen de 0,5 en 1,5 meter. In dit dekzandgebied komen uitgestoven laagtes voor met vennen en/of moerassige vegetaties.

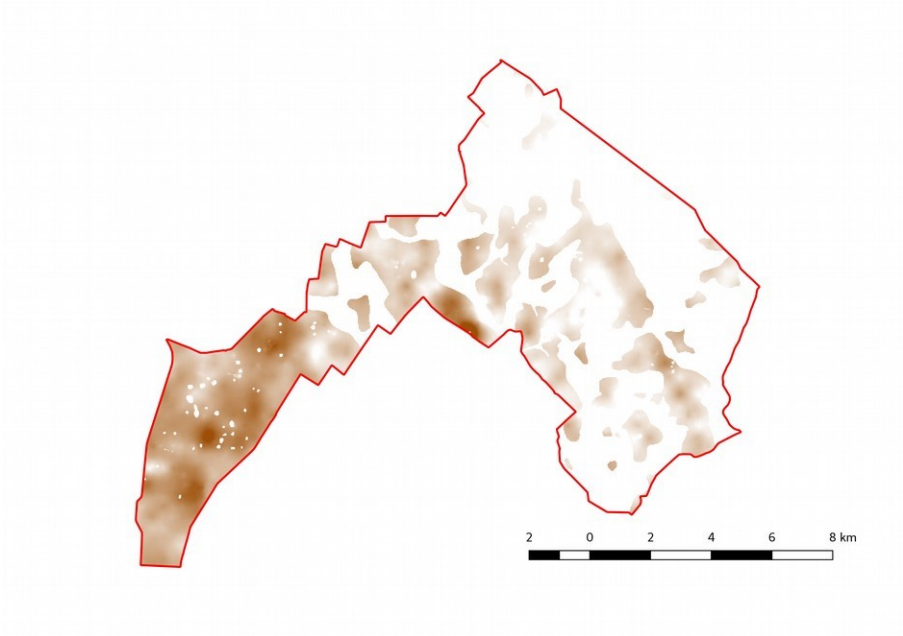
Het streven is om de hoogtegradiënten als onderdeel van het Hondsrug-complex waar de Rolderrug deel van uitmaakt zoveel mogelijk te behouden. Op meerdere plekken zijn smeltwaterdalen zichtbaar.

Figuur 2: Hoogtekaart

Keileem

De keileemlaag in de bodem van het plangebied en de hierin aanwezig geulsystemen zijn belangrijke sturende factoren voor het landschapsecologische systeem (figuur 3). Keileem is een mix van klei, leem, zand, grind en grotere keien. De keileem is afgezet in de voorlaatste ijstijd (het Saalien) toen landijs heel Drenthe bedekte. De keileem is meegevoerd in de onderste laag van gletsjers en bleef liggen nadat het ijs zich teruggetrokken had. Meestal is de keileemlaag in het plangebied 1 a 2 meter dik, maar op sommige plaatsen buiten onze invloedsfeer komen diktes van meer dan 6 meter voor. Keileem is taai en slecht doordringbaar voor water. Tijdens de volgende en tot nu toe laatste grote koudeperiode, het Weichselien, heeft het landijs Drenthe niet bereikt. Gedurende een deel van deze ijstijd zijn de beekdalen door erosie sterk ingesneden en zijn nieuwe slenken ontstaan. Op deze plekken is soms het keileem geheel weg geërodeerd zoals in de slenken van de Wittenveen/Marsstroom en Drostendiep systeem (o.a Aelderstroom/de Laak). Naar het oosten toe is minder keileem aanwezig. Op de Rolderrug komt lokaal keileem voor in de boswachterij en ten oosten van de Rolderrug is geen Keileem aanwezig. De dikte en samenstelling van de aanwezige keileem varieert van plaats tot plaats. Door de aanwezige keileem zijn er veel geleidelijke overgangen in de vochttoestand en de bodemopbouw.

Figuur 3: Keileem verspreiding in het plangebied. hoe donkerder de kleur hoe dikker de keileem. bron: (provincie Drenthe 2014)

Dekzand

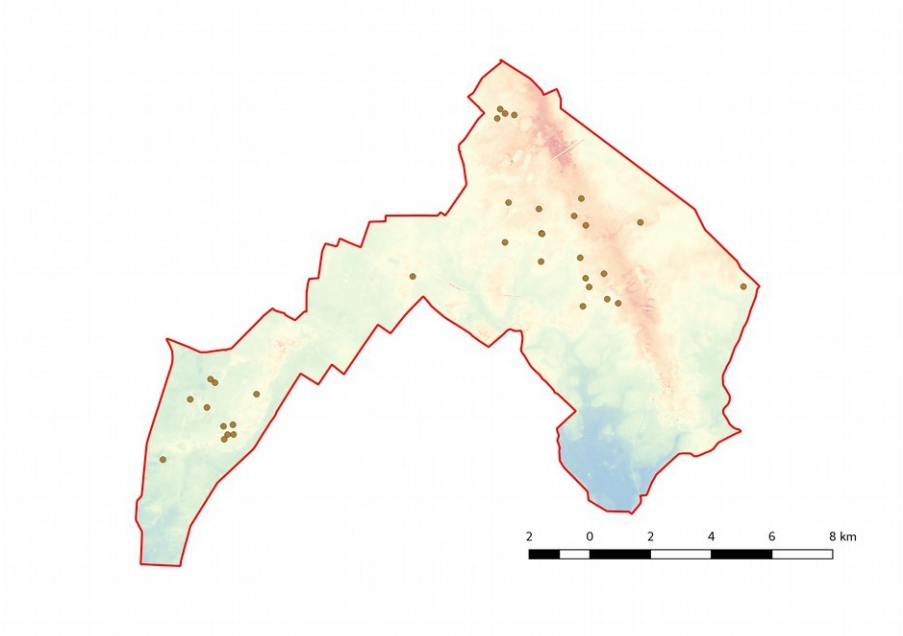
In het Weichselien, de laatste ijstijd, is het landijs niet verder gekomen dan Denemarken. De zeespiegel lag destijds aanmerkelijk lager en de Noordzee lag destijds grotendeels droog. In het koude droge klimaat hebben sterke poolwinden in die periode veel zand vanuit de Noordzee naar de hogere delen van ons land getransporteerd. Dit zand is als dekzand op de keileem afgezet. Het dekzand (Formatie van Twente) werd integraal afgezet op zowel de keileem, alsook in de toentertijd nog diepe erosiegeulen, waaruit later de huidige beekdalen zijn ontstaan. Het dekzand werd niet in een overal even dikke laag afgezet. Natte plekken waren plaatsen waar veel zand werd ingevangen, zoals in de slenken van het Witteveen en het Drostendiepsysteem.

Veenvorming

Na de laatste ijstijd werd het klimaat langzaam warmer en steeg de zeespiegel. Dit leidde aanvankelijk tot een aanzienlijk wijziging in de waterhuishouding, met als belangrijke ontwikkeling de vorming van bossen en uitgestrekte hoogvenen in en om Drenthe, zoals het Odoornerveen. Ook zijn lokaal veentjes ontstaan in pingoruïnes (voormalige door ijsgaten) welke in de laatste ijstijd zijn ontstaan. Deze pingoruïnes zijn te herkennen aan hun vorm en diepte (ze zijn relatief diep). Het zijn ronde en diepe veentjes omgeven door een lage wal. In het Sleenerzand en Witteveen worden verschillende pingoruïnes onderscheiden waaronder het Mekelermeer (een aardkundig monument) en de Kijl.

Stuifzand

Het Sleenerzand met is een verstoven tot geaccidenteerde stuifzandgebied Dat nu voor het grootste deel bebost is. In dit gebied ligt ook de Kibbelkoele een recreatie plas. De plas is ontstaan bij de aanleg van de N381. Het zand dat nodig was voor het traject van Noord-Sleen naar Emmen is hiervandaan gehaald. In 1900 was het nog een actief open stuifzandgebied maar het is begin vorige eeuw vastgelegd door bebossing.

Figuur 4: Historische veentjes in het plangebied.

Waterhuishouding

Het Plangebied heeft vrijwel overal grofzandige bodems met een hangwaterprofiel en zeer lage grondwaterstanden. Infiltratie maximaliseren is wat maximaal mogelijk is. Echter lokaal wordt water langer vastgehouden op o.a. lemige bodems en in veentjes. De natuurlijke kenmerken van het hydrologisch systeem zijn door ingrijpen van de mens sterk veranderd. De intensivering van de landbouw en de daarbij behorende ontwatering in de beekdalen heeft geleid tot grondwaterdalingen. Tevens heeft de inrichting van de bossen voor bosbeheer ook geleid tot lokale verdroging door de ontwatering van natte plekken om deze geschikt te maken voor houtproductie.

Veentjes

Een belangrijk fenomeen is de aanwezigheid van ondoorlatende bodemlaagjes onder de meeste vennen. Dit zijn gliede- en inspoelingslagen (B-horizonten). Op deze gliede lagen kan zich een schijngrondwaterspiegel handhaven en kan open water ontstaan, onafhankelijk van de waterstand in de omgeving. De voeding van deze systemen vindt hoofdzakelijk plaats via neerslag, met soms enige oppervlakkige toestroom uit de omgeving. Extreem voedselarme omstandigheden zijn hiervan het gevolg. Deze natte voedsel arme omstandigheden vormen de geschikte abiotische condities voor zure en hoogveenvennen. Met als climax-stadium uiteindelijk het beheertype hoogveen. Het Sleenerzand herbergt verspreide gebieden op hogere delen van de Hondsrug en de rug van Rolde - Sleen. Daartussen ligt een laagte met veenontginning: sommige met droge dekzanden (Sleenerzand) in de bovenlaag, anderen met een meer leemhoudende bodem (Valthe). Sterke infiltratie is aanwezig en wegzijging naar de flanken en de Veenkoloniën. Lokaal zijn schijngrondwaterspiegels aanwezig.

Het streven is om de hoogtegradiënten als onderdeel van de Hondsrug zoveel mogelijk te behouden. Op meerdere plekken zijn smeltwaterdalen zichtbaar. De Hondsrug is een geomorfologische structuur van formaat. De doorsnijding van de Hondsrug door het smeltwaterdal ‘gat van Borger’ is een bijzonder aardkundig fenomeen.

Het gaat hier nagenoeg overal om grofzandige bodems met een hangwaterprofiel en zeer lage grondwaterstanden. Infiltratie maximaliseren is wat maximaal mogelijk is. Locaal is het vasthouden van water op o.a. lemige bodems mogelijk. Interne maatregelen hiervoor inzetten. De verspreid liggende poelen, vennen en veentjes hierbij extra aandacht geven. Veentjes zijn kwetsbaar voor verstoring van de waterkerende bodemlaag.

Beperkingen / knelpunten voor abiotisch herstel:
Het areaal heideterrein is klein geworden door de ontwikkeling van bos. Veel vennen en veentjes zijn geïsoleerd en waterhuishoudkundig maar matig te beschermen tegen nutriënten en verdroging.

4.1.3: Biotische karakteristiek

De gebieden in het plangebied waar Staatsbosbeheer voor verantwoordelijk is bestaan voornamelijk uit boswachterijen. Binnen deze boscomplexen komen vochtige en droge heiden voor maar ook veel veentjes in verschillende ontwikkelingsstadia. Met het huidige beheer zijn vogelsoorten van opgaand bos als grote bonte specht, appelvink en boomklever toegenomen. De populatie adders die in het plangebied voorkomt is over het algemeen redelijk stabiel. De levendbarende hagedis laat een lichte afname zien. De zandhagedis geeft na de topjaren 2002 t/m 2007 vanaf 2010 een enorme afname te zien, in 2014 een klein herstel.

De das is in aantal spectaculair vooruit gegaan van 4 burchten in 2004 naar 22 burchten in 2017. De Boommarter heeft naar verwachting 2 territoria in het gebied. Bosmieren lijken in aantal fors te zijn achteruitgegaan.

Voor een nadere uitwerking van de biotische waarden is het Sleenerzand in een noordelijk en zuidelijk deel opgedeeld.

Sleenerzand Noord:

- De Kijl (vak 1232 en 1233): In dit door runderen begraasde gebied zijn 4 vennen aanwezig. Deze vennen zijn zo groot en diep dat ze een vegetatieloze kern bevatten. De hoogveenslenkvegetaties zijn ondanks maximale inspanningen niet verbeterd of verslechterd. Dit heeft te maken met de lokale condities, het is op deze plek niet beter te krijgen. De vegetatie bestaat vooral uit pitrus, pijpenstrootje, veenpluis en waterveenmos. Op enkele plekken zijn soorten als ronde zonnedauw, snavelzegge, wrattig veenmos en eenarig wollegras aanwezig. Het grootste deel van het terrein bestaat uit bos en heide. De bossen worden mee begraasd. Er is droge en vochtige heide gedomineerd door struikhei en vaak met erg veel bochtige smele. Regelmatig komt rode bosbes voor en op enkele plaatsen is kraaihei dominant. Natte hei (dophei) en natte pionier hei is hier zeldzaam. Kleine zonnedauw werd in 2013 en 2001 hier niet aangetroffen. Op een plek bevindt zich een kleine populatie met moeraswolfsklauw op dezelfde plek als in 2001. Er zijn fragmentair ontwikkelde heischrale vegetaties met bochtige smele aanwezig, maar ook beter ontwikkelde met liggend walstro en borstelgras. In het gebied zijn in 2013 blauwe knoop, borstelgras en de zeldzame echte guldenroede nieuw gevonden. In het gebied komt ook jeneverbestruweel voor (zonder verjonging).
- De vijftig Bunder (vak 205B): Dit is een klein veentje met een randslenk met zompzegge en veenmossen en een centraal deel met een hoogveenbult met eenarig wollegras, wrattig veenmos, dophei en weinig kleine veenbes. In 2013 werden hier ook ronde zonnedauw, witte snavelbies en lavendelheide voor. Dit is dus nog steeds een goed ontwikkeld karakteristiek Drents hoogveentje.
- De Gletsjerkuil (vak 1213): Dit terrein bestaat uit vochtige en droge heide plaatselijk met rode bosbes en plaatselijk met heischraal grasland, met tandjesgras. Door B. Versluys is hier ook klein warkruid gevonden.

Sleenerzand zuid

- Veentjes: Op meerdere plekken komen bijzondere vormen van hoogveenslenken voor met witte snavelbies, ronde zonnedauw, eenarig wollegras en snavelzegge. Op enkele plekken ook slenken met blauwe zegge, bruine snavelbies, zompzegge en zwarte zegge. Bijzonder zijn nieuwe groeiplaatsen van slangenwortel en wateraardbei. In hetzelfde ven komt ook witte waterlelie voor. Dit wijst op een betere buffering. Veelstengelige waterbies is opvallend zeldzaam in het gebied. Ronde zonnedauw en witte snavelbies zijn gevonden bij monitoring. Soorten van hoogvenen zijn gelijk of toegenomen. Hoogveenveenmos in 4 veentjes. Kleine veenbes en lavendelheide in de veentjes. De hoogveensoort wrattig veenmos groeit in 7 veentjes. Verder is het zeldzame violet veenmos, karakteristiek voor zuur berkenbroekbos aangetroffen.
- Heide, heischraal grasland, en stuifzand: Droge heide is op meerdere plekken present en natte hei is hier zeldzaam. Op enkele plekken kraaihei en rode bosbes. Regelmatig dominantie van pijpenstrootje en bochtige smele. Beter ontwikkeld heischraal grasland wordt gevonden op de Galgenberg (vak 1058). Stuifzandvegetatie met buntgras, ruig haarmos en zandstruisgras slechts op een locatie (vak 1030e). Op enkele plekken ook jeneverbesstruwelen. Fraai in vak 10009c achter de Kibbelkoele.

Witteveen

Witteveen bestaat voornamelijk uit bos met productie. Binnen het gebied ligt de stobbenplas een veentje met open water en natte heide vegetaties. Ook bevinden zich binnen dit gebied 2 kraamburchten van dassen.

4.1.4: Landschapsontwikkeling

Ruimtelijke relaties: het plangebied Sleenerzand en Witteveen is een belangrijke schakel binnen de Drentse natuurgebieden. Het heeft aan de noordzijde een relatie met de de boswachterijen van Hart van Drenthe, en aan de zuidkant is er een relatie met het Geeserstroomgebied. Voor deze twee gebieden wordt gestreefd naar het versterken van natuurlijke processen. Aan de Oostkant grenst het plangebied Sleenerzand en Witteveen aan den Hondsrug met daarop de boswachterijen van o.a. Valthe en Emmen. In de westzijde van het plangebied ligt het Mantingerveld dat een verbindende schakel vormt naar het verderop gelegen Dwingelderveld.

Het grootste deel van de boswachterij Sleenerzand is aangelegd tussen 1932 en 1945. Na het graven van het Oranjekanaal heeft de NV Drentsche Veen- en Middenkanaal Maatschappij enkele houtwallen aangelegd. Deze zijn nog terug te vinden en heten: Heerenkamp en Puttershoek. Naast deze oude complexen zijn er eind jaren dertig begin jaren veertig heidegronden aangekocht, ontgonnen en bebost. Belangrijkste motief hiervoor was werkverschaffing. De planeenheid zelf bestaat voornamelijk uit boswachterijen met bos, heide en vennetjes. De meeste boswachterijen zijn direct omsloten door (intensief) landbouwgebied, zowel akkerbouw als veeteelt, en dan met name melkveehouderijbedrijven. Kenmerkend voor het omliggende landbouwgebied is het groot aantal houtwallen en houtsingels, die als groene verbinding door het landbouwgebied meandert van de ene naar de andere boswachterij. Uitzondering hierop is Witteveen: dit betreft een vrij geïsoleerde eenheid van multifunctioneel bos, een diepe plas (oude zandwinning) en een ven, vlak aan de rand van het dorp Witteveen te midden van intensief landbouwgebied.

Uiteraard heeft de stikstofdepositie vanuit de landbouw zijn weerslag op de boswachterijen. Er is echter geen bodemonderzoek gedaan om dit met zekerheid te kunnen vaststellen. Wel zijn er vermoedens dat bepaalde zeldzame vlindersoorten geen succes boeken in het gebied, omdat de waardeplanten teveel stikstof bevatten.
In Drenthe, op de grens van zand en voormalig veen, ligt de langgerekte rug met zand overstoven leemrug van Emmen tot aan Groningen: de Hondsrug waartoe ook de Rolderrug deel van uitmaakt. Het eerste reliëf van de Hondsrug incl. de Rolderrug is ontstaan in de één na laatste ijstijd, de Saale-ijstijd. Door 'kruiend' landijs werd 300.000 tot 130.00 jaar geleden een stuwwal van leem, zand en een grote hoeveelheid keien achtergelaten. In de Weichsel-ijstijd, die 10.000 jaar geleden eindigde, werd deze keileemrug overstoven met zand. De Rolderrug loopt parallel aan de Hondsrug en vorm hiermee een geheel. De hoogte is aanzienlijk kleiner dan die van de Hondsrug zelf. De boswachterij ligt in het zuidoostelijk deel van het Drentsplateau

Op en rond De Rolderrug zijn diverse ontginingslandschappen te vinden. Op stuwwal zelf gaat het om zogenaamde kampontginningen vanaf circa 4300 v.Chr. overgaand in de middeleeuwen naar een esdorpenlandschap dat tot op de dag van de vandaag nog herkenbaar aanwezig is. Rondom de dorpen komen de essen voor met haar esrandbeplantingen in de vorm van kleine bosjes,strubben, singels, boompartijen. Aan de randen daarvan zijn later bos- en heideontginningen (vanaf circa 1850) ontstaan. Aan de oostzijde van de Rolderrug heeft zich vanaf de 19e eeuw een grootschalige Veenkoloniaal ontginningslandschap ontwikkeld dat voor het grote deel is ontstaan aan het begin vanaf de 19e eeuw tot aan het begin van de 20e eeuw in de omgeving van Schoonoord en Eesergroen.

Aan het begin van de 20ste eeuw is Staatsbosbeheer op de overige 'woeste heide gronden' begonnen met het planten van bossen op en langs de Rolderrug en ontstond het heide- en bosontginnings-landschap aan de randen van de zogenaamde kampontginningen rond de dorpen. Er ontstond op die manier een breed groen lint van Sleen tot Rolde en vormen een

verbinding met de overige boswachterijen Schoonloo, Odoorn, Exloo, Borger en Gieten. Deze boswachterijen werden in eerste instantie gevarieerd aangelegd, maar in de jaren zestig van de 20e eeuw veelal ontmengd.

De grootschalige ontginningsboswachterij wordt gekenmerkt door het voorkomen van enkele laan-, kavelgrensbeplantingen, rechtlijnig kavelpatroon van wegen en bosvakken en diverse houtsoorten met een afwisseling van diverse vennetjes, pingo's, poelen, gletsjerkuilen, zandverstuiving en kleine heideterreinen. De landschapselementen in het beheergebied zijn de dragers van het tegenwoordige esdorpenlandschap, het zijn veelal de oudere houtwallen, singels en bosjes. Soms zijn het hunebedlocaties. Ze liggen rondom de historische dorpen en essen in het esdorpenlandschap. De kavelgrensbeplantingen in de aanwezige beekdalen maken hier ook onderdeel van uit o.a. in de Weersmaten, Korte maten, Lange Maten en de Brinkmaten ten Noord Westen van Aalden en eht gebeid rond de Kniphorsten. Oudste delen van de boswachterij zijn de brede boselementen (houtwallen) aangelegd door de NV DVMM (Drentse Veen- en Middenkanaal Maatschappij). Deze zijn nog terug te vinden en heten de Heerenkamp en Puttershoek (Kanaalbos omstreeks 1880).

In het agrarische cultuurlandschap heeft de schaalvergroting van de landbouw voor een verminderde leesbaarheid van het landschap gezorgd. Ook de samenhang tussen de diverse landschappelijke waarden is op veel plaatsen verbroken. Fraai voorbeeld hiervan is de rationele verkaveling, die ontstaan is door kavelruilen en rvk. Sleenerstroom (jaren 60 en 70 van de vorige eeuw) in het gebied ten noord-oosten van Zweeloo waar het kleinschalige landschap in zijn geheel is verdwenen waarbij de Sleenerstroom en de Oosterstroom is verlegd in oostelijke richting. Op de scheiding van 2 kavelpatronen zijn brede singels met beplantingen aangelegd met overhoeken. De stroken hebben op enkele plaatsen verbinding met grotere beplantingselementen dan wel met de boswachterij Sleenerzand. Ook aan de westzijde van Wezup komen grootschalige verkavelingen voor , ontstaan door kavelruilen en de vrij recente landinrichting Mars en Westerstroom.

In het kader van de landinrichting Mars en Westerstroom is voor een groot deel de onderlinge samenhang op diverse plaatsen versterkt door de aanleg van diverse landschapselementen in de vorm van kavelgrensbeplantingen en grotere landschapselementen bij de Veendijk in Wezup en op het Zweeloërveld (bovenloop van een van zijbeken van de Aalderstroom) en in het gebied van de Lange Maten. Tevens is een schrale verbindingszone ingericht aan de noordzijde van Zweeloo die een verbinding vormt tussen de beheereenheid van Sleenerzand en de Lange Maten. In de bovenloop van de Aalderstroom bij de Weersmaten/Koestukken is een vispassage aangelegd met een recreatief deel, een deel van het talud is natuurvriendelijk ingericht.
Het boscomplex Witteveen is ontstaan na de ontginning van het hoogveengebied. Het bestaat voornamelijk uit naaldhout en bezit een 2 tal plaasen een ontstaan door ontgraving ten beheove van de aanleg van de N 381 en de Stobbenplas, beide met een eigen waterregime. Het boscomplex ligt enigszins geïsoleerd van de omgeving en heeft met name een bosbouwkundige functie.

In de jaren 60 van de vorige eeuw is de Kibbekoele ontstaan ten gevolge van de zandwinning voor de aanleg van de snelweg Drachten – Emmen (N381). De zwemplas wordt als dagrecreatieve bestemming gebruikt. De directe omgeving van de plas wordt ook gebruikt als homofiele ontmoetingsplaats waarbij enige hinder ontstaat bij de directe omgeving. vanaf 2018 is de intentie om een revitalisering van het gebied te bewerkstelligen middels een nieuw concept en een herinrichting (2019 - 2021).

4.1.5: Ruimtelijke relaties

De planeenheid bestaat voornamelijk uit boswachterijen met bos, heide en vennetjes. De meeste boswachterijen zijn omsloten door (intensief) landbouwgebied, waarop nog volop landbouw wordt bedreven (zowel akkerbouw als veeteelt, en dan met name melkveehouderijbedrijven). Uiteraard heeft de stikstofdepositie vanuit de landbouw zijn weerslag op de boswachterijen. Er is echter geen bodemonderzoek gedaan om dit met zekerheid te kunnen vaststellen. Wel zijn er vermoedens dat bepaalde zeldzame vlindersoorten geen succes boeken in het gebied, omdat de waardeplanten teveel stikstof bevatten.

Daarnaast heeft zich een groot aantal recreatieondernemers, zoals campings, horeca gelegenheden, bungalowparken, hippische bedrijven, etc. gevestigd in het gebied, waar de planeenheid onderdeel van uitmaakt.

Daarnaast houden veel mensen paarden in het gebied in en om boswachterij Het Sleenerzand.

Kenmerkend voor het omliggende landbouwgebied is het groot aantal houtwallen en houtsingels, die als groene verbinding door het landbouwgebied meandert van de ene naar de andere boswachterij.

Uitzondering hierop is Witteveen: dit betreft een vrij geïsoleerde eenheid van multifunctioneel bos, een diepe plas (oude zandwinning) en een ven, vlak aan de rand van het dorp Witteveen te midden van intensief landbouwgebied.

4.1.6. Cultuurhistorie

De Rolderrug onderdeel uitmakend van het groter geheel van de Hondsrug, van Nieuw Amsterdam naar Rolde, is al duizenden jaren bewoond, vanaf 3000 v.c. door de eerste boerengemeenschappen die behoorden tot het zogenaamde Trechterbekervolk. Dit volk liet een van de meest markante bewoningssporen in Drenthe na, de hunebedden al dan niet met grafheuvels. Op de Rolderrug komen nog steeds zwerfkeien voor waar de bewoners dankbaar gebruik van maken of maakten. Bijvoorbeeld voor de vele keienwegen in het gebied, als waterputten en fundering van kerken.

Door overbegrazing met schapen en ander vee, veranderde de Rolderug in de afgelopen 5000 jaar van dicht bebost in een steeds meer in een open heidelandschap. Uit deze periode stammen de kampontginningen, die vervolgens in de Middeleeuwen over zijn gegaan naar een esdorpenlandschap dat ook nu nog voor het overgrote deel nog herkenbaar is in het landschap. Rondom de dorpen liggen de cultuurhistorische waardevolle esgronden in een landschap van kampontginningen en beekdalbeplantingen

In deze periode zijn ook de marken ontstaan die de gemeenschappelijke gronden (heidevelden en beekdalgronden) beheerden. Uit de markegrenzen zijn de gemeentegrenzen voortgekomen die heden ten dage nog goed herkenbaar zijn. Daar waar de verschillende boerenmarken samen kwamen werden markestenen dan wel markebomen geplaatst. Deze gemeenschappelijk punten zijn ook nu nog te herkennen o.a bij het zeven markenpunt ten noorden van de Kiel,

Langs de ontginningsas van zuid naar noord liggen de dorpen Nieuw Amsterdam, Sleen, Noord Sleen, Zweeloo, Schoonoord,Grolloo, Rolde. De huidige wegenstructuur, is voor een belangrijk deel gebaseerd op het oude zandwegen patroon, daarbij kwam het regelmatig voor dat versporing optrad, waardoor verschillende karresporen naast elkaar ontstonden.

Ten tijde van de industriële revolutie, halverwege de 19e eeuw, nam deze agrarische manier van landgebruik steeds verder af. De overbegrazing had hier en daar grote stuivende zandvlaktes veroorzaakt. Om het stuivende zand te beteugelen, en dorpen er tegen te behoeden, werden er dennen ingeplant. In de twintigste eeuw ontstond ten oosten van de weg Zweeloo - Schoonoord ook het grootschalig veenkoloniale ontginningslandschap.
Van recente datum (jaren 70) is het Kraterbosje ontstaan in de omgeving van het Haantje, waarbij een boortoren in de diepte is verdwenen en spontaan een kratermeer is ontstaan met daaromheen een opgaande beplanting van diverse houtsoorten. De informatie hierover wordt aangegeven met informatiebord.

De bossen uit de jaren 30 en 40 zijn zeer gevarieerd en hebben nog veel verschillende elementen uit de oude geschiedenis zoals grafheuvels, hunebedden, Celtic Fields, de Papelose kerk en keienwegen. Het oudste deel van de boswachterij is de Heerenkamp en de Puttershoek houtwallen en of brede elementen die aangelegd zijn door de DVMM bij het ontgraven van het Oranjekanaaal.

Duurzame houtteelt is nu een belangrijke functie in de boswachterij Sleenerzand en is er aandacht voor de eigen bosbouwgeschiedenis van Staatsbosbeheer. De boswachterij Sleenerzand bezit een hoge waardering. Dit heeft te maken met de keienwegen, de eerste bosaanleg in het noordelijk deel, de ‘bossen’ zelf (naald- en loofhout), de vakgrenzen met beschilderde keien, de rechtlijnige wegen en paden.

De boswachterij Sleenerzand wordt gezien als een boswachterij voor duurzame houtproductie en een multifunctionele werkwijze.

In het totale gebied komen diverse geomorfologische, aardkundige waarden en archeologische elementen voor variërend van kleine stuifzanden en de vele archeologische monumenten in de vorm van hunebedden, grafheuvels, Papeloze Kerk, Galgenberg, celtic fields, vennetjes, pingo’s en gletsjerkuilen. Verschillende terreinen bezitten een archeologische waarde. Binnen het object komen een drietal hunebedden voor te weten de D49,D50,D51 waarvan de D49 het bekendst is als de Papeloze kerk. Bij dit hunebed vonden de hagepreken van Menso Alting plaats tegen het paapse gezag.

In het bosvak 1056 zijn de celtic fields duidelijk herkenbaar. Daarnaast komen ca. 40 grafheuvels voor uit de Late of Midden IJzertijd in de vakken1052,1056,1057 en 1058 zie bijgevoegde kaart.

De Galgenberg ligt aan de oude handelsroute Munster- Coevorden- Groningen, van oorsprong een grafheuvel later verworden tot een punt van terechtstelling.

Delen van de Aalderstroom en een klein gedeelte van de Sleenerstroom bezitten nog wel de vroegere verkavelingstructuur, zoals in de omgeving van de Weersmaten, Korte en Lange Maten, Boschmaden, Koematen en de Sniphorsten. De gehele “ Hondsrug” incl. de Rolderrug

kent een unieke geologische geschiedenis, daarom heeft het gebied sinds november 2015 de status UNESCO Global Geopark. Het is het enige Geopark in Nederland.
Een groot deel van het beheergebied behoort tot het “Belvederegebied”. De gehele boswachterij behoort tot de Cultuurhistorische Parels (RSP), het overgrote deel van het beheergebied incl. het beekdal van de Aalderstroom behoort tot het aandachtsgebied van het “ Ontgonnen Verleden”.

Zichtbaarheid van Cultuurhistorie
In de planeenheid Sleenerzand & Witteveen is nog veel zichtbaar op het gebied van cultuurhistorie. Zo is archeologie vooral zichtbaar in het Sleenerzand waar tientallen grafheuvels, hunebedden en Celtic Fields liggen. Daarnaast zijn de bossen een afspiegeling van de Staatsbosbeheer geschiedenis, door het tegengaan van verstuiving en aanleg van de bossen heeft Staatsbosbeheer hier zeer grote
invloed gehad op het landschap, de openheid van eind 1800 is verdwenen. De bossen vertellen het verhaal van Staatsbosbeheer, de bosaanleg op de heideontginningen in de werkverschaffingperiode.

Er zijn drie hunebedden binnen het object Sleenerzand, de D49, D50 en D51.
De D49, de Papeloze kerk is het bekendst. Met dit hunebed als kansel hielden hervormde geestelijken o.l.v. Menso Alting in de 16e eeuw hun geheime hagepreken tegen het paapse gezag. Vandaar de bijzondere naam.

De papeloze kerk
De Archeologische Monumenten Wacht (AMW) heeft de archeologische objecten beschreven en inspecteert ze eens in de 2 jaar. Na de inspectie geven ze per object een beheersadvies. Dit advies is altijd uitgevoerd en de inspectie rapporten zijn aanwezig. Er is een handboek voor hunebedden (EHBO) wat te doen bij calamiteiten het is een uitgave van de Rijksdienst voor Cultuurlandschap Archeologie en Monumenten in samenwerking met Drents Plateau, Het Drentse Landschap en Staatsbosbeheer.

Bij de parkeerplaats bij huifkarcentrum Rijmaaran start een archeologische wandelroute langs onder meer de papeloze kerk. Het is een wandelroute van ongeveer 2,5 kilometer langs veel verschillende archeologische objecten. De hoeveelheid archeologische objecten aan deze 2,5 kilometer lange route is uniek. Zo komt het langs grafheuvels, Celtic Fields, hunebed, urnenveld, galgenberg en de handelsroute Groningen-Coevorden. De aanleg van een archeologisch belevingspad heeft i.v.m. de aanlegkosten niet plaatsgevonden. Het blijft

echter nog wel gewenst en is opgenomen in de inrichtingsambities. Er wordt hierin gezocht naar alternatieve financieringsbronnen.

Binnen de boswachterij bevindt zich dus een hunebed de Papeloze Kerk in vak 1063, in vak 1058 ligt de Galgenberg. Dit is van oorsprong een grafheuvel uit de Midden Bronstijd. De Galgenberg ligt aan de oude handelsroute Groningen-Coevorden. Hier kwam veel volk langs. De oorspronkelijke grafheuvel werd in gebruik genomen als Galgenberg voor terechtstellingen.

In vak 1052, 1056, 1057, en 1058 liggen 40 grafheuvels uit de Late midden IJzertijd.
De grafheuvel in vak 1059 is nog gaaf en komt nuit het Neolithicum of Bronstijd.
In vak 1054 ligt een urnenveld uit de Bronstijd, Vroege IJzertijd.
Rondom vak 1056 zijn duidelijk Celtic Fields zichtbaar. Dit is een akkercomplex uit de IJzertijd.

De Gletsjerkuil (vak 1213):
Dit terrein bestaat uit vochtige en droge heide plaatselijk met rode bosbes en plaatselijk met heischraal grasland, met tandjesgras. Er is hier ook klein warkruid gevonden. In 2001 is hier ook ronde zonnedauw en eenarig wollegras vermeld maar dit lijkt een foutje omdat geschikte groeiplaatsen ontbreken.

Landschapselementen
Buiten de boswachterijen meanderen door het groene landschap, een aantal grote en kleinschalige landschapselementen, die het cultuurhistorisch landschap visueel zichtbaar maken.

Onderhoud;
Karrensporen in vak 1210 hier is machinaal het opslag verwijderd, dit is destijds in overleg met de Archeologische Monumenten Wacht gebeurd, jaarlijks wordt hier het opslag verwijderd.
Celtic Fields: hier wordt jaarlijks het opslag verwijderd dit geld ook voor de grafheuvels en de Galgenberg. Het jaarlijkse onderhoud aan de Papeloze Kerk bestaat uit het aanvullen van zand en het verwijderen vanbraam en opslag. Dit geldt ook voor D50 en D51 alleen hier wordt nog gemaaid. In samenwerking met het recreatieschap zijn er bij alle hunebedden nieuwe informatie zuilen gekomen.
De gletsjerkuil is in de afgelopen IK periode meerdere malen vrijgemaakt van opslag.

4.1.7: Toerisme en recreatie

Recreatieve voorzieningen
Het gehele gebied is toegankelijk voor wandelaars en een groot deel van het gebied is vrij toegankelijk voor ruiters en mountainbikers. Voor de laatste groep is een door henzelf aangelegde en onderhouden mountainbikeroute gerealiseerd.

Voor wandelaars is in vrijwel elk gebied van het Sleenerzand een wandelroute aanwezig. Dat mountainbikeroutes (mede)
worden aangelegd en onderhouden door mountainbikers, is gemeengoed aan het worden in Nederland. Voor wandel- en ruiterroutes is dit niet het geval, terwijl er veel voor te zeggen is om alle routes te laten onderhouden door diegenen die ervan profiteren. Dat kunnen de gebruikers zelf zijn, maar ook ondernemingen. In het geval van ruiterroutes zijn dat bijvoorbeeld maneges, en in het geval van wandelroutes: vakantieparken, campings, restaurants en dergelijke.

Uitgangspunt van het recreatiebeleid in het Sleenerzand is om vrij recreëren tot het gastheerschap te laten behoren, maar dat routes alleen worden toegestaan als deze door derden worden onderhouden. Uitzondering hierop zijn wandel- en fietsroutes, deze beschouwen we vanuit Staatsbosbeheer als onze kerntaak. Zeker nu ingezet wordt op de herstructurering van de wandelroutes, liggen er meer dan ooit kansen om verbindingen te leggen met lokale wandelverenigingen en ondernemers.

Het is goed om voor ogen te houden dat routes geen doel op zich zijn, maar een middel om iets te bereiken. Dit kan bijvoorbeeld regulering, facilitering, educatie of financiële ondersteuning zijn. De bedoeling is dat in het Slenerzand de bestaande gemarkeerde wandelroutes worden opgenomen in het knooppuntennetwerk, waarbij er enkele bestaande routes gesaneerd zullen worden. Het knooppunten-systeem zal door onze terreinen minder intensief aangelegd worden dan in agrarisch gebied dit om te voorkomen dat er meer route-aanduidingen komen. In het buitengebied zijn diverse verbindingsroutes noodzakelijk die zullen niet altijd de kwaliteit hebben die wandelaars zal overtuigen om ze te gebruiken. In onze gebieden gaat het juist om de bestemming en de sportieve beleving van het buitengebied.

Recreatieterrein de Kibbelkoele
Het dagrecreatieterrein de Kibbelkoele heeft aantrekkelijke voorzieningen zoals een waterplas, parkeervoorzieningen en wandel- en moutainbikeroutes. Het dagrecreatieterrein heeft alle ingredienten voor een sportief recreatief aanbod binnen handbereik. De huidige structuur, uitstraling en de huidige voorzieningen verdienen echter een update: het gebied voldoet niet meer aan de hedendaagse eisen die gesteld worden door de verschillende doelgroepen. Kortom: de Kibbelkoele verdient een grondige update, ofwel een revitalisering van het gehele recreatiegebied.

Natuurkampeerterrein De Kijl
Deze voorziening is qua opzet en inrichting in orde. De staat van onderhoud is goed. De afdeling Buitenleven van Staatsbosbeheer draagt zorg voor de exploitatie. Het beheerteam Emmen / Sleen levert een bijdrage middels het leveren van mankracht en het beheren van de omgeving van het groen op de kampeerterreinen. Er is sprake van een groeiende markt: het aantal boekingen op natuurkampeerterreinen neemt, in tegenstelling tot enkele jaren geleden, weer jaarlijks toe. De camping draagt bij aan een goed imago voor Staatsbosbeheer en stelt onze klanten in staat om optimaal te kunnen genieten van de Drentse natuur. Daarbij is het voorzieningenniveau op de camping alles behalve primitief: is luxe en schoon sanitair met verwarming, er zijn wasplaatsen met warm water en wasmachines te gebruiken en er zijn ook 'eigen' douches en w.c.'s bij bepaalde kampeerplaatsen te boeken. Camping De Kijl is uitstekend ontsloten door fiets- en wandelpaden en De Kiel en Schoonoord zijn als nabij gelegen dorpen met voorzieningen dichtbij.

Verder wordt ingespeeld op de groeiende campermarkt. Er wordt gekeken of enkele plaatsen specifiek voor deze doelgroep ingericht kan worden, liefst vooraan op het terrein, met in elk geval een deel semiverharding en, als het kan, ook een plek voor afval (riolering) en watertoevoer.

Parkeren, picknickplaatsen en dagrecreatieterreintjes
Het gebied kent relatief (in vergelijking met andere boswachterijen) veel parkeerplaatsen. Het buitenmeubilair is in de jaren 2015 - 2017 vernieuwd / daar waar nodig vervangen en het buitenmeubilair wordt jaarlijks schoongemaakt en waar nodig gerepareerd.
De afgelopen jaren zijn meerdere dagrecreatieve terreinen (grasveldjes, het oude kampingterrein nabij het Bos van de Toekomst)) gesaneerd: er is meer ingezet op kwaliteit in plaats van kwantiteit.

Nachtelijke activiteiten
Nachtelijke activiteiten in het bos komen op verschillende manieren voor. Al jaar en dag maken groepsaccommodaties en kampeerboerderijen gebruik van de bossen voor activiteiten van hun groepen. Voor deze ondernemers is dit een vanzelfsprekendheid. Er is weinig wetenschappelijke informatie over de effecten van nachtelijke activiteiten op de fauna. Hierdoor wordt het moeilijk om een duidelijke mening te vormen over de problematiek. Ook is te weinig informatie beschikbaar over de mate waarin nachtelijke activiteiten plaatsvinden. Wel is bekend dat in dit gebied een omvangrijke dassenpopulatie huist en dat dassen doorgaans (’s nachts) rust willen. Door de boswachter publiek wordt veel aan relatiebeheer gedaan richting omliggende ondernemers om goede afspraken te kunnen maken over het gebruik van het buitengebied, zeker in relatie tot nachtelijke activiteiten.

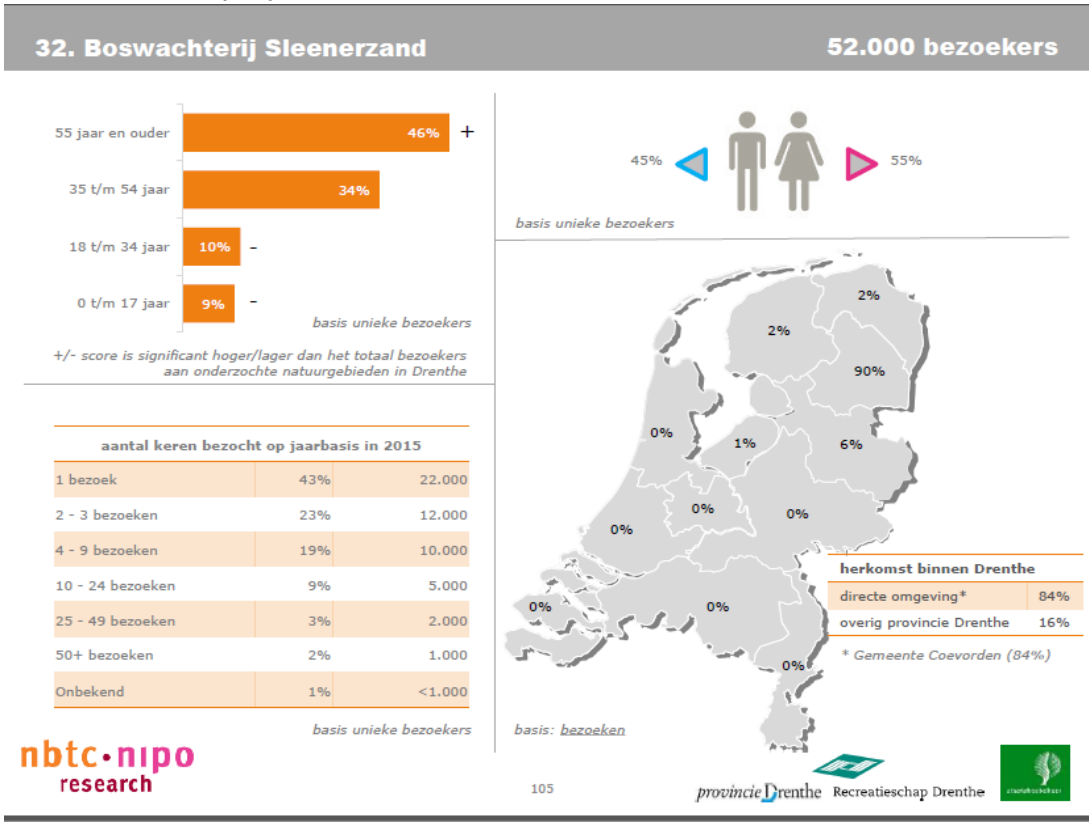
Met enkele bedrijven liggen er wellicht kansen om de samenwerking te versterken. Zo wordt er regelmatig gesproken met het openluchtmuseum Ellert en Brammert. Hier liggen kansen om de promotie en communicatie van Staatsbosbeheer te versterken (er is nu een kleine ruimte) met bijvoorbeeld een aparte nieuwe schuur rondom het thema bosbouw (nadruk in het museum ligt nu sterk op veen). Ook is de suggestie gedaan om eens te kijken of er meer gedaan kan worden aan de achterzijde van het park. Hier grenst Staatsbosbeheer met gronden aan het park en ligt een aantrekkelijk horecapunt dat op dit moment niet van buitenaf toegankelijk is. In de directe nabijheid bevindt zich het grote recreatiepark Molecaten Park Kuierpad. Wellicht zijn er kansen om zaken aan elkaar te verbinden, bijvoorbeeld de belevingsroute rondom het thema Ellert en Brammert. De gesprekken hierover moeten nog verder worden gevoerd met Ellert en Brammert.

Doelgroepen
Het Sleenerzand biedt zeer veel mogelijkheden voor recreatie, er is voor elk wat wils! Zo biedt Sleenerzand mogelijkheden voor nagenoeg alle door Staatsbosbeheer naar recreatiemotieven onderscheiden doelgroepen:
- 'gezelligheidszoeker' (korte wandelingen, Kibbelkoele, camping)
- 'ertussenuit' (fietsen en wandelen, paardrijden)
- 'interesse voor gebieden' (archeologie en cultuurhistorie)
- 'uitdagingzoeker' (ATB'en, hardlopen, survival run).

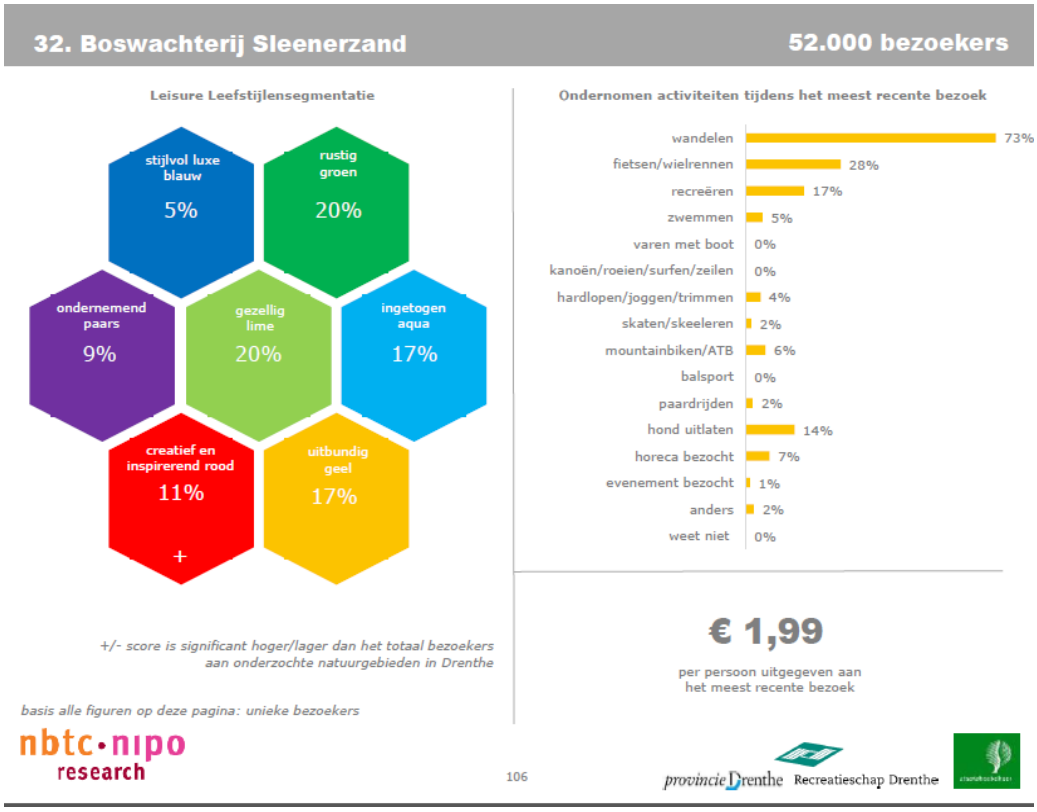
Voor de 'liefhebber van de wildernis' is er weinig te zoeken in het Sleenerzand. Struinnatuur kan echter wel worden gevonden in de naburige boswachterij Gees en in de Geeserstroom.

Recreatie-intensiteit
In 2015 is er een recreatieonderzoek uitgevoerd in Drenthe, waarvan de resultaten in 2016 zijn gepubliceerd.
De resultaten voor het Sleenerzand waren als volgt:

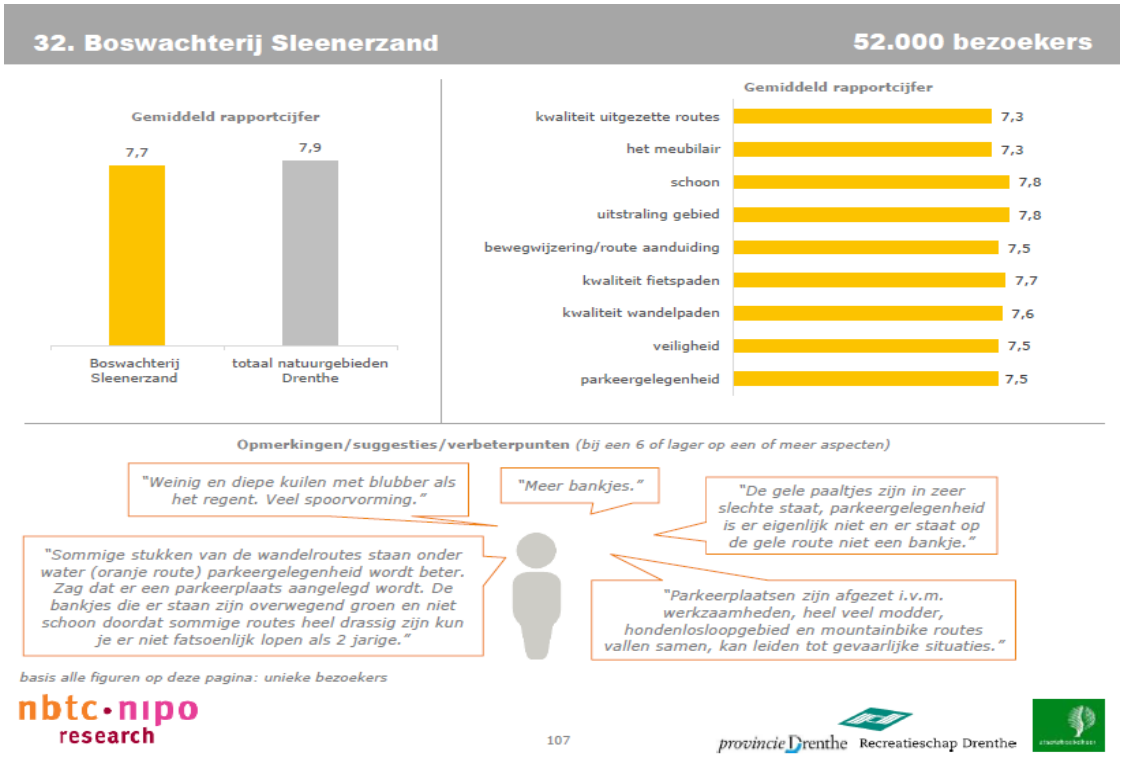
Aantal bezoekers per jaar en herkomst bezoekers:

Leeftijdsopbouw van de bezoekers:

Rapportcijfer en tips die de bezoekers aan en over het Sleenerzand gaven:

Kortom: er zijn in Slenerzand & Witteveen veel mogelijkheden en faciliteiten voor recreatie, en er komen jaarlijks 52.000 bezoekers die genieten van het gebied.

Verbeterpunten en kansen
Er zijn ook een aantal onmogelijkheden op het gebied van beleven:

SWOT analyse Recreatie Slenerzand & Witteveen		
Intern (zowel b.e. als SBB)	**Sterke punten**	**Zwakke punten**
	Locaties & gelegenheid	Te weinig capaciteit (PAS): risico voor lange termijn
	Volume, langgerekt, goed ontsloten, aaneengesloten	Kwaliteit recreatieve voorzieningen kan beter, dat heeft te maken met gebrek aan capaciteit
	bereikbaarheid	Ouderdom personeel (personeelsopbouw)
	Focus op recreatie door bestuurlijke partners	Toezicht neemt af: grotere gebieden per BOA
	Expertise over receatie in het team	Helderheid en daadkracht van de organisatie
	Gebiedskennis	Bebording is onduidelijk / niet eenduidig
	Thuis in de streek	Te weinig horeca aanbod en daarmee -besteding in het gebied?
	Vrijwilligersgroepen zorgen o.a. voor de voorzieningen	
	MTB routing / samenwerking is goed	
	Recreatieaanbod past binnen de recreatievisie	
	Voldoende verblijfaccommodaties om de gebieden	
	Werkschuur in een nieuw jasje	
Extern	**Kansen**	**Bedreigingen**
	Voor elk wat Wils	Kibbelkoele is een doorn in het oog (duurt te lang, slechte naam / imagoschade)
	Ruimte / gelegenheid / voorzieningen voor grotere evenementen	Maatschappelijk humeur
	Stad Emmen dichtbij	Politieke beweging (wat gaat het nieuwe cabinet doen?)
	Spartelvijver voor honden en paarden	Extra financiering RSP+ loopt af
	Archeologische route (ism Hunebedcentrum)	Oversteekplaats recreanten Slenerweg / N367
	Zichtbaarheid van het reewild: beleving	Verstoring door nachtelijke activiteiten (campings, droppings)
	Kraterbosje: verhaal vertellen	
	Herontwikkeling / uitvraag Kibbelkoele	
	Waterplas Witteveen voor Duikers bestemmen	
	Herbestemming Hoge Dennen	
	Sport als uitgangspunt voor het gebied	
	Petitie landelijke buitensportbonden	
	WSW gelden	
	Recreatietoeslag SNL € 33 --> 55?	
	Accommoderen ruiters (trailerparkeerplaats bij ondernemers onderbrengen?)	
	Meer vrijwilligers (wel meer begeleiding nodig)	
	Herstellen cultuurhistorisch landschap Sleenerzand (Stuifduinen nabij De Specht)	
	Aanhaken bij wandelknooppunten	
	60 km zone N367 / Slenerweg	

4.1.8: Mens en omgeving

Tijdens afgelopen jaren is een aantal gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van verschillende belangengroepen uit de lokale gemeenschap (gebruikers en ondernemers). Opvallend is dat ze allemaal positief zijn over de organisatie, de mensen en het beheer. Vooral het feit dat de mensen van Staatsbosbeheer openstaan voor vragen en wensen, en dat ze goed benaderbaar zijn ('de deur staat altijd open') wordt zeer gewaardeerd. Wel is het belangrijk om de lokale gemeenschap goed op de hoogte te houden van ontwikkelingen in het gebied en (ingrijpende) maatregelen. Dit kan bijvoorbeeld door middel van borden in het veld en door berichten in plaatselijke kranten. Als dat gebeurt, kan volstaan worden met eenvoudige communicatie en kan
participatie achterwege blijven. Hier is dan namelijk weinig aanleiding toe in het Sleenerzand. Ook rondom de houtoogst leeft weinig commentaar, ook niet ten aanzien van de zomervellingen.

Vrijwilligers
In het Sleenerzand en in Witteveen is er een groep vrijwilligers actief. Zij verrichten onder andere belangrijk werk bij het openhouden van enkele heideterreinen. Het werken met vrijwilligers werkt twee kanten op: enerzijds helpt het op een kleinschalige manier in het beheer en onderhoud, anderzijds is Staatsbosbeheer hiermee thuis in de streek. De meeste vrijwilligers in het Sleenerzand komen uit Schoonoord en Emmen. Vrijwilligers die helpen in Witteveen komen uit het dorp Witteveen.

Om vrijwilligers te interesseren voor vrijwilligerswerk helpt het om een direct belang te hebben bij wat ze aan vrijwilligerswerk doen (zoals bijvoorbeeld het waarborgen van toegankelijkheid van de ijsbaan in Schoonoord, gezamenlijk gebruik van de terreinen voor recreatie, lokaal evenement zoals bijvoorbeeld een kunstroute). In het Sleenerzand & Witteveen zijn 2 vrijwilligersgroepen actief. Deze groepen opereren grotendeels zelfstandig. Er is 4x per jaar overleg met de vrijwilligersgroepen over de werkzaamheden en een maal per jaar organiseert de vrijwilligerscoordinator een excursiedag met aansluitend eten als bedankje voor de inzet voor alle vrijwilligers van de beheereenheid (plm 60 personen).

Stagiaires / studenten
Er zijn sinds een jaar weer regelmatig stagiaires en / of afstuderenden (onderzoek) in de beheereenheid. De stagiaires helpen niet alleen mee met dagelijkse bezigheden, zij geven informatie, leveren nieuwe inzichten en doen onderzoek naar zaken waarvoor bij het team geen capaciteit is. Zo is er in 2016 en 2017 onderzoek gedaan naar mieren en boommarters in het Sleenerzand en zijn alle wandelroutes geinventariseerd op kwaliteit.

Participatie
De laatste jaren wordt er steeds meer gewerkt met mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Dit gebeurt onder begeleiding van een externe partij (zoals bijvoorbeeld de Emco en Buurtsupport.) Veelal plegen deze groepsgewijs inzet in de terreinen op het gebied van snoeiwerk, afvalverwijdering, en schoonmaken van buitenmeubilair en bebording. Het werk brengt een tweezijdige balans: enerzijds wordt er werk gedaan dat nuttig is voor de beheereenheid en tevens capaciteit uitspaart en anderzijds ondervinden mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een zinvolle dagbesteding. Dit alles vergroot het draagvlak van Staatsbosbeheer en de natuur in het bijzonder.

Jeugd
In de planeenheid is er vanuit de boswachter publiek contact met bijvoorbeeld een IVN om jeugdactiviteiten te organiseren. Ook wordt er jaarlijks een boomfeestdag in de beheereenheid georganiseerd. Hierbij wordt de plaatselijke jeugd gevraagd om bij te dragen. Er is wel veel contact met de scholen in de beheereenheid. Scholen organiseren zelf activiteiten in de natuur en in Witteveen is een school die toestemming heeft om op een vastgestelde locatie natuurlessen te geven aan hun leerlingen. Hiervoor zijn enkele voorzieningen beschikbaar gesteld door Staatsbosbeheer (boomstammen om op te zitten, een schuilhut van inlands hout. Echter, er is in het team onvoldoende capaciteit om te kunnen spreken van 'gericht aanbod voor de jeugd' vanuit Staatsbosbeheer. Hier zou in de toekomst nog wel een ambitie liggen. Deze ambitie begint bij onderzoek naar de mogelijkheden.

Plaatselijk belang en Dorpsraden
Er is in het kader van Thuis in de Streek en samenwerking met omwonenden veel contact met plaatselijk belang en andersoortige vertegenwoordiging van de dorpen 't Haantje, Schoonoord, Noordsleen en Sleen, Kibbelveen, Odoornerveen en Witteveen. De afgelopen periode kenmerkte dit contact zich met name door problematiek (overlast in bepaalde delen van de planeenheid). Het zou in de toekomst raadzaam zijn om ook op basis van positiviteit de relatie tussen de verschillende dorpsraden en plaatselijk belang te versterken door zo nu en dan eens gezamenlijk om tafel te gaan. Hiervoor ontbreekt tot nu toe de capaciteit in het team.

Verenigingen
Aangezien met name de boswachterijen van Staatsbosbeheer erg geliefd zijn voor de recreatie (wandelen, fietsen, paardrijden, mountainbiken, etc.) en aangezien de boswachterij Sleenerzand en de omgeving zich uitstekend lenen voor allerlei evenementen (hardlopen, wandelen, fietsen, geocatching, speurzoeken, etc.) is er veel contact met verenigingen en met organisatoren van evenementen. Er worden verschillende malen per jaar vergunningen aangevraagd voor allerlei activiteiten. Deze positieve lijn wordt door het team in Schoonoord ondersteund en gestimuleerd. Bij elke vergunning aanvraag wordt gekeken of de 3 b's niet teveel uit balans raken en wordt er gekeken naar de impact van de activiteiten op de beleefbaarheid voor mensen die niet participeren in de evenementen (er wordt da ook gekeken naar alternatieven om overlast te beperken) en op de impact op de natuur. Zie ook recreatie.

4.1.9: Benutten/verdienmodel

In de planeenheid Slenerzand & Witteveen zijn de belangrijkste bronnen van inkomsten, naast SNL:

- Houtoogst
- Houtverkoop aan particulieren
- IGG
- Biomassa (hout)
- Excursies
- Gebruiksvergoedingen evenementen / gebruik terrein

Houtoogst uit bosbeheer
Het kap- en verjongingsplan van het Sleenerzand is van dermate hoge kwaliteit dat het een voorbeeldfunctie binnen Staatsbosbeheer, maar ook daarbuiten, kan vervullen. Het is goed dit actief uit te dragen.

- De resultaten van de meest recente Syhi moeten verwerkt worden bij een herziening van het huidige kap- en verjongingsplan.
- Staatsbosbeheer werkt met een taakstelling voor houtoogst. Het is belangrijk dat dit niet ten koste gaat van de kwaliteit en de ontwikkeling van het bos. Het bos bepaalt wat er kan worden geoogst.
- Het is aan te bevelen door te gaan met het creatief combineren van verschillende oogstsystemen en dit nog verder te versterken (grillige vormen, overgangen, eilanden, moeder/schermbomen etc.).
- In het kap- en verjongingsplan zijn criteria opgesomd voor het selecteren van opstanden die in aanmerking komen voor eindkap en verjonging. De ruimtelijke spreiding van deze opstanden wordt hierbij gemist.
- Een punt van zorg in het kap- en verjongingsplan is het doel om een hoger percentage douglas te realiseren, terwijl lariks de dominante soort is in de natuurlijke verjonging. Het doel hiervan (hogere nettoopbrengsten) moet niet uit het oog worden verloren.
- Het is belangrijk om de verspreiding van de Amerikaanse eik goed in de gaten te houden met het oog op het invasieve karakter van deze boomsoort op sommige groeiplaatsen.

In het kap- en verjongingsplan is geconstateerd dat er in het Sleenerzand, zoals in zoveel bossen in Nederland – de laatste decennia te weinig is verjongd. Er is voor gekozen om in de komende tien jaar een deel van die achterstand in te lopen. De manier waarop dat is vormgegeven, geeft veel vertrouwen voor de instandhouding van de huidige kwaliteit van het Sleenerzand. De eindkap wordt nu deels grootschaliger uitgevoerd dan in de afgelopen twee tot drie decennia. Het verleden heeft geleerd dat een dergelijke grotere schaal in sommige bostypen noodzakelijk is om voldoende verjonging van voldoende kwaliteit te krijgen. Met schaal kan ook enigszins worden gestuurd in de soortensamenstelling. De recente oogstvlaktes in het Sleenerzand zijn grillig van vorm, waarbij soms tot in de naastgelegen opstanden is geblest en soms ook delen van de oude opstand blijven staan. De oude bomen die gespaard blijven, dienen soms als zaadbron of als scherm, maar ze vormen ook de oude bomen in het bos.

Een latere generatie kan beslissen of deze gespaarde bomen alsnog worden geoogst of dat ze op stam mogen aftakelen en afsterven. Deze creativiteit, die ook zo is benoemd in het kap- en verjongingsplan, heeft tot gevolg dat
de verjongingsvlakken relatief grootschalig zijn, maar er niet zo uitzien.

In het kap- en verjongingsplan wordt geconstateerd dat FSC vereist dat oogstvakken niet groter mogen zijn dan twee hectare. In de herziene versie van de Nederlandse standaard, die overigens nog niet is goedgekeurd, is deze eis achterwege gelaten. Reden is dat grotere oogstvakken zeker niet de standaard moeten worden, maar dat een groot oogstvak soms ook ecologische, recreatieve en economische voordelen kan bieden. Het is belangrijk om te kijken wat het beste is voor die situatie.

Vergroting douglasareaal
Een punt van zorg in het kap- en verjongingsplan is het doel om een hoger percentage douglas te realiseren met het oog op de hoge bijgroei en houtprijzen. In het Sleneerzand is de lariks echter dominant en het is niet eenvoudig om de douglas in het systeem te krijgen en te houden zonder grote investeringen te doen. Het is de vraag of dergelijke investeringen terugverdiend worden door de hogere bijgroei en houtprijzen van douglas. Lariks draagt, in tegenstelling tot douglas, vrijwel elk jaar (veel) zaad. In de gevallen dat er juist douglasverjonging gewenst is, kan het raadzaam zijn om de verjongingsgaten te maken in een jaar waarin de Douglas veel zaad draagt. Dit vereist wel de nodige flexibiliteit in de houtoogst

Amerikaanse eik
In het kap- en verjongingsplan wordt een vergroting van het areaal Amerikaanse eik voorzien. De Amerikaanse eik groeit zeer snel, vormt waardevol hout en is bovendien in de herfst zeer aantrekkelijk om te zien. Maar helaas gedraagt deze soort zich op sommige locaties in het Sleenerzand invasief.

Doeldiameters
Het gebruik van doeldiameters is een goed middel om scherp te blijven op het moment van eindkap. Te vaak wordt eindkap te laat uitgevoerd, waardoor verjonging achterblijft, de bijgroei terugloopt en zelfs negatieve invloed kan hebben op de houtprijs. Maar een doeldiameter moet gebruikt worden als een handvat en niet als een norm. Er zijn namelijk allerlei andere factoren die bepalen of een opstand toe is aan eindkap en verjonging. Gelukkig worden de doeldiameters ook als zodanig gebruikt in het Slenerzand.

<u>IGG</u>
In het kader van benutten wordt er ook grond in pacht en erfpacht uitgegeven.

<u>Evenementenvergunningen</u>
Er worden regelmatig buitenactiviteiten van grotere omvang georganiseerd door derden. Hiertoe wordt er een kleinschalige gebruiksovereenkomst opgesteld door de boswachter publiek. Deze overeenkomst wordt voorafgaand het evenement door beide partijen ondertekend, zodat rechten en plichten van de participerende partijen vastgesteld zijn.

4.2: Kansen en (on)mogelijkheden

Kansen en mogelijkheden

Beschermen: kansen voor Landschapsecologisch herstel / (her)ontwikkeling van stuifzand
Sleenerzand en Witteveen kenmerken zich vooral door multifunctioneel bos. Het bosbeeld vrij gevarieerd, maar er zou op het gebied van (bio)diversiteit nog wel winst te behalen zijn. Omdat in het gebied cultuurhistorie sterk vertegenwoordigd is, is het creeeren van een kleinschalig stuifzandterrein aan de zuidkant van het Sleenerzand een kans voor de versterking van de biodiversiteit. Dat betekent dat er binnen een zoekgebied van 45 hectare uiteindelijk 15 hectare van N15.02 naar N07.01 moet worden omgevormd. Dit al gepaard moeten gaan met een uitbreiding van het bosarsenaal elders in het gebied.

Planning:
2017: plan van aanpak
2018: Draagvlak onderzoek (Benutten & Beleven)
2019: start realisatie omvorming
2023: oplevering / laatste omvormingswerkzaamheden

Beschermen: Tegengaan verdroging vennen
De vennen en vochtige heideterreinen aan de randen van het Sleenerzand drogen uit. Dat heeft deels te maken met de wegsijpeling van water naar het aangelegen intensieve landbouwgebied. Een kans om dit tegen te gaan is de aankoop van gronden aan de randen van de heideterreinen en vennen, zodat deze kunnen worden ingericht en kunnen dienen als buffergebied. Op die wijze kan er meer water worden vastgehouden op de heideterreinen en in de vennen, wat ten goede komt aan de kwaliteit van de terreinen.

Beschermen: het faciliteren van het Veenbesparelmoervlindertje
Het lijkt niet goed te gaan met deze bijzondere vlinder. Kans is om samen met Van Hall Larenstein, WILDLANDS en Staatsbosbeheer onderzoek te doen naar de oorzaken van de afname van de vlinders in het Sleenerzand, ze te kweken tot een meer robuuste populatie in de kassen van WILDLANDS en de leefgebieden nog beter in te richten voor de vlinders, zodat we deze bijzondere soort beter kunnen faciliteren in onze terreinen.

Planning:
2017: projectopstart; plan van aanpak en projectaanvraag bij WILDLANDS Nature & Education Foundation
2018: projectuitvoering (onderzoek, kweek, educatief kader)
2020: eindfase, implementatie van aanbevolen maatregelen in het Sleenerzand

Beleven: kansen voor revitalisering van recreatiegebied
Deelobject De Kibbelkoele bevat onder andere een zwemwater waar vele recreanten vrij gebruik van maken. Vroeger was deze zwemplas een levend voorbeeld van laagdrempelig recreëren bij mooi weer. Echter, de afgelopen jaren heeft de zwemplas en het omliggende recreatiegebied een slecht imago: De Kibbelkoele wordt tegenwoordig steeds meer geassocieerd met sekstoerisme. Staatsbosbeheer, de gemeente, het Recreatieschap en de omwonenden van het gebied willen dit graag veranderen. Een van de opties is om het gehele gebied opnieuw in te richten en weer aantrekkelijk te maken voor de oorspronkelijke doelgroepen. Om dit te kunnen bewerkstelligen zijn geld, tijd en participanten nodig die het gebied weer nieuw leven kunnen inblazen.

Voor de provincie Drenthe en de gemeente Coevorden kansen om handen en voeten te geven aan het de geformuleerde beleidsdoelstellingen ten aanzien van toerisme en recreatie in combinatie met gezondheid en sport: de provincie Drenthe als vrijetijdsprovincie van Nederland. De Kibbelkoele zou bij wijze van proeftuin kunnen worden gezien voor de verwezenlijking van deze ambities. Met name voor de outdoor sporten, zoals mountainbiken, survival runs. Hardlopen, wandelen, etc. zou de Kibbelkoele een prima accommodatie kunnen bieden in Zuidoost Drenthe. Omdat het gebied in directe verbinding staat met grote bossen in Drenthe (Sleenerzand, Schoonloo), biedt het ongelimiteerde mogelijkheden qua ruimte en natuurbeleving.

Nieuw ondernemerschap in het gebied zal ook voor Staatsbosbeheer gunstig zijn: niet alleen het imago van Staatsbosbeheer zal verbeteren, ook zal Staatsbosbeheer financieel voordeel kunnen hebben van een succesvolle exploitatie van het gebied door derden (denk aan –erf-pachtinkomsten, sponsoring van evenementen, vergunningen voor evenementen en bijdragen aan onderhoud van faciliteiten in het gebied).

Planning van dit project:
- 2018: plan van aanpak en intern en extern draagvlakonderzoek; haalbaarheidsonderzoek / financiering / ontwerp / communicatiestrategie
- 2019: start realisatie
- 2021: oplevering en ingebruikname

Onmogelijkheden

Beschermen: stikstofdepositie remt natuurontwikkeling vennen
Uit de inventarisatie blijkt dat veel vennetjes in het Sleenerzand van matige kwaliteit zijn als het gaat om structuur en ruimtelijke condities. Dit heeft te maken met een te hoge stikstofdepositie. Omdat zowel het Sleenerzand als Witteveen omsloten zijn door intensieve landbouwgebieden, is het lastig om hier wat tegen te doen. De provincie is in deze aan zet om hierin verbeterende maatregelen te nemen. Vanuit Staatsbosbeheer vragen we daarvoor aandacht bij de Provincie en zijn we bereid om hierin mee te denken.

Beschermen: vergroten samenhang tussen heideterreinen en vennetjes
Er is een wens om de heideterreintjes in het Sleenerzand meer met elkaar te verbinden. Doel hiervan is de samenhang te vergroten tussen terreinen waardoor een meer aaneengesloten gebied ontstaat en uitwisseling van soorten van bosranden en heideterreintjes (reptielen als voorbeeld) mogelijk te maken. Ook binnen de onderscheiden clusters verbindingen tussen biotopen van droge- en vochtige heide en vennen vergroten (= wegnemen landschappelijke weerstand van andere begroeiing). Hierbij ook richten op de droge terreintypen in het landschap (droog schraalland). Echter, na inventarisatie is gebleken dat de heideterreintjes dermate ver van elkaar vandaan liggen, dat het onmogelijk is om binnen de balans van de 3 B's te handelen, aangezien er toch ook sprake zal moeten blijven van bepaalde houtoogst in deze planeenheid.

5: Algemene ambities, doelen en beheerstrategie Sleenerzand & Witteveen

Ambitie planeenheid Sleenerzand & Witteveen:

Het in balans brengen en houden van Beschermen, Beleven en Benutten in planeenheid Sleenerzand & Witteveen, binnen de gegeven randvoorwaarden, passend bij de historie en de identiteit van het gebied en aansluitend bij de vraag van onze bezoekers.

De algemene ambities:

Beschermen:
- De (her)inrichting en verbetering van habitats voor kritische soorten
- Het weloverwogen bepalen van impact van activiteiten op de natuur

Beleven:
- Het meer en beter beleefbaar maken van het gebied voor recreanten (het vertellen van het verhaal van de streek)
- Het creeren van een gebied met aantrekkingskracht voor recreanten afkomstig van buiten de streek.
- Het vergroten van de cultuurhistorische waardering voor het gebied.
- Het creeren van een gebied met grote aantrekkingskracht voor sporters.

Benutten:
- Begrip kweken voor houtoogst.
- Het op peil houden van de huidige houtoogst opbrengsten
- Het laten toenemen van opbrengsten uit IGG

De algemene doelen:

Beschermen:
- De instandhouding van het multifunctioneel bos, de vennen en heideterreinen in de planeenheid
- De instandhouding van de houtwallen en houtsingels, die als een groene verbinding door het open landschap meanderen
- Het behoud van cultuurhistorische en archeologische parels
- Het creëren van stuifzandlandschap in het kader van herstel

Beleven:
- De kwalitatieve optimalisatie van de recreatieve infrastructuur
- De verbetering van de zichtbaarheid van de cultuurhistorie en archeologie in de planeenheid.
- Het ontsluiten van het gebied voor sporten in de natuur / outdoor activiteiten.
- SBB meer thuis in de streek: meer vrijwilligers, meer samenwerking met sociale partners, beter contact met omwonenden.
- Meer begrip kweken voor houtoogst bij het publiek

Benutten:
- Het optimaliseren van de houtoogst binnen de randvoorwaarden van beschermen en beleven
- Het faciliteren van meer overnachtingen in de planeenheid (camping, vakantiehuisjes)
- Het faciliteren van grootschaliger evenementen in de planeenheid

De algemene beheerstrategie:

Beschermen:
- Monitoring optimaliseren als basis voor het beheer: meten is weten
- Optimalisatie in soorten- en gebiedskennis (inzetten van studenten daar waar mogelijk en effectief)
- Effectief inzetten van de gedragscode Natuurbeheer
- Effectief inzetten van de gedragscode Bosbeheer
- Projectmatig inzetten op inrichting en verbetering van habitats voor kritische soorten (fauna)
- Effectief inzetten van begrazing ten behoeve van bepaalde doelsoorten (flora)
- Vrijmaken van heideterreinen en vennetjes van opslag (al dan niet met inzet vanuit de streek / vrijwilligers)

Beleven:
- Optimalisatie van de recreatieve infrastructuur (maaien en onderhouden van wandelpaden, onderhouden van fietspaden, etc.)
- Aansluiten van routing op provinciale en landelijke routenetwerken (knooppunten)
- Instandhouden vrij ruiteren in Slenerzand en Witteveen
- Instandhouden losloopgebieden voor honden
- Instandhouden en updaten mountainbike tracés samen met de verenigingen
- Herinrichting Kibbelkoele (concept, haalbaar business model)
- Het dagelijks schoonhouden van de terreinen van zwerfvuil
- Het jaarlijks schoonhouden van het buitenmeubiliar en de bebording
- Vergroten van de veiligheid in het gebied (intensiever toezicht)
- Het faciliteren van een gedenkbos (Bos van de Toekomst)

Benutten:
- Blessen en vellen o.b.v. optimalisatie soortensamenstelling, gelaagdheid en doeldiameters (conform kap- en verjongingsplan)
- Aanpassen van de pachtcontracten op basis van nieuwe tarieven en voorwaarden
- Faciliteren van grootschaliger evenementen (vergunningenleges en vergoedingen / huur)
- Stimuleren en faciliteren van ondernemerschap in de planeenheid (o.b.v. erfpacht / pacht / huur)
- Faciliteren van overnachtingen binnen de planeenheid (camping, huisjes Buitenleven)
- Organiseren van jeugdactiviteiten (excursies / kinderfeestjes)

5.1: Ambitie

5.1.1: Landschappelijk streefbeeld

Landschappelijk en landschapsecologisch gezien vormt de beheereenheid Sleenerzand op grotere schaal een eenheid met deelgebieden als de Drentse Aa, het Hart van Drenthe, Hondsrug en Gees. In die samenhang vormt de planeenheid Sleenerzand het hart van deze bijzondere regio en heeft het in meer of mindere mate effect op de andere planeenheden en gebieden. Het Witteveen ligt enigszins geïsoleerd ten opzicht van de omgeving en heeft een bosbouwkundige functie

De eigendommen van Staatsbosbeheer zijn de boswachterij Sleenerzand met de aangrenzende beekdalen van de Sleenerstroom en de Aalderstroom met de deelgebieden van de lange Maten, Weersmaten, Korte Maten het nieuw ingerichte heischrale deel ten noorden van de snelweg Drachten – Emmen ter hoogte van Zweeloo en de vele kleinere heideterreinen en de diverse kleinere bos- en landschapselementen voorkomend in de genoemde beekdalen. De boswachterij Sleenerzand wordt hoog gewaardeerd in verband met de kenmerkende heidebebossingen, aanwezige archeologische monumenten en aardkundige waarden. De boswachterij is bovendien van nationaal belang als het gaat om de eigen geschiedenis van Staatsbosbeheer en de periode van de werkverschaffing (periode 1920-30).

De planeenheid kent een hoge geomorfologische en cultuurhistorische waardering, dat tot uiting komt in de aanwijzing tot een internationaal en UNESCO erkend Geopark. Het behoud en versterken van de aardkundige, archeologische en cultuurhistorische waarden gaan daarom gelijk op met de andere doelen. In 2050 is de landschappelijke en landschapsecologische samenhang tussen de hierboven genoemde deelgebieden dan ook verder versterkt en is de leesbaarheid van de relaties in het landschap verbeterd. Daarin wordt intensief samengewerkt met de organisatie van Geopark De Hondsrug.

De boswachterij vormt te samen met Gieten-Borger een voorbeeldboswachterij voor duurzame houtproductie. Ook is hier de bosbouwgeschiedenis en –toekomst van Nederland volop te zien en beleven. De boswachterij wordt multifunctioneel beheerd. Naast de duurzame houtproductie is er ruimte voor recreatie en is er veel aandacht voor het verhogen van de biodiversiteit. Als tijdsreferentie voor het cultuurhistorische landschap kan grofweg 1850-1930 worden aangehouden, in de boswachterijen ligt dat punt wat later, tot zo'n 1950.

De "kleinere" heide terreinen en landschapselementen zijn gevrijwaard van inwaaien van meststoffen door een vitale struwelenrand te ontwikkelen die voldoende structuur bezit. Eveneens geldt dit voor ook voor de houtwallen en singels die verspreid voorkomen in het totale beheergebied. Deze elementen hebben een functie in de groene dooradering van het beheergebied.

De pingo's en vennen hebben een struwelenrand op geruime afstand van het ven en of pingo waardoor een geleidelijke overgang is verkregen naar het opgaande bos. De vennen, poelen en pingo's hebben te samen met de Aalderstroom, Sleenerstroom een functie in de blauwe dooradering van het gebied.

De vele archeologische elementen zijn vrijgesteld van opgaande beplanting en gerestaureerd, waarbij de buitenranden zijn vrij gesteld van agrarische activiteiten. Een nieuwe toeristische route van archeologie en aardkundige waarden wordt ontwikkeld (zie ook vorig beheerplan) in samenspraak met Art. 10 lid 2 sub e

In de Bovenloop van de Aalderstroom omgeving Sniphorsten is een fraai brongebied ontwikkeld. Ook is de landschappelijke invulling van het beekdal van groot belang. Daarbij is herstel van houtwallen en singels haaks op de beekdalrand van belang om de herkenbaarheid van het beekdal te vergroten. De interne waterhuishouding kan op peil worden gebracht door watervoerende sloten te dempen danwel te verondiepen waardoor de voeding naar het beekdal wordt vergroot en mogelijk kan fungeren als brongebied dit geldt met name voor het deel van de Lange Maten. Daarnaast de mogelijkheden onderzoeken of het mogelijk is om de gronden ten westen van de Vlierendijk te verkrijgen. Waardoor het mogelijk is om het gehele gebied te laten fungeren als brongebied ten behoeve van kwelafhankelijke vegetaties en Elzenbroekbos te samen met het gebied van de Lange Maten.
De visuele doorzichten nabij kruisingen van wegen, paden is van groot belang om de ruimte van de beekdalen waar te nemen.

5.1.2: Uitwerking abiotisch herstel/ontwikkeling

Uitgangspunt bij abiotisch herstel/ontwikkeling is het reliëf van het Hondsrug systeem waar ook de Rolderrug deel van uitmaakt zoveel mogelijk te behouden. Naast de cultuurhistorische waarden moeten ook deze aardkundige waarden met zorg beheerd te worden. Hierbij wordt aangesloten bij de doelen van het Geopark de Hondsrug.Herstel van de hydrologie zal dus ook binnen deze kaders plaats moeten vinden. Wat betreft dit herstel; het gaat in het plangebied nagenoeg overal om grofzandige bodems met een hangwaterprofiel en zeer lage grondwaterstanden. Infiltratie maximaliseren in deze gebieden is het doel van hydrologisch herstel. Lokaal is ook het vasthouden van water op o.a. lemige bodems mogelijk. Dit kan grotendeels bereikt worden door Interne maatregelen hiervoor in te zetten. De verspreid liggende poelen, vennen en veentjes moeten hierbij extra aandacht krijgen. Veentjes zijn kwetsbaar voor verstoring van de waterkerende bodemlaag.

Geomorfologie

Zoals in bovenstaande paragraaf al gemeld is de aardkundige waarde van het plangebied Sleenerzand en Witteveen erg hoog. Als onderdeel van het UNESCO Geopark de Hondsrug heeft het gebied een waardevol ijstijdenlandschap met de daarbij behorende geomorfologische kenmerken. Beschermen en behouden van deze unieke waarde een belangrijk doel. Dit doen we in nauwe samenwerking met de provincie en het Geopark. een mooi voorbeeld hiervan is het pingoprogramma waarbij we met met verschillende partners de pingo-ruïnes in Drenthe ik kaart brengen. Dit doen we om meer te weten te komen over hun ontstaansgeschiedenis maar de kennis kan ook gebruikt worden om deze waardevolle landschapselementen te beschermen. Daar waar mogelijk willen we de zichtbaarheid van deze kenmerken verbeteren.

5.1.3: Uitwerking biotisch herstel/ontwikkeling

Voor het plangebied gekozen voor behoud van aardkundige waarden en het cultuurhistorisch landschap met daarin productie bossen. Binnen deze hoofdkeuze wordt natuurlijk gestreefd naar een zo duurzaam mogelijke invulling voor wat betreft de biotische componenten van flora en fauna. De hoofdlijn van de ambitie voor biotisch herstel en ontwikkeling is om de samenhang te vergroten tussen terreinen waardoor een meer aaneengesloten gebied ontstaat en uitwisseling van soorten van bosranden en heideterreintjes (reptielen als voorbeeld) mogelijk is. Dit is enerzijds tussen natuurgebieden maar ook binnen de onderscheiden clusters kunnen verbindingen tussen biotopen van droge- en vochtige heide en veentjes vergroot worden. Hierbij ook richten op de droge terreintypen in het landschap (droog schraalland). Voor verbinden op landschapsschaal tussen natuurgebieden richten we ons op robuuste verbindingen tussen de bosgebieden: Noordbargerbos – Sleenerzand Noordbargerbos - Valtherbos Sleenerzand – Schoonlo Valtherbos – Odoorn Odoorn – Sleen.

B**os**

De bossen vormen de drager van het landschap. Ze zijn van belang voor een brede groep soorten van droge en vochtige naald- en loofbossen. Door de toegenomen leeftijd van de bossen komen er soorten voor als das, eekhoorn, boommarter, vleermuizen en holenbroeders. Ook verschijnen er steeds meer plantensoorten van oude bosbodems. Soorten van oude bosbodems krijgen met het ouder worden van de bossen hier kansen (dalkruid, salomonszegel, hengel, bosanemoon). De ambitie voor de komende jaren is het beheer te continueren en daar waar nodig bij te stellen om bovengenoemde ontwikkelingen te stimuleren.

Heide en veentjes

De ambitie voor Sleenerzand en Witteveen wat betreft heide en veentjes is dat deze binnen het productie bos een duidelijke plek behouden. Door lokaal hydrologisch herstel zullen de veentjes in kwaliteit verbeteren, Veenmossen zullen profiteren van de nattere voedselarme condities met stabiele waterstanden wat de ontwikkeling van hoogveenvennen stimuleert. Ook het aandeel natte heide zal toenemen door abiotisch herstel.

Er wordt de komende planperiode naar gestreefd om meer verbindingen te realiseren tussen de verschillende de heideterreinen en veentjes. De verbinding zijn er op gericht om voor reptielen, kleine zoogdieren en lokaal amfibieën de lokale populaties te verbinden tot metapopulaties. Dit is belangrijk voor een duurzaam behoud van de soorten. Diverse soorten insecten (o.a. loopkevers) profiteren hiervan mee. De verbindingen mogen slechts geringe invloed hebben op de houtoogstopbrengsten van het Sleenerzand. het gaat hierin daarom om kleinschalige ingrepen.

Stuifzand

Het aanwezige stuifzandgebied in het Sleenerzand zal hersteld worden. Het verwijderen van het bos (10 hectare) samen met de aanwezige strooisel lagen leidt tot een reactivering van het stuifzand (15 hectare). Nader onderzoek moet uitwijzen in hoeverre er ook voldoende winddynamiek kan worden ingebracht of dat regulier ingrijpen noodzakelijk blijft.

Graslanden

De graslanden van het plangebied behoren voor een groot deel tot het beheertype Kruiden- en fauna rijk grasland. Voortzetting van het verschralingsbeheer zullen er voor zorgen dat een deel van deze graslanden zich de komende beheerperioden zullen ontwikkelen tot de beheertypen vochtig hooiland of droog schraalland afhankelijk van de landschapsecologische positie.

5.1.4: Ontwikkelingsperspectief natuurwaarden

De hoofdkeuze voor het beheer is behoud van aardkundige waarden en het cultuurhistorisch landschap. Binnen dit spoor heeft houtoogst een belangrijke rol. Het ontwikkelingsperspectief voor natuurwaarden dat binnen bovengenoemde kaders valt geeft voldoende ruimte voor behoud van de huidige natuurwaarden. Maar geeft ook ruimte voor versterking en uitbreiding van natuurwaarden. Winst is met name te halen in de heideterreinen en veentjes waar door inrichtingsmaatregelen nog veel vooruitgang kan worden geboekt. Wel moet worden opgemerkt, dat er, vanwege de hoge stikstofdepositie (onder andere door de omliggende intensieve landbouw) een limiet is aan de impact van de beoogde inrichtingsmaatregelen.

Het beheer zorgt voor een afwisseling tussen diverse bostypen met productie, droge schrale graslanden, droge hei, stuifzand en zure vennen en in de beekdalen natte graslanden.

Er zijn enkele projecten de komende jaren, die een bijdrage zullen leveren aan de instandhouding van huidige soorten en ook projecten die bijdragen aan de biodiversiteit in het gebied (zie ook 4.s. kansen en (on)mogelijkheden).

Een van de kansen voor het vergroten van de natuurwaarden in het Sleenerzand vormt de beoogde uitbreiding van het heideveld aldaar. Beoogd is om hier de ca. 4 hectare droge heideterrein uit te breiden. Hiertoe zal in de komende jaren langzaam maar gestaag N15.02 omgevormd worden naar 15 hectare N07.01, Droge Heide. Doelstelling is deze ontwikkeling binnen een zoekgebied van 45 hectare richting kleinschalig stuifzand te faciliteren, waarbij moet worden onderzocht of het stuifzand, aangezien het hier om een klein oppervlakte gaat, zichzelf in stand kan houden of dat hier aanvullende beheermaatregelen noodzakelijk zullen zijn.

5.1.5: Ontwikkelingsperspectief cultuurhistorie

Vergroten samenhang elementen van het esdorpenlandschap met herstel en handhaving van kenmerkende elementen als keienwegen, heideveldjes, esrandbeplantingen, , archeologie (hunebedden en grafheuvels) en geomorfologie (steilranden gletsjerkuilen, pingo's), markegrenzen en -punten.

In de Weersmaten en Boschmaden is de verkavelingsstructuur blijvend te herleiden en zijn zonodig houtwallen hersteld en opnieuw aangelegd om de structuur van het beekdal te verduidelijken.

Door ontwikkeling van Elzenbroekbos en kwelafhankelijke vegetaties in de Lange maten zal een een deel van de verkavelingsstructuur vervagen. Voor de hogere delen geldt dat de kavelstructuur wel duidelijk waarneembaar blijft.

De nieuwe landschaps- en boselementen die aangelegd zijn in de landinrichting van Mars en Westerstroom alsmede de kavelruilen van de jaren 70 en 80 zijn opgenomen in het cyclisch beheer. De elementen vervullen een rol in de groene dooradering van het gebied en om de onderlinge herkenbaarheid van de verschillende aanwezige landschapstypen te verduidelijken.

De voorkomende lanen en kavelgrensbeplantingen zijn voldoende vitaal en zijn als zodanig ook herkenbaar in het terrein.

5.1.6: Ontwikkelingsperspectief Beleven (Recreatie & Participatie)

Kwalitatieve ambities ten aanzien van recreatie
Het accent in de planeenheid ligt op het faciliteren op beleving voor mens en dier, middels recreatie en participatie.
Hierin hebben we twee speerpunten geformuleerd:

- De cultuurhistorische beleving
- De sportieve beleving

Cultuurhistorische beleving
De cultuurhistorische beleving wordt gefaciliteerd door een comfortabele archeologische wandelroute, die begint en eindigt bij het parkeerterrein Kibbelveen en via een verhaallijn leidt langs hunebedden, grafheuvels en Celtic fields. Dit wandelpad zal tevens begaanbaar zijn voor mensen met een handicap / mensen die slecht ter been zijn. Daarnaast zijn er in het Sleenerzand diverse locaties te bezoeken, waar, vanuit cultuurhistorisch oogpunt, interessante bezienswaardigheden zijn. In de loop van de beheerplanperiode zal daar ook een brochure voor beschikbaar komen. De cultuurhistorische beleving is voor alle doelgroepen geschikt.

Sportieve beleving
De komende tien jaar zal het aanbod aan recreatieve voorzieningen zich vooral richten op de sportieve beleving van natuur: Wandelen (met of zonder hond), (survival)runs, natuurkamperen (De Kijl), logeren in de natuur (vakantiehuis De Specht), fietsen, paardrijden (Sleenerzand), vissen (Witteveen), zwemmen (Witteveen), duiken (Witteveen), spartelen voor dieren (Sleenerzand), dat kan allemaal in de planeenheid Sleenerzand en Witteveen. Hiervoor faciliteren wij een groot aantal voorzieningen, veelal samen met de gebruikersgroepen. De gebruikersgroepen worden actief uitgenodigd om zich samen met Staatsbosbeheer sterk te maken voor de gewenste sportieve routing en voor de gewenste sportieve voorzieningen.

Er worden jaarlijks door de verschillende gebruikersgroepen activiteiten georganiseerd van verschillende hoedanigheid en omvang. De boswachters publiek voorzien deze gebruikersgroepen in de benodigde informatie en indien ter zake doende, van de benodigde gebruiksovereenkomsten (bij de grotere evenementen). De sportieve beleving gebeurt te allen tijde met respect voor de natuur en de grotere evenementen (starten en eindigen bij activiteiten waar routes voor worden uitgezet) worden zoveel mogelijk geconcentreerd tot de Kibbeloele. De Kibbelkoele vormt de spil van de sportieve beleving in het Sleenerzand.

Kortom, de ambities voor 2024 zijn:
De historie en verscheidenheid van het Sleenerzand wordt door de bezoeker als positief gewaardeerd.

- Het Sleenerzand is herkenbaar en aantrekkelijk voor (top)sporters.
- Het Sleenerzand is herkenbaar en aantrekkelijk voor mensen die archeologische interesse hebben.
- Witteveen is herkenbaar en aantrekkelijk voor vissers en duikers.
- De Kibbelkoele is gerevitaliseerd als attractief dagrecreatiegebied inclusief een aantrekkelijke pleisterplaats, die de markt goed weet te bedienen.

Kwantitatieve ambities ten aanzien van recreatie
Zoals gezegd in 4.1.7. wordt het aantal reguliere bezoekers (dat zijn bezoekers buiten de evenementen en georganiseerde activiteiten) geschat op ca. 52.000 bezoekers. Er zijn piektijden, waarop het zichtbaar wat drukker is in de terreinen, maar er is zeker nog voldoende ruimte om meer bezoekers te kunnen laten genieten van bos, hei en cultuurhistorie in het Slenerzand en Witteveen. Ook voor evenementen en activiteiten die

door derden worden georganiseerd biedt het gebied meer potentie dan momenteel wordt benut.

De kwantitatieve ambities voor 2024:
- Er komen jaarlijks 65.000 mensen jaarlijks het Sleenerzand en in Witteveen bezoeken.
- Meer dan 40% van de bezoekers in Sleenerzand en Witteveen komt terug voor een herhalingsbezoek.
- Door samenwerking met de omgeving is er meer horecapotentie gerealiseerd in en om Sleenerzand en Witteveen. Hierdoor stijgt de gemiddelde besteding per persoon van € 1,99 in 2015 naar € 4,50 in 2025.
- Er worden jaarlijks minimaal 12 sportieve activiteiten en evenementen georganiseerd.
- Er nemen jaarlijks minimaal 1000 mensen deel aan sportieve evenementen in de planeenheid.

Participatie
Beleving omvat niet alleen recreatie, maar tevens actief deelnemen aan natuurbeheer vormt een ultieme beleving voor mensen. Participatie is ook een prima uitgangspunt voor educatie: door natuur(beheer) aan den lijve te ondervinden leer je veel meer dan uit een boekje. Die beleving middels participatie kunnen wij faciliteren vanuit Staatsbosbeheer.

In het Sleenerzand wordt de komende jaren gebouwd aan een nieuwe thuisbasis, althans dat is de ambitie. We zijn namelijk voornemens de werkschuur te verbouwen, zodat er meer ruimte komt voor ondernemen en het faciliteren van beleving in het groen.

Deze vernieuwde thuisbasis zal ruimte bieden aan medewerkers, vrijwilligers, studenten en mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Deze laatste doelgroep is een nieuwe ambitie in het Sleenerzand.
De ambities ten aanzien van participatie laten zich als volgt samenvatten voor Sleenerzand & Witteveen:

Thema	Actie	Termijn	Rol SBB	Opmerkingen
Vrijwilligers		<2020	Trekker	
	Overeenkomsten op orde	2018	Trekker	Iedere vrijwilliger heeft een eigen overeenkomst met SBB
	Alle vrijwilligers uitnodigen voor een eindejaarbijeenkomst	2018	Trekker	Banden aanhalen
Jeugd	realisatie familiepad Archeologie Papeloze Kerk	<2020	Trekker	Cutuurhistorische beleving ook voor kinderen toegankelijk
	AOC Terra betrekken bij onderhoud en beheer	<2020	Trekker	AOC heeft al interesse getoond, vastleggen in overeenkomst
	Meer schoolklassen betrekken bij het beheer	<2020	Trekker	Inzet van jeugd (schoolklassen) op de jeneverbesvelden / onderhoud hunnebedden
Maatschappelijke participatie / Thuis	Overleg met diverse omwonenden structureler maken	<2020	Trekker	1x per jaar om tafel met dorpsraden / plaatselijk belang

in de streek				
	Alternatieven voor brandhoutverkoop ontwikkelen	<2019	Trekker	Samen met andere beheerteams / planeenheden
	Faciliteren van grote (sport)evenementen: Runs, trails, MTB tochten, ruiteractiviteiten	<2020	Participant	Bepalen van maximale grootte van de evenementen, koppeling met omliggende ondernemers
Gezondheid	Slenerzand positioneren als sport / outdoor gebied	<2020	Trekker	aanhaken op revitalisering van de Kibbelkoele als sportieve uitwijkmogelijkheid, incl. concept horeca
Zorg en arbeidsparticipatie	Opstarten samenwerking zorginstellingen	<2020	Participant	Begeleiding beheerteam
	De 3-jarige pilot met SW-bedrijven loopt na 2017 af. Provinciebreed de samenwerking met SW-bedrijven (Emco) bekijken.	<2020	participant	e.e.a. is afhankelijk van de provincie en de gemeente Coevorden
	Samenwerking met 'Een nieuwe Start' verder vormgeven	<2019	partner	i.s.m. Art. 10 lid 2 sub e
Gebruikersgroepen	Samenwerking met MTB-ers professionaliseren	<2020	Trekker	Duidelijkere gebruiks- en onderhoudsinstructies en duidelijkere afspraken bij evenementen van derden
	Ruiters stimuleren om zich te organiseren in een gebruikersgroep, die actief aan onderhoud van de ruitervoorzieningen bijdraagt	<2020	Trekker	Maneges (De Hullen, Fitjar, Sleen, Rijmaaran) betrekken

5.1.7: Ontwikkelingsperspectief Benutten (houtoogst, biomassa, etc.)

In de planeenheid Slenerzand & Witteveen zijn de belangrijkste bronnen van inkomsten, naast SNL:

- Houtoogst
- Houtverkoop aan particulieren
- IGG
- Biomassa (hout)
- Excursies
- Gebruiksvergoedingen evenementen / gebruik terrein

Houtoogst
Planeenheid Slenerzand & Witteveen is één van de topgebieden bos & hout in de regio met een gemiddelde oogst van ca 8.000m3 per jaar (Slenerzand) + 3.000 m3 per keer (Witteveen, 1x per 4 jaar). De nieuw aangelegde bossen komen in de oogstfase. Deze solide basis moet worden gecontinueerd als het gaat om houtoogst. Het bos met N16 in Sleenerzand is de afgelopen jaren conform de planning in het UP beheerd. Verschillende kwaliteiten zoals inheemse boomsoorten en gemengd bos zijn verbeterd en in de goede richting gestuurd. De voorraad en het aandeel dikke bomen is verder gestegen dan voorzien in het UP. Om de houtoogst op peil te houden volstaat het de komende periode de werkwijze van de afgelopen jaren aan te houden. Omdat er 15 hectare van het zuiden van Sleenerzand zal worden omgevormd tot stuifzand / droge heide wordt verwacht dat in het N15 SNL type, de houtoogst de komende jaren wat zal stijgen en uiteindelijk zal dalen. Gekeken wordt of dit middels compensatie (herplant) op lange termijn kan worden opgevangen. Daarnaast loopt er nog een compensatieplicht op een van de randpercelen, die overigens niet aangesloten ligt aan het bosareaal. In 2018 / 2019 wordt gekeken of het mogelijk is deze grond te ruilen met een agrariër, zodat de aansluiting wel kan worden bewerkstelligd. Dit perceel (ca 2ha) zal dan ook worden ingeplant als bos.

Een punt van zorg in het kap- en verjongingsplan is het doel om een hoger percentage Douglas te realiseren met het oog op de hoge bijgroei en houtprijzen. In het Sleenerzand is de lariks echter dominant en het is niet eenvoudig om de Douglas in het systeem te krijgen en te houden zonder grote investeringen te doen. Het is de vraag of dergelijke investeringen terugverdiend worden door de hogere bijgroei en houtprijzen van Douglas. Lariks draagt, in tegenstelling tot Douglas, vrijwel elk jaar (veel) zaad. In de gevallen dat er juist Douglas verjonging gewenst is, kan het raadzaam zijn om de verjongingsgaten te maken in een jaar waarin de Douglas veel zaad draagt. Dit vereist wel de nodige flexibiliteit in de houtoogst.

Het gebruik van doeldiameters is een goed middel om scherp te blijven op het moment van eindkap. Te vaak wordt eindkap te laat uitgevoerd, waardoor verjonging achterblijft, de bijgroei terugloopt en zelfs negatieve invloed kan hebben op de houtprijs. Een doeldiameter moet gebruikt blijven worden als een handvat en niet als een norm. Er zijn namelijk allerlei andere factoren die bepalen of een opstand toe is aan eindkap en verjonging.

Houtverkoop aan particulieren
Het is niet meer mogelijk om omwonenden te laten meegenieten van het hout dat het bos aanbiedt. Tenminste: geen hout op stam. Het aanbieden van gezaagd hout, danwel geveld langhout komt niet geheel tegemoet aan de vraag van de brandhoutklanten en is bovendien kostbaar. Het brandhout zagen op stam is nu alleen nog mogelijk door rechtspersonen die daarvoor bepaalde certificaten hebben. Dat staat nu nog in de kinderschoenen, in de beheereenheid wordt contact onderhouden met zowel de afdeling Houtoogst als particulieren die middels een collectief in de toekomst toch brandhout op stam willen kopen van Staatsbosbeheer.

IGG
Voor de pachtcontracten hebben we afgesproken alle contracten SNL proof te maken en daar waar noodzakelijk te laten omzetten naar nieuwe contracten. Het is aan ons om de pachters scherp te houden aan de (nieuwe) pachtcondities en daar waar noodzakelijk bij te sturen.

Houtige biomassa (Hout)
In het zuiden van het Slenerzand willen we een stuifzandgebied herstellen. Naast houtoogst zal daar ook plaats zijn voor het oogsten voor biomassa, voor de dunnere houtopslag (lees het hout dat voor houtoogst niet interessant genoeg wordt geacht) op deze locatie. Hierin streven we naar (min 10%) biomassa te genereren.

Excursies
We willen een heldere lijn trekken tussen excursies die wij "gratis" uitvoeren en excursies die commercieel zijn. Onze ambitie is om in de komende jaren de excursies te updaten naar een eigentijds concept, toegespitst op de verschillende doelgroepen (scholen, ouderen, particulieren, expertdragers) en deze na herontwikkeling weer aan te bieden aan derden.

Gebruiksvergoedingen
Voor de gebruiksvergoedingen geldt dat wij ons zakelijker moeten opstellen. We gaan onze kosten beter in kaart brengen en ervoor zorgen dat deze gedekt worden door een passende bijdrage aan de evenementenorganisaties te vragen.

5.2: Doelen

De doelen:
- De instandhouding van het multifunctioneel bos, de vennen en heideterreinen in de planeenheid
- De instandhouding van de houtwallen en houtsingels, die als een groene verbinding door het open landschap meanderen
- De kwalitatieve optimalisatie van de recreatieve infrastructuur
- Het behoud van cultuurhistorische parels
- De verbetering van de zichtbaarheid van de cultuurhistorie in de planeenheid.
- SBB meer thuis in de streek: meer vrijwilligers, meer samenwerking met sociale partners, beter contact met omwonenden.

5.2.1: Beschermen

Algemene doelen en Maatregelen

A- biotisch herstel
Doel: optimalisatie in inrichting ten behoeve van natuurontwikkeling.
Er bevindt zich in het Slenerzand nog 1 sloot, die het gebied op een ongunstige manier doorkruist en daarmee niet wenselijk afscheiding tussen noord en zuid bewerkstelligt en het aangelegen bos meer ontwatert dan gewenst. Inzichtelijk maken welke sloten er gedempt kunnen worden om de interne verdroging te voorkomen.

De wens is om de vennen, natte heideterreintjes en veentjes aan de randen van het Sleenerzand (De voorste Broekstukken, Zweelooerveld, Orvelterveld / Coehoorn, Doove Wander en de Achterste Broekstukken) te kunnen bufferen van het intensieve landbouwgebied dat er dicht tegenaan ligt. Niet alleen om te voorkomen dat er water aan het nabij gelegen intensieve landbouwgebied verloren gaat, maar ook om stikstofdepositie vanuit de landbouwgronden te kunnen afremmen. Een mogelijke inrichtingsmaatregel hiertoe is om te kijken of er de komende jaren grond kan worden aangekocht aan de randen, zodat daar een buffer kan worden gerealiseerd (zie ook beheermaatregelenplanning zuur ven of hoogveenven).

Bos
Doel: meer natuurwaarde in het bosgebied van Sleenerzand & Witteveen.
In de planeenheid Sleenerzand & Witteveen wordt 1356 hectare droog bos met productiefunctie en 190 hectare dennen- eiken en beukenbos beheerd. Het bosbeeld wordt grotendeels bepaald door de productiefunctie, echter er is door de gemengde opstand geen sprake van puur productiebos. Het streven is echter wel om in de bossen meer natuurwaarden te realiseren. Enerzijds zullen we dat realiseren door 15 hectare bos (N15.02) om te vormen tot stuifzandlandschap, waardoor de biodiversiteit in het gehele gebied groter zal worden, anderzijds willen we een bos met meer natuurlijke en gemengde onderbegroeiing.

Stuifzandlandschap
Doel: herstel cultuurhistorisch landschap.
Sleenerzand en Witteveen kenmerken zich vooral door multifunctioneel bos. Het bosbeeld vrij gevarieerd, maar er zou op het gebied van (bio)diversiteit nog wel winst te behalen zijn. Omdat in het gebied cultuurhistorie sterk vertegenwoordigd is, is het creeeren van een kleinschalig stuifzandterrein aan de zuidkant van het Sleenerzand een kans voor de versterking van de biodiversiteit en ruimte geven aan de zeldzame jeneverbes. Het verwijderen van het bos (10 hectare, momenteel N15.02) samen met de aanwezige strooisel lagen leidt tot een reactivering van het stuifzand. Dat betekent dat er binnen een zoekgebied van 45 hectare uiteindelijk 15 hectare van N15.02 naar N07.01 zal worden omgevormd. Beoogd is om hier het droge heideterrein uit te breiden en stuifzand te laten ontstaan. Hiertoe zal in de komende jaren N15.02 omgevormd worden naar 15 hectare Droge Heide (N07.01) met stuifzand (N07.02). Doelstelling is deze ontwikkeling binnen een zoekgebied van 45 hectare richting kleinschalig stuifzand te faciliteren, waarbij moet worden onderzocht of het stuifzand, zichzelf in stand kan houden of dat hier aanvullende beheermaatregelen noodzakelijk zullen zijn. Nader onderzoek moet namelijk uitwijzen in hoeverre er ook voldoende winddynamiek kan worden ingebracht of dat regulier ingrijpen noodzakelijk blijft.

Natte en droge heide
Doel: Inzet op vergroten biodiversiteit in heideterreinen.
De heideterreinen verzuren de laatste jaren ten gevolge van stikstofdepositie. Hierdoor is er veel opslag op de heideterreinen ontstaan, die onvoldoende zijn bijgehouden op sommige locaties. Uitzondering hierop is het heideterrein de Kijl, waar een groep vrijwilligers wekelijks natuuronderhoud pleegt. Er zal de komende jaren flink ingezet moeten worden op het verwijderen van opslag op de heide. Zowel de natte als droge heide-typen bevatten doorgaans weinig variatie in successie stadia. Daarnaast is het de heide op deze terreinen redelijk oud. Om meer variatie te krijgen in flora en fauna, al het noodzakelijk zijn om delen van de heide jaarlijks te chopperen, zodat nieuwe heide kan ontstaan.

Vennen
Doel: Verbeteren van kwaliteit van vennen
80% van de zure- en hoogveenvennen in het Sleenerzand is te droog. Het strekt tot aanbeveling om de abiotische factoren die van invloed zijn op de instandhouding van de vennen te monitoren en daar waar mogelijk extra maatregelen te nemen.
Er is in De Kijl nog een sloot die nog niet gedempt is, deze sloot moet worden opgezocht en worden gedempt, dit moet binnen deze planperiode plaatsvinden (zie ook a-biotisch herstel). Aanbevolen is om peilbuizen te plaatsen om de watercondities te monitoren en aan te sluiten bij de provinciale meetnetten daar waar mogelijk. De komende periode zal worden geinventariseerd of het mogelijk is om extra landbouwgebied aan te kopen aan de randen van het Sleenerzand, zodat deze als buffergebieden richting de aangelegen intensieve landbouwgebieden kunnen worden ingericht. Dit voornemen bevindt zich nog in een verkenningsfase. Er dient een haalbaarheidsanalyse te worden gemaakt in het kader van onder andere de VPS.

Soortspecifieke doelen en maatregelen

Paddestoelen
Doel: faciliteren van ontwikkeling van paddestoelen
In het Sleenerzand is één paddestoelenreservaat vastgesteld. Afspraak is om in deze percelen geen hout te oogsten: er wordt derhalve niet geblest en er worden geen verzorgende maatregelen genomen. In de andere delen van het Sleenerzand zorgt het creeeren van dood hout voor het faciliteren van leefgebieden voor paddestoelen.

Jeneverbes
Doel: uitbreiding jeneverbesareaal.
De Jeneverbes is een zeldzame soort in Nederland. In Sleenerzand zijn twee grotere heideterreinen waar ook jeneverbes voorkomt, te weten: Sleenerzand Zuid en achter de Kibbelkoele. De jeneverbes op deze terreinen bieden goede groeiplaatsen voor de jeneverbes, maar door ongewenste vegetatie (opslag) en door bosverjonging dreigt het leefgebied van de jeneverbesplanten op deze locaties te worden verkleind. Om het leefgebied van de jeneverbesplant te kunnen waarborgen, wordt een deel van het omringende bos (N15.02) in een periode van 10 jaar omgevormd tot droge heide / stuifzand (N7.01 / N7.02).

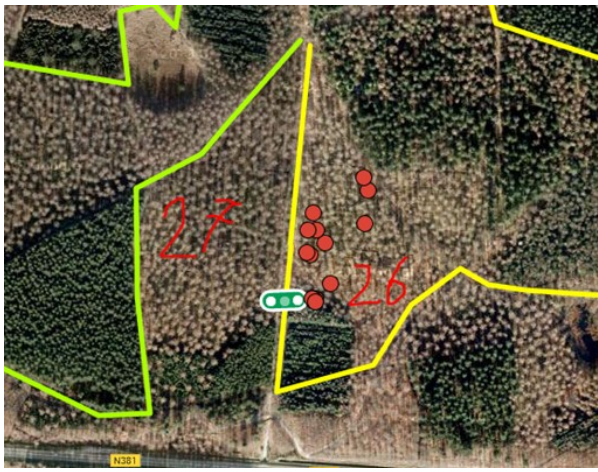
Heide- en veenvlinders
Doel: behoud heide- en veenvlinders.
Om de heide- en veenvlinders te behouden wordt sinds 2005 het Heide- en veenvlinderproject uitgevoerd, met als doel om het leefgebied van deze soorten te behouden en verbeteren. Het project is opgezet in samenwerking met provincie Drenthe, de stichting Veldwerk Nederland, de Vlinderwerkgroep Drenthe en de betrokken terreineigenaren. Het project wordt financieel mogelijk gemaakt dankzij de Provincie Drenthe.

Om het tij te keren is het nodig om specifiek op deze soorten gerichte maatregelen toe te passen in die terreinen waar de vlinders nog voorkomen. De maatregelen die in het leefgebied van deze soorten worden genomen zijn tevens positief voor plantensoorten van pioniersituaties van natte, arme zandbodems en droge arme zandbodems. Jaarlijks wordt een deel van de opslag verwijderd, worden eventueel delen geplagd en veenputjes gegraven.

Het lijkt niet goed te gaan met een heel bijzondere vlinder: het Veenbesparelmoervlindertje. Samen met de provincie, Van Hall Larenstein, De Vlinderstichting en WILDLANDS zal Staatsbosbeheer onderzoek doen naar de oorzaken van de afname van de vlinders in het Sleenerzand. Daarnaast is het plan de vlindersoort te kweken tot een meer robuuste populatie in de kassen van WILDLANDS en de leefgebieden nog beter in te richten voor de vlinders, zodat we deze bijzondere soort beter kunnen faciliteren in onze terreinen.

Bosmieren
Doel: instandhouding soort en uitbreiding leefgebied bosmieren.
In 2016 en 2017 is door een student inventarisatie uitgevoerd naar het voorkomen van bosmieren in de planeenheid. Hieruit is een goed beeld ontstaan van de mierenpopulaties en de verspreiding van mieren en voedselbomen in het Sleenerzand en Witteveen.
Afgesproken is dat bij het blessen de voedselbomen niet worden meegeblest en dat voorafgaand aan de vellingen de voedselbomen worden afgezet met lint. Daarnaast zal in 2020 een mierentunnel worden aangelegd tussen vak 26 en vak 27 in het Sleenerzand, om de

uitbreiding van de bosmieren en de verbinding tussen de leefgebieden te faciliteren (er zijn 88 koepels geinventariseerd).

De aanleg van mierentunnels zorgen voor een veilige oversteek van mieren. Superkolonies leggen paden aan om de koepels te verbinden, nieuwe koepels te maken en om bij hun voedselbron te kunnen komen.
Het verstoren van deze paden kan het verder uitbreiden van de kolonie tegengaan en het kan zelfs leiden tot het uitsterven van meerdere koepels.

Een dergelijke tunnel in Sleenerzand tussen vak 26 waar meerdere koepels zitten van een superkolonie Formica polyctena (de Kale rode bosmier), en vak 27 waar nog geen koepels zitten maar wel een net zo geschikte locatie is als vak 26 kan zorgdragen voor de instandhouding van deze soort.

Zie afbeelding voor de locatie (groene streep met witte stippen) waar eventueel een mierentunnel aangelegd zou kunnen worden.

bron; www.naturetoday.com
”Mierentunnel”

Zandhagedis
Doel: instandhouding van het leefgebied voor de zandhagedis.
In het Slenerzand is 10 jaar geleden een corridor als verbinding tussen de leefgebieden van de zandhagedis tot stand gebracht.
De corridor moet worden opgehouden en wordt beheerd middels het verwijderen van ongewenste vegetatie, zodat de vegetatie kort gehouden blijft. Doel van de korte vegetatie is het toelaten van voldoende zonlicht, zodat er warme plekken kunnen ontstaan, een must voor het leefgebied van de zandhagedis.

Monitoring als middel

Monitoringsplan
De maatregelen ten behoeve van Monitoring (uitvoering) staan opgesomd in hoofdstuk 7 van dit beheerplan. Voor de planeenheden van de beheereenheid Emmen /Sleen, waar de planeenheid Slenerzand & Witteveen onder valt, worden de monitoringsafspraken vastgesteld in een monitoringsplan, opgesteld door de boswachter ecologie. Dit plan wordt besproken met de landelijke coördinator Art. 10 lid 2 sub e en op basis daarvan wordt bepaald wat in eigen beheer wordt uitgevoerd en welk deel van het monitoringsplan wordt uitbesteed. Dit wordt afgestemd met het provinciaal hoofd.

SNL: vegetatiekartering en inventarisatie van insecten, flora van de bossen, de graslanden en libellen wordt uitbesteed aan derden. De boswachter ecologie begeleidt de uitvoering hiervan in samenwerking met de staf.

Naast de SNL opgave worden er diverse andere monitorings- en ecologische opdrachten uitgevoerd.
Bijvoorbeeld:

- Inventarisaties ihkv FF wet, bv het verzorgen van de diverse gedragscodes bij werkzaamheden
- Bijdragen aan projecten waar ecologische data gebruikt moeten worden.
- Evaluatie van beheer, bijvoorbeeld in het kader van de beheerverslaglegging in CMSI.

Prioriteit hierin is de SNL opgave. Onderdelen van de monitoringsopgave die eigen mensen kunnen leveren, voeren we als SBB zelf uit. (onderdeel Bosflora, graslanden en libellen). De werkplanning voor de beheereenheid Emmen / Sleen is opgenomen in hoofdstuk 7. Het betreft hier de terreingebonden maatregelen in uren en kosten. Daarnaast is de gehele financiële planning vastgelegd in UBW.

Per afzonderlijke terrein beoordelen we of de SNL doelstelling gerealiseerd wordt vooral t.a.v. structuur. Op basis daarvan wordt voor elk onderdeel een apart beheerplannetje opgesteld met de benodigde beheermaatregelen op korte termijn om binnen de termijn de SNL doelen te kunnen halen.

Voorbeelden zijn:

- plan van aanpak veenbesparelmoervlinder
- plan van aanpak kleine heideterreintjes
- begrazingsplan
- voorstel voor aanpassingen van randvoorwaarden in de pachtcontracten
- plan van aanpak exotenbeheer
- aanpassingen kap- en verjongingsplan o.b.v. ervaringen in Emmerdennen

5.2.2: Beleven

Gebiedsidentiteit uitdragen
Doel: het uitdragen van de identiteit van de planeenheid.

Sleenerzand & Witteveen is onderdeel van de (ontstaansgeschiedenis van de) Hondsrug. Het gebied Sleenerzand & Witteveen kenmerkt zich in eerste instantie door de archeologische pareltjes (grafheuvels, Celtic fields, pingoruïnes, hunebedden) die nog altijd zichtbaar zijn in het gebied. We vertellen dus het verhaal van de Hondsrug in de planeenheid Sleenerzand & Witteveen. We sluiten in dit kader aan bij de kernboodschap, die is geformuleerd door de boswachter Publiek i.s.m. communicatie adviseurs van de provincie Drenthe:

De Hondsrug: Door ijsstromen 150.000 jaar geleden ontstaan en al eeuwen bewoond: De Hondsrug. Een langgerekte zandrug van Coevorden tot de stad Groningen. IJs en mens lieten overal zichtbare sporen achter; van pingoruïnes tot hunebedden en van karrensporen tot keienwegen. In dit oeroude landschap, waarin de Drentse Aa en Hunze ontspringen, vind je stoere bossen, uitgestrekte heide en idyllische vennen. Hier leven zwarte specht, zandhagedis en knoflookpad. In Unesco Geopark De Hondsrug reis je te voet of per fiets door te tijd en voel je de geplooide geschiedenis letterlijk onder je voeten.

Daarnaast heeft elk deelobject zijn eigen verhaal:
- De Kibbelkoele: De Kibbelkoele is een sportieve pleisterplaats, met ruimte voor ontspanning, sport en culinair genieten.
- Het Bos van de Toekomst: Dit bos is aangelegd met hulp van externen en is een herdenkingsbos. Hier voel je de geschiedenis van mensen op individueel niveau, van de huidige generaties.
- Wezup / Sleen: de landschappelijke structuren en indeling van percelen, hakhoutbosjes en lijnelementen vertellen het verhaal van het menselijk ingrijpen. Het landschapsbeeld dat is ontstaan dankzij menselijk handelen in de voorgaande eeuwen. Het verhaal van dit landschap wordt grotendeels verteld in Brammert en Ellert in Schoonoord.
- Bosreservaat: het bosreservaat vertelt het verhaal van natuurontwikkeling: wat doet de natuur / het bos als er niet wordt ingrepen door de mens? Wat zijn hiervan voordelen en wat zijn hiervan de nadelen?
- Het Sleenerzand: het Sleenerzand is een cultuurhistorische parel: er zijn natuurparels zoals vennen en heideterreinen, er zijn cultuurhistorische parels zoals pingoruines en keiwegen, en er zijn archeologische parels zoals Celtic Fields, hunebedden en grafheuvels. als je door het Sleenerzand langs deze pareltjes loopt, dan wordt je ondergedompeld in de (onstaans)geschiedenis van de Hondsrug.

Recreatieve infrastructuur en recreatieve voorzieningen
Doel: het aanbieden van de door alle doelgroepen en de gebruikersgroepen recreatieve infrastructuur en voorzieningen.
De recreatieve infrastructuur, recreatieve voorzieningen, excursies en brochures ondersteunen het uitdragen van de gebiedsidentiteit en helpen de beheereenheid om de beleving een extra dimensie te kunnen geven.
Hierbij is het van belang dat de juiste mix van voorzieningen en activiteiten in een zorgvuldig samengesteld afwegingskader wordt bepaald. Het kan namelijk zo zijn dat de wensen van de gebruikersgroepen conflicteren met elkaar. Het is aan het beheerteam om hier de juiste afwegingen in de maken. Het ambitieniveau ten aanzien van de kwaliteit en de samenhang van de verschillende voorzieningen is hierin nog een vraagstuk en dient in 2018 - 2024 zodanig te worden heroverwogen dat er een logistiek passend en samenhangend aanbod is ontstaan.

Kibbelkoele: sportieve trekpleister
Doel: revitalisering van het gebied als aantrekkelijk, sportief dagrecreatieterrein met horecavoorziening in de natuur.
De Kibbelkoele wordt na herontwikkeling de centrale toegangspoort van de planeenheid. Zie ook 4.2. Kansen en (on)mogelijkheden. Er is een plan van aanpak opgesteld om dit traject verder in kaart te brengen. Daarnaast is er samen met een externe partij een brainstormbijeenkomst geweest met het team Emmen / Sleen. Hieruitvoort is een aantal ideeen gekomen voor de invulling van de 3 B's voor de Kibbelkoele. de resultaten hiervan zijn via onderstaande links te bekijken.

Onderwerp	**Link**
Plan van aanpak	Link naar Plan van aanpak revitalisering Kibbelkoele
Beleven in de Kibbelkoele	Link naar vlekkenplan Beleven
Beschermen in de Kibbelekoele	Link naar vlekkenplan Beschermen
Benutten in de Kibbelkoele	Link naar vlekkenplan Benutten

Cultuurhistorische wandelroute
Doel: het realiseren van een cultuurhistorisch wandelpad, die begaanbaar en toegankelijk is voor alle doelgroepen (ook voor minder valide doelgroepen in een rolstoel / booster) en belevingsvol is voor alle doelgroepen.
Er zal een wandelroute van circa 3 km worden gerealiseerd met als thema Cultuurhistorie. Deze zal conform de kwaliteitseisen van het familiepad in Emmen worden aangelegd. Start en einde is de parkeerplaats 'het Kibbelveen'. Via de Celtic Fields en grafheuvels naar de Papeloze kerk. De route zal worden voorzien van een verhaallijn. De route en het verhaal zal worden uitgebracht in een brochure, zodat mensen dit in het kader van educatie en cultuurhistorische beleving tot zich kunnen nemen. De financiering wordt aangevraagd via Op Fietse / Recreatie plus budget (2018). realisatie is beoogd eind 2018, e.e.a. is afhankelijk van de financieringsmogelijkheden .

Aantrekkelijk outdoorgebied voor mens èn dier
Doel: het aanbieden van verschillende voorzieningen voor ruiters en hondeneigenaren.
We merken de afgelopen jaren dat mensen heel graag hun paard of hond wil laten zwemmen in ondiep water. Omdat dit in de Kibbelkoele vanuit hygiene oogpunt niet wenselijk wordt geacht, maar er wel veel vraag naar is, wordt er een alternatieve mogelijkheid ontwikkeld. Dit kan of via zandwinning, of via het inrichten van de plas in Sleenerzand oost voor dit doeleinde. De komende jaren wordt gekeken welke mogelijkheden het beste passen. In 2022 moet hier een concreet plan van aanpak voor liggen. De boswachter Publiek zal dat samen met de boswachter beheer opstellen. Daarnaast blijven de hondenlosloopgebieden en het vrij ruiteren in het Sleenerzand als zodanig gehandhaafd.

5.2.3: Benutten

In de planeenheid Slenerzand & Witteveen zijn de belangrijkste bronnen van inkomsten, naast SNL:
- Houtoogst
- Houtverkoop aan particulieren
- IGG
- Biomassa (hout)
- Excursies
- Gebruiksvergoedingen evenementen / gebruik terrein

Houtoogst
Doel: houtoogstopbrengsten van de afgelopen jaren handhaven
Planeenheid Slenerzand & Witteveen is één van de topgebieden bos & hout in de regio met een gemiddelde oogst van ca 8.000m3 per jaar (Slenerzand) + 3.000 m3 per keer (Witteveen, 1x per 4 jaar).

Houtverkoop aan particulieren
Doel: Verkoop van brandhout aan particulieren op een veilige wijze.

IGG
Doel: meer inkomsten uit IGG voor de planeenheid. Alle contracten (zowel voor pacht als voor fauna) tijdig actualiseren.

Houtige biomassa (Hout)
Doel: minimaal 10% van ons houtoogst (vegetatie inclusief) wordt middels biomassa weggezet.

Excursies
Doel: Jaarlijks minimaal 50 excursies in de planeenheid. Oplopend van 2018 (10) naar 2023 (50)
Er wordt een update van de excursies gegenereerd naar een eigentijds concept, toegespitst op de verschillende doelgroepen (scholen, ouderen, particulieren, expertdragers) en deze na herontwikkeling weer aan te bieden aan derden.

Gebruiksvergoedingen
Doel: duidelijk prijsbeleid voor onze klanten. Een prijs, die kosten dekkend is voor het herstel na schade door evenementen.
Voor de gebruiksvergoedingen geldt dat wij ons zakelijker moeten opstellen. We gaan onze kosten beter in kaart brengen en ervoor zorgen dat deze gedekt worden door een passende bijdrage aan de evenementenorganisaties te vragen.

5.3: Beheerstrategie

Beschermen:
- Monitoring optimaliseren als basis voor het beheer: meten is weten
- Optimalisatie in soorten- en gebiedskennis (inzetten van studenten daar waar mogelijk en effectief)
- Effectief inzetten van de gedragscode Natuurbeheer
- Effectief inzetten van de gedragscode Bosbeheer
- Projectmatig inzetten op inrichting en verbetering van habitats voor kritische soorten (fauna)
- Effectief inzetten van begrazing ten behoeve van bepaalde doelsoorten (flora)
- Vrijmaken van heideterreinen en vennetjes van opslag (al dan niet met inzet vanuit de streek / vrijwilligers)
- Blessen en vellen o.b.v. optimalisatie soortensamenstelling, gelaagdheid en doeldiameters (conform kap- en verjongingsplan)

Beleven
- Optimalisatie van de recreatieve infrastructuur (maaien en onderhouden van wandelpaden, onderhouden van fietspaden, etc.)
- Aansluiten van routing op provinciale en landelijke routenetwerken (knooppunten)
- Instandhouden vrij ruiteren in Slenerzand en Witteveen
- Instandhouden losloopgebieden voor honden
- Instandhouden mountainbike tracés samen met de verenigingen
- Opknappen Parkeerplaatsen daar waar noodzakelijk
- Herinrichting Kibbelkoele (concept, haalbaar business model)
- Het dagelijks schoonhouden van de terreinen van zwerfvuil
- Het jaarlijks schoonhouden van het buitenmeubiliar en de bebording
- Vergroten van de veiligheid in het gebied (intensiever toezicht)
- Het faciliteren van een gedenkbos (Bos van de Toekomst)

Benutten
- Duurzame houtoogst die past bij de bosontwikkeling.
- Tijdig aanpassen van de pachtcontracten op basis van nieuwe tarieven en voorwaarden
- Faciliteren van grootschaliger evenementen (vergunningenleges en vergoedingen / huur)
- Stimuleren en faciliteren van ondernemerschap in de planeenheid (o.b.v. erfpacht / pacht / huur)
- Faciliteren van overnachtingen binnen de planeenheid (camping, huisjes Buitenleven)
- Organiseren van jeugdactiviteiten (excursies / kinderfeestjes)

5.3.1: Beschermen

Beheerstrategie Beschermen: Benut de Kracht van Kennis
Het inzetten van kennis ten behoeve van optimalisatie van de terreininrichting, het beheer en de afweging in activiteiten in de terreinen ter bevordering van de kwalitatieve leefomgeving van kritische soorten.

Beschermen in uitvoering:
- Monitoring optimaliseren als basis voor het beheer: meten is weten
- Optimalisatie in soorten- en gebiedskennis (inzet van studenten waar mogelijk / effectief)
- Effectief inzetten van de gedragscode Natuurbeheer
- Effectief inzetten van de gedragscode Bosbeheer
- Projectmatig inzetten op inrichting en verbetering van habitats ritische soorten (fauna)
- Effectief inzetten van begrazing ten behoeve van bepaalde doelsoorten (flora)
- Vrijmaken van heideterreinen en vennetjes van opslag.

5.3.2: Beleven

Beheerstrategie Beleven: Kwaliteit vóór kwantiteit
We streven in de planeenheid Slenerzand & Witteveen ernaar om minder voorzieningen aan te bieden maar wel aanbod met meer kwaliteit. Hierdoor wordt het aanbod voor beleving overzichtelijk, duidelijker, toegankelijker, intensiever beleefbaar en beter gewaardeerd door de bezoekers van de terreinen.

Uitgangspunten voor 2024
- Is er in het Slenerzand meer beleving van de gebiedsparels op in de terreinen op het gebied van cultuurhistorie.
- De routes in het Sleenerzand zijn overzichtelijker, zijn er in dit kader 2 hoofdroutes in het Sleenerzand beschikbaar, waarvan één archeologische route, begaanbaar voor ouderen.
- De hoofdroutes aan op het wandelknooppuntenbetwerk van de provincie / het waterschap.
- Is de Kibbelkoele is herontwikkeld tot recreatieve en sportieve trekpleister, waar ook een passend horeca aanbod is. Hiertoe is een plan van aanpak opgesteld: link naar plan van aanpak Revitalisering Kibbelkoele
- De naam ‘Kibbelkoele’ is veranderd in een keer passend naam, die de gelegenheid eer aan doet (weg met de oude associaties de media).
- De waterplas bij Witteveen in gebruik als viswater en als duikvoorziening.
- Het Sleenerzand biedt een zwemplas voor honden en een waadplaats voor paarden (bijvoorbeeld op het oude campingterrein).
- Er is een trailerparkeerplaats gerealiseerd voor ruiters.
- De in- en omliggende verblijfsrecreatie bieden samen met gebied een recreatieve totaalbeleving op outdoor gebied. Hier spelen de camping De Kijl en de Kibbelkoele een grote rol in.

Beleven in uitvoering
- Optimalisatie van de recreatieve infrastructuur: less is more
- Aansluiten van routing op provinciale en landelijke routenetwerken (knooppunten)
- Het actief uitnodigen van sportieve doelgroepen voor evenementen / activiteiten, het opstellen van een jaarlijks activiteitenprogramma
- Instandhouden vrij ruiteren in Slenerzand en Witteveen
- Instandhouden losloopgebieden voor honden, met uitzondering van de Kibbelkoele
- Instandhouden en updaten mountainbike tracés samen met de verenigingen
- Herinrichting Kibbelkoele (concept, haalbaar business model)
- Het dagelijks schoonhouden van de terreinen van zwerfvuil
- Het jaarlijks schoonhouden van het buitenmeubiliar en de bebording
- Vergroten van de veiligheid in het gebied (intensiever toezicht)
- Het faciliteren van een gedenkbos (Bos van de Toekomst)

Gastheerschap: begeleiding en toezicht
Staatsbosbeheer heet iedereen van harte welkom in haar terreinen. Daarbij zijn echter wel huisregels van toepassing. Voor controle en naleving van deze regels zijn Staatsbosbeheerders (tevens met BOA-bevoegdheden) dagelijks in de terreinen aanwezig. Daarbij wordt vaak samengewerkt met politie, provincie, milieupolitie en overige natuurbeherende instanties. Mede door ‘steekproef acties’ blijft Staatsbosbeheer zichtbaar in haar gebieden. In de Kibbelkoele, in en om de zwemplas, zijn honden en ruiters met paarden in het geheel niet toegestaan vanwege het feit dat de zwemplas en het strand schoon moeten blijven voor de dagrecreanten. Zonder controle door een boa worden deze regels door het publiek genegeerd, controle in het weekend en buiten kantoortijden zijn van belang om de regels door het publiek na te laten leven. Iedere medewerker spreekt bezoekers aan op ontoelaatbaar gedrag en met nadruk op honden.
Activiteiten die door derden in het Slenerzand en / of Witteveen worden georganiseerd dienen voorafgaand het evenement bij de boswachter publiek te worden gemald, zodat er geen activiteiten gelijktijdig worden georganiseerd die elkaar niet verdragen (vanwege veiligheid of vanwege overlast). Ook kan de boswachter publiek dan inschatten of er vanuit Staatsbosbeheer danwel vanuit de organisatie van de activiteit nog extra (veiligheids)maatregelen dienen te worden genomen.

5.3.3: Benutten

Beheerstrategie Benutten: laat onze ondernemersgeest uit de fles
Het aangaan van nieuwe zakelijke verbindingen en het verbeteren van bestaande zakelijke verbindingen ten behoeve van een beter financiele balans in de planeenheid.

Benutten in uitvoering:
- Blessen en vellen o.b.v. optimalisatie soortensamenstelling, gelaagdheid en doeldiameters (conform kap- en verjongingsplan)
- Aanpassen van de pachtcontracten op basis van nieuwe tarieven en voorwaarden
- Faciliteren van grootschaliger evenementen (vergunningenleges en vergoedingen / huur)
- Stimuleren en faciliteren van ondernemerschap in de planeenheid (o.b.v. erfpacht / pacht / huur)
- Faciliteren van overnachtingen binnen de planeenheid (camping, huisjes Buitenleven)
- Organiseren van jeugdactiviteiten (excursies / kinderfeestjes)

Specifieke beheerstrategie Benutten

Houtoogst
Gemiddelde oogst van ca 8.000m3 per jaar (Sleenerzand) + 3.000 m3 per keer (Witteveen, 1x per 4 jaar).

N16.01 Sleenerzand + Witteveen	2002 SYHI + 2016 geschat			Planning		Normen SNL / eigen normen
Structuurkenmerken	2002	2013	score SNL	12jr	score	Normen SNL / eigen normen
N-plots	292	296				
Gemengd	57%	68%	2	> 60%	2	> 40% ; > 60% opp.
Europees inheems	32%	31%	0	> 35%	0	> 60% ; >80% opp.
Inheems loof (PNV)	23%	26%		> 20%		bosvisie > 20%
Productieve soorten	89%	87%		> 70%		bosvisie > 70%
Struweel en open plekken	8%	2%	0	> 5%	1	> 5% ; > 10% opp.
Gelaagde boomfase	13%	29%	1	> 30%	1	> 20% ; > 40% opp.
Dikke dode bomen	1	2,9	0	> 3	1	> 3 ; > 6 ; > 9 per ha
Dikke levende bomen	17%	50%	2	> 40%	2	> 20% ; > 40% opp
Dichtheid Ruim	52%	56%		< 35%		Grondvlak vertaald in dichtheid
Optimaal	36%	28%		> 50%		
Zeer dicht	12%	16%		< 15%		
TOTAAL score SNL			5		7	

matig	goed

Kwaliteitsbepaling

Goed: indien minimaal 7 kwalificerende structuurkenmerken aanwezig zijn.
Matig: indien minimaal 4 kwalificerende structuurkenmerken aanwezig zijn.
Slecht: indien niet aan de criteria voor de klasse goed of matig is voldaan.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Goed

- Door te werken aan het bosbeheer en aan verjonging zal de structuur wijzigen van matig naar goed.
- Beheer oa op basis van kap & verjongingsplan.

Houtverkoop aan particulieren
Beheerstrategie:
- binnen de randvoorwaarden van brandhout alternatieve wijze aanbieden van brandhout aan particulieren.

IGG
Beheerstrategie:
- SNL proof maken pachtcontracten / omzetten pachtcontracten

Houtige biomassa (Hout)
Beheerstrategie:
- Ongewenste vegetatie (opslag) omzetten in biomassaproject.

Excursies
Beheerstrategie:
Er wordt een update van de excursies gegenereerd naar een eigentijds concept, toegespitst op de verschillende doelgroepen (scholen, ouderen, particulieren, expertdragers) en deze na herontwikkeling weer aan te bieden aan derden.
- 2018: 10 begeleide excursies
- 2019: 20 begeleide excursies
- 2020: 30 begeleide excursies
- 2021: 40 begeleide excursies
- 2022: 45 begeleide excursies
- 2023: 50 begeleide excursies

Gebruiksvergoedingen
Beheerstrategie:
- Kosten- batenanalyse maken per evenementensoort
- Prijsbeleid opstellen.

6: Producten

6.1: Producten

Dit hoofdstuk geeft weer welke beheermaatregelen er zijn opgenomen in de beheermaatregelenplanning. Per beheertype is een analyse gemaakt van de kwaliteit van de betreffende onderdelen in de terreinen. Daarbij is een beheeradvies gegeven, die voor zover mogelijk is meegenomen in de beheermaatregelenplanning.

6.2: Natuur

N04.02 Zoete plas (13,02 ha)

Waterplassen in Sleenerzand en Witteveen zijn van goede kwaliteit. Er bevinden zich geen kunstwerken of watergangen in de zoete plassen. Er hoeft niet gebaggerd te worden, de plassen houden zich goed in stand. De waterkwaliteit is goed. Het beheer aan de zoete plas bestaat uit het jaarlijks maaien van de kanten zonder afvoeren, zodat deze vrij blijft van ongewenste begroeiing.

Onder zoete plas vallen onder andere recreatieve zwemplas de Kibbelkoele en de plassen in Witteveen, waarvan één oude zandwinning. Hiervan is de doelstelling recreatie en niet natuur.

Nabij Zweeloo ligt een langgerekt nat element, dat ook is bestemd als zoete plas. Het lijkt een oud stroomelement te zijn, de van cultuurhistorische betekenis zou kunnen zijn.

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	Goed (2017-10-13, Art. 10 lid 2 sub e
Ambities is om de huidige kwaliteit te handhaven.	

N06.04 Vochtige heide (65,26 ha)

In het Sleenerzand zijn een aantal wat grotere vochtige heideterreinen. Deze terreinen kenmerken zich door een open karakter en volop heide. De heide is hier en daar wat verouderd, en er is ook op sommige locaties vergrassing, daar moet in de loop van de jaren wat aan heidevernieuwing middels chopperen aan worden gedaan. Om te bepalen waar er precies het beste kan worden gechopperd, dient er geïnventariseerd te worden waar de structuurverbetering dient plaats te vinden.

Daarnaast wordt er jaarlijks door Landschapsbeheer aan onderhoud voorzien, grotendeels met de inzet van vrijwilligers. Hierdoor zijn de kosten lager dan regulier in de markt uitgezet. Met Landschapsbeheer wordt hier jaarlijks afstemmingsoverleg over gevoerd.

Er zijn ook vochtige heideterreinen in pacht uitgegeven. Deze percelen worden begraasd

met koeien om het heideterrein open te houden en vergrassing tegen te gaan.

Belangrijk is dat de stikstofdepositie zou moeten worden verminderd, die is dermate hoog dat dit de ruimtelijke condities negatief beïnvloedt. Dit is neergelegd bij de Provincie.

Een aantal concrete acties die nog moeten worden uitgevoerd zijn:
- Aandeel solitaire bomen, zeker in de kleine heideterreinen, moet nog nader worden bepaald.
- Er moet meer verbinding tot stand worden gebracht tussen de heideterreinen, zodat de ruimtelijke condities kunnen worden verbeterd: isolatie opheffen daar waar mogelijk.
- Er is nog een ruigteveld aan de rand van het noordelijke Sleenerzand, in vak 1003 van 4 ha, dat zou moeten worden beheerd als vochtige heide. Op deze locatie moeten in korte periode meer beheermaatregelen worden ingezet om de ruigte weer om te zetten naar Vochtige heide. Maaien, plaggen, chopperen.
- Het 'Adderven' aan de rand van het Sleenerzand moet worden gealloceerd als Zuur ven of hoogveenven, aangezien het een dichtgegroeid ven betreft.

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	G- Goed
Huidige kwaliteit:	Goed (2017-09-15, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Met een productscore van 23 scoort de Vochtige heide goed

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Goed	Goed	Goed

Beheer en beleid
De komende jaren moet aandacht worden gegeven aan de vergrassing van de heide en de onderlinge verbindingen. Dit zal de kwaliteit van de Vochtige heide ten goede komen.

Kwaliteitsfactoren

Factor: Structuur

Huidige kwaliteit:	Goed (05-07-2017, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Er zijn 4 scorende structuurelementen aanwezig. Deze factor scoort dus goed.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Goed	Goed	Goed

Wel moet worden aangetekend dat het aandeel Bochtige smele-, pijpenstrootje- en pitrusvelden er hoog is.

Beheer en beleid
voortzetten huidig beheer aangevuld met gericht chopperen om vergrassing en veroudering te verminderen.

Factor: Flora en fauna

Huidige kwaliteit:	Goed (05-07-2017, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
er komen 12 soorten voor waarvan minimaal 6 op >15% van de oppervlakte van het beheertype.

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Goed	Goed	Goed

Beheer en beleid
Daar waar mogelijk nastreven van meer verbinding tussen de terreinen zorgt er voor dat de kwaliteit behouden blijft ook in de toekomstr wordt gekeken of het haalbaar wordt geacht om aan de randen van de gebieden grond te verwerven, om daar bufferzones te creeren om droogte tegen te geen.

Factor: Milieu- en watercondities

Huidige kwaliteit:	Matig (05-07-2017, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
voor GVG scoort 56% van de oppervlakte goed, maar de stikstofdepositie is overal te hoog. Het eindoordeel is daarom matig.

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Matig	Matig	Matig

Beheer en beleid
Door de te hoge N-depositie die ook nog in de toekomst aanwezig zal zijn blijft de kwaliteit ten hoogste matig. in de toekomst wordt gekeken of het haalbaar wordt geacht om aan de randen van de gebieden grond te verwerven, om daar bufferzones te creeren om droogte tegen te geen.

Factor: Ruimtelijke condities

Huidige kwaliteit:	Matig (05-07-2017, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Alleen het grootste aaneen gesloten areaal bij de Kijl scoort goed. De overige vochtige heiden zijn kleiner van omvang en scoren over het algemeen slecht. Het eindoordeel is daarom matig.

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Matig	Matig	Matig

Beheer en beleid
OP aantal plekken waar vochtige heide staat aangegeven betreft het veentjes. Waaronder ook het areaal bij de kijl waar waarbinnen 3 veentjes aanwezig zijn.
het beheer in de planeenheid moet er op gericht zijn om de beheertypen met veentjes en heide te verbinden. Het gaat dan zowel om vochtige en doge heiden. Dit sis lastig te realiseren, aangezien de heideterreintjes ver van elkaar af liggen. Dit zou ten koste gaan van houtoogstopbrengsten.

N06.05 Zwakgebufferd ven (0,23 ha)

Dit betreft het water bij het Kraterbosje nabij 't Haantje, dit is eigenlijk geen ven en moet worden herbeschikt als Zoete Plas (N04.02).

Wat : Onderhoud poelen, vennen
Waar : gehele beheereenheid
Wie : Poelenwacht
Wanneer : elk voorjaar voor- en elk najaar na het broedseizoen

Poelenwacht hanteert een onderhoudscyclus van ongeveer 5 jaar. Jaarlijks wordt bekeken welke poelen toe zijn aan onderhoud. Het daadwerkelijke onderhoud (dus de keuze van de te onderhouden poelen) wordt ter plekke bepaald en hangt af van bereikbaarheid, zichtbaarheid, ecologische toestand van de poel.

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	S- Slecht
Huidige kwaliteit:	Slecht (2017-07-05, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Dit beheertype bestaat uit een jong vennetje (Het 'Kraterbosje') dat in 1965 is ontstaan nadat de grond is gebruikt om een krater te dichten. Deze was ontstaan toen een gasboorinstallatie in de bodem is weggezakt.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Goed

Beheer en beleid
Het betreft geen zwakgebufferd ven maar een poel die valt onder het beheertype zoete plas. De poel is in 1965 gegraven voor het dempen van een krater die is ontstaan door een gaseruptie ontstaan bij een gasboring. Deze locatie heeft een grotere narratieve waarde dan ecologische waarde.

Kwaliteitsfactoren

Factor: Structuur

Huidige kwaliteit:	Slecht (05-07-2017, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Er komt maar een structuurelement voor. De beoordeling is dan ook slecht.

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
slecht	slecht	slecht

Beheer en Beleid
Omdat het bosje een geisoleerd bosje is dat midden in intensief landbouwgebied ligt, is het lastig om de kwaliteit van het bosje omhoog te brengen, aangezien de stikstofdepositie erg hoog is en weinig beinvloedbaar lijkt.
Beheer: jaarlijks maaien om de narratieve waarde en publieke waarde te waarborgen.

Factor: Flora en fauna

Huidige kwaliteit:	Slecht (05-07-2017, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Er komen slechts drie kwalificerende soorten voor.

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Matig	Matig	Goed

Beheer en Beleid
Omdat het bosje een geisoleerd bosje is dat midden in intensief landbouwgebied ligt, is het lastig om de kwaliteit van het bosje omhoog te brengen, aangezien de stikstofdepositie erg hoog is en weinig beinvloedbaar lijkt.
Beheer: jaarlijks maaien om de narratieve waarde en publieke waarde te waarborgen.

Factor: Milieu- en watercondities

Huidige kwaliteit:	Slecht (05-07-2017, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Het betreft een mesotrofe poel.

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
slecht	slecht	slecht

Beheer en Beleid
Omdat het bosje een geïsoleerd bosje is dat midden in intensief landbouwgebied ligt, is het lastig om de kwaliteit van het bosje omhoog te brengen, aangezien de stikstofdepositie erg hoog is en weinig beïnvloedbaar lijkt.

Factor: Ruimtelijke condities

Huidige kwaliteit:	Slecht (05-07-2017, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Het betreft slecht een locatie van 0.22 ha in het kraterbosje bij 't Haantje en deze scoort op ruimtelijke condities slecht.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
slecht	slecht	slecht

Beheer en Beleid
Omdat het bosje een geïsoleerd bosje is dat midden in intensief landbouwgebied ligt, is het lastig om de kwaliteit van het bosje omhoog te brengen, aangezien de stikstofdepositie erg hoog is en weinig beïnvloedbaar lijkt.
Beheer: jaarlijks maaien om de narratieve waarde en publieke waarde te waarborgen.

N06.06 Zuur ven of hoogveenven (10,79 ha)

N 6.06 Zuur ven of hoogveenven (11 ha)
Het gaat hierbij om zure geïsoleerd liggende waterplassen vaak met een ondoordringbare laag in de ondergrond en daardoor een schijngrondwaterspiegel.
Bij een aantal hoogveenvennen komen hoogveensoorten als veenbes en hoogveenveenmos voor.

Beheermaatregelen
Wat : Onderhoud zuur ven en hoogveenven
Waar : gehele beheereenheid
Wie : Poelenwacht
Wanneer : Elk voorjaar voor- en elk najaar na het broedseizoen

De Poelenwacht hanteert een onderhoudscyclus van ongeveer 5 jaar. jaarlijks wordt bekeken welke poelen toe zijn aan onderhoud. Het daadwerkelijke onderhoud (dus de keuze van de te onderhouden poelen) wordt ter plekke bepaald en hangt af van bereikbaarheid, zichtbaarheid, ecologische toestand van de poel.

Jaarlijks pakken zij 1 poel aan in PE Emmen, 5 poelen in PE Sleenerzand & Witteveen en 1 poel in Gees / Geeserstroom.
Dit betreft de kleine poelen, vennen en historische wateren.

Ruimtelijke en watercondities: 80% van de zure- en hoogveenvennen in het Sleenerzand is te droog.
- Er is in De Kijl nog een sloot die nog niet gedempt is, deze sloot moet worden opgezocht en worden gedempt, dit moet binnen deze planperiode plaatsvinden.
- Aanbevolen is om peilbuizen te plaatsen om de watercondities te monitoren. Aansluiten bij de provinciale meetnetten daar waar mogelijk.
- Aanbevolen is om te inventariseren om extra landbouwgebied aan te kopen, zodat deze als buffergebieden kunnen worden ingericht.

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	M- Matig
Huidige kwaliteit:	Matig (2017-09-15, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
De huidige productscore is 14. Dit komt door de geisoleerde ligging van de veentjes en de te lage GVG. Ook is de stikstofdepositie te hoog.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Matig

Beheer en beleid
Her-allocatie van Vochtige heide tot zuurven of hoogveenven zal de de ruimtelijke condities naar goed.
Hydrologische maatregelen moeten de GVG binnen het doelbereik brengen.

Kwaliteitsfactoren

Factor: Flora en fauna

Huidige kwaliteit:	Goed (05-07-2017, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Er komen 6 soorten voor de kwaliteitscore is dus goed

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Goed	Goed	Goed

Beheer en beleid
voortzetting van het huidige beheer moet resulteren in behoud van de kwaliteitscore.

Factor: Milieu- en watercondities

Huidige kwaliteit:	Slecht (05-07-2017, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
De GVG is in 80% van het oppervlak als slecht beoordeeld. De trofiegraad van de veentjes is voor 77% als matig beoordeeld. Daarbij komt nog de te hoge stikstofdepositie waardoor de factor slecht scoort.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
slecht	Matig	Matig

Beheer en beleid
Inzetten op verder optimalisatie van de hydrologische condities. Om dit in beeld te krijgen moet de grondwaterstanden van de veentjes worden gemonitord.

Factor: Ruimtelijke condities

Huidige kwaliteit:	Slecht (05-07-2017, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
De veentjes zijn deels ondergebracht onder vochtige heide waardoor dit beheertype nu slecht scoort op ruimtelijke kwaliteit.

Ambitie

Nu	6 jaar	**12 jaar**
slecht	matig	matig

Beheer en beleid
Her-allocatie van vochtige heide naar hoogveenven zal de ruimtelijke kwaliteitscore verbeteren tot matig.

N07.01 Droge heide (26,07 ha)

N7.01 Droge heide
Verspreid op enkele terreinen komen droge heiden voor.

Droge heide wordt momenteel gedeeltelijk in pacht uitgegeven. Hier wordt begrazing met grote grazers op toegepast, waardoor de heide open blijft en vergrassing wordt tegengegaan.

Daarnaast wordt een groot gedeelte handmatig door vrijwilligers open gehouden van opslag. Deze vrijwilligersgroep regelt het werk zelfstandig, de groep wordt begeleid door een boswachter beheer schaal 6.

Naar aanleiding van de kwalitatieve bevindingen wordt geadviseerd:
- Isolaties van heideterreinen zouden moeten worden opgeheven, maar is niet haalbaar, omdat de terreinen vrij ver van elkaar liggen.
- Vergrassing moet worden tegengegaan.

Ten oosten van de zwemplas bevindt zich een jeneverbesveld op een heideterrein. Deze is momenteel beschikt als N15.02, echter het moet worden omgezet naar 4 ha droge heide N07.01. Het jeneverbesterrein wordt met vrijwilligers vrij gehouden van ongewenste vegetatie. Er is ook een heideterrein ten zuiden van het Slenerzand, ambities is om hier een stuifzandterrein van te maken: uitbreiding van het heideterrein van 4 hectare naar 15 hectare. Hiervoor wordt een projectplan geformuleerd.

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	M- Matig
Huidige kwaliteit:	Slecht (2017-09-15, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
De droge heide scoort nu slecht. Er komen weinig kenmerkende soorten voor en de heideterreinen zijn te geïsoleerd.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Slecht	Matig	Matig

Beheer en beleid
het beheer in de planeenheid moet er op gericht zijn om de beheertypen met veentjes en heide te verbinden. het gaat dan zowel om vochtige en doge heiden. Omdat de heideterreintjes zover van elkaar vandaan liggen, is dat een lastige opgave die wellicht kan conflicteren met de ambities en doelstellingen ten aanzien van de houtoogst.

Daarnaast moet gewerkt worden aan de bestrijding van de vergrassing en worden zorg gedragen voor het ontstaan van voldoende struweel. In dien dit wordt uitgevoerd zullen de kenmerkende soorten hiervan profiteren.

Kwaliteitsfactoren

Factor: Structuur

Huidige kwaliteit:	Matig (05-07-2017, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
er zijn 4 scorende structuurelementen aanwezig de beoordeling is dus matig

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Matig	Matig	Goed

Beheer en beleid
inzet op vermindering Bochtige smele-, pijpenstrootje- en pitrusvelden en bevorderen struweel zal de beoordeling van de structuur van droge heide op goed brengen.

Factor: Flora en fauna

Huidige kwaliteit:	Slecht (05-07-2017, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Er komen slecht 6 kwalificerende soorten voor. Deze factor scoort dan ook slecht.

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
slecht	slecht	matig

Beheer en beleid
Verbetering in de factor structuur en verbinden van heideterreintjes zal deze factor positief beïnvloeden waardoor we op termijn matig gaan scoren.

Factor: Milieu- en watercondities

Huidige kwaliteit:	Matig (05-07-2017, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
De stikstofdepositie wordt beoordeeld op matig.

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Matig	Matig	matig

Gezien de trend en verwachting van de stikstofdepositie zal deze score ook in de toekomst matig blijven.

Beheer en beleid
beïnvloeding van de stikstofdepositie ligt buiten het de invloedsfeer van staatsbosbeheer. Dit is een taak voor de provincie.

Factor: Ruimtelijke condities

Huidige kwaliteit:	Slecht (05-07-2017, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
De droge heide ligt erg versnippert door de planeenheid en scoort daarom slecht op ruimtelijke condities.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
slecht	matig	matig

Beheer en beleid
het beheer in de planeenheid moet er op gericht zijn om de beheertypen met veentjes en heide te verbinden. Het gaat dan zowel om vochtige en doge heiden.

N10.02 Vochtig hooiland (8,81 ha)

Deze percelen zijn in pacht uitgegeven. De beheermaatregelen en beperkingen in maatregelen ten behoeve van het behalen van de SNL doelstellingen zijn opgenomen in het pachtcontract.

Omdat de percelen met dit beheertype in pacht zijn uitgegeven is het lastig om hier ambities te realiseren. Daarom moet men overwegen of men dit handhaaft en het beheertype aanpast aan een lagere ambitie danwel dat men de percelen uit de pacht haalt om de ambitie te kunnen verwezenlijken.

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	S- Slecht
Huidige kwaliteit:	Slecht (2017-09-15, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Door de slechte score op flora en fauna scoort dit product slecht.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
slecht	slecht	slecht

Beheer en beleid
Omdat de percelen met dit beheertype in pacht zijn uitgegeven is het lastig om hier ambities te realiseren. Daarom moet men overwegen of men dit handhaaft en het beheertype aanpast aan een lagere ambitie danwel dat men de percelen uit de pacht haalt om de ambitie te kunnen verwezenlijken.

Kwaliteitsfactoren

Factor: Flora en fauna

Huidige kwaliteit:	Slecht (05-07-2017, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Dit beheertype scoort slecht er komen maar 2 kwalificerende soorten voor.

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Slecht	Slecht	Slecht

Beheer en beleid
Omdat de percelen met dit beheertype in pacht zijn uitgegeven is het lastig om hier ambities te realiseren. Daarom moet men overwegen of men dit handhaaft en het beheertype aanpast aan een lagere ambitie danwel dat men de percelen uit de pacht haalt om de ambitie te kunnen verwezenlijken.

Factor: Milieu- en watercondities

Huidige kwaliteit:	Slecht (05-07-2017, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Stikstofdepositie heeft een matige overschrijding. er zijn geen vegetatiekarteringen in dit beheertype uitgevoerd er is dus geen iteratio-analyse gedaan voor informatie over standplaatscondities. Op basis van de stikstofgegevens is het beheertype als matig beoordeeld

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Matig	Matig	Matig

Beheer en beleid
in de komende beheerplan periode moeten monitoringsgegevens verzameld worden om duidelijkheid te brengen over de kwaliteit van dit beheertype.

Factor: Ruimtelijke condities

Huidige kwaliteit:	Matig (05-07-2017, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Voor ruimtelijke condities scoort dit beheertype matig.

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Matig	Matig	Matig

Beheer en beleid
Tenzij er uitbreiding aan areaal komt blijft de factor ruimte matig, ook in de toekomst.

N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland (95,32 ha)

Deze percelen zijn in pacht uitgegeven aan de heer Bouwhuis. In de pachtovereenkomst staat een aantal beheermaatregelen en beperkingen ten aanzien van het beheer ten behoeve van het behalen van de SNL doelen.

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	M- Matig
Huidige kwaliteit:	Matig (2017-09-15, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
De productscore is 18. De beoordeling is daarom matig.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Matig

Beheer en beleid
Deze percelen zijn in pacht uitgegeven. In de pachtovereenkomst staat een aantal beheermaatregelen en beperkingen ten aanzien van het beheer ten behoeve van het behalen van de SNL doelen.

Kwaliteitsfactoren

Factor: Structuur

Huidige kwaliteit:	Matig (11-07-2017, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Door de aanwezige houtsingels zijn er voldoende kleine bosjes aanwezig. De kwaliteit scoort dan ook matig.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Matig

Beheer en beleid
Deze percelen zijn in pacht uitgegeven. In de pachtovereenkomst staat een aantal beheermaatregelen en beperkingen ten aanzien van het beheer ten behoeve van het behalen van de SNL doelen.

Factor: Flora en fauna

Huidige kwaliteit:	Matig (11-07-2017, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Er komen 4 kwalificerende soorten voor. Dit product scoort daarom matig.

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Matig	Matig	Matig

Beheer en beleid
Deze percelen zijn in pacht uitgegeven. In de pachtovereenkomst staat een aantal beheermaatregelen en beperkingen ten aanzien van het beheer ten behoeve van het behalen van de SNL doelen.

Factor: Ruimtelijke condities

Huidige kwaliteit:	Goed (11-07-2017, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Van het beheertype scoort 83% goed.

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Goed	Goed	Goed

Ruimtelijke kwaliteit is en blijft goed.

Beheer en beleid
Deze percelen zijn in pacht uitgegeven. In de pachtovereenkomst staat een aantal beheermaatregelen en beperkingen ten aanzien van het beheer ten behoeve van het behalen van de SNL doelen.

N12.06 Ruigteveld (0,52 ha)

Het betreft een dichtgegroeide plas/laagte met veel pijpenstrootje (vak 1103). Dit betreft een speelweide in de buurt van Witteveen. Deze wordt voor educatieve doeleinden ingezet door de dorpsschool in Witteveen. Dit perceel kent geen specifieke ambitie ten aanzien van natuurontwikkeling, vanwege het feit dat het doel van dit perceel 'Thuis in de Streek is' en een sterke natuur-educatieve component heeft. Op verzoek wordt dit ruigteveld een maal per jaar in het midden gemaaid, zodat deze kan worden betreden zonder overlast van hoog gras / teken. Samen met de school wordt gekeken of en welke opslag er verwijderd kan worden, zodat er een botanische diversiteit kan worden gewaarborgd.

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	M- Matig
Huidige kwaliteit:	Matig (2017-09-15, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
de score wordt alleen bepaald door de Flora en Fauna. Deze scoren matig. Het product scoort dus ook matig.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Matig

Beheer en beleid
Dit betreft een speelweide in de buurt van Witteveen.

Kwaliteitsfactoren

Factor: Flora en fauna

Huidige kwaliteit:	Matig (11-07-2017, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Er komen 3 kwalificerende soorten voor. De kwaliteit is dus matig.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Matig

Beheer en beleid
Dit betreft een speelweide in de buurt van Witteveen. Er wordt op verzoek van de school jaarlijks gemaaid in het midden van het perceel. De randen blijven als ruigteterrein gehandhaafd.

N14.01 Rivier- en beekbegeleidend bos (0,74 ha)

Bos komt niet voor. Is korte vegetatie op lufo 2016
Dit betreft (randen van een) poel en wordt verder niet onderhouden, kwaliteit wordt beter naar mate de tijd vordert. Indien de opslag ongewenst verspreidt (in andere beheertypes overloopt), wordt er met vrijwilligers opslag verwijderd daar waar noodzakelijk.

N14.02 is niet meer van toepassing op dit terrein, er niet worden gezocht naar een meer passend beheertype, zoals bijvoorbeeld Ruigteveld.

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	Slecht (2017-09-18, Art. 10 lid 2 sub e
Analyse erg kleine oppervlakte gelegen in vak afdeling 5004 A2 Wezup. Op de luchtfoto 2016 ziet dit er nog niet uit als bos. Gaan integreren met rest beekdal.	

Kwaliteitsfactoren

Factor: Structuur

Huidige kwaliteit:	Slecht (18-09-2017, Art. 10 lid 2 sub e
Analyse geen bos maar korte vegetatie	

Factor: Flora en fauna

Huidige kwaliteit:	Slecht (11-07-2017, Art. 10 lid 2 sub e
Analyse Er komen geen soorten voor omdat het geen bos is **Ambitie** Dit beheertype wordt omgezet naar beheertype Ruigteveld (N12.06).	

Factor: Milieu- en watercondities

Huidige kwaliteit:	Slecht (18-09-2017, Art. 10 lid 2 sub e
Analyse betreft laag deel in beekdal met nu nog korte vegetatie Ambitie	

Nu	6 jaar	12 jaar
slecht	slecht	slecht

Factor: Ruimtelijke condities

Huidige kwaliteit:	Slecht (11-07-2017, Art. 10 lid 2 sub e
Analyse erg klein perceel; onderdeel laten uitmaken van beekdalbeheer ?/	

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
slecht	slecht	slecht

Factor: Houtproductie

Huidige kwaliteit:	
Analyse nvt	

N15.02 Dennen-, eiken- en beukenbos (190,41 ha)

N15.02 Dennen-, eiken- en beukenbos:

Betreft de volgende delen:

1. Dit betreft het bos rond het jeneverbes struweel in het Sleenerzand, het bosreservaat de Pisberg, het stormreservaat in vak 1222 en het bos bij Wezuperbrug in vak 1210.
2. Bosreservaat de Oosteresch in de vakken 1016 t/m 1020; is sinds 1989 bosreservaat en er wordt geen beheer meer gevoerd. Via de luchtfoto is goed te zien dat het bos steeds dichter komt te staan.
3. Het Sleenerzand in de vakken 1030-1032 en 1038-1041;
    a. bestaat al voor > 80% uit PNV soorten;
    b. aandeel uitheemse boomsoorten is afgelopen 10 jaar licht afgenomen; Amerikaanse eik langs de randen is lokaal afgenomen.
4. Jeneverbesstruweel is vrijgesteld van opslag en bomen.
5. Het bos met halfopen terrein met jeneverbes in vak 1009; jeneverbes is goed vrijgezet.
6. Het eik-grove dennenbos in vak 1210 welke > 95% uit inheemse boomsoorten bestaat; gedund ten gunste van inheemse boomsoorten.
7. Het douglas stormreservaat uit 1972 in vak 1222 voor een fors deel bestaand uit omgewaaide douglas waarvan de zijtakken weer bomen zijn geworden; er doorheen een aandeel Amerikaanse eik maar ook inlandse eik. Betreft een “Wildernis” waar een spontane ontwikkeling wordt nagestreefd. Is in het kader van het vertrek van oud gedeputeerde Ali Edelenbosch “ingesteld”.

Beheer:

- De percelen rond het Sleenerzand zijn meegenomen in de dunning van 2017.
- Er wordt in tegenstelling tot beheertype 16.01 niet veel geoogst in de vakken met dit beheertype. Enkele jaren geleden zijn alle exoten uit het terrein verwijderd. Er wordt gemonitord op de aanwezigheid van de exotische soorten, als ook wordt de boomveiligheid getoetst en worden de randen van het bos onderhouden. Exoten worden meegenomen in de reguliere bles- en velling werkzaamheden.
- Ambitie is om het jeneverbesveld in het zuiden van het Slenerzand uit te breiden tot stuifzand (van N15.01 --> N07.01). Hiervoor wordt een zoekgebied aangewezen van 45 hectare, alwaar uiteindelijk 15 hectare stuifzand is beoogd.

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	M- Matig
Huidige kwaliteit:	Matig (2017-09-18, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
structuur matig, flora en fauna en ruimtelijke condities goed, stikstofdepositie slecht.
Dit levert een aantal punten van 18 op.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Matig

Door het werken aan de bosstructuur kan die naar goed worden gebracht.
Als de stikstofdepositie verbeterd, ten minste naar matig, dan kan het beheertype als geheel naar goed gaan. Dit ligt echter niet binnen de invloedssfeer van Staatsbosbeheer. Ingeschat wordt dat het erg lastig wordt om van ruim 1700 mmol terug te gaan naar ca 1400 of lager.

Beheer en beleid
Er is een SYHi uit 2002 van het natuurbos. In 2013 is door budgetgebrek het natuurbos niet opnieuw gemeten.
Op basis van de gegevens uit 2002 is de situatie NU ingeschat op basis van het gevoerde beheer en welke waarden dat zijn:

Sleenerzand N15.02	obv SYHI 2002 NU geschat		Planning		Normen SNL / eigen normen
Structuurkenmerken	NU	score SNL	12jr	score	Normen SNL / eigen normen
Gemengd	> 40%	1	> 40%	1	> 40% ; > 60% opp.
Europees inheems	> 75%	1	> 80%	2	> 60% ; >80% opp.
Inheems loof (PNV)	> 50%		> 60%		bosvisie
Struweel en open plekken	> 10%	2	> 5%	1	> 5% ; > 10% opp.
Gelaagde boomfase	> 20%	1	> 20%	1	> 20% ; > 40% opp.
Dikke dode bomen	> 3	1	> 6	2	> 3 ; > 6 ; > 9 per ha
Dikke levende bomen	> 20%	1	> 20%	1	> 20% ; > 40% opp
TOTAAL score SNL		7		8	
		matig		goed	

Kwaliteitsbepaling

Goed: indien minimaal 8 kwalificerende structuurkenmerken aanwezig zijn.
Matig: indien minimaal 5 kwalificerende structuurkenmerken aanwezig zijn.
Slecht: indien niet aan de criteria voor de klasse goed of matig is voldaan.

Het aandeel bossen met uitheemse boomsoorten is en blijft binnen dit beheertype op ca 31 ha zitten omdat daar een strikt niets doen beheer geldt (Bosreservaat en stormreservaat) . Deze 31 ha betreft 16% van het beheertype.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Goed

Door te werken aan het terugdringen van uitheemse boomsoorten en het sparen en eventueel maken van dik dood hout zal de structuur zich naar goed ontwikkelen.

Beheer en beleid

Sleenerzand

Uitheemse boomsoorten verder terugdringen. De laatste uitheemse boom hoeft echter niet weg.

- Er zijn delen met douglas aanwezig in het Sleenerzand. Die delen omvormen om uitzaai te voor komen. De zuidrand van vak 1041 + 1033 en een horst in vak 1039.
- De Amerikaanse eik zal ook intensief teruggedrongen moeten worden. Met name vak 1039 is een grote hoeveelheid Amerikaanse eik aanwezig. Ringen behoort tot de mogelijkheden. Voorts eventueel het klepelen van de verjonging en het inbrengen van beuk.

Variabele dunning van het bos behoort tot de mogelijkheid; echter er zullen ook delen aanwezig moeten blijven die wat dichter zijn.

Vak 1210 en bos bij Kibbelkoele

Vak 1210 is zodanig gevarieerd van structuur en bestaat voornamelijk uit inheemse boomsoorten dat hier een spontane ontwikkeling wordt gevolgd. Als er al ingegrepen wordt dan variabel dunnen. Bos bij Kibbelkoele variabel dunnen.

Stormreservaat vak 1222

Beheer blijft niets -doen.
Ontwikkelingen monitoren vooral wat betreft de doelsoorten zoals de Das.

Bosreservaat Oosteresch

Géén maatregelen uitvoeren aan de vegetatie.
Recreatieve routes omleiden; het betekent echter niet dat er in het gebied niet gewandeld mag worden;
Omgevallen bomen over paden laten liggen;
Afvoer van hout en rijden over inliggende zandwegen vermijden.
Het publiek duidelijk maken dat ze hier een Bosreservaat betreden waar meer risico is en bomen over het pad kunnen liggen.
In de omgeving géén grote veranderingen aanbrengen zonder overleg met coördinator Bosreservaten

Algemeen:

Aanwezige prunus verwijderen of beheersbaar houden.
Jeneverbes vrijstellen
Spontane ontwikkeling van dood hout nastreven, eventueel door ringen van Amerikaanse eik.

Kwaliteitsfactoren

Factor: Structuur

Huidige kwaliteit:	Matig (18-09-2017, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse

Er is een SYHi uit 2002 van het natuurbos. In 2013 is door budgetgebrek het natuurbos niet opnieuw gemeten.
Op basis van de gegevens uit 2002 is de situatie NU ingeschat op basis van het gevoerde beheer en welke waarden dat zijn:

Sleenerzand N15.02	obv SYHI 2002 NU geschat		Planning		Normen SNL / eigen normen
Structuurkenmerken	NU	score SNL	12jr	score	Normen SNL / eigen normen
Gemengd	> 40%	1	> 40%	1	> 40% ; > 60% opp.
Europees inheems	> 75%	1	> 80%	2	> 60% ; >80% opp.
Inheems loof (PNV)	> 50%		> 60%		bosvisie
Struweel en open plekken	> 10%	2	> 5%	1	> 5% ; > 10% opp.
Gelaagde boomfase	> 20%	1	> 20%	1	> 20% ; > 40% opp.
Dikke dode bomen	> 3	1	> 6	2	> 3 ; > 6 ; > 9 per ha
Dikke levende bomen	> 20%	1	> 20%	1	> 20% ; > 40% opp
TOTAAL score SNL		7		8	
		matig		goed	

Kwaliteitsbepaling

Goed: indien minimaal 8 kwalificerende structuurkenmerken aanwezig zijn.
Matig: indien minimaal 5 kwalificerende structuurkenmerken aanwezig zijn.
Slecht: indien niet aan de criteria voor de klasse goed of matig is voldaan.

Het aandeel bossen met uitheemse boomsoorten is en blijft binnen dit beheertype op ca 31 ha zitten omdat daar een strikt niets doen beheer geldt (Bosreservaat en stormreservaat) . Deze 31 ha betreft 16% van het beheertype.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Goed

Door te werken aan het terugdringen van uitheemse boomsoorten en het sparen en eventueel maken van dik dood hout zal de structuur zich naar goed ontwikkelen.

Beheer en beleid

Sleenerzand

Uitheemse boomsoorten verder terugdringen. De laatste uitheemse boom hoeft echter niet weg.

- Er zijn delen met douglas aanwezig in het Sleenerzand. Die delen omvormen om uitzaai te voor komen. De zuidrand van vak 1041 + 1033 en een horst in vak 1039.
- De Amerikaanse eik zal ook intensief teruggedrongen moeten worden. Met name vak 1039 is een grote hoeveelheid Amerikaanse eik aanwezig. Ringen behoort tot de mogelijkheden. Voorts eventueel het klepelen van de verjonging en het inbrengen van beuk.

Variabele dunning van het bos behoort tot de mogelijkheid; echter er zullen ook delen aanwezig moeten blijven die wat dichter zijn.

Vak 1210 en bos bij Kibbelkoele

Vak 1210 is zodanig gevarieerd van structuur en bestaat voornamelijk uit inheemse boomsoorten dat hier een spontane ontwikkeling wordt gevolgd. Als er al ingegrepen wordt dan variabel dunnen.
Bos bij Kibbelkoele variabel dunnen.

Stormreservaat vak 1222

Beheer blijft niets -doen.
Ontwikkelingen monitoren vooral wat betreft de doelsoorten zoals de Das.

Bosreservaat Oosteresch

Géén maatregelen uitvoeren aan de vegetatie.
Recreatieve routes omleiden; het betekent echter niet dat er in het gebied niet gewandeld mag worden;
Omgevallen bomen over paden laten liggen;
Afvoer van hout en rijden over inliggende zandwegen vermijden.
Het publiek duidelijk maken dat ze hier een Bosreservaat betreden waar meer risico is en bomen over het pad kunnen liggen.
In de omgeving géén grote veranderingen aanbrengen zonder overleg met coördinator Bosreservaten

Algemeen:

Aanwezige prunus verwijderen of beheersbaar houden.
Jeneverbes vrijstellen
Spontane ontwikkeling van dood hout nastreven, eventueel door ringen van Amerikaanse eik.

Factor: Flora en fauna

Huidige kwaliteit:	Goed (11-07-2017, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Er komen 15 kwalificerende soorten voor de score is dus goed

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Goed	Goed	Goed

Beheer en beleid
Voortzetting van huidig beheer zorgt ervoor dat de score goed blijft. Ook in de toekomst.

Factor: Milieu- en watercondities

Huidige kwaliteit:	Slecht (11-07-2017, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
met gemiddeld 1701 mol ha-1 j-1 scoort dit product slecht (bron; Grootschalige Concentratie- en Depositiekaarten Nederland
(GCN en GDN), RIVM)

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
slecht	slecht	slecht

Beheer en beleid
Stikstofdepositie ligt buiten de directe invloedsfeer van staatsbosbeheer.
externe beïnvloeding opstarten voor verlagen stikstofdepositie.

Factor: Ruimtelijke condities

Huidige kwaliteit:	Goed (11-07-2017, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
74 % van het beheertype scoort goed voor ruimtelijke condities. Het is groter dan 50 ha en is onderdeel van een groter boscomplex.

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Goed	Goed	Goed

Beheer en beleid
Continuering van het huidige beleid en beheer.

Factor: Houtproductie

Huidige kwaliteit:	
Analyse Er zijn geen gegevens bekend van de houtoogst van louter het beheertype N15.02 in de planeenheid. Wel wordt er middels blessen gestuurd op bosbeeld en te oogsten soorten, als verwoord onder Structuur.	

N16.01 Droog bos met productie (1356,33 ha)

N16.01 Bos met productie:
Het Slenerzand is grotendeels droog bos met productie (1372 ha). Jaarlijks wordt er in het kader van benutting en bosbeheer in het Slenerzand jaarlijks 8000 kubieke meter en in Witteveen 1x per 4 jaar ongeveer 3000 kubieke meter hout geoogst. Er wordt geblest met als opdracht het in balans brengen van Beschermen, Beleven en Benutten.

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	G- Goed
Huidige kwaliteit:	Matig (2017-09-18, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
2x matig en 2x goed betekent een wegingsscore van 22 punten hetgeen nog net matig is.

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Matig	Matig	Goed

als de bosstructuur naar goed gaat kan het beheertype als geheel ook naar goed.

Beheer en beleid
zie structuur

Kwaliteitsfactoren

Factor: Structuur

Huidige kwaliteit:	Matig (18-09-2017, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse

Voor Sleenerzand is er een SYHI uit 2002 en 2013 en voor Witteveen is die uit 2008. In de onderstaande tabel is duidelijk gemaakt hoe de structuurkenmerken er uit zien. Voor de vergelijkbaarheid in de is alleen de set plots van Sleenerzand gebruikt. Er is wel even bekeken wat het effect is als Witteveen er ook bij betrokken wordt maar dan zijn de waarden niet echt structureel anders.
Onderstaande tabel wordt dus representatief beschouwd voor N16.01 Sleenerzand + Witteveen

N16.01 Sleenerzand + Witteveen	2002 SYHI + 2016 geschat			Planning		Normen SNL / eigen normen
Structuurkenmerken	2002	2013	score SNL	12jr	score	Normen SNL / eigen normen
N-plots	292	296				
Gemengd	57%	68%	2	> 60%	2	> 40% ; > 60% opp.
Europees inheems	32%	31%	0	> 35%	0	> 60% ; >80% opp.
Inheems loof (PNV)	23%	26%		> 20%		bosvisie > 20%
Productieve soorten	89%	87%		> 70%		bosvisie > 70%
Struweel en open plekken	8%	2%	0	> 5%	1	> 5% ; > 10% opp.
Gelaagde boomfase	13%	29%	1	> 30%	1	> 20% ; > 40% opp.
Dikke dode bomen	1	2,9	0	> 3	1	> 3 ; > 6 ; > 9 per ha
Dikke levende bomen	17%	50%	2	> 40%	2	> 20% ; > 40% opp
Dichtheid Ruim	52%	56%		< 35%		Grondvlak vertaald in dichtheid
Optimaal	36%	28%		> 50%		
Zeer dicht	12%	16%		< 15%		
TOTAAL score SNL			5		7	
			matig		goed	

Kwaliteitsbepaling

Goed: indien minimaal 7 kwalificerende structuurkenmerken aanwezig zijn.
Matig: indien minimaal 4 kwalificerende structuurkenmerken aanwezig zijn.
Slecht: indien niet aan de criteria voor de klasse goed of matig is voldaan.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Goed

Door te werken aan het bosbeheer en aan verjonging zal de structuur wijzigen van matig naar goed.

Beheer en beleid
Beheer oa op basis van kap & verjongingsplan.

Factor: Flora en fauna

Huidige kwaliteit:	Goed (11-07-2017, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Er komen 12 kwalificerende soorten voor de score is dus goed

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Goed	Goed	Goed

Voortzetting van huidig beheer zorgt ervoor dat de score goed blijft. Ook in de toekomst.

Beheer en beleid

Factor: Milieu- en watercondities

Huidige kwaliteit:	Matig (11-07-2017, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
met een gemiddelde N-depositie van 1729 mol ha-1 j-1 wordt het product op matig beoordeeld.

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Matig	Matig	Matig

Beheer en beleid
Stikstofdepositie ligt buiten de directe invloedsfeer van staatsbosbeheer.
externe beïnvloeding opstarten voor verlagen stikstofdepositie.

Factor: Ruimtelijke condities

Huidige kwaliteit:	Goed (11-07-2017, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
97 % van het beheertype scoort goed voor ruimtelijke condities.
Groot boscomplex dat ook nog eens in de buurt van andere bossen ligt.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Goed	Goed	Goed

Factor: Houtproductie

Huidige kwaliteit:	
Analyse <D	

6.3 Landschap

L01.01 Poel en klein historisch water (0,21 ha)

Kwaliteit
Op verschillende plaatsen in de beheereenheid komen poelen en vennen(tjes) voor die een functie vervullen als verblijfplaats en als verbindingszone voor verschillende amfibieën, insecten. De poelen worden door de Poelenwacht (die in de provincie opereert) regelmatig geïnspecteerd eens in de 2 jaar en om de 4 a 5 jaar worden er herstelmaatregelen (opschoning) uitgevoerd door de beheereenheid of door de poelenwacht. Momenteel is de kwaliteit van de poelen en vennen als goed te kwalificeren.

Beheer
De randen van de vennen/plassen vrijwaren van opslag indien aanwezig dan verwijderen op ruime afstand zodat een geleidelijke overgang wordt verkregen naar de opgaande bosrand. Indien waardevolle vegetaties voorkomen wordt hiermee rekening gehouden.

Wat : Onderhoud poelen
Waar : gehele beheereenheid
Wie : Poelenwacht
Wanneer : elk voorjaar voor- en elk najaar na het broedseizoen
Hoe : Poelenwacht hanteert een onderhoudscyclus van ongeveer 5 jaar. jaarlijks wordt bekeken welke poelen toe zijn aan onderhoud. Het daadwerkelijke onderhoud (dus de keuze van de te onderhouden poelen) wordt ter plekke bepaald en hangt af van bereikbaarheid, zichtbaarheid, ecologische toestand van de poel.

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	Goed (2017-10-13, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Goed

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Goed	Goed	Goed

Op verschillende plaatsen in de beheereenheid komen poelen en vennen(tjes) voor die een functie vervullen als verblijfplaats en als verbindingszone voor verschillende amfibieën, insecten. De poelen worden door de Poelenwacht (die in de provincie opereert) regelmatig geïnspecteerd eens in de 2 jaar en om de 4 a 5 jaar worden er herstelmaatregelen (opschoning) uitgevoerd door de beheereenheid of door de poelenwacht. Momenteel is de kwaliteit van de poelen en vennen als goed te kwalificeren.

Beheer en beleid

L01.02 Houtwal en houtsingel (3,92 ha)

Kwaliteit
In de beheereenheid komen verspreid door het gehele gebied houtwallen, singels in verschillende breedtes en, kleine boselementen voor. In het gebied van de Sleenerstroom, de Hullen en de Broeklanden komen “oudere brede elementen” voor waarbij de vele overstaanders beeldbepalend zijn en zij vormen een min of meer een gesloten kronendak waardoor de struweellaag weinig tot niet ontwikkeld is. De kwaliteit van de beplanting is redelijk te noemen. De verticale structuur is minimaal slecht tot redelijk ontwikkeld. Het huidige beheer bestaat uit het wegnemen van overhangende takken en overlast van bramen.

De overige singels, kavelgrensbeplantingen en houtwallen bezitten een redelijke structuur. In het gebied van de Boschmaden en Weersmaten kan de verticale structuur verbeterd worden door een systeem toe te passen van overstaanders eveneens geldt dit voor het gebied van de Sniphorsten daar waar het gaat om singels. In het gebied van de Lange Maten worden de elzensingels regelmatig afgezet met uitzondering van het deel waar elzenbroekbos wordt nagestreefd

Voor het deel dat aangelegd is in de landinrichting van Mars en Westerstroom zijn relatieve jonge elementen die in het recente verleden zijn aangelegd omstreeks 2000 – 2005. De elementen bezitten nog weinig structuur.
Toekomstig beheer voor de komende 12 -15 jaar bestaat uit opnemen in het reguliere beheer. Voorlopig niets doen. Daarnaast komen er nog diverse landschapselementen die momenteel nog in beheer zijn BBL, welke op termijn naar Staatsbosbeheer toekomen.

Beheer
Wat : snoeien van bomen en struiken langs paden, wegen, agrarische gronden daar waar zij overlast of gevaar opleveren voor derden
Wie : Uitbesteed aan derden
Wanneer : Najaar, jaarlijks
Hoe : met een hoogwerker / groot materieel

Bijzonderheden: Houtwallen, bossingels en houtsingels worden volgens een 'piep systeem' beheerd. Dat wil zeggen dat er jaarlijks wordt geinventariseerd waar zich knelpunten voordoen. Deze knelpunten worden opgelost. meestal bestaat het werk dan uit het opsnoeien van de houtwallen en singels, uit veiligheidsoverweging, overweging op het gebied van soortensamenstelling dan wel overweging m.b.t. overlast voor derden (bijvoorbeeld overhangende takken langs paden en wegen dan wel langs agrarische grond).

Toekomstig beheer: bezien of er mogelijkheden zijn om de structuur van de oudere singels te verhogen naar goed door: een dunning uit te voeren waarbij een groot deel van de bomen wordt verwijderd opdat de aanwezige struweelsoorten zich kunnen ontwikkelen. Op plaatsen waar weinig struwelen voorkomen is een mogelijke herplant van struweelsoorten te overwegen. Struweel (mantel) ontwikkeling is met name aan de zuidzijde van belang.
Door deze beheermaatregelen zal de verticale structuur toenemen naar goed. Het vervolgbeheer wordt opgenomen in het cyclisch beheer.

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	Matig (2017-10-13, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Redelijk van kwaliteit, beoordeeld als matig.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Goed	Goed

De kwaliteit van de beplanting is redelijk te noemen. De verticale structuur is matig tot redelijk ontwikkeld.
hierin kan middels beheer verbetering in worden aangebracht.

Beheer en beleid
Bezien of er mogelijkheden zijn om de structuur van de oudere singels te verhogen naar goed door: een dunning uit te voeren waarbij een groot deel van de bomen wordt verwijderd opdat de aanwezige struweelsoorten zich kunnen ontwikkelen. Op plaatsen waar weinig struwelen voorkomen is een mogelijke herplant van struweelsoorten te overwegen.
Struweel (mantel) ontwikkeling is met name aan de zuidzijde van belang.
Door deze beheermaatregelen zal de verticale structuur toenemen naar goed.
Het vervolgbeheer wordt opgenomen in het cyclisch beheer.

L01.03 Elzensingel (0,2 ha)

Kwaliteit
Dit betreft relatieve jonge elementen die in het recente verleden zijn aangelegd omstreeks 2000 – 2005.
De elementen bezitten nog weinig structuur.

Beheer
Toekomstig beheer voor de komende 12 -15 jaar bestaat uit opnemen in het reguliere beheer. Voorlopig niets doen. Daarnaast komen er nog diverse landschapselementen die momenteel nog in beheer zijn BBL, welke op termijn naar Staatsbosbeheer toekomen.

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	Matig (2017-10-13, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Matig

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Goed

<Leg in bovenstaande tabel vast wat de kwaliteitsscore nu is, welke score over 6 en 12 jaar geambieerd wordt en licht de ambitie toe.>
Waarom willen/moeten we van (bijv.) Matig naar Goed?>

Beheer en beleid
Toekomstig beheer voor de komende 12 -15 jaar bestaat uit opnemen in het reguliere beheer. Voorlopig niets doen. Daarnaast komen er nog diverse landschapselementen die momenteel nog in beheer zijn BBL, welke op termijn naar Staatsbosbeheer toekomen.

L01.04 Bossingel en bosje (28,63 ha)

Kwaliteit
De huidige kwaliteit van de bossingels en bosjes is redelijk, de verticale structuur van de bossingels is slecht – redelijk.
Als aanvulling hierop dient vermeld te worden de bredere landschapselementen nabij de Sniphorsten een goede structuur bezitten.

De struweel laag van deze elementen is goed ontwikkeld.

Beheer
Wat : Snoeien van bomen en struiken langs paden, wegen, agrarische gronden daar waar zij overlast of gevaar opleveren voor derden
Wie : Uitbesteed aan derden
Wanneer : Najaar, jaarlijks
Hoe : met een hoogwerker / groot materieel

Bijzonderheden: Houtwallen, bossingels en houtsingels worden volgens een 'piep systeem' beheerd. Dat wil zeggen dat er jaarlijks wordt geinventariseerd waar zich knelpunten voordoen. Deze knelpunten worden opgelost. meestal bestaat het werk dan uit het opsnoeien van de houtwallen en singels, uit veiligheidsoverweging, overweging op het gebied van soortensamenstelling dan wel overweging m.b.t. overlast voor derden (bijvoorbeeld overhangende takken langs paden en wegen dan wel langs agrarische grond).

Toekomstig beheer van de brede singels: plaatselijk meer dunnen om de structuur van de elementen te bevorderen en de struweelranden geleidelijk over te laten gaan (mantel zoomvegetatie) naar opgaande beplanting. Indien te weinig ruimte dan de struweellaag tot ontwikkeling laten komen. Opnemen in reguliere kap- en dunningsregime.

Bezien of er mogelijkheden zijn om de structuur van de oudere singels te verhogen naar goed door: een dunning uit te voeren waarbij een groot deel van de bomen wordt verwijderd opdat de aanwezige struweelsoorten zich kunnen ontwikkelen. Op plaatsen waar weinig struwelen voorkomen is een mogelijke herplant van struweelsoorten te overwegen. Struweel (mantel) ontwikkeling is met name aan de zuidzijde van belang.

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	Matig (2017-10-13, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Kwaliteit is matig

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Goed

De huidige kwaliteit van de bossingels en bosjes is redelijk, de verticale structuur van de bossingels is slecht – redelijk.
Als aanvulling hierop dient vermeld te worden de bredere landschapselementen nabij de Sniphorsten een goede structuur bezitten.

De struweel laag van deze elementen is goed ontwikkeld.

Beheer en beleid
Plaatselijk meer dunnen om de structuur van de elementen te bevorderen en de struweelranden geleidelijk over te laten gaan (mantel zoomvegetatie) naar opgaande beplanting. Indien te weinig ruimte dan de struweellaag tot ontwikkeling laten komen. Opnemen in reguliere kap- en dunningsregime.

Bezien of er mogelijkheden zijn om de structuur van de oudere singels te verhogen naar goed door: een dunning uit te voeren waarbij een groot deel van de bomen wordt verwijderd opdat de aanwezige struweelsoorten zich kunnen ontwikkelen. Op plaatsen waar weinig struwelen voorkomen is een mogelijke herplant van struweelsoorten te overwegen. Struweel (mantel) ontwikkeling is met name aan de zuidzijde van belang.

L01.07 Laan (1,89 ha)

Kwaliteit
De lanen die voorkomen bezitten momenteel een goede vitaliteit.
Betreft laantje van optisch bedrog, de beukenlaan naar de Papenloze kerk en de eikenlaan aan de buitenzijde van het complex Vosbergen langs het Bos van de Toekomst.

Beheer
Het huidig beheer bestaat uit het vrijhouden van een strook van 10 meter breed aan weerszijden van de laan waardoor de laan zich goed en vrij kan ontwikkelen en zich in stand kan houden.

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	G- Goed
Huidige kwaliteit:	Goed (2017-09-18, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Betreft laantje van optisch bedrog, de beukenlaan naar de Papenloze kerk en de eikenlaan aan de buitenzijde van het complex Vosbergen langs het Bos van de Toekomst. drie heel verschillende "lanen" met elk hun eigen karakter.
Beoordeling GOED.

Beheer en beleid
Behoud en verder ontwikkeling van deze lanen.
De beukenlaan bij het hunebed heeft mooi de ruimte gekregen bij dunning van het naastliggende bos.
De bomen in het laantje van optisch bedrog ontwikkelen zich ook goed; Betreft ook deels herdenkingsplek voor kinderen.
De eikenlaan goed vrij blijven houden van het zich ontwikkelende naastgelegen bos.

6.4 Recreatie

R2 Opengesteld (1842,43 ha)

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	

Analyse
<Duid hier kernachtig de score, zoals vastgelegd in tabblad 'Huidige kwaliteit'.
Waarom is het nu Slecht, Matig of Goed ontwikkeld?>

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Goed

<Leg in bovenstaande tabel vast wat de kwaliteitsscore nu is, welke score over 6 en 12 jaar geambieerd wordt en licht de ambitie toe.>
Waarom willen/moeten we van (bijv.) Matig naar Goed?>

Beheer en beleid
<Beschrijf hier, in overleg met de beheerder, welke maatregelen (activiteit + beoogd resultaat) noodzakelijk zijn om de kwaliteitsambitie te realiseren.
Beschrijf hierbij ook de verschillende overwegingen/afhankelijkheden (financieel, maatschappelijk, planning van een inrichtingsproject, overgang naar een ander beheertype) die kunnen bepalen op welke termijn een andere kwaliteitsambitie wordt neergezet.
Hoe gaan we van matig naar goed?>

Kwaliteitsfactoren

Factor: Wandelpaden

Huidige kwaliteit:	

Analyse
Wandelpaden zijn in Sleenerzand en Witteveen goed
De brede zandpaden zijn hier en daar matig van kwaliteit, met name in de natte periodes en / of ten tijde van houtoogst.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Goed	Goed

Beheer en beleid
Natte plekken opvullen met vulzand
Wegen opmaken na houtoogst

Factor: Fietspaden

Huidige kwaliteit:	

Analyse
Er is 1 fietspad in het Sleenerzand, deze is 704 meter lang en 1,50 meter breed. deze is aan vervanging toe.

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Slecht	Goed	Goed

<Leg in bovenstaande tabel vast wat de kwaliteitsscore nu is, welke score over 6 en 12 jaar geambieerd wordt en licht de ambitie toe.>
Waarom willen/moeten we van (bijv.) Matig naar Goed?>

Beheer en beleid
Het fietspad zal in 2019, indien budget beschikbaar, worden vervangen.

Factor: Mountainbikepaden

Huidige kwaliteit:	

Analyse
De staat van onderhoud is goed

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Goed	Goed	Goed

Beheer en beleid
Het onderhoud en beheer wordt uitgevoerd door de mountainbikevereniging. SBB levert materiaal en de vereniging pleegt het onderhoud. We moeten nog wel goede afspraken maken als het gaat om herstel schade na evenementen door derden.

Factor: Speelvoorzieningen

Huidige kwaliteit:	
We hebben geen speelvoorzieningen te onderhouden in deze planeenheid.	

Factor: Terreinmeubilair

Huidige kwaliteit:	

Analyse
In 2016 en 2017 is al het buitenmeubilair getoetst en waar noodzakelijk vervangen.

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Goed	Goed	Goed

Beheer en beleid
Jaarlijks schoonmaken van het buitenmeubilair.
Reparaties uitvoeren (o.a. door vrijwilligers)

Factor: Bruggen

Huidige kwaliteit:	
Er zijn geen bruggen te onderhouden in deze planeenheid.	

Factor: Trappen

Huidige kwaliteit:	
Er zijn geen trappen te onderhouden in deze planeenheid.	

Factor: Hekken/afsluitbomen

Huidige kwaliteit:	

Analyse
In 2017 zijn de meeste slagbomen vervangen voor nieuwe slagbomen. Staat van onderhoud is daarmee goed.

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Goed	Goed	Goed

Beheer en beleid
Jaarlijks kapotte slagbomen vervangen

Factor: Observatiehut, schuilhut, uitzichtpunt, uitzichttoren

Huidige kwaliteit:	
Er zijn geen observatiehutten te onderhouden in deze planeenheid.	

Factor: Dagrecreatieterrein, strand, zwemwater

Huidige kwaliteit:	

Analyse
De Kibbelkoele zal binnenkort middels een project worden geüpgraded.

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Matig	Goed	Goed

Beheer en beleid
Minimaal op korte termijn (2019 / 2020):
- Strand vlakken
- Kiosk vervangen
- Strandopgang (bielzen) vervangen voor andere constructie

Factor: Ruiterpaden

Huidige kwaliteit:	

Analyse
In Sleenerzand is het vrij ruiteren. Dat wordt gewaardeerd.
Achter de Kibbelkoele langs zal het ruiterpad moeten worden hersteld zodat ruiters kunnen doorsteken naar het Sleenerzand.

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Matig	Goed	Goed

Beheer en beleid
Kibbelkoele:
- Eenmalig snoeien / vegetatie verwijderen
- Gaten opvullen met vulzand
- Daarna afspraken maken over het beheer met omliggende maneges

Factor: Vaarwegen

Huidige kwaliteit:	

Er zijn geen vaarwegen te onderhouden in deze planeenheid.

Factor: Recreatiewegen

Huidige kwaliteit:	

Analyse
Over het algemeen zijn de recreatiewegen goed, behalve ten tijde van en ter plaatse van houtoogst.

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**

Matig / goed	Goed	Goed

Beheer en beleid
- Recreatiewegen worden indien noodzakelijk voorzien van een aanvulling van de toplaag (halfverharder of vulzand) en gevlakt indien noodzakelijk.
- De bermen worden jaarlijks (soms meerdere keren) gemaaid.

Factor: Parkeerterreinen

Huidige kwaliteit:	

Analyse
De parkeerterreinen zijn onlangs vernieuwd en zijn in goede staat.
De parkeerplaats bij het Bos van de Toekomst is voorzien van een nieuwe halfverharder, maar we moeten nog kijken of deze toplaag voldoet voor de lange termijn.

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Goed	Goed	Goed

Beheer en beleid
- Nog wat bomen verwijderen bij Pplaats Bos van de Toekomst
- Monitoren of de halfverharder goed stand houdt.

Factor: Regelgevende borden

Huidige kwaliteit:	

Analyse
goed: In 2016 / 2017 is de regelgevende bebording grotendeels vervangen.

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
goed	Goed	Goed

Beheer en beleid
- Jaarlijks de bebording schoonmaken
- Reparaties daar waar noodzakelijk direct uitvoeren.

Factor: Publieksinformatie borden

Huidige kwaliteit:	

Analyse
Matig:
- Het updaten van de content van de bebording wordt niet goed bijgehouden.
- De borden worden vaak vernield.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	goed	Goed

Beheer en beleid
- Elk kwartaal de content van de bebording wisselen, naar gelang het seizoen.
- Bebording jaarlijks schoonmaken
- Daar waar noodzakelijk kapotte borden vervangen / repareren.

6.5 Overige producten

A-type Agrarisch type (1,94 ha)

Dit betreft een verzameling van lijnvormige elementen die niet aansluiten bij ander beheertypes. Het beheer hiervan kenmerkt zich door het 'netjes houden' van de struiklaag en bomen voor zover er sprake is van direct aanliggende wegen en paden of publieke toegankelijkheid op andere wijze.

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	

S98.00 Geen natuurdoelstelling (38,15 ha)

Dit betreft een verzameling van allerlei elementen waarvoor kennelijk geen beheerafspraken zijn gemaakt in het kader van SNL. De ruim 38 hectare bevat de volgende onderdelen:
- Een perceel in het noorden van de planeenheid, bestaande uit 4,8 hectare in te planten compensatiegrond. Voor dit perceel bestaat echter belangstelling door een aanliggende agrariër voor een uitruil van gronden. Dit wordt in 2017 en 2018 verder verkend. Tot die tijd wordt het perceel gemaaid / vrij gehouden van opslag.
- Een natuurkampeerterrein van 3,2 hectare. Deze wordt beheerd door te maaien, te snoeien en door het verwijderen van ongewenste opslag. De werkzaamheden worden meegenomen in het bermbeheer van de recreatiewegen.
- Een perceel achterin de Voshaar, aansluitende aan de bospercelen (N16.01), deze wordt beheerd door het te maaien.De werkzaamheden worden meegenomen in het bermbeheer van de recreatiewegen.
- Een perceel in het Zweelooerveld, aansluitend aan de bospercelen (3,7 hectare). De werkzaamheden worden meegenomen in het bermbeheer van de recreatiewegen.

Tezamen is dit 22,1 hectare.
De overige 16 hectare bestaat uit allerlei lijnelementen, die geen samenhangend geheel vormen met andere, veelal aangrenzende beheertypes. Hier en daar worden bermen beheerd middels maaiwerkzaamheden, maar dat is / kan niet overal. het strekt tot aanbeveling om de lijnelementen op te laten nemen in de aangrenzende beheertypes. Hier moet nog nader naar gekeken worden in het kader van de provinciale afspraken.

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	

S99.00 Erfpacht (2,67 ha)

Dit betreft erfpacht contracten die zijn uitgegeven aan:

- Het Bosbad in Noord Sleen ('t Haantje) - dit betreft een buitenbad en een parkeerplaats, welke worden beheerd door derden, geen beheer vanuit SBB. De BOA medewerkers surveilleren in het gebied en nemen hierbij de observatie van de staat van onderhoud van de parkeerplaats mee. Daarom zijn er geen uren opgevoerd in deze beheermaatregelen.
- Art. 10 lid 2 sub e (Slenerweg 114)- dit betreft een huurwoning van SBB met aangrenzende tuin, geen beheer vanuit SBB. Aangezien de woning aan de werkschuur ligt en Art. 10 lid 2 sub e Art. 10 lid 2 sub e in dienst is van SBB, zijn er geen uren opgevoerd voor controle. Afstemming vindt informeel plaats op de werkvloer.

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	

7: Maatregelplanning

7.1: Natuur

N04.02 Zoete plas (13,02 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel
Maaibeheer	Maaien zonder afvoer

N06.04 Vochtige heide (65,26 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel
Begrazingsbeheer	Plaatsen/onderhouden raster
Begrazingsbeheer	Seizoenbegrazing met raster
Natuur-, bos- en landschapsbeheer	Chopperen
Natuur-, bos- en landschapsbeheer	Verwijderen ongewenste vegetatie
Natuur-, bos- en landschapsbeheer	Checklist gedragscode opstellen

N06.05 Zwakgebufferd ven (0,23 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel
Natuur-, bos- en landschapsbeheer	Verwijderen ongewenste vegetatie

N06.06 Zuur ven of hoogveenven (10,79 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel
Maaibeheer	Maaien en afvoeren
Natuur-, bos- en landschapsbeheer	Verwijderen ongewenste vegetatie

N07.01 Droge heide (26,07 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel
Begrazingsbeheer	Plaatsen/onderhouden raster
Begrazingsbeheer	Seizoenbegrazing met raster
Natuur-, bos- en landschapsbeheer	Verwijderen ongewenste vegetatie

N10.02 Vochtig hooiland (8,81 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel
Begrazingsbeheer	Plaatsen/onderhouden raster
Begrazingsbeheer	Seizoenbegrazing met raster
Maaibeheer	Maaien en afvoeren
Natuur-, bos- en landschapsbeheer	Verwijderen ongewenste vegetatie
Natuur-, bos- en landschapsbeheer	Checklist gedragscode opstellen
Waterbeheer	Regelen waterstand

N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland (95,32 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel
Begrazingsbeheer	Plaatsen/onderhouden raster
Begrazingsbeheer	Seizoenbegrazing met raster
Maaibeheer	Maaien en afvoeren
Natuur-, bos- en landschapsbeheer	Verwijderen ongewenste vegetatie
Natuur-, bos- en landschapsbeheer	Checklist gedragscode opstellen
Waterbeheer	Onderhouden watergangen (niet-schouw)
Waterbeheer	Regelen waterstand

N12.06 Ruigteveld (0,52 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel
Natuur-, bos- en landschapsbeheer	Verwijderen ongewenste vegetatie

N14.01 Rivier- en beekbegeleidend bos (0,74 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel
Bosverzorging	Verwijderen ongewenste vegetatie

N15.02 Dennen-, eiken- en beukenbos (190,41 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel
Beheer infrastructuur	Onderhouden wegen en paden t.b.v. beheer
Bosbeheer geen oogst	Faunabeheer
Bosbeheer geen oogst	Dood hout maken
Bosbeheer geen oogst	Snoeien
Bosbeheer oogst	Blessen en oogstbegeleiding
Bosbeheer oogst	Checklist gedragscode opstellen
Bosbeheer oogst	Beheren brand- en resthout
Bosbeheer planning	Beoordelen bos en bosbeheer
Bosverzorging	Verwijderen ongewenste vegetatie
Natuur-, bos- en landschapsbeheer	Werkoverleg t.b.v. beheer

N16.01 Droog bos met productie (1356,33 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel
Beheer infrastructuur	Onderhouden wegen en paden t.b.v. beheer
Beheer infrastructuur	Onderhouden bosontsluitingswegen
Bosbeheer geen oogst	Mantel/zoombeheer (bosrandbeheer)
Bosbeheer geen oogst	Faunabeheer
Bosbeheer geen oogst	Dood hout maken
Bosbeheer geen oogst	Snoeien
Bosbeheer oogst	Blessen en oogstbegeleiding
Bosbeheer oogst	Checklist gedragscode opstellen
Bosbeheer oogst	Beheren brand- en resthout
Bosbeheer planning	Beoordelen bos en bosbeheer
Bosverjonging	PLANTEN DOUGLAS
Bosverjonging	Terreinvoorbereiding
Bosverzorging	Verwijderen ongewenste vegetatie
Natuur-, bos- en landschapsbeheer	Werkoverleg t.b.v. beheer

7.2 Landschap

L01.01 Poel en klein historisch water (0,21 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel
Maaibeheer	ONDERHOUD DOOR POELENWACHT
Natuur-, bos- en landschapsbeheer	Checklist gedragscode opstellen

L01.02 Houtwal en houtsingel (3,92 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel
Natuur-, bos- en landschapsbeheer	Selecteren/vrijzetten toekomstbomen
Natuur-, bos- en landschapsbeheer	Snoeien/knippen
Natuur-, bos- en landschapsbeheer	Checklist gedragscode opstellen
Waterbeheer	Onderhouden watergangen (niet-schouw)

L01.03 Elzensingel (0,2 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel
Natuur-, bos- en landschapsbeheer	Snoeien/knippen
Natuur-, bos- en landschapsbeheer	Checklist gedragscode opstellen

L01.04 Bossingel en bosje (28,63 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel
Natuur-, bos- en landschapsbeheer	Snoeien/knippen
Natuur-, bos- en landschapsbeheer	Checklist gedragscode opstellen

L01.07 Laan (1,89 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel
Natuur-, bos- en landschapsbeheer	Onderhouden wal/greppel
Natuur-, bos- en landschapsbeheer	Snoeien/knippen

7.3 Recreatie

R0 Afgesloten (0 ha)

R2 Opengesteld (1842,43 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel
Beheer dagrecreatieterrein, strand, zwemwater	Aanleggen/onderhouden dagrecreatieterrein
Beheer dagrecreatieterrein, strand, zwemwater	Aanleggen/onderhouden strand
Beheer dagrecreatieterrein, strand, zwemwater	Aanleggen/onderhouden zwemwater
Beheer fietspaden	Aanleggen/onderhouden fietspad
Beheer fietspaden	Inspecteren/schouwen fietspad
Beheer hekken/afsluitbomen	Plaatsen/onderhouden hekken/afsluitbomen
Beheer hekken/afsluitbomen	Inspecteren hekken/afsluitbomen
Beheer mountainbikepaden	Aanleggen/onderhouden mountainbikepad
Beheer parkeerterreinen	Aanleggen/onderhouden parkeerterrein
Beheer publieksinformatie borden	Plaatsen/onderhouden publieksinformatie borden
Beheer recreatiewegen	Inspecteren/schouwen recreatiewegen
Beheer regelgevende borden	Opstellen/actualiseren bebordingsplan
Beheer regelgevende borden	Plaatsen/onderhouden regelgevende borden
Beheer ruiterpaden	Aanleggen/onderhouden ruiterpad
Beheer ruiterpaden	Inspecteren/schouwen ruiterpad
Beheer terreinmeubilair	Plaatsen/onderhouden zitbanken
Beheer terreinmeubilair	Plaatsen/onderhouden picknicksets
Beheer terreinmeubilair	Plaatsen/onderhouden/legen afvalbakken
Beheer wandelpaden	Aanleggen/onderhouden wandelpad
Beheer wandelpaden	Inspecteren/schouwen wandelpad
Beheer wandelpaden	Aanbrengen en onderhouden markering wandelroute

7.4 Overige producten

A-type Agrarisch type (1,94 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel
Natuur-, bos- en landschapsbeheer	Verwijderen ongewenste vegetatie

S98.00 Geen natuurdoelstelling (38,15 ha)

S99.00 Erfpacht (2,67 ha)

Monitoring (- ha)

Tabel: Monitoringsmaatregelen

Factor	Maatregel
Flora en fauna	Monitoring broedvogels
Flora en fauna	Monitoring dagvlinders (en sprinkhanen)
Flora en fauna	Monitoring libellen
Flora en fauna	Monitoring planten
Flora en fauna	Vegetatiekartering
Milieu- en watercondities	Inventarisatie hydrologische meetgegevens
Structuur	Bosstructuurkartering

Algemene beheermaatregelen (- ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel
Beheertype-onafhankelijk beheer	Grenscontrole
Beheertype-onafhankelijk beheer	Onderhouden watergangen (schouw)
Beheertype-onafhankelijk beheer	Opstellen boomveiligheidsplan
Beheertype-onafhankelijk beheer	Boomveiligheid (quickscan en controle)
Beheertype-onafhankelijk beheer	Oplossen gebreken boomveiligheid

7.5: Acties niet-terreinbeheer

Actie Omschrijving	Uitvoerder	Status	Datum afgerond	Toelichting
<Hier een korte omschrijving van de actie. Geef ook aan wie de actie heeft getriggerd en op/rond welke datum>	<Persoon die de actie uitvoert>	<Open / Loopt / Afgerond>		<Toelichting op de status>

8: Kosten

8.1: Beheer

8.2: Monitoring

8.3: Totale kosten

Tabel: Beheerkosten (exclusief monitoring)

Product	2018	2019	2020	2021	2022	2023
L01.01 Poel en klein historisch water	Art. 10 lid 2 sub b					
L01.02 Houtwal en houtsingel						
L01.03 Elzensingel						
L01.04 Bossingel en bosje						
L01.07 Laan						
N04.02 Zoete plas						
N06.04 Vochtige heide						
N06.05 Zwakgebufferd ven						
N06.06 Zuur ven of hoogveenven						
N07.01 Droge heide						
N10.02 Vochtig hooiland						
N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland						
N12.06 Ruigteveld						
N14.01 Rivier- en beekbegeleidend bos						
N15.02 Dennen-, eiken- en beukenbos						
N16.01 Droog bos met productie						
A-type Agrarisch type						
S98.00 Geen natuurdoelstelling						
S99.00 Erfpacht						
Algemene						

beheermaatregelen						
R0 Afgesloten	Art. 10 lid 2 sub b					
R2 Opengesteld						
Totaal						

Tabel: Monitoringskosten

Product	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Monitoring	Art. 10 lid 2 sub b					
Totaal						

Tabel: Kostenplanning (beheer + monitoring)

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Totaal	€ 317.074	€ 314.095	€ 256.153	€ 256.154	€ 256.153	€ 304.603

9: Kwaliteitsevaluatie

staatsbosbeheer

Beheerplan

Oldambt

2017 - 2029

Versie datum: 22-12-2016
Teamleider: Art. 10 lid 2 sub e

Geaccordeerd door:
Datum akkoord: 22 - december - 2016

Art. 10 lid 2 sub e

Inlegvel Beheerplan CMSI Oldambt

Bij vaststelling van het beheerplan op 22-12-2016, dient het plan op de volgende punten nog te worden aangevuld:

- Wijzigingsvoorstellen beheertypen in H3.2 nog uitwerken in oppervlakte en op kaart.
- Kwaliteitsbeoordeling *landschapstypen* (H6.3) (geen systematiek beschikbaar) en beheer landschapstypen (H7);
- Uitwerken *Beleven* in kwaliteitsbeoordeling (H6.4) en beheer (H7), conform afspraken SBB breed
- Uitwerking onderdeel *planning* van beheermaatregelen (H7 / H8). Hiervoor verwijzen we nu nog naar UBW.

Art. 10 lid 2 sub e

Rieks van der Wal
Provinciehoofd PE Groningen

staatsbosbeheer

Beheerplan

Oldambt

2017 - 2029

Versie datum: 22-12-2016
Teamleider: [redacted]

Geaccordeerd door:
Datum akkoord:

1: Algemeen

In de kwaliteitssturing van het beheer werken we binnen Staatsbosbeheer met beheerplannen voor het terreinbeheer.
In dit beheerplan wordt 12 jaar vooruit gekeken. Het bevat de integrale uitwerking van de ambities en concrete doelen voor het terreinbeheer in de planeenheid. Elk beheerplan bevat een maatregelplanning voor de komende 6 jaar.

Een vastgesteld beheerplan is niet het einddoel maar het startpunt van een nieuwe periode van beheer. Het beheerplan, vastgelegd in CMSi, ondersteunt het gehele beheerproces en biedt de mogelijkheid om de voortgang van de maatregelen vast te leggen en interactief de planning bij te stellen en de kwaliteit te evalueren. Kortom, het beheerplan is dé basis voor het vastleggen van alles wat met terreinbeheer te maken heeft.

Er wordt in het beheerplan veelvuldig verwezen naar informatie (hyperlinks). Alle hyperlinks zijn samengebracht in het volgende document: Hyperlinks planeenheid Oldambt. Dit document is te vinden op Digitalis werksites beheerplannen, Beheerplannen documentensite, PE Groningen, TE Duurswold en Oldambt BP Oldambt. Door alle hyperlinks in een apart document op digitalis te zetten word voorkomen dat als de hyperlinks in dit document niet meer functioneel zijn, dat dan ook de bedoelde informatie onvindbaar word.

Geschiedenis planvorming:
UP's Eiland van Winschoten en Noord- en Zuidbroek 2004-2014
In 2004 is het uitwerkingsplan voor de toenmalige beheereenheid Eiland van Winschoten vastgesteld. Hierin worden de (toenmalige) deelobjecten Oldambt, Oude veenkoloniën, Groningse Stuwwallen en Vriescheloërvennen beschreven. Zie UP eiland van Winschoten 2004 - 2014. Ook is in 2004 het uitwerkingsplan voor het object Noord- en Zuidbroek vastgesteld. Zie UP Noord en Zuidbroek 2004-2014.

IK's Eiland van Winschoten 2010 en Noord- en Zuidbroek 2012
In 2010 is er een interne kwaliteitsbeoordeling geweest van het object Eiland van Winschoten. Zie IK Eiland van Winschoten 2010. In 2012 is er een kwaliteitsgesprek geweest over het beheer in het object Noord en Zuidbroek. Zie IK Noord en Zuidbroek 2012.

UPP Oldambt 2015-2020
Sinds 2012 is het natuurbeleid gedecentraliseerd. 2013 was nog een overgangsjaar, maar in 2014 is Staatsbosbeheer door de provincies gecertificeerd tbv de provinciale financiering SN. Een van de voorwaarden is dat er een actueel beheerplan moet zijn van alle terreinen. Omdat het UP verlopen was en het CMSI nog volop in ontwikkeling was, is met het maken van het UPP een geldend uitwerkingsplan gemaakt. Het UPP is daarmee een overgangsdocument van het oude UP naar het nieuwe beheerplan in CMSi (dit plan). Zie UPP Oldambt 2015-2020

RSP
Rond 2010 zijn voor alle staatsbosbeheergebieden de Regionale strategische plannen gemaakt. De RSP eenheden zijn geografisch logische eenheden en komen niet altijd overeen met de beheereenheden of planeenheden. De CMSI planeenheid omvat het

klikscherm Eiland van Winschoten maar bevat ook delen van de klikschermen Groninger zeekleigebied, en Veenkoloniën. Met de RSP klikschermen zijn heldere keuzes gemaakt op verschillende onderwerpen en is een toekomstvisie voor 2050 gemaakt.
De gebieden in het Oldambt zijn op de as natuur-cultuur geplaatst als cultuurlijk landschap voor het Eiland van Winschoten en de Veenkolonieën, het Groninger zeekleigebied is als cultuurhistorisch landschap benoemd. Zie RSP eiland van Winschoten, RSP Veenkoloniën en RSP Groninger zeeklei)

1.1: Gegevens planeenheid

Planeenheid:	Oldambt
Object(en):	Groningse Stuwwallen, Noord- en Zuidbroek, Oldambt, Oude Veenkolonien
Totaal areaal (ha): *	1944,97
Team:	Duurswold en Oldambt
Provincie:	Groningen
Divisie:	divisie Beheer en Ontwikkeling
Looptijd beheerplan:	2017 - 2029

* Het 'totaal areaal' van een planeenheid is de sommatie van de oppervlaktes in hectaren, op basis van zakelijk recht code, geaggregeerd naar de volgende indeling: 'in eigendom', 'in erfpacht gegeven', 'in erfpacht genomen', 'in gebruik genomen'.

1.2: Algemene omschrijving

De planeenheid Oldambt beslaat een groot gebied in oost Groningen en ligt op de overgang van het veenkoloniale gebied, de zandgronden van Westerwolde en het kleilandschap van het Oldambt. De beheerseenheid bestaat uit 4 objecten, (Groningse stuwwallen, Noord- en Zuidbroek, Oldambt en Oude Veenkoloniën) waarin de eigendommen behoorlijk versnippert door het landschap liggen. Het gaat naast de vele dorpsbossen en landschappelijke beplantingen ook om enkele grotere natuurontwikkelingsgebieden, zoals de Tjamme.

In H1.3.4 is een kaart opgenomen met alle toponiemen van de objecten zoals wordt gebruikt bij het beheer en de beschrijving in dit beheerplan.

Het landschap kenmerkt zich door een grote mate van openheid met grootschalige landbouw, verspreid liggende kleine landschappelijke beplantingen, dorpsbossen en daarnaast diverse grotere natuurontwikkelingsgebieden. De natuurterreinen zijn veelal nog jong en daardoor nog volop in ontwikkeling.

De terreinen hebben vaak een kleine oppervlakte en gevarieerde natuurwaarden en functies. De dorpsbossen hebben met name een lokale functie voor de omwonenden in recreatieve zin. Ook zijn er terreinen met een grote diversiteit aan natuurwaarden, soms met bovenregionale betekenis. Daarnaast zijn er vele archeologische, cultuurhistorische en landschappelijke waarden aanwezig in de veelal kleinere terreinen. Sommige terreinen hebben daarnaast ook nog een functie als waterberging.

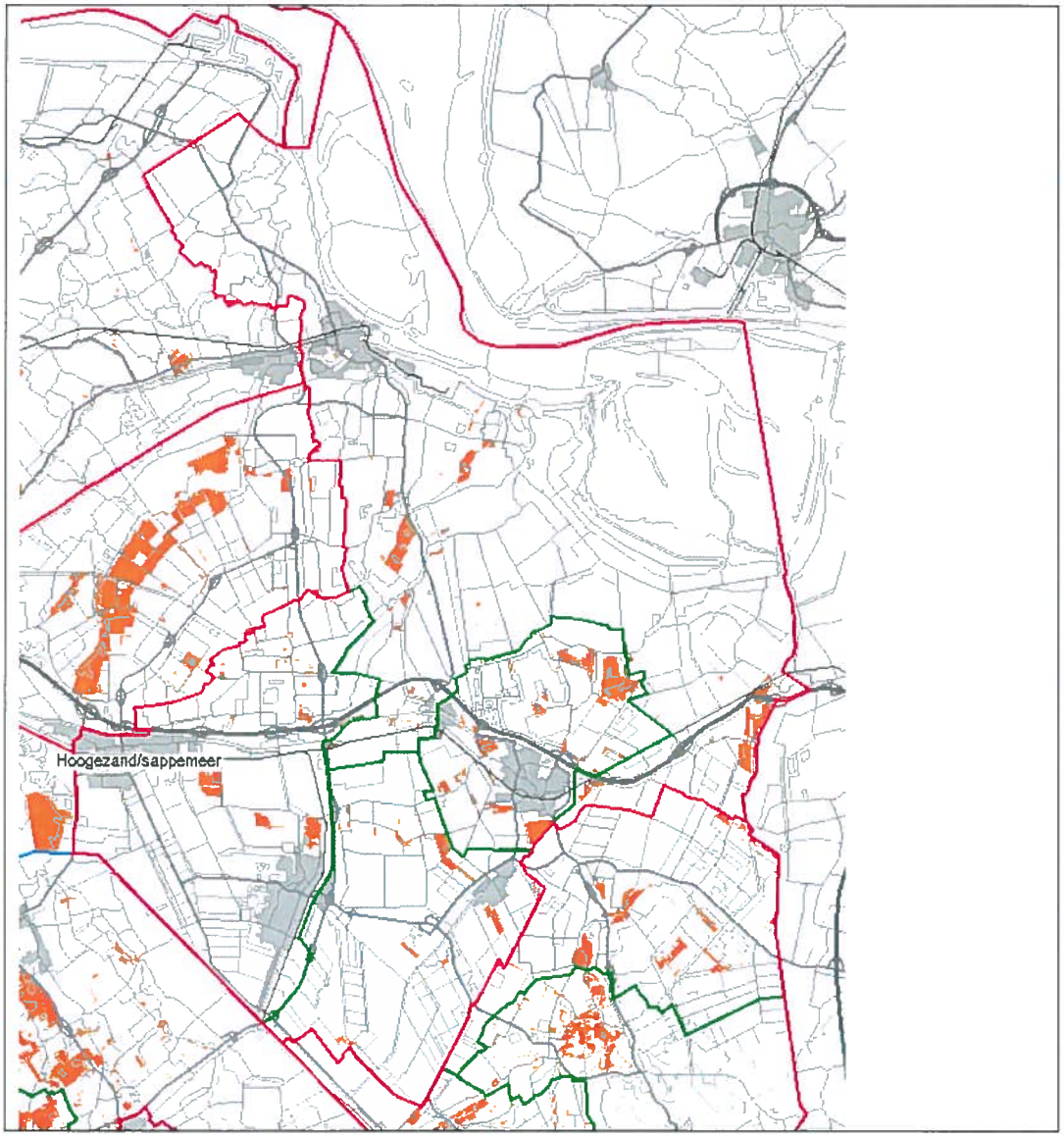
1.3: Ligging en kaart

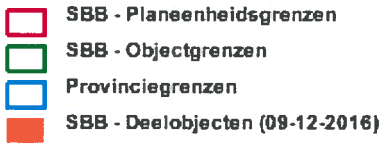
1.3.1: Beschrijving

Organisatorische ligging

Deze planeenheid omvat 4 objecten gelegen in oost Groningen. De Zuidkant wordt begrensd door de beheereenheid Westerwolde, en in het noordwesten door de beheereenheid Duurswold.

Landelijk bedekken de planeenheden heel Nederland en daarom heeft de planeenheid Oldambt ook een stuk Nederland waar geen eigendommen liggen. Het deel van de planeenheid zonder eigendom is gelegen in het noorden waar een groot stuk van de Dollard is mee begrensd en een groot stuk ten noorden van Delfzijl waar ook geen eigendommen zijn.

Ligging planeenheid in het oosten van de provincie Groningen. (Bron: Ogis)

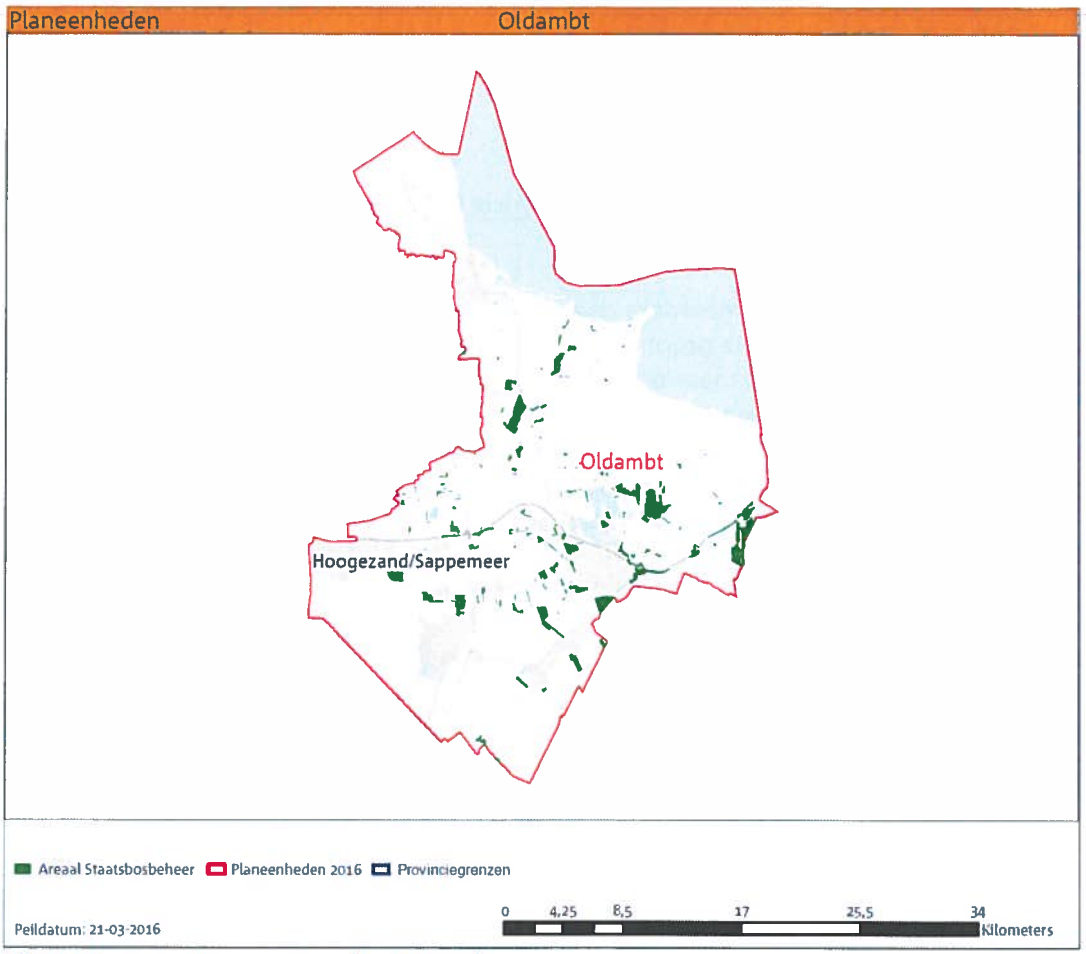
Objecten en deelobjecten
De 4 objecten zijn verdeeld in meerdere deelobjecten
Voor het object Oldambt zijn de grootste deelobjecten: Hondshalstermeer, Termunterzijldiep, Nonnegaat maar ook Winschoterzijl en de gebieden ten zuiden van Nieweschans (Bos op Houwingaham, Bovenlanden, Nieuweschanskerbos).
In het object Groningse Stuwwallen zijn de Kromme elleboog, Tjamme, Tusschenwegen, De Hoogte en De Garst de grootste deelobjecten.
Het object Oude Veenkoloniën heeft als grootste deelobjecten Emergo en het Pekelderbos.
Het object Noord- en Zuidbroek heeft als grote deelobjecten: Adriaan Tripbos, Tussen de Venen en De Wiede.
Daarnaast bevinden zich in alle objecten nog diverse kleinere deelobjecten en landschappelijke beplantingen.
Voor de benoeming van alle deelobjecten in dit beheerplan is een kaart gemaakt met toponiemen. Deze toponiemen zijn vooral voor de interne communicatie in de beheereenheid en ter verduidelijking van dit beheerplan bedoeld.

1.3.2: Bestuurlijk administratieve context

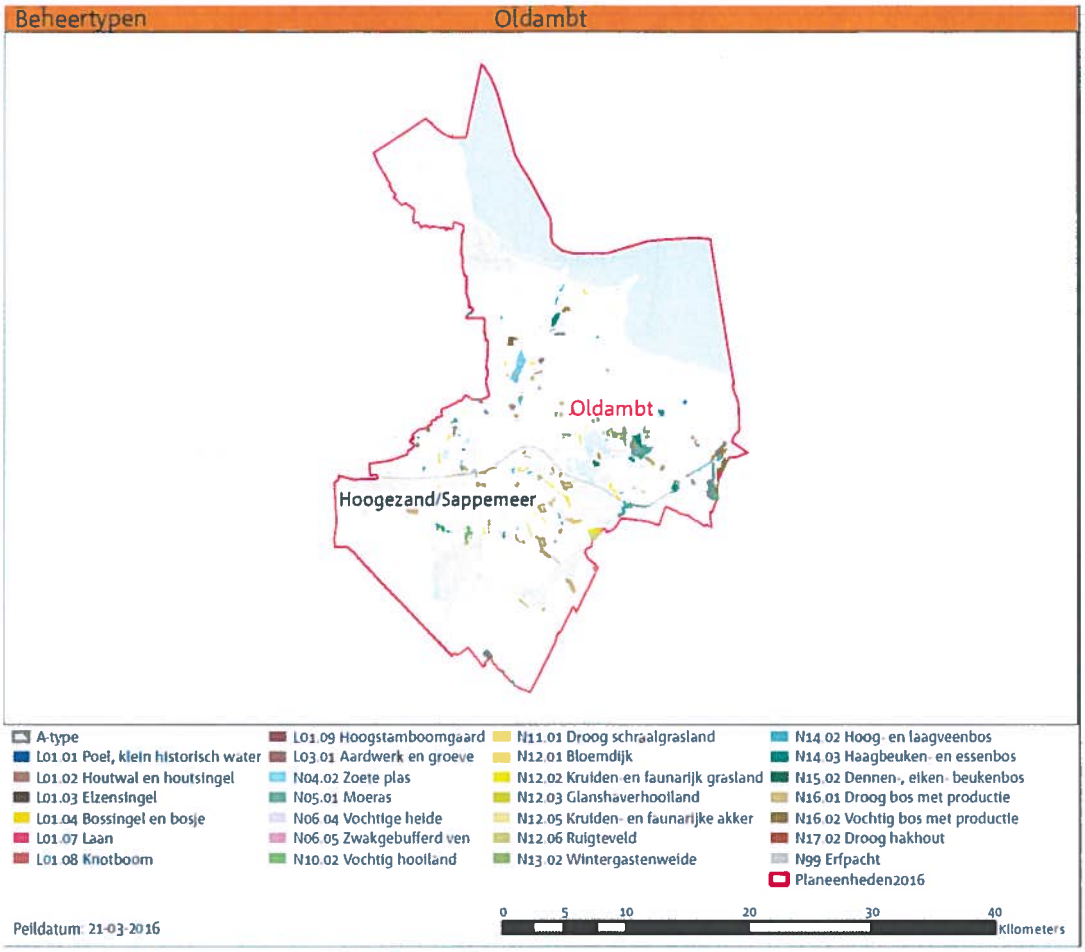
Tabel: Bestuurlijk administratieve context

Categorie	Omschrijving
Gemeente	Bellingwedde
Gemeente	Delfzijl
Gemeente	Hoogezand-Sappemeer
Gemeente	Menterwolde
Gemeente	Oldambt
Gemeente	Pekela
Gemeente	Stadskanaal
Gemeente	Veendam
Provincie	Groningen
Waterschap	Waterschap Hunze en Aa s

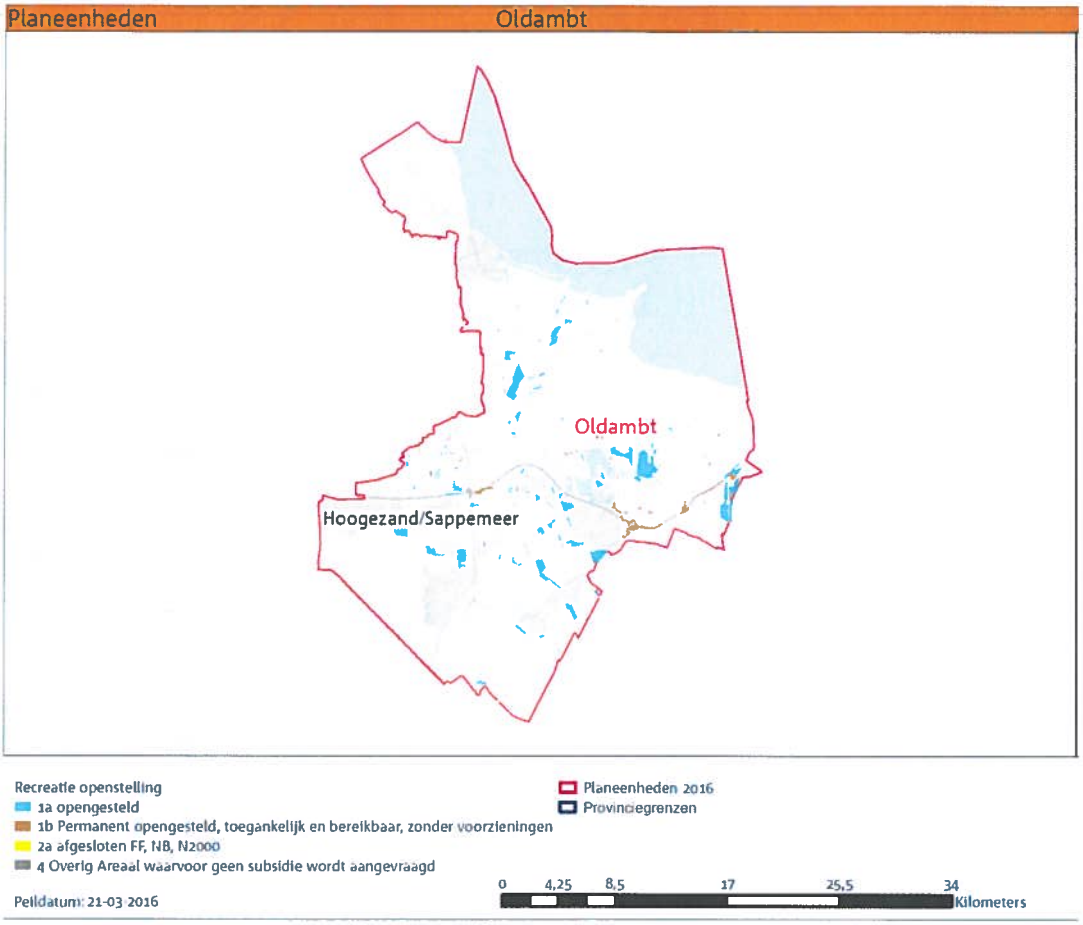
1.3.3: Planeenheidkaart

Ligging van de planeenheid (16-9-2016)

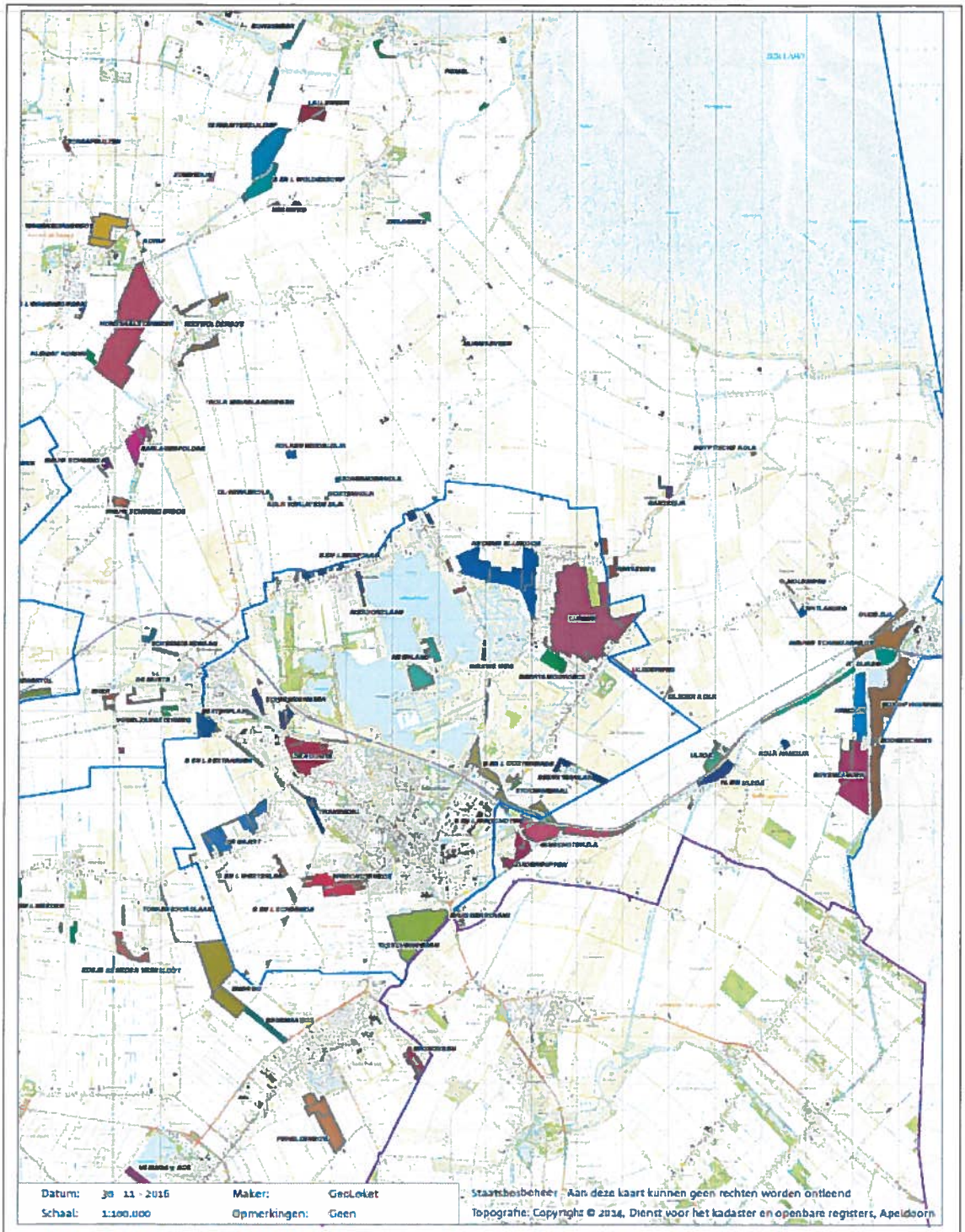

Beheertypenkaart Oldambt (16-9-2016)

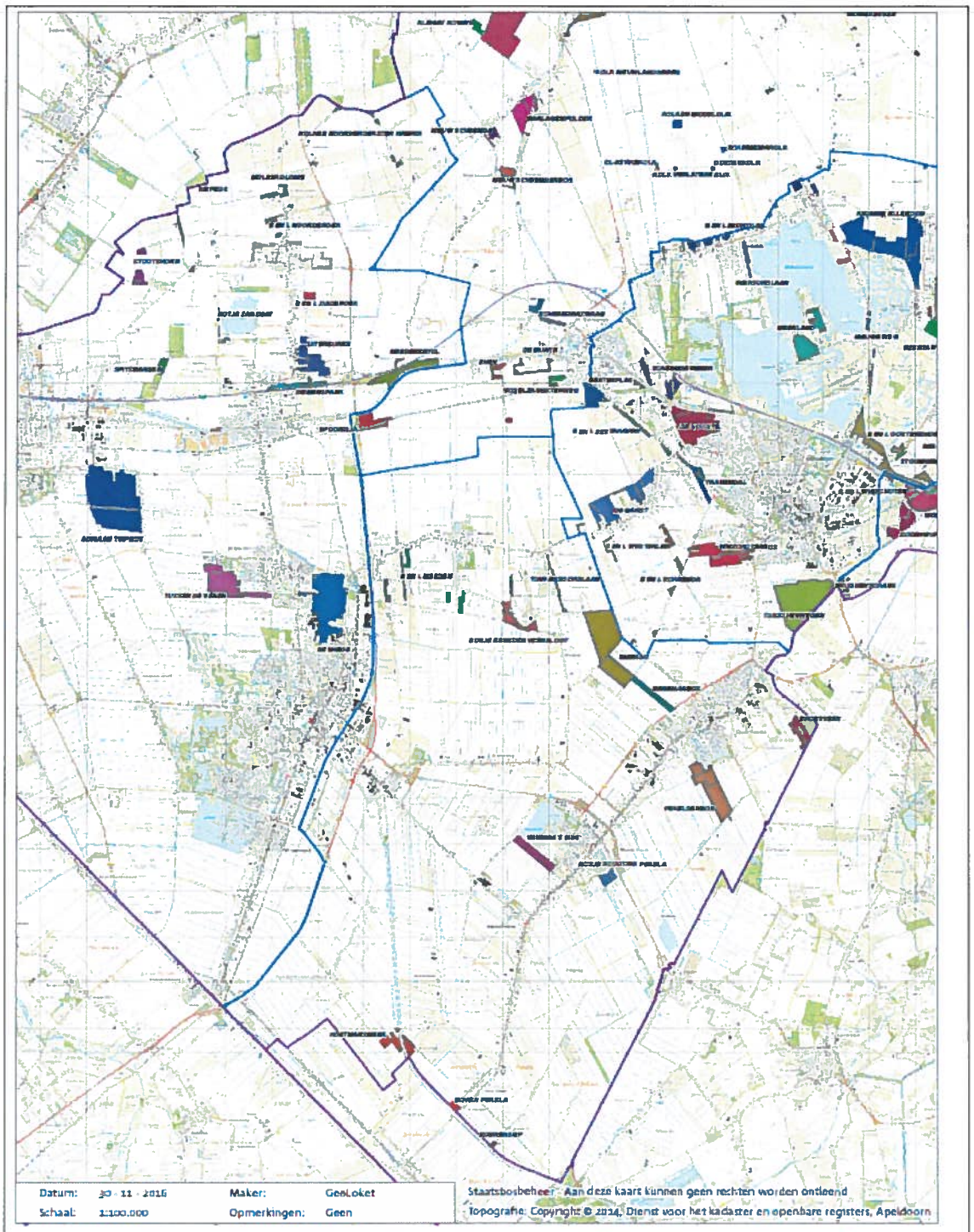

Openstellingskaart Oldambt (16-9-2016)

1.3.4: Extra kaarten

Toponiemen kaart Oldambt NO tbv CMSI beheerplan (Toponiemen Oldambt NO.pdf)

Toponiemen kaart Oldambt ZW tbv CMSI beheerplan (Toponiemen Oldambt ZW.pdf)

2: Extern beleid

2.1: Relevant beleid

Tabel: Relevant beleid

Internationaal Niveau	Nationaal Niveau	Regionaal Niveau
Kaderrichtlijn Water (KRW)		
Verdrag van Malta		
	Belvedere	
	Erfgoedwet	
	Natuurnetwerk Nederland	
	Omgevingswet	
		Relevant regionaal beleid is opgenomen onder kop 2.4

2.2: Internationaal

Beleid	Betekenis voor de planeenheid	Referentie
Kaderrichtlijn Water	Beschrijving van de ecologische waterkwaliteit	Kaderrichtlijn water (Factsheets KRW Hunze en Aa's)
Verdrag van Malta	bescherming archeologische resten	Verdrag van Malta

Toelichting

De Kaderrichtlijn Water (2000) is een Europese richtlijn die voorschrijft dat de waterkwaliteit van de Europese wateren vanaf 2015 aan bepaalde eisen moet voldoen. Er worden meerdere (oppervlakte)waterlichamen onderscheiden binnen de planeenheid waarop de KRW van toepassing is.
- het Oldambtmeer
- het Hondshalstermeer
- het boezemkanaal Eemskanaal Winschoterdiep
- het boezemkanaal Oldambt
- de kanalen Hunze / Veenkoloniën
- Kanaal Fiemel
- Kanalen Westerwolde
- Westerwoldsche Aa Noord

In het Hondshalstermeer wordt gewerkt aan verbetering van waterkwaliteit door het plaatsen van schotten tussen de eilandjes om zo luwe plekken te creëren. Deze maatregel komt rechtstreeks voort uit de KRW.

Het Verdrag van Malta (1992) beoogt het cultureel erfgoed dat zich in de bodem bevindt beter te beschermen. Het gaat om archeologische resten als nederzettingen, grafvelden, en gebruiksvoorwerpen. Staatsbosbeheer heeft hiervoor een convenant afgesloten met de ROB, thans RCE.
In het Oldambt betreft het vooral cultuurhistorische elementen, zoals wegen en waterwegen. Daarnaast zijn er nog twee militaire linies en twee aandachtsgebieden ontgonnen verleden (Kiel-windeweer-Borgercompagnie-Wildervank en Westerwolde) zie Hoofdstuk 4.1.6 cultuurhistorie voor meer informatie.

2.3: Nationaal

Beleid	Betekenis voor de planeenheid	Referentie
Belvedère	Aanwijzing gebieden met een groot cultuurhistorische waarde	Nota Belvedère
Omgevingswet	Vervanging van een aantal wetten op gebied van ruimtelijke ordening	
Erfgoedwet	Vervanger monumentenwet 1988	Erfgoedwet
Natuurnetwerk Nederland	Relatief veel eigendommen vallen buiten de NNN (was EHS).	via OGIS of ArcGis regelgeving

Toelichting:

Belvedère
Beleidsnota over de relatie cultuurhistorie en ruimtelijke inrichting. De Belvedère gebieden Oldambt en Oude veenkoloniën liggen in deze beheereenheid.
Er is op dit moment geen nationaal beleid specifiek voor ruimtelijke ordening meer. Deze bevoegdheid is overgedragen aan de provincie en gemeentes. Zij stellen via structuurvisies en bestemmingsplannen ruimtelijke kaders vast ten aanzien van huidig en toekomstig gebruik en ontwikkelingen.

Omgevingswet
Landelijk maakt men nog wel wetten op het gebied van ruimtelijke ordening. De belangrijkste ontwikkeling is het opstellen van de Omgevingswet. Dit wordt een 'bijna-alles-omvattende' wet die de vergunningsverlening tav bijna al het ruimtelijke ontwikkelingen gaat verenigen.
De Omgevingswet, die naar verwachting in 2018 in werking treedt, integreert 26 wetten op het gebied van de fysieke leefomgeving. Hieronder vallen onderwerpen als: bouwen, milieu, waterbeheer, ruimtelijke ordening, monumentenzorg en natuur. De oude wetten zijn veelal sectoraal opgebouwd. In samenhang gezien en toegepast sluiten deze wetten

niet meer aan bij de behoefte van deze tijd. Met de Omgevingswet wil de overheid het wettelijk systeem 'eenvoudig beter' maken.

Voorlopig vervangt de Omgevingswet 15 bestaande wetten. De wetten hieronder gaan in zijn geheel op in de Omgevingswet zijn o.a.:

- Ontgrondingenwet;
- Wet algemene bepalingen omgevingsrecht;
- Wet ruimtelijke ordening;

Grotendeels gaan o.a. de volgende wetten op in de Omgevingswet:

- Waterwet;
- Wet milieubeheer;

Van ongeveer 8 andere wetten gaan de onderdelen over omgevingsrecht naar de Omgevingswet, o.a. :

- Woningwet;
- Monumentenwet 1988;
- Wet natuurbescherming;

Erfgoedwet

Ook op het gebied van cultuurhistorie komt er nieuwe wet. Deze nieuwe Erfgoedwet wordt van kracht op 1 januari 2016 en vervangt de Monumentenwet 1988. In de Erfgoedwet legt de overheid overzichtelijk vast hoe met ons erfgoed wordt omgegaan, wie welke verantwoordelijkheden daarbij heeft en hoe het toezicht daarop wordt uitgeoefend. Onderdelen van de Monumentenwet 1988 die de fysieke leefomgeving betreffen, gaan naar de Omgevingswet die in 2018 van kracht wordt.
Voor de volgende onderdelen is een overgangsregeling in de Erfgoedwet opgenomen voor de periode 2016-2018:

- Vergunningen tot wijziging, sloop of verwijdering van rijksmonumenten
- Verordeningen, bestemmingsplannen, vergunningen en ontheffingen op het gebied van archeologie.

NNN Natuurnetwerk Nederland

Door nieuwe natuur te ontwikkelen kunnen natuurgebieden met elkaar verbonden worden. Zo kunnen planten zich over verschillende natuurgebieden verspreiden en dieren van het ene naar het andere gebied gaan. Het totaal van al deze gebieden en verbindingen ertussen vormt het NNN (voorheen EHS).
Bij de realisatie van het NNN werken verschillende overheden samen. Het Rijk heeft in 1995 in grote lijnen de grenzen van de EHS vastgesteld in het Structuurschema Groene Ruimte en deze grotendeels netto begrensd weergegeven in de Nota Ruimte in 2004.

2.4: Regionaal

Beleid	Betekenis voor de planeenheid	Referentie
Provincie Groningen		

Provinciaal Natuurbeheerplan	Beleidsdoelen en de subsidiemogelijkheid voor de ontwikkeling en het beheer van natuurgebieden, agrarische natuur en landschapselementen in de provincie.	Natuurbeheerplan Groningen 2016 Natuurbeheerplankaart provincie Groningen
Beleidsnota Natuur 2013-2021 provincie Groningen	Er staat in welke gebieden en welk soort natuur de provincie wil ontwikkelen en onderhouden	Groningen groen van Wad tot Westerwolde, Beleidsnota natuur 2013-2021
Provinciale Omgevingsvisie 2016-2020	Zie toelichting	Omgevingsvisie-2016-2020 provincie Groningen
Toerismevisie Groningen	Zie toelichting	Toerismevisie provincie Groningen 2016-2020 Trendrapport toerisme recreatie en vrije tijd 2015
Landschapsvisie	Zie toelichting	Kwaliteitsgids landschap Groningen
Waterschap Hunze en Aa's		
Waterschap Hunze en Aa's		Beheerprogramma2016-2021 Waterschap Hunze en Aa's
Watersysteemplan	Integraal waterbeheer	Watersysteemplan Oldambt-Fiemel Watersysteemplan Veenkoloniën Waterplan Westerwolde 2008
Gemeenten		
Oldambt		Visie gemeente Oldambt Beleidsplan toerisme en recreatie Oldambt
Delfzijl		
Menterwolde		
Hoogezand-Sappemeer		
Veendam		
Pekela		
Bellingwedde		
Stadskanaal		
Visie en missie Stichting Landschap Oldambt	Behoud, herstel en de ontwikkeling van het cultuurlandschap van het Oldambt	Stichting Landschap Oldambt Een eindeloze horizon
Ecologische verbindingszones		Schetsboel rondje Groningen
Fauna/wildbeheer:		

Groningen, Faunabeheerplan 2014-2019,	faunabeheer, zie toelichting	Fauna beheerplan Groningen 2014-2019
Recreatie		
Stichting Marketing Oldambt (SMO)	Promoten van het Oldambt als toeristisch en recreatief gebied	

Toeliching:

Natuurbeheerplan 2016; Ontwerp Natuurbeheerplan 2017 Provincie Groningen
Het natuurbeheerplan beschrijft de beleidsdoelen en de subsidiemogelijkheden voor de ontwikkeling en het beheer van natuurgebieden, agrarische natuur en landschapselementen in de provincie. Het natuurbeheerplan is verankerd in het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL). Het beheerplan Oldambt moet hierbij aansluiten.
In de natuurbeheerplankaart zijn de huidige beheertypen aangegeven maar zijn ook de ambities voor de toekomst weergegeven.

Beleidsnota natuur 2013 - 2021
Vanuit een inspirerend vergezicht op het landelijk gebied anno 2040 in de provincie Groningen wordt in deze nota richting gegeven aan het natuurbeheer van de komende jaren. Het plan schetst het beleid, de instrumenten en de relevante ontwikkelingen. De provincie beschrijft haar eigen rol en de manier waarop ze wil samenwerken met de partners en burgers. De kern van het natuurbeleid betreft de herijkte Ecologische Hoofdstructuur (EHS), het beheer daarvan en de relatie met waardevolle natuurgebieden buiten de EHS en gebieden die primair voor de landbouw zijn ingericht. Ook de relatie met landschap komt aan bod. De nota sluit af met de instrumenten die er zijn om de natuurdoelen te realiseren en de relatie met het PLG 2.

Omgevingsvisie provincie Groningen 2016 - 2020
De Omgevingsvisie bevat de integrale lange termijnvisie van de provincie op de fysieke leefomgeving. De Omgevingsvisie komt in de plaats van het Provinciaal Omgevingsplan (POP).
Een belangrijk doel van de Omgevingsvisie is om op strategisch niveau samenhang aan te brengen in het beleid voor de fysieke leefomgeving. Daarom zijn in de Omgevingsvisie zoveel mogelijk de visies op verschillende terreinen zoals ruimtelijke ontwikkeling, landschap en cultureel erfgoed, natuur, verkeer en vervoer, water, milieu en gebruik van natuurlijke hulpbronnen samengevoegd en inhoudelijk met elkaar verbonden. Er zijn ook onderdelen opgenomen van het provinciale beleid voor economie, energie en cultuur en welzijn, voor zover die gevolgen hebben voor de fysieke leefomgeving.

Provinciale toerismevisie:
Het provinciale toeristische beleid richt op bezoekers geïnteresseerd in natuur, historie en op zoek naar authenticiteit. Speerpunten zijn de G7: de zeven redenen om Groningen te bezoeken (Lauwersmeer, Werelderfgoed Waddenzee, De Borgen, De kerken, de wierden, Bourtange, stad Groningen)

Kwaliteitsgids landschap Groningen

De kwaliteitsgids van Groningen is bedoeld om op een toegankelijke manier informatie te bieden over landschap, erfgoed en ruimtelijke kwaliteit, als individueel thema maar ook in onderlinge samenhang; in de breedte en in de diepte. De gids geeft ook handreikingen bij kleine en grotere ruimtelijke ontwikkelingen met tips voor proces en ontwerp, advies bij ruimtelijke ontwikkeling en diverse voorbeeldprojecten en visies

Beheerprogramma 2016 – 2021 Waterschap Hunze en Aa's
In dit beheerprogramma is in hoofdlijnen het beleid en beheer van het waterschap aangeven. Hierbij is rekening gehouden met externe referentiekaders zoals de Kaderrichtlijn water, Deltaprogramma en provinciale omgevingsvisies. Met dit beheerprogramma is aangegeven welke ambities het waterschap heeft bij het oppakken van de opgaven op het gebied van veiligheid, voldoende water en schoon en ecologische gezond water.

Watersysteemplanen Oldambt, Fiemel, Veenkoloniën en Westerwolde
Het doel van het plan is het op orde brengen en op orde houden van het waterbeheer in het watersysteem.
De watersysteemplan zijn opgesteld vanuit het streven van waterschap Hunze en Aa's en betreffende gemeenten naar een veilig en duurzaam waterbeheer dat zo goed mogelijke ten dienste staat van de verschillende bestemmingen en gebruiksfuncties in het gebied. De plannen voldoen aan de eisen van het Regionaal Bestuursakkoord Water (RBW) en de Kaderrichtlijn Water (KRW) om het watersysteem in het landelijke en het stedelijke gebied op orde te krijgen en te houden.

Gemeente Oldambt: recreatie en toerisme
Gemeente Oldambt zet met haar nog in ontwikkeling zijnde 'Beleidsplan Recreatie en toerisme 2017-2020' in op:

- Ontwikkeling van themaroutes en arrangementen
- Faciliteren van evenementen en festivals
- Samenwerking in Oost-Groningen om verblijfstoerist uit Duitse grensregio te trekken
- Uitbouw en organisatorische samenwerking speerpunten Blauwestad, Winschoten en Bad Nieuweschans
- Toepassen duurzaamheidsmaatregelen voor toeristische bedrijven
- Aantrekken grote toeristische attractie (dependance Rijksmuseum) in kombinatie met viering 450 jaar Slag bij Heiligerlee
- Versterken en benutten toervaartmogelijkheden Werelderfgoed Waddenzee als unique selling point voor toerisme in gemeente Oldambt benutten.

Stichting Landschap Oldambt
De doelstelling is het behoud en herstel van de karakteristieke kwaliteit van het unieke landschap van het Oldambt. De kernkwaliteiten zijn rust, ruimte en de vergezichten. Onder het cultuurlandschap van het Oldambt wordt verstaan: het open polderlandschap met de lintbebouwing, de karakteristieke monumentale boerderijen met slingertuinen, maar ook de ensembles van de boerderijen met arbeidershuisjes, rentenierwoningen en plaatselijke verdichting in het lint zijn belangrijk. Verder is de rol van de gebogen stuwwallen van belang die hoger liggen en gevolgd worden door de lintbebouwing. Dwars op de lintbebouwing zijn rechte ondergeschikte karakteristieke laantjes. De geschiedenis van inbraken en opeenvolgende bedijking en inpoldering van de inbraken is kenmerkend voor het Oldambt. Vooral de openheid van het landschap met zijn doorzichten en de kwaliteiten van rust, ruimte en een schoon milieu wil de SLO behouden.

Met het project Eindeloze Horizon word gestreeft naar een hersteld en versterkt karakteristieke patronen en structuren in het grootschalig open waddenlandschap van de voormalige gemeente Reiderland en het zuidelijk deel van de gemeente Delfzijl door de omvorming/verwijdering van (ongewenste) beplantingen in de open gebieden en het versterken van groene waardevolle landschapselementen in de dorpslinten. De herwonnen kernkwaliteiten worden toegankelijk en beleefbaar gemaakt met onder meer routes, excursies en informatie in bestaande bezoekerscentra.

Faunabeheereenheid Groningen
In het Faunabeheerplan Groningen staat hoe de Faunabeheereenheid Groningen vindt dat de inheemse fauna in Groningen het beste beschermd en op verantwoorde wijze beheerd kan worden en doet daarvoor voorstellen.

Ecologische Verbindingszones
In de BE loopt het tracé van de noordelijke natte as.
Recent zijn verbindingszones (RVZ) aangewezen en ingericht. Deze zones verbinden natte terreinen zodat redelijk mobiele soorten kunnen migreren. De moerassige terreinen van 't Roegwold zijn via waterverbindingen en kanalen verbonden via Hondshalstermeer, Blauwe Stad, Oosteinde, Winschoterzijl en Westerwoldse Aa met Dollard/Eems en Duitsland.

Stichting Marketing Oldambt (SMO)
Ondernemers in Oldambt werken actief samen via de Stichting Marketing Oldambt (SMO). Vanuit de stichting zijn samenwerkingen met het Blauwe Lint (recreatieve ondernemers rond Blauwestad), Handel en Nijverheid en Horeca Oldambt (voor de promotie van binnenstad Winschoten) en projectbureau Blauwe Stad (promotie Blauwe Stad). Staatsbosbeheer werkt met SMO samen voor de promotie van de Beleefroute Slag bij Heiligerlee. Naar invulling geven aan gastheerschap, regiopromotie en marketing zet de stichting zich ook onder andere in voor het ondersteunen van evenementen en festivals. SMO legt bij haar activiteiten de focus bij inwoners en verblijfsrecreanten in een straal van 60 km rond het Oldambtmeer.

Waterbeheer: waterberging, Noodberging? (Tussechwegen, Bos op Houwingaham, Winschoterzijl...)
Convenant Jacobskruiskruid
Muskusratten bestrijding

2.5: Bestuurlijk politieke context

Voor Staatsbosbeheer is de provincie Groningen een belangrijke belanghebbende. De provincie is sinds de decentralisatie en de nieuwe natuurwet verantwoordelijk voor beleid en uitvoering van de natuuropgaven. Via de subsidie verordening Natuur en landschap (SVNL) van de provincie wordt een groot deel van het beheer gefinancierd. We hebben daarom zowel bestuurlijk als ambtelijk veel contact.

De provincie Groningen zal de komende 4 jaar (t/m 2019) bestuurd worden door een coalitie van 5 partijen (CU, GroenLinks, SP, CDA en D66). Daarvoor is een coalitie akkoord gesloten dat zich richt op zware opgaven zoals Leefbaarheid en krimp, Economische

structuur en werkeloosheid, Energie (o.a. gaswinningen aardbevingen) en energietransitie en Natuur en landschap.
Het college van Gedeputeerde Staten (GS) bestaat uit 5 personen, waarbij de portefeuilles Landbouw en visserij, Natuur en Landschap, Water, Wadden en waddenfonds, en Blauwestad bij Henk Staghouwer (CU) zijn ondergebracht. De portefeuille verdeling zorgt ervoor dat Staatsbosbeheer met vier van vijf gedeputeerden veel te maken heeft.

Het coalitieakkoord van de provincie Groningen 2015-2019 heet: Vol vertrouwen. De coalitie stelt dit begrip centraal en kiest een bestuursstijl die uitgaat van gezamenlijkheid, dienstbaarheid en transparantie. waarbij de portefeuilles Landbouw en visserij, Natuur en Landschap, Water, Wadden en waddenfonds, en Blauwestad bij Henk Staghouwer (CU) zijn ondergebracht. De portefeuille verdeling zorgt ervoor dat Staatsbosbeheer met vier van vijf gedeputeerden veel te maken heeft.

Daarnaast is Staatsbosbeheer vertegenwoordigd in het Noordelijke Handhavingsoverleg En is er jaarlijks bestuurlijk overleg tussen terrein beherende organisaties en het Dagelijks bestuur van het Waterschap Hunze en Aa's.

De planeenheid ligt in 7 gemeenten, maar in de Gemeente Bellingwedde ligt nauwelijks terrein. De komende jaren vinden er gemeentelijke fusies plaats. Gemeenten nemen steeds meer taken en bevoegdheden over van andere overheden, bijvoorbeeld op het gebied van jeugdzorg, werk en inkomen en maatschappelijke ondersteuning. Bovendien krijgen gemeenten steeds vaker te maken met problemen die de gemeentegrenzen overstijgen, zoals bevolkingskrimp, de aardbevingsproblematiek en werkloosheid. Een grote gemeente kan dit soort complexe vraagstukken beter aan. Daarom is een gemeentelijke herindeling nodig. Deze moet uiterlijk 2019 zijn afgerond.

De huidige gemeenten (2016) en de voorgestelde samenvoegingen.

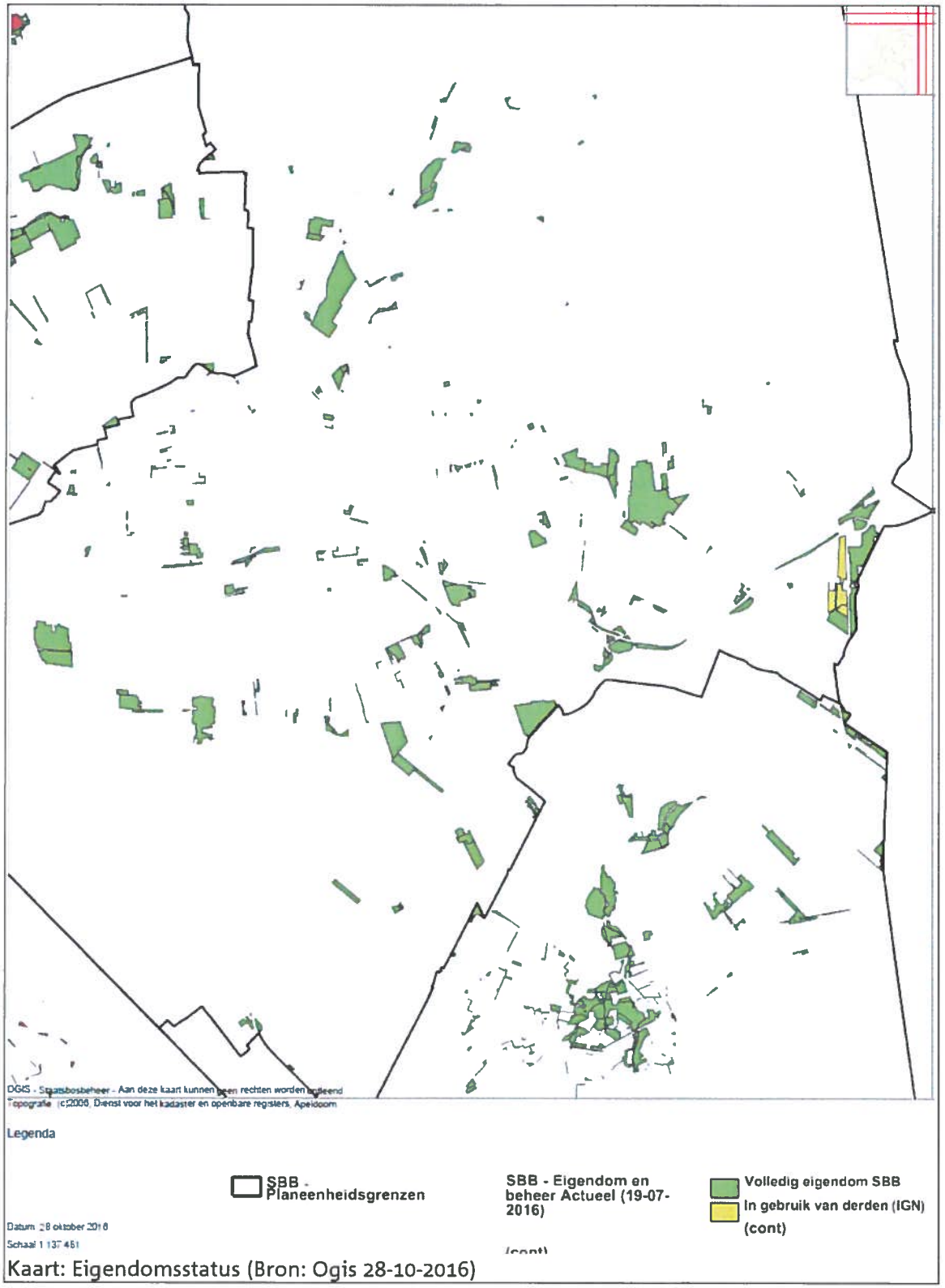
Met de gemeenten in de planeenheid zijn veel bilaterale contacten. De netwerken zijn op orde maar er is geen structureel overleg.

Bestuurlijk overleg	Doelstelling	Rol Staatsbosbeheer
Provincie Groningen	SNL Verantwoordelijk voor invulling van beleid voor diverse beleidsthema's zoals natuur, economie, recreatie etc	Participatie in het ontwikkelen van beleid
Gemeente Delfzijl	Omgevingsvergunningen, bestemmingsplannen	Participatie in het ontwikkelen van beleid
Gemeente Oldambt	Omgevingsvergunningen, bestemmingsplannen	Participatie in het ontwikkelen van beleid
Gemeente Menterwolde	Omgevingsvergunningen, bestemmingsplannen	Participatie in het ontwikkelen van beleid
Gemeente Hoogezand - Sappemeer	Omgevingsvergunningen, bestemmingsplannen	Participatie in het ontwikkelen van beleid
Gemeente Veendam	Omgevingsvergunningen, bestemmingsplannen	Participatie in het ontwikkelen van beleid
Gemeente Pekela's	Omgevingsvergunningen, bestemmingsplannen	Participatie in het ontwikkelen van beleid
Waterschap Hunze en Aa's	KRW, watervergunningen, beheer waterpeil	Participatie in het ontwikkelen van beleid
Waterschap Noorderzijlvest	Voor het meest noordelijke deel, waar weinig terrein ligt.	Participatie in het ontwikkelen van beleid
EZ	Eigenaar en beleidsmaker diepe wateren (Eemsdollard)	Geen
Rijkswaterstaat	Beheerder diepe wateren (Eemsdollard)	Geen
Coalitie Wadden Natuurlijk (CWN)		
PRW	Versterken beheer Waddenzee/Eemsdollard	Geen bestuurlijke rol
FBE	Schadebestrijding, faunabeheerplan	Geen bestuurlijke rol

Ambtelijk overleg	Doelstelling	Rol Staatsbosbeheer
Gemeente Oldambt	Omgevingsvisie	Stakeholder, rondetafelgesprekken
Stuurgroep Landschapsconvenant	Uitwerking Landschapconvenant	Partner
Programmateam Leefbaarheidsprojecten NAM	Programma Dorpsvisies & landschap	Lid Programmateam en lid projectgroep lijnen in het landschap
Klankbordgroep N33	Verdubbeling noordelijk deel N33	Lid klankbordgroep
Stuurgroep Eindeloze Horizon	Herstel van Oldambster weidsheid.	Lid stuurgroep en lid projectteam, eigenaar van de vele bosjes en landschapselementen
Kolkenproject IVN	Herstel Kolken	Eigenaar van de meeste kolken

3: Contracten en verplichtingen

3.1: Algemene areaalgegevens

Kaart: Eigendomsstatus (Bron: Ogis 28-10-2016)

Het meeste areaal is in eigendom.

De grond bij de boerderij in de De Hoogte is in erfpacht gegeven. Een deel van de Meedenertol is in erfpacht genomen, en delen van de Hamdijk en De Hoogte zijn in gebruik genomen.
De IGN aanduiding bij Hamdijk / Bovenlanden moet worden uitgezocht. Deze lijkt niet te kloppen.

Tabel: Verdeling totaal areaal naar eigendomsstatus

Status	**Oppervlakte in beheer (in ha.)**	**Oppervlakte niet in beheer (in ha)**
In eigendom	1898,66	
In erfpacht genomen	5,52	
In gebruik genomen	38,20	
In erfpacht gegeven		2,59
Overig		0,00
Subtotaal:	**1942,38**	**2,59**
Het totaal areaal van de planeenheid bedraagt: **1944,97 ha**		

3.2: Natuur en landschap

Provinciale Natuur Beheer Plan (NBP)
Provinciaal beleid is weergegeven in de beheertypenkaart die de actuele situatie weergeeft. Staatsbosbeheer heeft een beheeropdracht conform deze beheertypenkaart. In dit beheerplan is deze beheertypekaart het uitgangspunt voor de operationele planning. In hoofdstuk 5 worden de ambities weergegeven. Deze ambities worden getoetst op basis van de Provinciale Ambitiekaart(Natuurbeheerplankaart provincie Groningen). Het streven is erop gericht deze doelen te synchroniseren.

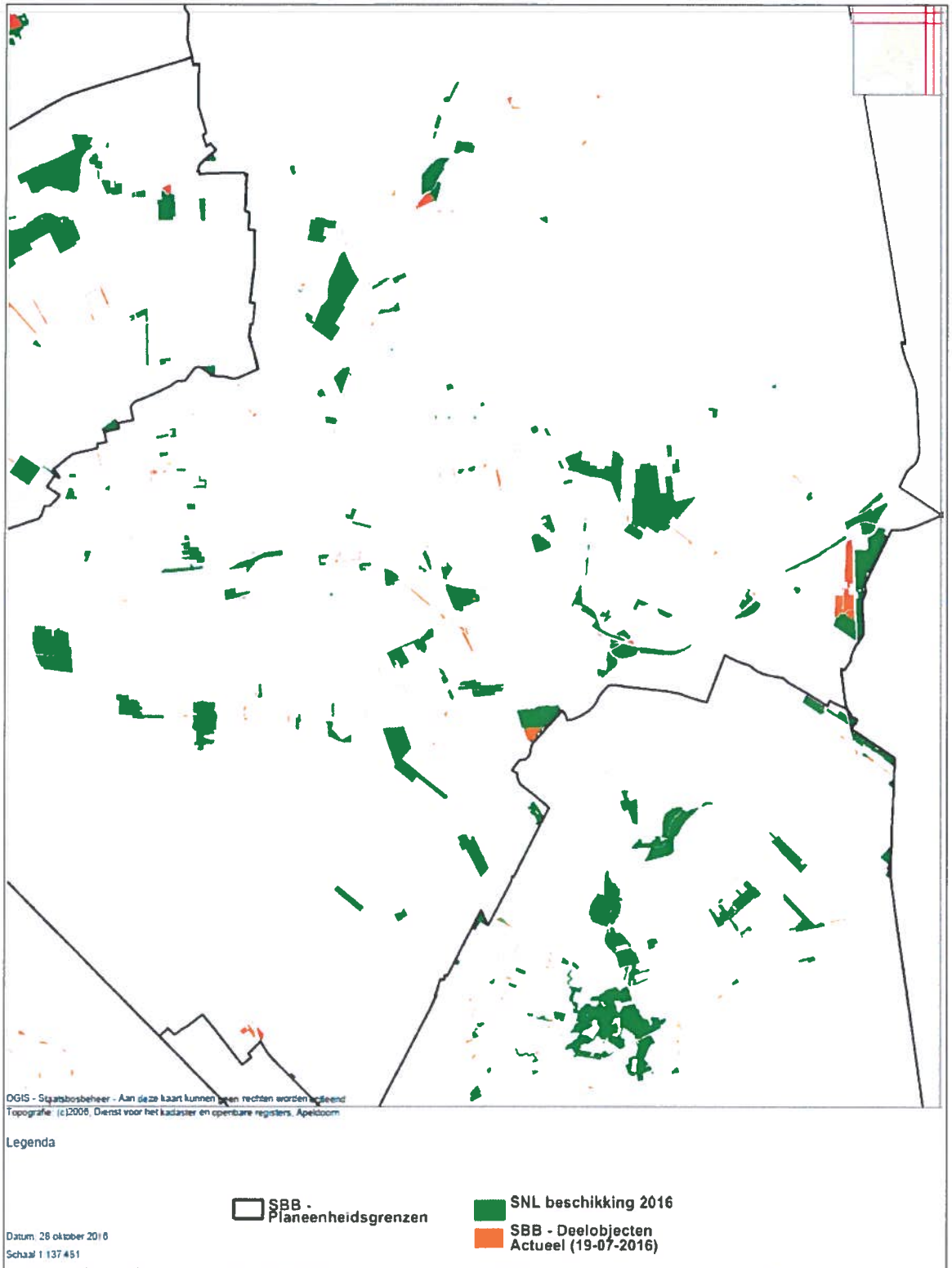
Op een aantal plekken geeft het gealloceerde beheertype niet de feitelijke situatie weer. Hier is aanpassing van het beheertype nodig. In de onderstaande tabel zijn deze situaties opgenomen. Daarnaast kan een aanpassing ook gewenst zijn vanwege de ontwikkeling van onze eigen ambities. Aanpassing van het beheertype moet dan bij de provincie bespreekbaar worden gemaakt.

Tabel: Voorstel wijzigen beheertypen			
Gebied	**Nu**	**Wens:**	**Stand van zaken**
Tussen de Venen	N05.01 moeras	N06.04 Vochtige heide met plassen	
Tussen de Venen	N12.02 kruiden en faunarijk grasland	N12.06 ruigte, (N12.05 akker?)	
Tussen de Venen	N12.06 Ruigteveld	samen voegen met omliggende delen (nu nog N12.02 Kruiden en faunarijk)	
Nonnegaat	N99, N12.02, N12.06	N05.01 moeras	
Beerta Noordbos	N06.05 zwak gebufferd	N04.02 zoete plas	

	ven		
Emergo, zuidkant van de plas	N99	N11.01 Droog schraalland	
De Tjamme	N12.01 Bloemendijk	N12.02 kruiden en faunarijk grasland	
Meedenertol	N12.01 Bloemendijk	N12.02 kruiden en faunarijk grasland	
Noordbroek	N12.02 kruiden en faunarijk grasland	dorpsbos (N of L-type)	
Verbindingszone (oost einde):	N12.02 kruiden en faunarijk grasland	na herinrichting ander beheertype bv N05.01 Moeras	
De Hoogte, westelijk gelegen perceel naast N12.03	N12.02 kruiden en faunarijk grasland	N12.03 Glanshaver Hooiland	
De Hoogte	N12.05 (kruiden en faunarijk akker)	Aansluiten bij N16.01 Droog bos met productie	
Winschoterbos	N12.06 en N12.02	N12.05 (kruiden en faunarijk akker)	
Winschoterbos	N12.05 kruiden en faunarijke akker	N12.02 kruiden en faunarijk grasland	
Kromme Elleboog	N12.02 Kruiden en faunarijk grasland	L01.01 Poel en klein historisch water	2016
Eexterplas	N11.01 Droog schraalland	N12.02 Kruiden en faunarijk grasland	2016
Bos op Houwingaham	N12.01 Bloemdijk	N12.02 Kruiden en faunarijk grasland	2016
Adriaan Tripbos, sloten in de vochtige heide	N06.05 Zwakgebufferd ven	N06.04 Vochtige heide	
Nabij de Tjamme	N13.02 Wintergastenweide	graslandtype	
Bossen			

SNL percelen/gebieden:
Het SNL gebied vormt 31% (609/1987*100) van het areaal (gebaseerd op tabel met gegevens uit 2015?). Dit wordt beheerd conform de natuurindex en daaraan gekoppelde maatregelen.

Niet SNL percelen/gebieden:
Op de terreinen die niet onder SNL vallen liggen geen verplichtingen vanuit andere financiers. Deze gebieden worden beheerd op grond van wettelijke verplichtingen als grondeigenaar (veiligheid) en staand beleid ten aanzien van "goede buur" en "professioneel beheer". Indien deze terreinen wel op de Provinciale beheertypenkaart staan is het uitgangspunt dat wordt beheerd conform dit beheerdoel (beheertype). Bij de provincie Groningen is dit voor het overgrote deel van de terreinen de feitelijke situatie aangezien de provincie ook beheergelden beschikbaar stelt voor de buiten-EHS.

Kaart: Eigendom met SNL (groen) en zonder SNL (oranje) beschikking 2016 (Bron: Ogis 28-10-2016)

De bovenstaande kaart waarin de SNL beschikking van 2016 is gelegd op de objecten van Staatsbosbeheer laat zien dat in 2016 de meeste oppervlakte wel onder de SNL beschikking vallen. De onderstaande tabel wordt automatisch gegenereerd in CMSI en bevat bij het schrijven van dit beheerplan oudere gegevens, vermoedelijk uit 2015.

Tabel: Beheertypen

Product	Totaal (Ha)	SNL (Ha)	Niet SNL (Ha)
A-type Agrarisch type	3,55	0,00	3,55
L01.01 Poel en klein historisch water	3,16	0,01	3,15
L01.02 Houtwal en houtsingel	7,96	0,00	7,96
L01.03 Elzensingel	0,34	0,21	0,13
L01.04 Bossingel en bosje	82,16	1,67	80,49
L01.07 Laan	7,06	0,00	7,06
L01.08 Knotboom	0,24	0,00	0,24
L01.09 Hoogstamboomgaard	0,48	0,00	0,48
L03.01 Aardwerk en groeve	0,78	0,00	0,78
N04.02 Zoete plas	191,15	150,40	40,75
N05.01 Moeras	377,96	190,19	187,77
N06.04 Vochtige heide	6,00	0,00	6,00
N06.05 Zwakgebufferd ven	5,17	0,17	5,00
N10.02 Vochtig hooiland	27,40	0,00	27,40
N11.01 Droog schraalland	2,72	0,91	1,81
N12.01 Bloemdijk	5,99	1,40	4,59
N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland	236,21	53,55	182,66
N12.03 Glanshaverhooiland	6,31	0,00	6,31
N12.05 Kruiden- en faunarijke akker	20,99	8,80	12,19
N12.06 Ruigteveld	15,09	0,00	15,09
N13.02 Wintergastenweide	8,14	8,14	0,00
N14.02 Hoog- en laagveenbos	11,51	11,51	0,00
N14.03 Haagbeuken- en essenbos	139,80	60,73	79,07
N15.02 Dennen-, eiken- en beukenbos	57,58	13,08	44,50
N16.01 Droog bos met productie	434,98	65,48	369,50
N16.02 Vochtig bos met productie	249,32	41,00	208,32
N17.02 Droog hakhout	7,57	0,00	7,57
N99 Geen natuurdoelstelling	76,19	1,78	74,41
N99_EP In erfpacht uitgegeven	1,23	0,00	1,23
Totaal	**1987,04**	**609,03**	**1378,01**

Tabel: Openstellingscategorieën en Oppervlakte SNL

	Totaal (Ha)	SNL (Ha)	Niet SNL (Ha)
O Onbekend	91,47	0,00	91,47
R1a Permanent opengesteld, toegankelijk en bereikbaar incl. voorzieningen danwel beleefbaar (max. grens 300m)	1634,10	547,19	1086,91
R1b Permanent opengesteld, toegankelijk en bereikbaar, zonder voorzieningen	251,95	53,69	198,26

R2a Afgesloten, bereikbaar en vrijstelling F en F-wet, NB-wet, N2000	8,14	8,14	0,00
R4 Overig areaal waarvoor geen subsidie wordt aangevraagd	1,38	0,00	1,38
Totaal	**1987,04**	**609,02**	**1378,02**

3.3: FSC verplichtingen

Beheerplan

Een van de eisen voor FSC is dat er een geldig beheerplan aanwezig moet zijn waarin de (lange termijn) doelen en de wijze van realisatie zijn weergegeven. Daarin voorziet dit Beheerplan. Van belang is de beheertypekaart en openstellingskaart Recreatie. Per beheertype wordt in dit beheerplan de kwaliteit aangegeven en de gewenste maatregelen in een meerjarenplanning. Ook andere thema's/doelen die van belang zijn worden in dit plan beschreven, denk aan bijvoorbeeld archeologie, cultuurhistorie en aardkundige waarden.

Dit Beheerplan wordt om de 12 jaar minimaal herzien op de volgende onderdelen:
* Organisatie
* Gebiedsbeschrijving (met resultaten monitoring vanuit het verleden)
* Lange termijn visie die gericht zijn op een economische, sociale en ecologische duurzame functievervulling.

Omgeving en Samenleving

Elke Boswachter heeft een adressenlijst van relevante organisaties/personen/pachters/gebruikers die direct belang hebben bij de Planeenheid. Voordat werkzaamheden / terreinmaatregelen met enige impact op de omgeving (dunningen in dorpsbossen) uitgevoerd zullen worden wordt de omgeving / belangenverenigingen op de hoogte gebracht en heeft men de tijd om te reageren. Wensen en/of opmerkingen worden ter harte genomen dan wel rekening mee gehouden. Ook wordt in veel gevallen een persbericht gestuurd naar plaatselijke kranten. Partners In het veld (WS, Prov. Gemeente) worden ook op tijd ingelicht als hun belang aan de orde is. Schriftelijke beantwoording van opmerkingen/klachten worden per jaar vastgelegd op de K schijf Duurswold Midwolda

Beleid op invasieve soorten

In planeenheid Oldambt gaat het om zes invasieve soorten; Japanse Duizendknoop, Reuzenbalsemien, Reuzenberenklauw, Jacobskruiskruid (JKK), Akkerdistel en Amerikaanse vogelkers.
In een enkel geval is gekozen voor chemische bestrijding. Dit gebeurd allen bij uitzondering waar na een aantal jaren intensieve mechanische bestrijding, het resultaat onvoldoende was. Bij chemische bestrijding wordt vastgehouden aan de landelijke richtlijn "nee, tenzij".
Japanse Duizendknoop en Spring Balsemien komen voor op een klein aantal locaties in geringe oppervlaktes, Reuze Berenklauw op diverse locaties in dorpsbossen en landschappelijke beplantingen. De eerste twee worden nog niet specifiek bestreden maar worden wel geklepeld tijdens regulier onderhoud van wandel- en schouwpaden. De Reuze Berenklauw wordt bestreden dmv uitbesteding aan een gecertificeerd groenbedrijf met spuitlicentie. Jaarlijks wordt bijgehouden en doorgegeven welke en hoeveel chemische middelen worden gebruikt. De aannemer wordt door Staatsbosbeheer voorzien van kaartmateriaal waar de RB voorkomt.

Jacobs Kruiskruid (JKK) komt met name voor in het gebied Tusschenwegen, Winschoterzijl en Adriaan Tripbos. Conform het convenant wordt de JKK bestreden als deze binnen 50 m van een perceel grasland staat van een derde. Bestrijding bestaat uit maaien voor de zaadzetting en het maaisel afvoeren/storten. Akkerdistel komt pleksgewijs voor, bij klachten van agrariërs bestrijding dmv uitmaaien voor de bloeifase.
Amerikaanse vogelkers steekt hier en daar de kop op met name in sterk gedunde bosranden op zandige bodem. Verspreiding vermoedelijke door vogels. Maatregel is het voorkomen dat er zaaddragende bomen tot wasdom komen.
Voor het gebruik van chemische middelen is een landelijke richtlijn vastgesteld hierbij geld het principe "nee, tenzij".(zie Gebruik chemische middelen)

Ziekten /plagen. Significante vitaliteitsproblemen
Er worden geen maatregelen genomen die de vitaliteit van het bos bedreigen, behalve als de beheerder dit kan rechtvaardigen door biodiversiteitswinst op langere termijn, het bos moet echter wel bos blijven. Indien er eventuele vitaliteitsproblemen ontstaan zullen er maatregelen worden genomen om dit op te lossen voor zover dat in het vermogen ligt van de beheerder.

Een vitaliteitsprobleem in de bossen van Oldambt is de essentaksterfte. Wanneer het percentage gezonde essen lager wordt dan 15 % gaan we over tot omvormen met andere loofhoutsoorten. Er wordt gewerkt aan een visiedocument hoe om te gaan met de essentaksterfte.
Iepziekte komt in geringe mate voor; het betreft opslag van veldiep in vroege bosaanplant. De iepziekte wordt na signalering bestreden door het afzetten en een stobbenbehandeling. Daarna worden de zieke exemplaren versnipperd ism Landschapsbeheer Groningen. Landelijk en Provinciaal beleid wordt gevolgd mbt ziekten en plagen. In het gebied rond Meeden- Westerlee geldt de verordening van NAK tuinbouw om de met bacterievuur geïnfecteerde meidoorns op te ruimen. Dit werk wordt uitbesteed aan een gecertificeerde aannemer. De maatregelen ivm vitaliteitsproblemen worden genoemd in het jaarplan.

Aanwezige High Conservation Value Forests
Er zijn geen locaties als High conservation Value Forests binnen de planeenheid aan te wijzen

Monitoringsplan
De beheerdoelen (beheertypen) zijn vastgesteld en een monitoringsplan is aanwezig. De monitoring is opgenomen in Hoofdstuk 7 van dit beheerplan.

Werkplanning.
Voor de gehele beheereenheid wordt een werkplanning gemaakt op basis van de planning in het jaarplan. Deze werkplanning zal de geplande maatregelen beschrijven. De maatregelen en eventuele afwijkingen moeten bijdragen aan de lange termijn doelen.

Houtoogst.
Dunningsblokken: De planeenheid Oldambt heeft 6 dunningsblokken. De oogstvolumes zijn afgestemd op de jaarlijkse bijgroei. Daarnaast vindt oogst plaats met het bosrandenbeheer. Het grootste deel van dit oogstvolume wordt gechipt voor de opwekking van energie. Er vindt op dit gebied goede afstemming plaats met de bosecoloog.
Brandhoutverkoop in de planeenheid Oldambt vindt plaats in houtsingels en bosranden op kleine schaal ca 50 m3 per jaar. Het landelijk/provinciaal protocol hiervoor wordt nageleefd. Brandhoutzagers krijgen een veilig werkeninstructie op papier en worden

gecontroleerd op de veiligheidsaspecten en of de afspraken nagekomen worden. Zieke en kwijnende bomen op stam worden uit oogpunt van veiligheid niet verkocht aan particulieren om geveld te worden.

Conversie naar niet-bos
De beheerder kan schriftelijk en digitaal aantonen dat omvorming naar niet bos, zonder compensatie conform de Wetgeving, alleen is uitgevoerd onder de volgende voorwaarden (hij/zij handelt conform deze regelgeving):

- De omvorming maakt onderdeel uit van een goedgekeurd Natura 2000 beheerplan.
- De winst voor de biodiversiteit op lange termijn kan worden aangetoond.
- Er zijn geen bossen gekapt met zeer hoge natuur-, cultuurhistorische- of religieus/spirituele waarde.
- De oppervlakte van bos naar niet bos (sinds november 1994) mag niet groter zijn dan 5% van de huidige oppervlakte.

Actueel in het Oldambt is het Waddenfondsproject "Eindeloze Horizon" Het doel van dit project is de openheid van het Oldambt te waarborgen dan wel terug te brengen. Hierbij zullen bosjes en beplantingen in het Oldambt mogelijk worden omgevormd dan wel verwijderd. De FSC aspecten mbt conversie naar niet bos zullen hierbij een belangrijke factor zijn. Er vindt hierover tevens overleg met de provincie plaats.

Boomveiligheidsprotocol.
Er is een landelijk protocol. In dit protocol wordt een meerjaren planning van de inspectie/controle van wegen, lanen, P-plaatsen etc. weergegeven tbv de veiligheid voor het publiek. (zie: Boomveiligheid (FSC-ABC))
Er is nog geen protocol voor de planeenheid Oldambt. Deze zal worden gemaakt en wordt daarna opgenomen in dit plan. Een belangrijk aspect in deze is de essentaksterfte.

Brandrisico.
Er zijn landelijke afspraken over hoe te handelen bij een calamiteit. Zie daarvoor de informatie pagina op Digitalis (Calamiteiten). Er is nog geen calamiteitenplan mbt brandrisico voor de relevante terreinen van de planeenheid Oldambt.

Arbo & Veiligheid.
Voor de planeenheid Oldambt is een RI&E uitgevoerd en is beschikbaar in de werkschuur. Eventuele aanbevelingen daarin worden uitgevoerd en er wordt jaarlijks een evaluatieverslag gemaakt en besproken met de werknemers en leiding.
Er is een instructie/folder beschikbaar voor het veilig werken door derden. In de SOK (samenwerkingsovereenkomst) met groepen wordt ook gewezen op veilig werken.
Vrijwilligers die werken met een kettingzaag en/of bosmaaier moeten in het bezit zijn van een veiligheidscertificaat. Ook het eigen personeel krijgt conform het landelijk beleid bijscholing op dit gebied. Hiernaast is er een opleidingsplan voor de medewerkers. Er worden jaarlijks tenminste 4 toolboxmeetings bezocht door het personeel.
Op de werklocatie zijn 3 BHV-ers aanwezig die jaarlijks worden bijgeschoold. De niet BHV-ers krijgen één keer per jaar de HGA cursus (hulp geïsoleerde arbeid). Staatsbosbeheer hanteert een eigen ongevallenregistratie, tekenbeetregistratie en een registratie van onheuse bejegening door derden.

Inzet vrijwilligers
Er is een vrijwilligersbeleid waarin o.a. kwalificaties, instructies, voorlichting, begeleiding e.d. een belangrijke rol spelen. Er worden overeenkomsten afgesloten met de betreffende vrijwilligers en groepen, conform het landelijk beleid.

Zie voor details FCS regels en doelen

3.4: Overige contracten en verplichtingen

Beheer De Garst en beleefroute Slag bij Heiligerlee
Staatsbosbeheer heeft een samenwerkingsovereenkomst afgesloten met Vereniging Dorpsbelangen Westerlee en de gemeente Oldambt voor het beheer van de beleefroute en het uitvoeren van beheerwerkzaamheden in De Garst. Hiervoor ressorteert onder de VDW een groengroep. Jaarlijks worden afspraken gemaakt over de uit te voeren beheerwerkzaamheden en worden deze ook geëvalueerd. Het werk omvat onder andere onderhoud van beleefelementen, snoeiwerk, afval opruimen, onderhoud aan paden en onderhoud van bosranden en landschapselementen. (link)

Beheer De Hoogte en beleefroute Slag bij Heiligerlee
De samenwerkingsovereenkomst voor beheer van de Hoogte is identiek aan die van De Garst. Hier participeert Vereniging Dorpsbelangen Heiligerlee.

WBE Duurswold
WBE Duurswold beheert een aantal singels en kleine bosjes rondom Noordbroek. De WBE verzorgt in overleg snoei en oogstwerkzaamheden. Ze verzorgen toezicht en ruimen zwerfafval op. De houtopbrengsten zijn voor de WBE en kunnen door hen verkocht worden. De afspraken zijn vastgelegd in een overeenkomst (Link).

WBE Meeden en Bellingwedde
Met deze WBE's zijn momenteel geen afspraken gemaakt. Voorheen werden er door deze WBE's wel werkzaamheden verricht in de SBNL bosjes, vergelijkbaar met Duurswold. De wens is om ook hier afspraken te maken over beheer van bosjes en landschapselementen.

Intentieverklaring Eindeloze horizon
Staatsbeheer is medeondertekenaar van de intentieverklaring "Eindeloze horizon". Op initiatief van de stichting landschap Oldambt is er een bijdrage uit het Waddenfonds beschikbaar voor herstel van de openheid van het Oldambtster landschap. (link). Staatsbosbeheer participeert door de inbreng van locaties waar deze doelstelling gerealiseerd kan worden en met het inbrengen van uren en reguliere beheerswerkzaamheden die hieraan bijdragen.

Kanariebuurt Finsterwolde
Een perceeltje grasland aan de rand van de Kromme Elleboog wordt beheerd door een buurtvereniging. Hiervoor moet nog een samenwerkingsovereenkomst worden opgesteld.

Bospercelen Oostwold
Twee bosjes in Oostwold worden beheerd door de gemeente Oldambt. De afspraken hierover zijn vastgelegd (link).

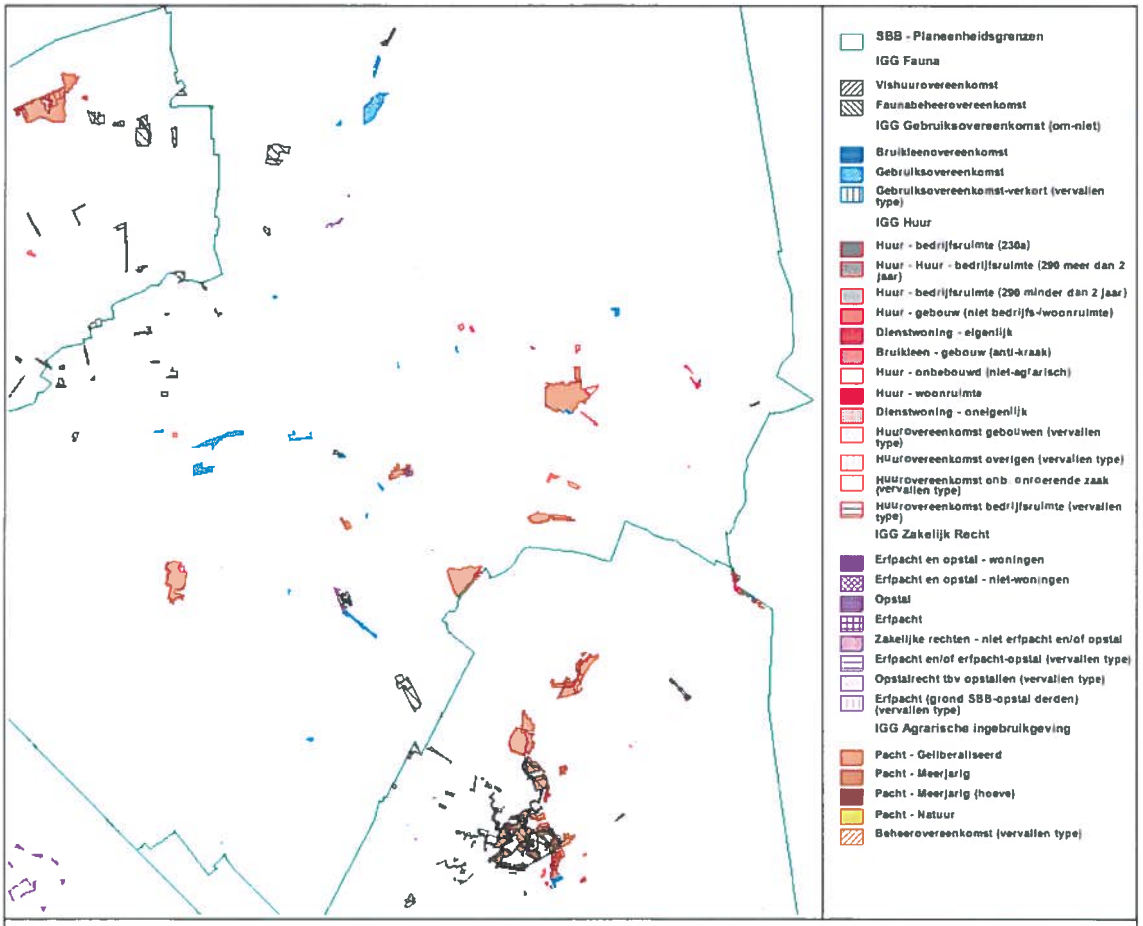
Beheer fietspaden
Het beheer van bijna alle fietspaden in de planeenheid ligt bij de betreffende gemeente. Dit betreft fietspaden in de volgende terreinen: Kromme elleboog, Tusschenwegen, Nieuweschanskerbos, Bos op Houwingaham, Meedhuizen. De halfverharde fietspaden in het Adriaan Tripbos worden door Staatsbosbeheer zelf beheerd.

Visserij en hengelsport.

Een aantal wateren is verpacht aan de hengelsport federatie (Emergo, Eexterplas, Hondshalstermeer, alleen de randen).
Een aantal viswateren zijn opgenomen in het vismonitoringsprogramma van waterschap/hengelsportfederatie. Bij deze visstandbemonsteringen wordt vooral gelet op gezondheid en groei van voor sportvisserij interessante soorten. Het Hondshalstermeer is opgenomen in een monitoringsprogramma naar paling. Hier vindt (bijna) jaarlijks monitoring plaats.

Bomenwacht Groningen
We zijn lid van de bomenwacht. Staatsbosbeheer is verplicht mee te werken aan het ruimen van zieke iepen en meidoorns. Dit laatste betreft in het bijzonder de bufferzone bacterievuur rond Meeden (link).

Jachtverpachting
De jacht in Oldambt is verpacht aan de volgende WBE's: Meedhuizen, Meeden, Oldambt, Duurswold, Bellingwedde, Oude Veenkolonieen, Stadskanaal. PM Contracten toevoegen.

Kaart: Contracten (Bron: Ogis 28-10-2016)

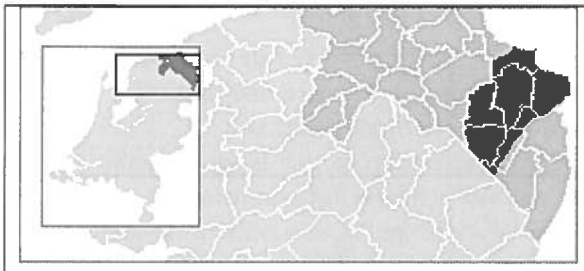
Tabel: Vastgoedovereenkomsten en juridische regelingen

Contract / Verplichting	Aantal
A01 - Pacht - Geliberaliseerd	7
A04 - Pacht - meerjarig	1
A07 - Huur - onbebouwd (agrarisch-niet bedrijf)	1
F01 - Vishuurovereenkomst	3
F03 - Faunabeheerovereenkomst	8
G02 - Gebruiksovereenkomst	106
H07 - Huur - onbebouwd (niet-agrarisch)	2
X05 - Erfpacht en/of erfpacht-opstal	1
X12 - Huurovereenkomst onb. onroerende zaak	10
X16 - Erfpacht (grond SBB-opstal derden)	6
Z02 - Erfpacht en opstal - niet-woningen	3
Z03 - Opstal	27
Z04 - Erfpacht	2
Z05 - Zakelijke rechten - niet erfpacht en/of opstal	3

4: Inventarisatie

4.1: Terreinsituatie

4.1.1: Landschapsecologische analyse

Ligging van de regio Oldambt volgens internet

In de planeenheid Oldambt (BE Oldambt/Duurswold) liggen de terreinen zeer verspreid over een grote oppervlakte in Noordoost Groningen. Het Oldambt heeft grofweg drie bodemtypen met een eigen ontstaansgeschiedenis. In het centrale deel ligt het 'Eiland van Winschoten'. Hier hebben de in de ijstijden gevormde stuwwallen en drumlins veel invloed op landschap, natuur en begaanbaarheid. Ten noorden hiervan liggen de zeekleigebieden van de Dollardpolders. Het afgezette kleipakket is variërend van dikte. Bijvoorbeeld bij Bos op Houwingaham ligt een kleipakket van circa 1,5 meter direct bovenop veen. Dit kleipakket wigt in zuidelijke- en westelijke richting (Bellingwolde en Meeden) uit tot een dunne laag die geheel omgezet is in een kleirijke bouwvoor. Op de klei- en stuwwalgronden van het Oldambt zijn tijdens ruilverkavelingen in de jaren zeventig en tachtig een aantal bossen en natuurterreinen aangelegd. Ten zuiden en zuidwesten van het Eiland van Winschoten liggen de Veenkoloniën. Hier bestaat de bodem uit veen- en zandgronden. Na afgraving van het veenpakket en ontginning zijn over grote oppervlakte dalgronden ontstaan. In dit veenkoloniale landschap zijn in het kader van herinrichting Drents-Groningse Veenkoloniën verspreid natuurterreintjes, bossen en dorpsbossen aangelegd. In de jaren negentig werd de behoefte voor waterberging groter. Hiertoe zijn grote terreinen gereserveerd als (nood)waterberging. Deze liggen alle langs grotere wateren zoals Pekel Aa, Westerwoldse Aa en B.L. Tijdenskanaal. Sommige noodwaterbergingen hebben nog steeds een hoofdfunctie landbouw (Ulsderpolder) andere hebben als hoofdfunctie natuur.

De impact van de Staatsbosbeheer eigendommen in het totale landschap is divers. Soms beheert Staatsbosbeheer juist elementen die kenmerkend zijn voor het Groninger zeekleigebied. Daarbij valt ook te denken aan kolken van oude dijkdoorbraken en archeologische vindplaatsen. Bij de stuwwallen zijn lokaal gave kleinschalige patronen, in een overigens grootschalig verkaveld gebied in overwegend landbouwkundig gebruik, gespaard gebleven. Deze hebben relatief veel reliëf. Er zijn op en nabij de stuwwallen natuurlijke overgangen van hoog naar laag. Met name de bossen in het zeekleigebied en veenkoloniën hebben scherpe grenzen en een strakke landschappelijke inpassing. Hiervoor is tijdens inrichting bewust gekozen.

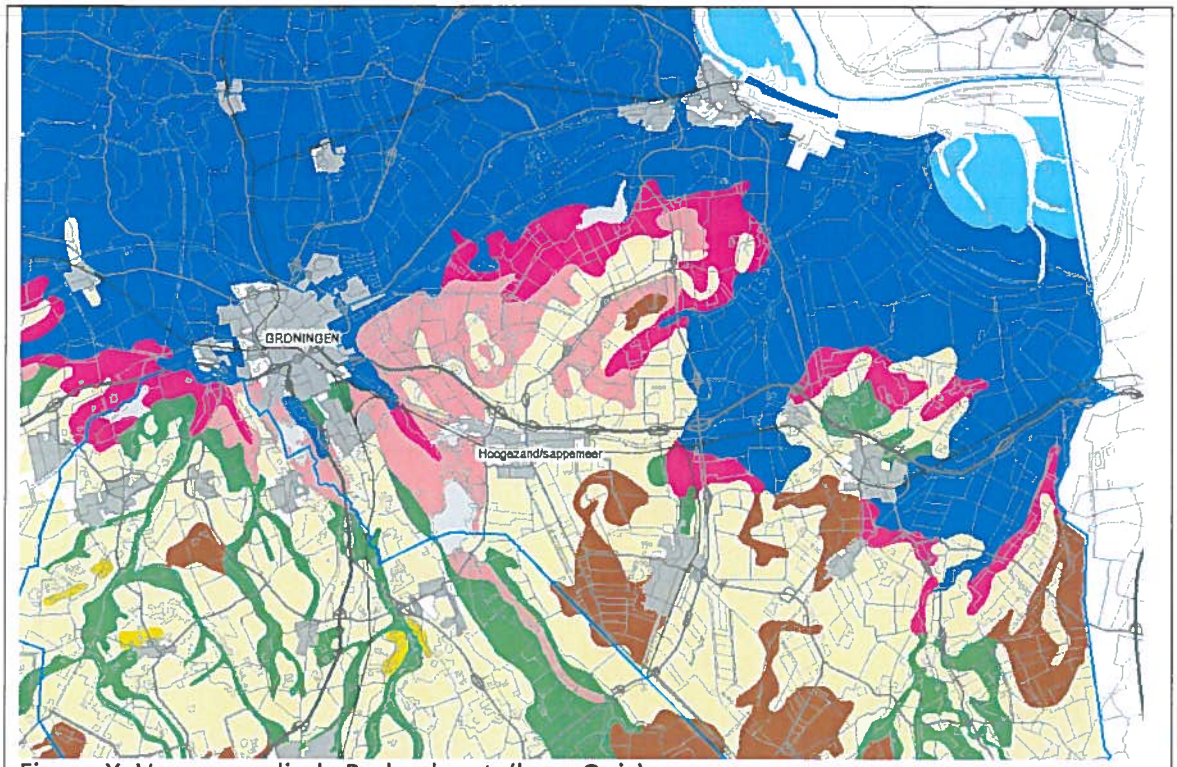
De terreinen van Staatsbosbeheer voegen in het grootschalige door landbouw gedomineerde landschap veel variatie, structuur en landschapselementen toe. Veel bossen en dorpsbossen worden gebruikt door recreanten (veelal fietsers) of een dagelijkse rondgang met de hond. De jonge en meestal versnipperd voorkomende bossen en natuurterreintjes herbergen veel gewone soorten. De meeste hiervan zijn landelijk

algemeen met een ruime verspreiding. Toch vervullen deze terreinen met de algemene soorten flora en fauna een belangrijke rol in de totale biodiversiteit in de landschap in de planeenheid.

4.1.2: Abiotische karakteristiek

Landschap
Een groot deel van de huidige planeenheid Oldambt wordt gevormd door de oude beheerseenheid Eiland van Winschoten en betreft voor het grootste deel het kleilandschap van het Oldambt. Zuidelijk van de Westerwoldse A ligt een overgangsgebied naar de voormalige heide- en veengronden van de bewoningslijn Wedde-Vriescheloo-Bellingwolde. Ter hoogte van Winschoten ligt een forse keileemopduiking, het zogenaamde "Eiland van Winschoten". Deze keileemopduiking die de grens markeert tussen het Oldamster kleigebied en de veenkoloniën vormde een schiereiland te midden van weggeslagen en overspoelde veengronden ten tijde van zee inbraken waarbij de Dollard is ontstaan. Tijdens de laatste grote Dollard doorbraak is de veenbodem weggevaagd. De keileemopduikingen bleven intact. De bewoners vestigden zich in de late middeleeuwen vanuit de veengebieden op de stuwwalruggen. Hierdoor ontstonden de huidige dorpen Scheemda, Midwolda, Oostwold, Finsterwolde en Beerta. Door opslibbing met zeeklei zijn de voormalige inbraken in het Oldambt weer opgehoogd. In de loop der eeuwen is door inpoldering land teruggewonnen op de zee. Enkele oude dijktrajecten zijn nog aanwezig of herkenbaar als rimpel in het landschap. De kleigronden zijn tijdens de laatste ruilverkavelingen zeer grootschalig ingericht geheel ten behoeve voor de landbouw. Het jonge zeekleipolders zijn overwegend in gebruik voor het verbouwen van graan, koolzaad, bieten en luzerne. Vroeger werden naast vlas en karwij ook andere gewassen verbouwd. Het huidige bouwplan wordt gedomineerd door wintertarwe. De laatste jaren neemt ook grasteelt (en zelfs maïs) ten behoeve van (melk)rundveehouderijen en bloembollenteelt een steeds grotere plaats in. Van gerijpte oecosystemen is hier geen sprake. Het polderland van het Oldambt is bekend vanwege het voorkomen in akkerbouwgewassen van enkele bijzondere vogelsoorten, zoals Grauwe kiekendief, Grauwe gors, Kwartel en Kwartelkoning.

Het deelgebied Oldambt omvat het zeekleilandschap (blauw in figuur X) in het Dollardgebied en de overgangen naar het keileem- en dekzandlandschap, met plaatselijk restanten hoogveen. Toen zo'n 10.000 jaar geleden, aan het eind van het Weichselien, de temperatuur steeg en de zeespiegel ging rijzen, werd de grondwaterspiegel hoger en kon zich vrijwel overal in de afvoerloze laagten veen vormen. Uiteindelijk bedekten de venen van het Bourtanger Moor ook de gronden onder het huidige Oldambt. Veel van dit veen is door de inbraken van de zee weggeslagen of bedekt met zeeafzettingen (klei op veen: roze in figuur X). Kleine veenrestanten hiervan liggen thans nog aan de oppervlakte. In Meerland is het best bewaard gebleven hoogveenrestant aanwezig. Hier is circa 200-500 vierkante meter veenmosveen niet afgegraven en ligt nog circa 1,5-2 meter boven het maaiveld.

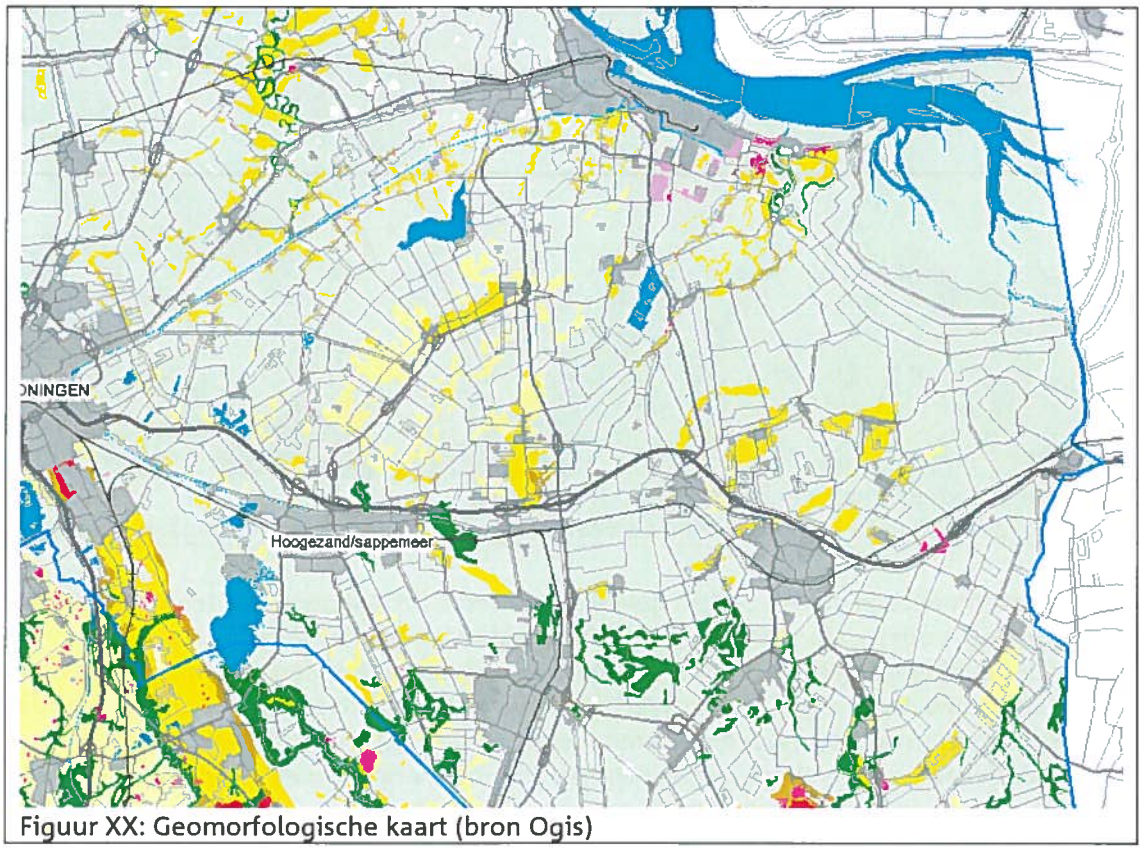
Figuur X: Vereenvoudigde Bodemkaart (bron Ogis)
Blauw: Zeekleilandschap, Roze: Klei op veen, Beige: Dalgrond, Bruin: (hoog)veenlandschap

De veenkoloniën zijn geheel bedekt geweest met veen. Dit is afgegraven ten behoeve van turfwinning. Vóór de afgraving werd in de veengebieden boekweit verbouwd. Later zijn door ontginning van (afgegraven) veengebieden en woeste gronden geschikt gemaakt voor landbouw. Door afgraven van veen en verwerken van restveen in het onderliggende dekzand werden de dalgronden gevormd (beige in figuur X) en zijn te typeren als zandlandschap en deels (hoog)veenlandschap (bruin). Hierin worden momenteel vooral (fabrieks)aardappelen, suikerbieten en granen verbouwd.

In een deel van het Oldambt is de benedenloop van de Westerwoldse Aa gelegen. De overgang van zoet naar zout is scherp. De laatste jaren is veel in gang gezet om de overgang diffuser te maken en elementen van het estuarium te herstellen. Het infiltratiegebied en beekdalen liggen niet in deze beheereenheid. Wel ver in de benedenloop gelegen (nood)waterbergingsgebieden, die ingezet kunnen worden bij hoog water. Ook het getijdensysteem in het estuarium biedt kansen, maar valt buiten onze reikwijdte. Andere rivier- en watersystemen (Pekel Aa, Tjamme, Oude Geut, Termunterzijldiep, Hondshaltermaar, Oude Ae) zijn zo opgedeeld dat van een compleet systeem geen sprake meer is. Deels zijn dit oude veenbeken of restanten van kweldergeulen (maren) die kenmerkend zijn in een kwelderlandschap. Herstel (naar oorspronkelijk natuurlijk systeem (hoog)veengebieden en kwelder) is in het huidige landschapsgebruik een utopie.

Geomorfologie
Zoals gezegd zijn door cultuurtechnische ingrepen veel waarden verdwenen. Zo is bijvoorbeeld het dal van de "Oude Geut" grotendeels uit het landschap verdwenen. Aardwetenschappelijk is het Oldambt zeer bijzonder b.v. de Oude Ae bij Termunten, het schiereiland van Winschoten en de heuvel van Ulsda. De kleine groeve (niet van Staatsbosbeheer) in de noord-west hoek van De Tjamme, onder Finsterwolde, toont een voor Nederland unieke combinatie van afzettingen uit het Tertiair/vroeg-Pleistoceen met keileem, potklei en zand. De stuwwallen (geel in figuur XX), die plaatselijk enkele meters

meter boven het omringende vlakke klei- en veenland uitsteken, hebben over het algemeen een noordoost-zuidwest richting. Deze zijn als het ware gestroomlijnd door het landijs. Het wierdengebied tussen Delfzijl en Woldendorp onderscheidt zich van de Dollardpolders door meer reliëf. Hogere en lagere terreinen bepalen het beeld van dit oude cultuurlandschap, waaraan nog duidelijk af te lezen is dat het een voormalig kweldergebied betreft (kreekruggen geel in figuur XX). Door ruilverkavelingen is een grootschalige landschap ontstaan met als groene elementen de dorpsbossen.

Figuur XX: Geomorfologische kaart (bron Ogis)

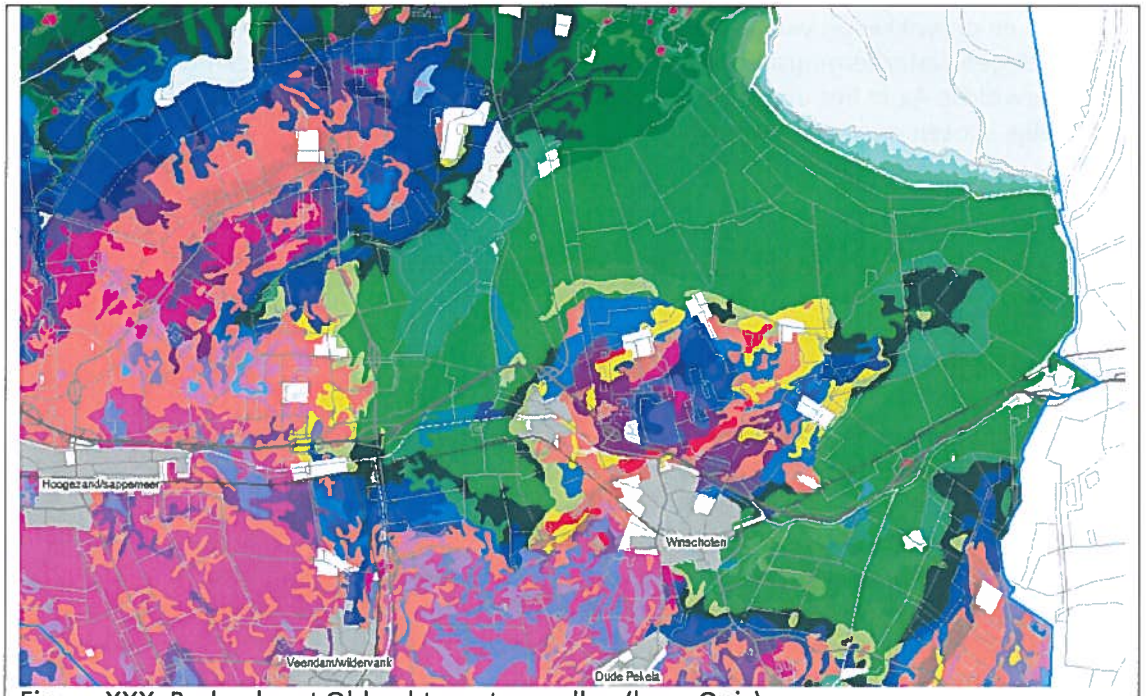
Water

De afwatering van het veen vond destijds plaats via een stelsel van veenriviertjes, zoals de Tjamme, Oude Aa en Pekel Aa. Waterbeheer in de PE Oldambt is nu afgestemd op landbouw, recreatie en bewoning. Er is een tegennatuurlijk peil. Het lage winterpeil kan zorgen voor voldoende drooglegging in het winterhalfjaar voor landbewerking en voldoende drainage. In de zomer is het waterpeil hoger om gewassen van voldoende water te voorzien. Het Hondshalstermeer is een boezemmeer en kan gezien worden als opvang- en overslagbekken voor oppervlaktewater. Als te hoge chloridegehalten bereikt worden in droge zomers, wordt het watersysteem doorgespoeld met gebiedsvreemd water. Vrijwel alle terreinen hebben een geïsoleerde waterhuishouding of zijn via inlaten gekoppeld aan de boezem en via uitlaten op het landbouw afwateringssysteem. Lokaal zijn kleine kwelstromen aanwezig van ondiepe kwel. Regionale kwel, zoals in het zuidelijker gelegen Westerwolde, is afwezig. In De Wiede waren tot voor enkele decennia geleden zeer ijzerrijke sloten met kwelvegetatie aanwezig.

Bodem

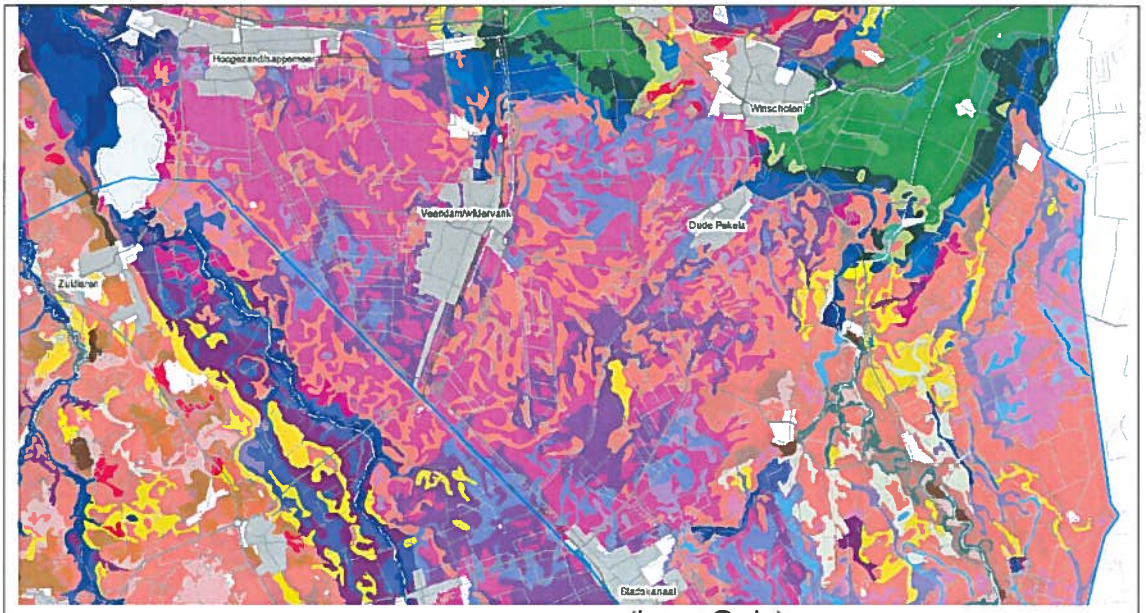
De bodem in het Oldambt bestaat uit grotendeels jonge zeekleigronden (groen). Het grillige patroon van bodemtypen op die in het Schiereiland van Winschoten liggen valt op. Deze bodems hebben zich relatief ongestoord kunnen vormen terwijl kleibodems ten westen, noorden en oosten van deze stuwwal rug recent gevormd zijn, nadat het veen is

weg geslagen. De stuwwallen worden gekenmerkt door een grote afwisseling van bodemtypen ontstaan door veengroei en ontginningsgeschiedenis. Kenmerkend voor stuwwallen zijn de plekken met keileem dicht bij het oppervlak (rood op de kaart van figuur XXXa). Een aantal natuurterreinen liggen juist op deze locaties.

Figuur XXX: Bodemkaart Oldambt en stuwwallen (bron Ogis)

De bodem in de veenkoloniën bestaat uit een grillig patroon van veldpodzolbodems, veengronden en moerige eerdgronden met veenkoloniaal dek op zandgrond. In De Wiede liggen madeveengronden.

Figuur XXXb: Bbodemkaart van de veenkoloniën. (bron Ogis)

De overgangen van de hogere keileem- en zandopduikingen naar lager gelegen gronden zijn vegetatiekundig potentieel bijzonder. Dit vanwege het ondiep afstromen van enigszins gebufferd schoon oppervlaktewater, dat lokaal uittreedt. Bij natuurontwikkeling

in De Tjamme en kleinere opduikingen elders in het Oldambt, is dit een belangrijk te benutten gegeven voor het scheppen van goede condities voor soortenrijke natte en vochtige schraalgrasland vegetaties. Maar ook rijkere kleibodems kunnen bloemrijke graslanden opleveren.

Herstel en ontwikkeling van a-biotiek zal steeds op microschaal plaats moeten vinden. De laaggelegen waterbergingsgebieden, moerassen en bossen in de benedenloop van de Westerwoldse Aa in het uiterste oosten van het werkgebied en de Natte As bieden mogelijk kansen op grotere schaal.

4.1.3: Biotische karakteristiek

Hieronder volgt per terrein een beschrijving van kenmerkende en bijzondere flora, vegetatie, fauna en overige waarden.

Het Oldambt heeft met haar overwegend rijke jonge zeekleibodem een zeer voedselrijk karakter met vaak een rijke begroeiing van hoge kruiden en grassen. Natte natuurontwikkeling op deze gronden is aanvankelijk zeer succesvol. Helder water, ontwikkeling van rijke onderwatervegetatie (met o.a. kranswieren) en veel macrofauna hebben aantrekkingskracht op veel steltlopers en watervogels. De gronden op de stuwwallen zijn al lang in gebruik als landbouwgrond. Door de slechte waterdoorlatendheid van de bodem zijn deze in natte perioden zeer nat en in droge perioden juist hard en oppervlakkig uitgedroogd. Ook hier groeien algemene soorten van een rijke bodem. Indien de bouwvoor is afgeplagd kunnen bijzondere soorten van schrale bodem verschijnen. De meeste terreinen in de veenkoloniën zijn ontstaan door natuurontwikkeling en bosaanleg. De potentie voor een bijzondere vegetatie is sterk afhankelijk van het voorgaande grondgebruik en de aanwezigheid van (veraard) veen. Is er een rijke bouwvoor of een veraarde veenbodem aanwezig dan zal de vegetatieontwikkeling naar schraalgraslandvegetaties langzaam gaan. Vaak blijven de graslanden lang in een witbolstadium steken. Indien de bodem geplagd is waarbij de bouwvoor verwijderd is worden kansen op schrale vegetaties en heide aanmerkelijk beter. Voor alle bossen geldt dat de karakteristieke 'oud bos flora' nog niet aanwezig is. Indien bijzondere plantensoorten aanwezig zijn wordt dat per terrein vermeld.

Aan het einde van deze paragraaf wordt in een overzicht aangegeven van welke terreinen (zie Toponiemenkaart, hoofdstuk 1.3.4) broedvogel-, insecten- en vegetatiekarteringen, overig onderzoek en jaar van laatste kartering bekend zijn.

Grashuis is een kleine bosaanplant met natuurlijk beheertype. Broedplaats voor Buizerd en rustplaats voor reeën. Daarnaast vermoedelijk alleen van belang voor algemeen voorkomende soorten. Er zijn geen karteringen uitgevoerd.

In Schaapbulten zijn rond 2010 de grote abelen gekopt. Hierin hebben grote bonte spechten hun holen gehakt. Daarnaast vermoedelijk alleen van belang voor algemeen voorkomende soorten. Er zijn geen karteringen uitgevoerd.

Borgsweer, Termunten, Fiemel, Wagenborgen en Zomerdijk bestaan uit kleine bosjes. Deze zijn meestal landschappelijk erg aanwezig. Op een kleibodem zijn dit wel typische

plekken waar Donzige klit voor kan komen. Voor flora en fauna vermoedelijk alleen van belang voor algemeen voorkomende soorten. Van Fiemel is bekend dat er veel doortrekkende Ruige dwergvleermuizen voorkomen. Daarom zijn in 2016 vleermuiskasten opgehangen in het kader van een provinciaal project. Er zijn geen karteringen uitgevoerd.

Zwaagweg is een klein essenbos. Broedplek voor Havik. Voor flora en fauna vermoedelijk alleen van belang voor algemeen voorkomende soorten. Er zijn geen karteringen uitgevoerd.

De jonge aanplant van het Wagenborgenbos heeft veel variatie en bestaat geheel uit loofbomen. Op de ijsbaan (deel van het moerasje) heeft wel Dodaars gebroed, Rietzanger en Waterral zitten er nog steeds. In 2010 is de laatste broedvogelkartering uitgevoerd. In deze fase voor flora en fauna vermoedelijk alleen van belang voor algemeen voorkomende soorten.

Kleigat Koning is een kleiwinputje vermoedelijk voor kalkrijke klei. De wingaten zijn nog open met een rietoever of rijk begroeid met Kleine lisdodde. Soorten als Blauwborst, Bruine kiekendief, Bosrietzanger en Rietzanger zijn broedvogel. Er liggen bloemrijke graslandjes op een reliëfrijke bodem nabij de petgaten. Hierin liggen geregeld reekalveren. Meest recente broedvogelkartering in 2012.

Het meest in het oog springende zijn de vogels in het Hondshalstermeer. Het gebied is begrensd in het NNN (EHS). Een belangrijke natuurwaarde in het Hondshalstermeer zijn de vogels. Zowel doortrekkers, wintergasten en broedvogels bereiken hoge aantallen. De broedvogels zijn met hun nestplaats gebonden aan de eilanden en oevers. Moerasvogels als Blauwborst, Bosrietzanger, Rietzanger, Krakeend, Wilde eend, Bergeend, Tafeleend en Bruine kiekendief komen ruim verspreid voor. Minder algemeen is Baardman en Sprinkhaanzanger en soms Porseleinhoen. Een kolonie Aalscholvers heeft zich met circa 12-15 paar recentelijk (tussen 2012 en 2015) gevestigd. De broedkolonie met Kluten, Kokmeeuwen en Visdieven behoren tot het verleden. De bebossing op de eilandjes neemt toe. Dit wordt weergegeven in flinke toename van vooral Fitis en andere struikbroeders. Naast broedvogels bieden de eilanden geen leefgebied aan zeldzame flora- en faunasoorten. Laatste broedvogelkartering stamt uit 2012.
Het Hondshalstermeer dient als slaap-, rust, drink- en wasplaats voor dagelijks honderden tot duizenden ganzen (vooral Kol-, Grauwe-, Riet- en Brandgans en exoten Canadese- en Nijlgans). Sporadisch ook Kleine rietgans. Soms tientallen zwanen (Knobbel- , Wilde- en Kleine zwaan) en honderden tot duizenden eenden (Wilde-, Kuif- en Slobeend, Wintertaling, Smient, Pijlstaart) en tientallen andere soorten (Tafeleend, Nonnetje, Grote zaagbek,
Zomertaling). Daarnaast worden bijna jaarlijks bijzondere soorten gezien (Reuzenstern, Lachstern, Witvleugelstern, Dwergmeeuw, Visarend, Slechtvalk, franjepoten en andere steltlopers).
Voorheen was het Hondshalstermeer befaamd om dikke Brasem en grote makkelijk te vangen Snoekbaars. Beide soorten zijn van een voedselrijker watertype. Laatste visstandsbemonstering 2016 (monitoring aalbestand, rapport PP Schollema WHA) Wolhandkrab en Driehoeksmossel komt plaatselijk massaal voor. Er komen macrofaunasoorten voor die brakke omstandigheden indiceren.
Er is nauwelijks tot geen plantengroei in het meer. In het kader van de KRW doelen is dit wel gewenst. Er wordt onderzoek gedaan naar de reden voor het ontbreken hiervan. Op enkele plaatsen op de vooroever groeit Dotterbloem. Op de zuidoost dijk (niet Staatsbosbeheer) komt Kamgras en Veldgerst voor. Het Hondshalstermeer maakt deel uit van de Oldambt boezem. Over de waterpeilfluctuaties (jaarrond en dagelijks) hebben wij geen zeggenschap.

Barlagenpolder bestaat uit een plas, moeras en graslandgebied. De plas is ontstaan door aftichelen van klei ten behoeve van steenindustrie. De meest recente vegetatiekartering stamt uit 2008 (Buro bakker, 2008). Rondom de plas hebben zich soortenarme Rietvegetaties gevormd met plaatselijk ontstaan van wilgenbosjes. Het water zelf is niet begroeid met onder water- of drijvende planten. Van de plas is begin jaren 2000 eenmalig een partij brasem afgevangen voor herstel van waterplanten, het tegengaan van vertroebeling en voorkomen blauwalg en botulisme. Het resultaat was voor plantengroei niet noemenswaardig.
De graslanden werden voorheen jaarlijks gemaaid en hadden een bloemrijke graslandvegetatie. Recentelijk worden de graslanden overwoekerd door Riet, vermoedelijk vanwege achterwege blijven van het maaibeheer. In de meest noordoostelijk perceel komt Veldrus voor. Nog steeds zijn enkele stukken te typeren als glanshaverhooiland. Op enkele plekken komt Veldgerst voor. Maar verruiging en verrieting (Riet en Oeverzegge) neemt toe (in andere percelen). Opmerkelijk genoeg nauwelijks verruiging door Pitrus. Langs de sloten groeit Holpijp, Valse voszegge, Zwanenbloem en Kalmoes.
In 2012 heeft de meest recente broedvogelkartering plaats gehad. Van de broedvogels vallen vooral Bruine kiekendief, waterral, Kwartelkoning, rietzanger, Blauwborst en Geelgors op. Helaas ontbraken de Roerdomp, Snor en Baardman weer. Dagvlinders zijn slecht vertegenwoordigd, alleen Hooibeestje en Bruin zandoogje zijn gekarteerd in 2014.

In het Nieuwolderbos (noord van het dorp) heeft de iepziekte stevig huisgehouden. De toen al dikke iepen zijn allemaal dood en hebben lang voor staand dood hout gezorgd. Buizerd en Grote bonte specht komen voor maar er zijn recent geen karteringen uitgevoerd. In de populierenopstand aan de zuidzijde van het dorp komt/kwam veel Brede wespenorchis, bijna als enige hogere plant, in de kruidlaag voor.

Nonnegaat is betrekkelijk jong (2010-2011) maar heeft door het verleden als baggerdepot een snelle rietontwikkeling doorgemaakt. Daarnaast kwam plaatselijk Mattenbies en Heen voor. Het gebied is afgezien van dieper water rijk begroeid met (water)riet of ruigtekruiden. Plaatselijk komen braamstuwelen voor. Het ligt voor de Oldambtboezem d.m.v. twee duikers en doet mee met de KRW doelen voor het waterschap. Bij hoogwater stroomt de nevengeul mee door overstroming van de drempels in de oevers van het Termunterzijldiep. Vrij snel na inrichting zijn Roerdomp, Bruine kiekendief, Kwartelkoning, Baardmannetje en Dodaars als broedvogel verschenen. Kneu en Roodborsttapuit handhaven zich in randen met opslag. Meest recente broedvogelkartering was in 2012.

Termunterzijldiep is een jong loofbos op kleigrond. Er zijn meerdere fasen van aanplant geweest. Hierdoor en door gebruik van populier en wilg doet het toch al als ouder bos aan. Er zijn percelen met linde als hoofdboomsoort. Er bevindt zich een moerasje met goede rietontwikkeling in het gebied met daarbinnen een plasje. Als moerasplanten komen veelal algemene soorten voor van een rijke bodem, waaronder Rode watereprijs, mattenbies en Grote watereprijs, maar ook Aarvederkruid. Tijdens de meest recente broedvogelkartering (2009) kwam hier Dodaars, Waterral, Blauwborst en Rietzanger voor. In het bos broedde Buizerd, Sperwer, Boomkruiper en Grote bonte specht. In de nog open en jonge aanplant was Grasmus en Bosrietzanger goed vertegenwoordigd. In de (recreatie)graslandjes en langs brede bospaden komt Icarusblauwtje, Hooibeestje en Kleine vuurvlinder voor. In het Termunterzijldiep zelf (niet Staatsbosbeheer) komt de exoot Amerikaanse brakwaterstrandschelp voor, de vierde bekende plek voor Nederland en de vijfde voor West Europa. Lalleweer vormt een onderdeel van Termunterzijldiep en bestaat uit een wierde. Het graslandje met veel Fluitenkruid was altijd met beperkingen in

gebruik gegeven voor maaibeheer met naweiden. Het maaien is bij gebrek aan belangstelling tijdelijk gestaakt. Hierdoor is het snel verruigd met Brandnetel. De Oranjetip komt er voor.

Kolken Oude Geut, Ulsderkolk, Egyptische kolk, kolk Hamdijk en kolk De Munte hebben de laatste jaren veel aandacht vanuit het IVN Oldambt gekregen. Er komen geen zeer bijzondere soorten voor. Maar herbergen wel veel biodiversiteit met een positieve bijdrage naar de omgeving. Het water is voedselrijk en heeft een hoge pH (7,7 - 9,4). De kolk Hamdijk heeft een groot veld Gele plomp. De oeverbegroeiing bestaat meestal uit hoog opgaande moeras- en ruigtekruiden zoals, Riet, haagwinde, harig wilgenroosje, Bitterzoet, Liesgras, enz. In enkele kolken van de Oude geut komen bijzondere sieralgen voor. De Egyptische kolk is geheel, en de Ulsderkolk is bijna geheel, verland. Voor waargenomen flora en fauna wordt verwezen naar het rapport van IVN-Oldambt uit 2015.

B&L Midwolda, Oostwold, Ganzendijk, Nieuw Beerta, Beerta, Ulsda, Beersterplas, Oosteinde, Nieuw Scheemda, Scheemda, Finsterwolde zijn kleine bosaanplanten aangelegd tijdens de ruilverkavelingen in het Oldambt. De bosjes met soms inliggende graslandjes zijn aangeplant op een bouwvoor liggend op zeekleigrond met op de stuwwallen keileemmateriaal soms dicht aan de oppervlakte. Vaak zijn de bosjes klein van opzet, recht-toe recht-aan, aangelegd in overhoekjes of langs bebouwing. Het diende voor aankleding van het landschap, verbergen gaswinningslocaties, uitloopgebied voor bewoners en in de luwte leggen van bebouwing. Alle elementen zijn steeds met alleen loofhoutsoorten aangeplant en er is een rijke struiklaag aanwezig. In de winter zijn deze bosjes door natte omstandigheden slecht toegankelijk. Er zijn geen karteringen uitgevoerd. Het voorkomen van Wijngaardslak is bekend van B&L Midwolda en Finsterwolde. Op enkele plaatsen komt Daslook voor, vermoedelijk afkomstig van introducties. In de graslandjes van Ulsda is Bruin blauwtje gezien (Vlinderstichting 2014). De verspreid liggende bosjes op de kleibodem met kapot gereden dammen en maaipaden zijn tevens typische groeiplaatsen voor Donzige klit. Verder zijn de gebiedjes van belang voor Greppelsprinkhanen en voor algemeen voorkomende flora- en faunasoorten.

Meerland was eigendom van Staatsbosbeheer en is al jaren (sinds circa 2000) in beheer bij Stichting Het Groninger Landschap. Daarom wordt dit terrein hier niet verder beschreven

Kromme elleboog is een loofbosaanplant afgewisseld met graslanden op de stuwwal tussen Oostwold en Finsterwolde. Net als De Tjamme behoort het tot het NNN. De bossen zijn jong. Een deel heeft een natuurbos beheertype (N14.03) en een deel als een productiebos (N16.01) beheertype. Typische bosplanten die als doelsoort zijn aangewezen voor het natuurlijke bostype komen nog niet voor. Er is nog geen vegetatiekartering in bos geweest. Wel komen van de broedvogels enkele doelsoorten voor (Appelvink, Boomkruiper, Nachtegaal, Grote bonte specht, Havik, Buizerd). Maar ook soorten van de bosranden en open ruimte zijn goed vertegenwoordigd (Boompieper, Grasmus, Bosrietzanger en Geelgors). De graslanden (N 12.02) zijn bij de laatste kartering (2008) nog als tamelijk voedselrijke graslanden gekarteerd. De vegetatie bestaat hoofdzakelijk uit witbolgraslanden en graslanden met Grote vossenstaart, Engels raaigras en Gestreepte wiltbol. Her en der komt Biezenknoppen en Kamgras voor. In de poelen zijn de vier meest algemene soorten amfibieën vertegenwoordigd. Greppelsprinkhaan komt overal in ruige stukken voor.

De Tjamme ligt min of meer geïsoleerd in een grootschalig landbouwgebied. Het gebied is samen met de Kromme Elleboog aangewezen als onderdeel van de NNN. De laatste jaren heeft riet zich meer ontwikkeld ten koste van pitrusruigten. Echter er zijn duidelijke grenzen van rietgroei ingegeven door begrazing. Het gebied is vooral van belang voor

broedvogels. Meest recente broedvogelkartering stamt uit 2012. Tal van moeras-, ruigte- en watervogels broeden er (Paapje, Roodborsttapuit, Blauwborst, Sprinkhaanzanger en Rietzanger). Regelmatig komen Kwartelkoning, Porseleinhoen, Kleinst waterhoen en Kluut voor in de broedtijd. In de rietvelden broeden Roerdomp, Bruine kiekendief, Dodaars, Snor en Baardmannetje. Waterspitsmuis komt voor.
Er is een waterinlaat (vanuit Beersterdiep) en een uitlaat. In 2012 is een visspassage geplaatst naast de uitlaat ten behoeve van intrek van driedoornige stekelbaars en aal. De passage is in eigendom en beheer bij het waterschap.
Tijdens de meest recente vegetatiekartering in 2008 is het moerasdeel (N05.01) gekarteerd als afwisseling van rietvegetaties (op natste plekken) afgewisseld met Rietgras- en Liesgrasvegetatie, overstromingsgrasland en hier en daar pitrusruigte (zomers opdrogende delen). Heen en Zwanenbloem komen aan de rand van de plas voor. De drogere delen bestaan uit graslanden van een voedselrijke bodem (graslanden met Engels raaigras, witbolgraslanden, Rompgemeenschappen van klaver), voedselrijk grasland met kropaar. Op enkele plaatsen komt Kamgras, Beemdlangbloem en Slipbladige ooievaarsbek voor. De geplagde delen hebben een veel schraler karakter met deels pioniersvegetatie. Kruipwilg, Geelgroene zegge en Gewone rolklaver komen naast haarmossen veel voor. Plaatselijk komt een Blauwgrasland rompgemeenschap voor. Veldrus, Zilte rus, Blauwe zegge, Borstelbies, Holpijp, Veenpluis, Liggend hertshooi, Snavelzegge, Pilzegge en Tweerijige zegge komen in de geplagde graslanden voor. Zijn de omstandigheden natter dan is Waterpostelein een veel optredende soort. Rondom vertreden en weer begroeid geraakte poelen is Kleine kattenstaart gevonden.
Het bos, bestaat uit twee beheertypen (zowel bos met productie (N16.02) als natuurlijk beheertype (N14.03)), en is in blokken aangelegd waarin open stukken gespaard zijn gebleven. Enkele lanen (Zomereik en Linde) verfraaien fiets- en wandelpaden. Er heeft nog geen vegetatiekartering in de bossen plaatsgevonden. Van de flora hebben zich nog geen doelsoorten voor natuurlijk bos gevestigd. In het bos komt veel spontaan gekiemde Boswilg voor. Deze boomsoort is van belang voor Grote weerschijnvlinder die al enkele jaren een populatie vormt. In de graslandjes nabij het zandgat kwam voorheen Bruine vuurvlinder voor. Of deze nog voorkomt is niet zeker. Het bos heeft de leeftijd dat broedvogels van ouder bos zich gevestigd hebben, zoals Bosuil, Boomkruiper, Wielwaal en Appelvink. De meest recente broedvogelkartering voor het bos is van 2009.

Beerta Noordbos heeft een bijzondere bosbestemming (nazoeken welke). Dit bos is recent niet gekarteerd. In 1999 waren Wielewaal, Havik en Kleine bonte specht vertegenwoordigd als broedvogel. In de kruidlaag ontbreken nog de typische bos(doel)soorten voor natuurlijk bos (N 14.03). Er is een natte verbinding door het bos aangelegd om migratie mogelijk te makken tussen Reiderwold en De Tjamme. De waterverbinding ligt in een moerassige laagte. Het is niet bekend welke soorten hiervan gebruik maken. Aan de westzijde ligt een kleine bosvijver. Hiervan is de natuurwaarde (macrofauna) niet bekend. Floristische waarde is laag.

Baggerdepot Klein Ulsda betreft een oud baggerdepot dat volgelopen is met schietwilg. Er is een inrichtingsplan gemaakt. Bij ontgraven van grond dient dit inrichtingsplan als leidraad te dienen. In eerdere fasen is reeds grond weggegraven. De hierin ontstane plasjes zijn aanvankelijk veelbelovend. Soorten als Stijve – en Gewone waterranonkel, Drijvend- en Gekroesd fonteinkruid en kranswier vestigen zich direct. In verse stijlranden komen Oeverzwaluw voor en IJsvogel ook in oudere stijlranden. In het bos broedt o.a. Buizerd. Overige planten bestaan uit soorten van rijke voedingsbodem als Valse voszegge, Donzige klit en Pitrus. Dit depot is geïnventariseerd in het kader van een inventarisatie van baggerdepots door de Provincie Groningen (Tonckens xxxx).

Winschoterzijl ligt ingeklemd tussen Pekel Aa en A7. Er is weinig recreatieve druk. Sinds 2014 bevindt zich in de oostpunt een kleine broedkolonie Aalscholvers (2-3 paar). Verder zijn Dodaars, Bruine kiekendief, Kwartelkoning, Waterral, Blauwborst, Rietzanger, Sprinkhaanzanger, Bosrietzanger, Tafeleend, IJsvogel, Wielewaal, Glassnijder en Vroege glazenmaker voorkomende (doel)soorten. Er vindt bestrijding plaats van Muskusrat en Beverrat. Er zijn vraatsporen van Otter gevonden. Andere sporen zijn niet aangetroffen. Het gebied heeft ingeboet als overwinteringsplaats voor eendensoorten, vooral Smient, Wintertaling, Slobeend en Pijlstaart zijn afgenomen. De graslanden zijn te ruig (en te droog?) geworden.
De Grote vossenstaart-graslanden zijn erg verruigd met Pitrus, Liesgras en Rietgras. Dit uit zich vooral in en langs de sloten. Dit patroon is duidelijk zichtbaar in de kartering van 2008. De graslanden zijn ze nog steeds benoemd als graslanden met grote vossenstaart. Riet is flink toegenomen en plassen zijn kleiner geworden door verlanding. Bomen rond de oude huiskavels en oude schietwilgenopslag begeven het langzaam door vernieling door vee, storm en verhoogde waterstand. Plaatselijk op oude dijktrajecten is kamgras aanwezig. Op één van de oude brughoofden groeit tongvaren (toename in laatste jaren). In sloten en plassen groeit plaatselijk Zwanebloem, Bosbies en Watergentiaan. Eerder ook Zannichelia.
Het gebied heeft een wateruitlaat. Op meerdere plekken liggen inlaten door de zomerdijk. Hierin kan water ingelaten worden. Het gebied doet mee in de reguliere berging bij hoge waterstanden. Zuiderwuppen is verbonden met een klepduiker met de Pekel Aa. Er kan wel water in, niet uit.

RVZ Oostereinde maakt onderdeel uit van de Natte As. Het is de verbindende schakel tussen Oldambtmeer/Blauwe stad en Winschoterzijl/Westerwoldse Aa. Tijdens de inrichting is een restant grond blijven liggen, hierin is een oeverzwaluwwand gemaakt. Qua inrichting en structuur ziet het er al aardig uit. Er zijn plannen om aanvullend nog in te richten waarmee meer moeras en water ontstaat. Of het ook functioneert als verbindingszone voor de doelsoorten is niet bekend.

Tusschenwegen zou destijds ingericht worden als bos maar ingegeven door hoge waterstanden en behoefte aan noodwaterberging is dat aangepast. Delen zijn vergraven zodat een ondiepe plas is ontstaan en delen zijn beplant. De plasoevers zijn begroeid geraakt met riet, lisdodde en wilgenstruweel. De graslanden hebben een ruig karakter gekregen. Door begrazing is de beplanting structuurrijk. Enkele aangeplante struwelen zijn uitgerasterd en hebben zich ook mooi ontwikkeld. Het gebied zit in de cyclus van broedvogelkarteringen en is in 2012 voor het laatst gekarteerd. Veldleeuwerik is afgenomen. Roodborsttapuit, Rietzanger en Bosrietzanger zijn toegenomen.

Winschoterbos is een jong wandelbos aan de zuidzijde van Winschoten. Er zijn veel paden en een verhard fietspad. Een deel van het bos is 'het babybos'. Een zorgverzekeraar heeft voor elke aangemelde verzekerde baby één boom betaald/geplant en daarmee circa 10.000 boompjes bekostigd. Het is een jong bos met bijbehorende broedvogelbevolking. In 2009 als enige keer gekarteerd. De open grazige en natte plekken zijn geschikt voor algemene insectensoorten.

Het Nieuweschanskerbos is een zeer nat bos (in de winter) op kleigrond. In de jonge fase groeiden er Rietorchis, Wilde peen en Knoopkruid langs de paden. In dichte stukken eikenbos groeit/groeide Brede wespenorchis en Witte kluifjeszwam. Echter hiervan is een deel gekapt en omgezet in moeras. Hierin zijn Dodaars en Krakeend als broedvogel verschenen. De laatste broedvogelkartering stamt uit 2009.

Bos op Houwingaham is in 1998 en 1999 aangelegd. Het bestaat uit grote blokken gemengd loofbos. Door aanplant van populier is snel een bosbeeld verkregen. Er is nog geen planten of broedvogelkartering uitgevoerd. De dagvlinders zijn wel gekarteerd in 2014 in het kader van de SNL kartering. Er komen nog geen bijzondere soorten voor. Wel enkele leuke broedvogels hebben zich in de inrichtingsfase gevestigd in de plas en in de beginfase gevestigd in de moeraszones. Visdieven, Kluten, Kleine plevieren en 1 paar Steltkluut hebben gebroed. Een rietrijke moeraszone langs het B.L. Tijdenskanaal is opnieuw ingericht en staat in directe verbinding met de boezem. Recent is het noordelijke deel omdijkt en dient als noodwaterberging. In het zuidelijke moerasgebied hebben rond 2010 proeven plaatsgevonden i.h.k.v. 'de IJdijk'. Bij oplevering van de IJkdijk is een oeverzwaluwwand ingericht. In dit deel van het gebied is de Grote kartuizerslak gevonden.

A Dijk is een oud slibdepot met een oude begroeiing van dikke kwijnende Schietwilgen. De vegetatie is rijk en ruig. De broedvogelstand is goed ontwikkeld en karakteristiek voor oude bossen. In de steilranden langs het water broedt IJsvogel.

Bovenlanden en Hamdijk zijn recent ingericht als natuurgebied met als nevendoel (nood)waterberging. In het noorden bestaat de bodem uit zware zeeklei. De kleilaag wordt naar het zuiden steeds dunner. Veen zit dicht aan de oppervlakte in het zuidelijke deel (Bovenlanden). Het terrein is geheel omdijkt, zeer open met een afwisseling van plassen, moeraszone en grasland op het drogere deel. Het gebied is nog niet gekarteerd op broedvogels of planten. Wel zijn enkele leuke broedvogels waargenomen zoals Paapje. In 2016 heeft de SNL insectenkartering plaatsgevonden.

In de Eexterplas is een rijke begroeiing van Aarvederkruid aanwezig en er komen bijzondere sieralgen voor (Bijkerk 2003). Het visrecht is verpacht aan de Hengelsport Federatie Groningen/Drenthe (contract). Visstand is in 2003 Eexterplas bemonsterd (HSF),. Het bos wordt bewoond door een kolonie Blauwe reigers met de laatste jaren een dalende trend. Verder komen de verwachte broedvogels voor met o.a. Appelvink en Sperwer. Er is nog geen gewenste bosvegetatie aanwezig. De graslandjes rondom de plas zijn nat en voedselrijk en worden vaak betreden door vissers waardoor kale plekken ontstaan.

De bossen van De Hoogte behoren tot de oudste van de deze BE. Essentaksterfte houdt flink huis onder de gewone es. De broedvogelbevolking is niet bijzonder en zelfs Buizerd is afwezig als broedvogel. De laatste broedvogelkartering stamt uit 2009. De vegetatie is gekarteerd op de graslanden. Hierin zijn enkele stukken met Glanshaverhooiland beschreven. Er komen geen bijzondere soorten voor. In de bossen staat langs de paden op meerdere plekken Groot heksenkruid. Dit bos is van belang voor meest algemene soorten flora en fauna. De cultuurhistorische waarde in dit gebied zijn bijzonder. In de oude boomgaard is een viskenij aanwezig.

De Garst heeft, in het westelijke deel, een oud verkavelingspatroon met oude houtwallen. Het gebied ligt op stuwwallen met ondiep liggend keileem. In deze graslanden komt her en der Kamgras voor. Verder meest algemene soorten. Er broeden vogels die kenmerkend zijn voor half-open landschap (Geelgors en Boompieper) naast enkele oud bossoorten (Boomklever en Appelvink). De houtwallen zijn van belang voor paddenstoelen. In het project Bloeiende bosranden zijn botanische soorten flora ingebracht. Het akkertje heeft een kwakkelend beheer gehad. Enkele jaren geleden groeide er nog Kleine leeuwenklauw en Akkerandoorn.

Emergo is een bosaanplant op veenkoloniale grond. Meest goed ontwaterde zandige of venige bodem. Onder de verhogingen ten westen van de plas bevindt zich een oude vuilisbelt. In het oude deel van het bos zijn diverse betonnen pompputten aanwezig. Hier werd vroeger zoutwater opgepompt door Akzo. Het jonge deel is minder gemengd maar meer in blokken ingeplant (zowel naald- als loofhoutsoorten). Het oudere deel van het bos is zeer gemengd aangeplant. Iepziekte heeft een kaalslag gepleegd waardoor wel veel staand dood hout is ontstaan in de jaren negentig. Ook hierdoor heeft het bos zich minder gestuurd ontwikkeld. Er is een reeks van broedvogelkarteringen met door de jaren heen bijzondere broedvogels zoals, Boomklever, Nachtegaal, Wielewaal, Zomertortel, Matkop, Appelvink, Gekraagde roodstaart en Kleine bonte specht. Op één plek groeit Lelietje der Dalen, verder ontbreekt doelvegetatie. In de schrale graslandjes houdt zandblauwtje de kop net boven het maaiveld uit, maar heeft het moeilijk. In deze graslandjes komt ook nog Bruine vuurvlinder voor. Plaatselijk groeit Pilzegge, Tormentil en Struikheide.

Tussen de Venen is recent ingericht (2007). De voormalige inrichtingsideeën voor bos zijn hier verlaten en het gebied kent nu vele biotopen met meest in oog springend de ondiepe plassen, kale lage begroeiing (aanzet tot vochtige heide), ruigte, bosaanplant en akkers. Op de kale bodem heeft zich een haarmosmat gevormd met karakteristieke pioniers van droog, kalkarme zandgrond zoals Zandblauwtje, Klein vogelpootje, Bleekgele droogbloem, Ronde - en Kleine zonnedauw, Moeraswolfklauw, Vroege haver en Zilverhaver. Op schrale grond met iets bouwvoor komt Rietorchis veel voor. In de oude, opgeschoonde en verbrede sloten groeit massaal Pilvaren, Naaldwaterbies en Duizendknoopfonteinkruid. Glassnijder komt er voor. Rond de plassen houdt Kleine plevier stand. De ruigte is goed voor Kneu, Geelgors, Roodborsttapuit en Sprinkhaanzanger. Langs het fietspad aan de zuidzijde is nog oude Struikheide en Pijpenstrootje aanwezig. Er zijn nog geen vegetatiekarteringen uitgevoerd. Broedvogelkartering in 2012. Akkerflora is niet bekeken.

Adriaan Tripbos is ingericht in twee fasen. De jongste fase in 2008. Het bos is divers ingericht met een gemengd loofbostype en meerdere percelen met één soort (zowel loof- als naaldhout). Een perceel populier is niet aangeslagen maar ziet er heel structuurrijk en open uit. Het bos is opgenomen in de cyclus van broedvogelkarteringen waar in 2010 voor het laatst geteld is. Opmerkelijk is het voorkomen van oud bossoorten als Havik, Appelvink en Wielewaal. De gewenste bosvegetatie is afwezig. In de voedselarme wateren komt Drijvende waterweegbree voor. Op enkele plekken rond de plas groeit Pilvaren. Op het heideterreintje, ooit (1996/1997) geënt met plaggen uit Westerwolde, komt Ronde zonnedauw, Moeraswolfsklauw en Grote wolfsklauw, Struikheide en Dopheide voor. In een slootrand Gevlekte orchis en op open stukjes Zandblauwtje, Dwergviltkruid en Zilverhaver. Langs de oevers van de plas groeit massaal Geelgroene zegge, Bleekgele droogbloem en Kleine zonnedauw. Van een groeiplaats van Dennenwolfsklauw is onzeker of deze nog aanwezig is. In de geplagde delen en wateren met voedselarm karakter heeft het gebied een hoge natuurwaarde.

Het oude verkavelingspatroon is in De Wiede nog gaaf aanwezig. De vroeger aanwezige kwel is wel afgenomen of zelfs afwezig. Kwelindicatoren van voorheen zijn meest verdwenen. Alleen Noordse zegge komt nog over grotere oppervlakte voor. Het terrein is in 2003 voor het laatst op planten gekarteerd. De meeste vegetatie in de percelen bestaat uit voedselrijke tot zeer voedselrijke graslanden afgewisseld met overstromingsgrasland. De akkers herbergen enkele karakteristieke akkersoorten zoals Kleine leeuwenklauw. De randen zijn met akkerkruiden ingezaaid (Bolderik, Korenbloem, Klaproos enz.). In 2016 zijn de broedvogels gekarteerd. Echte weidevogels (steltlopers) zijn afwezig, Graspieper en Gele kwikstaart komen nog voor. Wel soorten van ruigere begroeiing en structuur

broeden er (bijv. Roodborsttapuit, Bosrietzanger en Geelgors). In het zuiden is een doorgroeide haag aanwezig met prachtige eiken, zwarte elzen en haagbeuken. In het westen van het gebied zijn oude huiskavels aanwezig met fruitbomen, enkele dikke lindes, mooie zwarte elzen en een joekel van een populier.

Bosjes Noordbroek zijn van belang voor meest algemene soorten flora en fauna. In kader van project Bloeiende bosranden zijn wat gegevens verzameld. Verder zijn geen karteringen uitgevoerd. Deze bosjes zijn van belang voor meest algemene soorten flora en fauna.

Uiterburen en Siemenspark worden beide op broedvogels gekarteerd. De laatste kartering stamt uit 2010. Uiterburen is een gevarieerd terrein met bos en graslandjes op de flanken van een zandopduiking. De graslandjes hebben een schraal karakter maar zijn de laatste jaren meer verruigd en voedselrijker en minder bloemrijk geworden. Uiterburen wordt sinds circa 2014 bewoond door de Das. Er is een burcht en bijburchten. Deze bosjes en graslanden zijn van belang voor meest algemene soorten flora en fauna.

Spoordijk is begroeid met al zware gewone es, enkele iepen en dikke schietwilgen. Door weguitbreiding is het oppervlak al flink verkleind. Het gebied zit in de cyclus voor broedvogelkarteringen. De meest recente kartering stamt uit 2009. Bijzondere soorten zijn Geelgors, Putter, Havik, Daslook en Kleine kaardebol. In 2016 is op de N33 ter hoogte van dit bos een Otter doodgereden.

Meedenertol bestaat uit een bosaanplant, oude boomgaard en een veendepot. De oude weg Winschoten-Groningen is nog duidelijk herkenbaar als zandlichaam in het gebied aanwezig. Er is een faunatunnel aanwezig (onder A7 door) met kort begeleidend raster. Er zijn geen karteringen uitgevoerd. Donzige klit komt voor.

Het Pekelderbos is met diverse boomsoorten ingeplant. Recent is het aantal Blauwe reigers in de broedkolonie gedaald. In topjaren waren zo'n 15 paar aanwezig. IJsvogel komt voor op de vijver en verbindingssloot. Eekhoorn komt voor. Het gebied zit in de cyclus voor broedvogelkarteringen. De meest recente kartering stamt uit 2009. Dit bos is van belang voor meest algemene soorten flora en fauna.

Een deel van Hoetmansmeer is sinds lange tijd in beheer bij voorheen SBNL. Er zijn geen karteringen uitgevoerd. In het oudere populierenbos broedt(de) Buizerd. Ten zuiden van het kanaal komt geel zand zeer dicht aan de oppervlakte waardoor schrale vegetatie aanwezig is of snel te verkrijgen is. Hoetmansmeer ligt op en nabij rijke archeologische vindplaatsen van Wildervanksterdallen.

Een deel van Bronsveen is sinds lange tijd in beheer bij voorheen SBNL. Er zijn geen karteringen uitgevoerd. Van natuurwaarde is niks bekend. Deze bosjes zijn van belang voor meest algemene soorten flora en fauna.

Veniga'sbos is een jong bos (circa 1998) geplant tijdens de grootschalige Herinrichting Drents-Groningse veenkoloniën.
Tegen het dorp ligt een driehoek die in gebruik is bij NIOP (paardensport).

B&L Meeden, Westerlee, Winschoten enz
Deze bosjes zijn meestal ingeplant tijdens ruilverkavelingen of herinrichtringen van het landelijk gebied. Het zijn overwegend kleine bosjes met veel randlengte en relatief groot oppervlakte onderhoud/maaipad. Deze bosjes zijn van belang voor meest algemene soorten flora en fauna maar er is ook een dassenburcht. Vormen voor biodiversiteit een

belangrijke bijdrage in soortenrijkdom in het verder soortenarme, zeer open landschap in hoofdzakelijk agrarisch gebruik.

Gebruikte gegevens en karteringen
Beschikbare karteringen van vegetatie, flora, broedvogels en insecten in beheereenheid Oldambt: alleen de meest recente kartering is aangegeven.

Broedvogels:
2009: Nieuweschanskerbos, Termunterzijldiep, Tjammebos, De Garst, Eextaplas, De Hoogte, Winschoterbos (Babybos), Pekelderbos, A-Dijken, Spoordijk, Siep,
2010: Uiterburen, Adriaantripbos, Ceresbos (Emergo), Kromme Elleboog, Wagenborgerbos
2012: Tussen de Venen, Tjamme moerasdeel, Tusschenwegen, Winschoterzijl, Barlagenpolder, Nonnegaat, Hondshalstermeer
2014: Emergo
2016: De Wiede,

Vegetatiekartering:
2008: Barlagenpolder, Kromme elleboog (graslandjes), Tjamme (moerasdeel), De Hoogte, De Garst, Winschoterzijl.

Syhi:
Van de multifunctionele bossen is een syhi van 1998 en van 2009.

Insecten
2014: SNL kartering dagvlinders en sprinkhanen; Nonnegaat, Termunterzijldiep, Kleigat Koning, Kolken Oude geut, Barlagenpolder, Uiterburen, Meedendertol, De Hoogte, Winschoterbos, Tusschenwegen, RVZ Oosteinde, Meerland, B&L Midwolda, Kromme elleboog, Tjamme (graslandjes), Finsterwolde (Kerkeweg), Nieuweschanskerbos, Bos op Houwingaham, Bovenlanden en Klein Ulsda.
2016: SNL dagvlinders, sprinkhanen en libellen: De Wiede, heide A. Tripbos, Tussen de Venen, Tjamme (moerasdeel), Winschoterzijl, De Dijk, Nieuweschankserbos, A dijken, Hamdijk, Bos op Houwingaham, Bovenlanden, Wagenborgenbos, Termunterzijldiep, Emergo en Veningasbos.

Hydrologie:
Er is geen meetnet aanwezig.

Stikstofdepositie:
Aerius calculator: https://calculator.aerius.nl/calculator/# (okt 2016)

Bos en essentaksterfte
Sinds 2010 is de essentaksterfte aanwezig. In 2011 een heftige aantasting die met ups en downs zich heeft ontwikkeld. Sommige jaren een kroonherstel door uitlopend waterlot. In 2016 is er weer een stevige stap achteruit gezet. Ingrijpen en deels verjongen is nodig.
In Oldambt en Duurswold is 357 ha aan essenbos (hoofdboomsoort es) in de boslaag aanwezig .

Es hoofdboomsoort	N16	N14+N15	LE	Andere	Eindtotaal
Duurswold	33	23	2	28	86
Oldambt	167	36	38	30	271
Eindtotaal	**199**	**59**	**41**	**58**	**357**

Wanneer we inzoomen in de SYHI van 2009 dan is er binnen 100 van de 300 plots een grondvlak van meer dan 5 m^2 es aanwezig. Opvallend is dat es binnen hoofdboomsoort inlandse eik ook stevig voorkomt. Met andere woorden es heeft een belangrijk aandeel en bij een toenemende uitval van es zal met name in ongemengde bossen bosverjonging aan de orde zijn.

4.1.4: Landschapsontwikkeling (niet alleen om het object, ook in het object)

Na de Tweede Wereldoorlog hebben de mechanisatie en schaalvergroting in de landbouw zich versterkt doorgezet. Het werk van de landarbeiders werd overbodig; veel jongeren trokken weg, waardoor vergrijzing en krimp sterker toeslaan dan elders. De kleinere dorpskernen werden flink uitgedund, terwijl de hoofdplaats Winschoten en de grotere dorpen juist groeiden. De meeste landarbeiderswoningen maakten plaats voor vrijstaande gezinswoningen. Vanaf 1990 verrezen uitgestrekte nieuwbouwwijken en industrieterreinen, in het bijzonder langs de A7. Na zestien jaar voorbereiding ging in 2004 het project Blauwestad van start, dat voorzag in de aanleg van een prestigieuze woonwijk met bos- en natuurgebieden rondom een nieuw aan te leggen meer. Dit project was bedoeld als een stimulans voor de leefbaarheid van de streek. De woningverkoop viel echter tegen. Slechts een derde (450) van de geplande woningen zal worden gerealiseerd.

Ruilverkavelingen zorgden intussen voor een modern-rationeel verkavelingspatroon. Daarbij gingen veel historische landschapskenmerken verloren, waaronder de slingerende loop van de Westerwoldsche Aa. Het wegennet werd verder uitgebouwd, de waterhuishouding gereorganiseerd en het landschap aangekleed met verspreide bospercelen, bomensingels en groenstroken rond de dorpen. Een aantal boerdenbedrijven (met name in Blijham) verhuisde naar het buitengebied.

Omdat de natuurlijke afwatering tekort schoot, kwamen er drie zeegemalen: 'De Fiemel' (1952) en de gemalen 'Cremer' (1931) en 'Rozema' (2000) te Termunterzijl. Het laatste gemaal dient vooral om de gevolgen van de bodemdaling vanwege de gaswinning tegen te gaan. Het natuurgebied Hondshalstermeer (1980) fungeert als boezemgebied zodra men bij langdurig hoogwater niet kan op zee kan spuien. Langs de Westerwoldsche Aa werden vanaf 2008 noodbergingsgebieden ingericht, die bij extreme regenval de toestroom van water uit het achterland kunnen opvangen.

Na de ontdekking van het aardgasveld van Slochteren in 1959 bouwde de NAM een aantal gaslocaties, die veel lawaai- en lichtoverlast veroorzaakten. De traditionele landbouwindustrie verdween, met uitzondering van Groenvoederdrogerij Oldambt te Oostwold. Nabij Termunterzijl is vanaf 2006 het Windpark Delfzijl-Zuid met 32 windturbines gebouwd; nieuwe plannen – onder andere langs de N33 bij Meeden – zijn in voorbereiding.

De graanproductie is nog altijd hét kenmerk van het Oldambtster landschap. De aanhoudende schaalvergroting in de landbouw oefent toenemende druk uit op de omgeving. De laatste decennia vindt bovendien een verschuiving naar de veeteelt plaats door vestiging van grootschalige melkveebedrijven en varkensmesterijen, vooral uit andere delen van Nederland.

Daarnaast is er meer aandacht voor toerisme. De haven van Termunterzijl, sinds 1972 beschermd door een moderne stormvloedkering, dient nu vooral de recreatievaart. Een opvallend voorbeeld is de aanleg van het Oldambtmeer, dat tevens bedoeld is om watersporters aan te trekken. In het kader van de Ecologische Hoofdstructuur wordt een vaarverbinding via het Hondshalstermeer naar het Schildmeer aangelegd. In Nieuweschans werd in 1985 het kuurbad 'Fontana' geopend; het dorp werd in 2009 omgedoopt tot Bad Nieuweschans.

Recente ontwikkelingen in het landschap zijn onder andere de roep om het weer open maken van het Oldambster landschap, waarin beplanting langs wegen en van kleine bosjes de open horizon verstoren. Daarnaast heeft de behoefte aan het ontwikkelen van nieuwe energiebronnen zijn weerslag op het landschap. Vooral de landschappelijk impact van windparken is aanzienlijk. Dat geld in mindere mate voor zonneparken.
Windparken worden gepland bij spoordijk, In Termunten wil men zonnecollectoren plaatsen en de N33 van Zuidbroek naar Delfzijl word verdubbeld.

4.1.5: Ruimtelijke relaties

Het Oldambt is een jong zeekleigebied in Noordoost-Groningen, dat zich kenmerkt door grootschalige akkerbouw en statige boerderijen. Het gebied wordt met recht ook wel 'De Graanrepubliek' genoemd. Langgerekte streek- of wegdorpen liggen meest in een krans rondom de voormalige Dollardboezem. Het oorspronkelijke randveenontginningslandschap heeft grotendeels plaatsgemaakt voor recente zeekleipolders.
De regio Oldambt is groter dan de gelijknamige gemeente. Het noordwestelijke deel bij Termunten en Woldendorp sluit aan bij het wierdengebied van Fivelingo. Een recent ontgonnen hoogveengebied vormt de grens met Duurswold. De overgang naar de zand- en veengronden van Westerwolde en de Veenkoloniën is eveneens vloeiend. De aangrenzende polderdorpen van het Rheiderland (Duitsland) vormen een natuurlijke voortzetting van het Oldambt.
Grootschalig open polderlandschap met transparante zichtlijnen en weinig reliëf en een groot aantal kenmerken (Blijham en Knotnerus, 2000).

- Streek- of wegdorpen op zandruggen met afwisselende, open bebouwing, deels met opgaande, soms dichte beplanting (groene dorpslinten).
- Streek - of wegdorpen in de oudere polders op inversieruggen en langs dijken.
- Dijkdorpen en verspreide bebouwing in de nieuwere polders.
- Onregelmatige verspreide bebouwing en straatdorpen in recent ontgonnen hoogveengebied.
- Vestingdorpen met voorstraat en dichte bebouwing (Nieuweschans en Oudeschans).
- Zijlhavennederzettingen (Termunterzijl, 't Waar) en sluiscomplexen.
- Brakwater-getijdenlandschap met kwelders en slikken in de Dollard.
- Grote en lange boerderijen van het Oldambtster type, vaak met slingertuinen en erfbeplanting.
- Zeedijken, slaperdijken en dijkrestanten, doorbraakkolken en coupures.
- Opvallend reliëf (glaciale ruggen) in het achterland, vooral rond Winschoten.
- Fysisch-geografisch belangwekkend: schiereiland van Winschoten, Groeve Hardenberg, opduiking van Ulsda, Polder De Wiede en Oude Ae bij Termunten.
- Hoogveenrestanten (Blauwestad).

- Brakwater-getijdenlandschap met kwelders en slikken in de Dollard (beschermd natuurmonument), Punt van Reide en polder Breebaart.
- Borgen en borgterreinen: Ennemaborg (Midwolda), terrein Waarschip ('t Waar).
- Kloosterterrein: Boerderij De Hoogte (Heiligerlee).

4.1.6: Cultuurhistorie

De planeenheid Oldambt kent van oudsher vier deelgebieden: Oldambt, Veenkoloniën, Noord- en Zuidbroek en Eiland van Winschoten.
Het Oldambt wordt gekenmerkt door een zeer open landschap waarin de sporen van landaanwinning op de Dollard in de vorm van de slaperdijken goed zichtbaar zijn. De kolken, deels in eigendom bij Staatsbosbeheer zijn een tastbare herinnering aan de oude grenzen tussen land en water.
De Veenkoloniën zijn met de ruilverkavelingen volledig opgeschaald. Veel landschappelijke patronen zijn verdwenen bij de introductie van een grootschaliger landbouwsysteem. Veel van de Staatsbosbeheer terreinen liggen erg verspreid en hebben geringe omvang.
Eiland van Winschoten is een grotendeels nieuw landschap, met de Blauwe Stad en het Oldambtmeer. De Tjamme is daarin een groot moerassig, halfopen natuurgebied met veel reliëf.
Bij de oude dorpen liggen de dorpsbossen, het zijn natte kleibossen met graspaden. De dorpen hebben karakteristieke historische bebouwing, met grote historische boerderijen.
Noord- en Zuidbroek heeft een meer besloten landschap met veel kleine bosjes en singels. Het vormt de overgang naar het veel opener Oldambt.

Cultuurhistorische parels:
In het gebied zijn bij Staatsbosbeheer geen cultuurhistorische parels aangewezen. Wel zijn er verschillende cultuurhistorische waarden die in het beheer de nodige specifieke aandacht vragen.

Aanwezige cultuurhistorische waarden:
De Hoogte heeft een hoge cultuurhistorische waarde, de rest (grootste deel planeenheid) heeft een lage waarde. De Hoogte heeft narratieve waarde door de slag bij Heiligerlee die hier plaatsvond in 1568 (begin tachtigjarige oorlog). Landschappelijk is de Hoogte van belang door de restanten van een kloostervoorwerk. Grachten, singels en boomgaard zijn nog aanwezig.

Ook de Kolken (ontstaan na dijkdoorbraken van de Dollard), en de verdedigingslinie de Bruggeschans zijn nog van cultuurhistorisch belang. Verder zijn er nog een aantal locaties met een verhaal, zoals locatie klooster Goldhoorn (verdwenen).

Achtereenvolgens worden behandeld:
- Archeologische waarden
- Kolken
- Dorpsbossen
- Landart en kunstwerken

<u>Archeologie</u>
Alle archeologische vindplaatsen op Staatsbosbeheer terrein hebben een basisbeschrijving, opgesteld door de Archeologische Monumentenwacht. Deze AMW

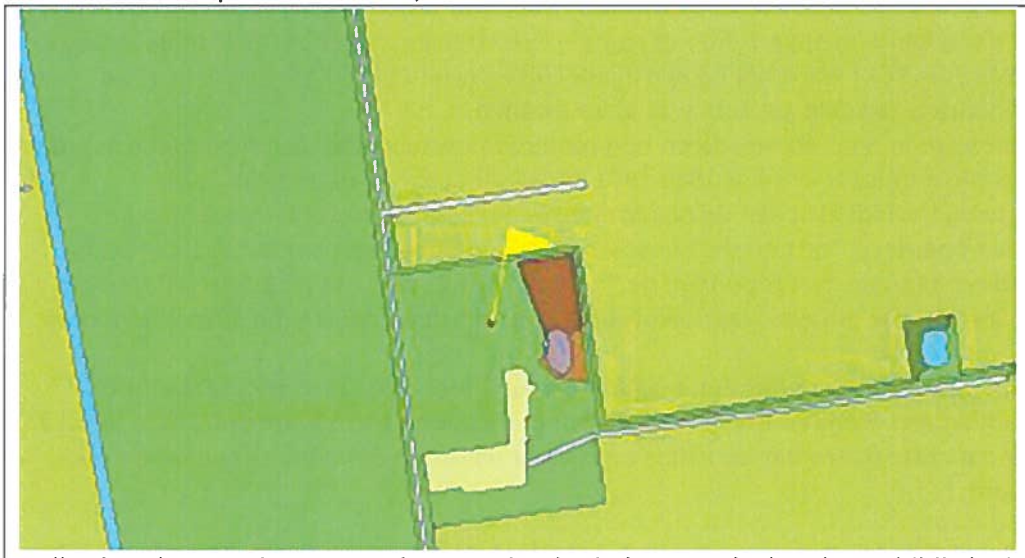
inspecteert alle beschreven archeologische elementen eens in de 2 jaar en geeft beheer-, en indien nodig hersteladviezen. Deze inspecties geven een borging van de kwaliteit en aandacht voor archeologie en zijn daarmee erg waardevol. De adviezen zijn steeds tijdig opgevolgd en de archeologisch waardevolle terreinen liggen er goed bij.

De nauwkeurigheid van de ligging van alle archeologische monumenten (als complex) in de planeenheid, is naar schatting 1:50.000. De kaartlaag sluit dus niet 1:1 aan met de kadastrale percelen, maar moet worden gebruikt ter referentie, omdat de kaartlaag "archeologische complexen SBB" arbitrair is bepaald.

Archeologische objecten en IKAW De Indicatieve kaart archeologische waarden (IKAW) geeft aan waar de trefkans op archeologische resten hoog, middelhoog of laag is.

De archeologische objecten van binnen de eigendommen van Staatsbosbeheer worden hieronder toegelicht. (waar mogelijk zijn er kaartjes toegevoegd die de locatie indicatief weergeven)
Het gaat in deze beheerseenheid om de volgende terreinen van betekenis:

Kolk Ol Kerke Toponiem: Olkerke; Kerkelaan

Kolk Ol Kerke, terrein van zeer hoog archeologische waarde, beschermd (bij vlag).
Datering: Middeleeuwen laat: 1050 - 1500 nC
Complextype: Terp/wierde

De Hoogte (Mons Sinai)

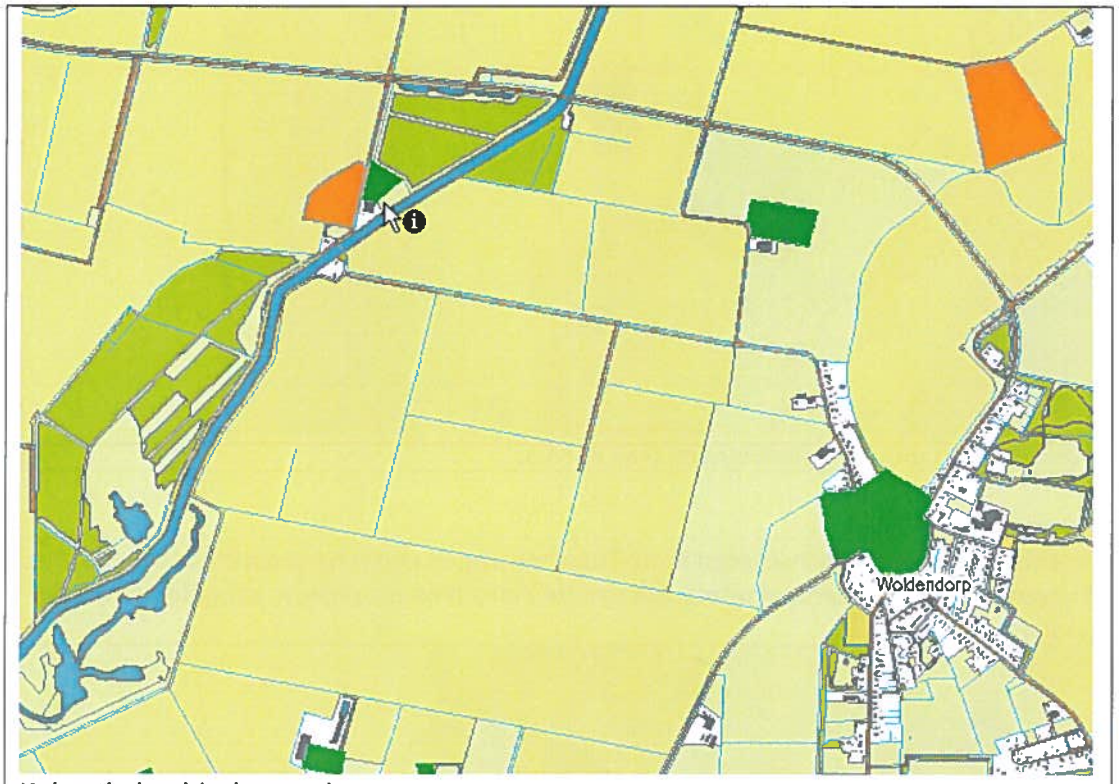

Complextype: Klooster(complex)
Datering: Middeleeuwen laat: 1050 - 1500 nC / Nieuwe tijd: 1500 – 1950

De Hoogte, bij Heiligerlee. Resten van premonstratenzer klooster Mons Sinai, gesticht in 1230 door proost Herderic van Schildwolde. Tijdens de slag bij Heiligerlee (1568) bleef het klooster ongedeerd. In 1594 werd het complex verlaten en opgeheven, doch de gebouwen bleven intact. In 1624 werd het bij een vijandelijke inval in brand gestoken. In 1724 bestond het nog ten dele; de kerk was al verdwenen.
Bij diepploegen in 1957 waren alleen nog funderingsresten zichtbaar. In vergelijking met de kadastrale minuut is er sinds 1840-1971 nauwelijks iets veranderd. De oude toegangsweg bevindt zich aan de noordzijde. Begin 19e eeuw stond midden op het terrein een boerderij, "de hoogte" waarvan de toenmalige eigenaar in 1811 de naam Kloosterboer aannam. Het toponiem de "hoogte" houdt verband met de relatief hoge ligging. Er is sprake van een waardevol cultuurhistorisch complex op historische bodem.

Beheeradvies AMW: korte termijn, maaien met eenasser of trekker met dubbellucht. Werkzaamheden uitvoeren in droge periode om insporing te voorkomen. Lange termijn: opstellen inrichtingsplan dat gericht is op cultuurhistorisch behoud, en cultiveren oude boomgaard.

Kobeetjedraai, bij Woldendorp, (vak 1102a) is een onbehuisde gave wierde die opvallend verhoogd.

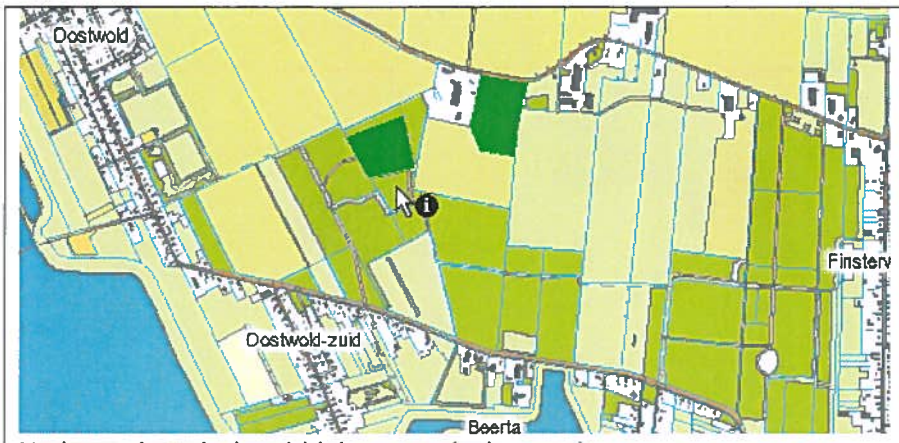
Kobeetjedraai (vak 1102a)

Beheeradvies AMW: maaien met eenasser.
Geen verlaging grondwaterstand om oxidatie van evt. organisch vondstmateriaal te voorkomen.
Bij grondverzet etc. eerst overleg met afdeling archeologie Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE).

Dallingeweersterdijk, bij Termunten, nederzetting uit de Romeinse tijd. Summiere gegevens bekend, nader onderzoek is gewenst indien er (op lange termijn) veranderingen in inrichting worden voorgesteld.

Dallingeweersterdijk

Nederzetting uit de middeleeuwen, bij Oostwold (vak 818 L),
In 1985 is er middeleeuws aardewerk gevonden. Anno 2000 is het oude reliëf in het bos zichtbaar door greppeltjes en sloten behorend bij het gebruik van deze gronden als weideland. Er is niet of nauwelijks geëgaliseerd.

Nederzetting uit de middeleeuwen (vak 818 L),

Bruggeschans

Recentelijk is er nabij Winschoten in de Tusschenwegen een schans gereconstrueerd. De Bruggeschans die onderdeel uitmaakte van de Eems-linie is opnieuw aangelegd. Het zijn aarden wallen.

Bruggeschans

Ulsda

Terrein van hoge archeologische waarde (bij de pijl) deels op eigendom Staatsbosbeheer.

Ulsda: hoge archeologische waarde

Bos op Houwingaham

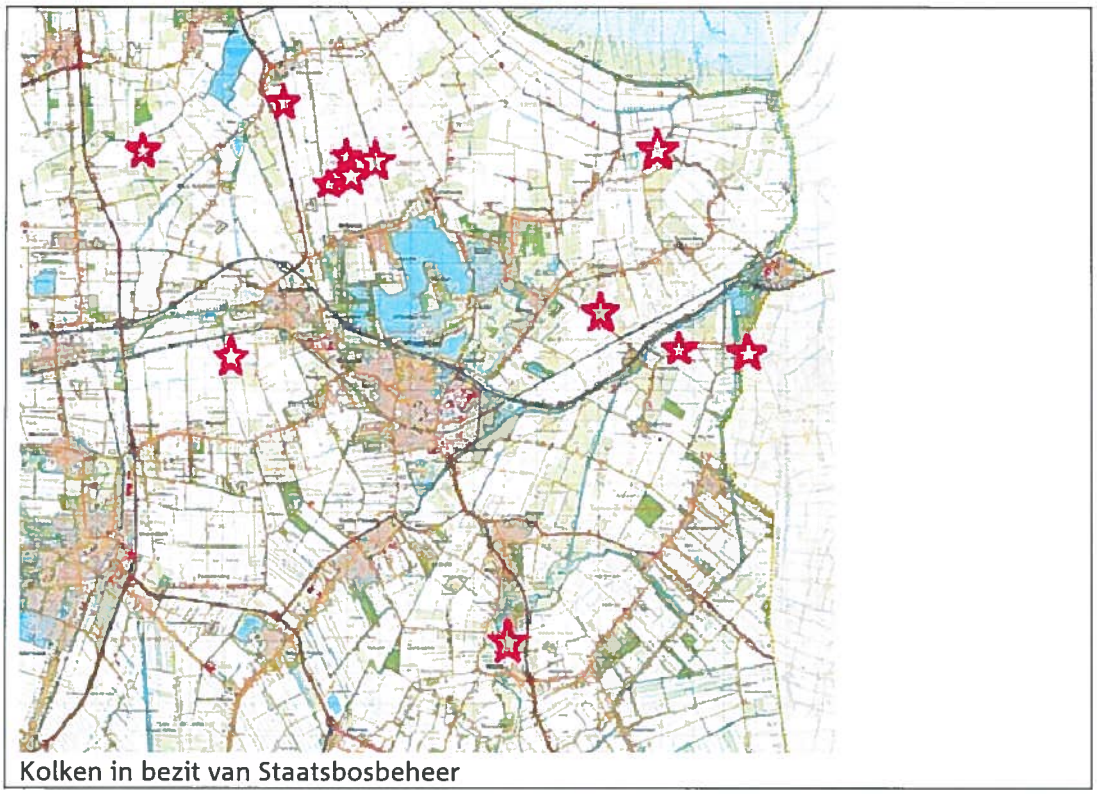
De naam verwijst naar het dorpje Houwingaham dat op deze plek lag maar dat in de middeleeuwen door de Dollard is verzwolgen. In 1998 werden resten van steenhuizen teruggevonden onder het door de Dollard afgezette kleidek van 1,5 meter. In het Bos op Houwingaham liggen meerdere terreinen waaraan een hoge archeologische waarde is toegekend, en deels op het terrein van SBB liggen, zie kaart.

Bos op Houwingaham: terreinen met een hoge archeologische waarde

Kolken

Op onderstaande kaart staan schematisch de kolken ingetekend die in bezit zijn van Staatsbosbeheer. Vanuit de IVN Oldambt wordt met het zgn Kolkenproject veel aandacht voor het onderhoud en beheer van deze kolken gevraagd.

Kolken in bezit van Staatsbosbeheer

Vanuit het IVN is ism Staatsbosbeheer een landschapsvisie ten aanzien van de kolken opgesteld. Hierin wordt, op basis van uitgevoerde inventarisaties en archiefonderzoeken vastgelegd welke waarden kenmerkend zijn voor een kolk en dienen te worden behouden c.q. teruggebracht. Elementen die daarbij een grote rol spelen zijn de natuurwaarden en biodiversiteit, de cultuurhistorische waarde en de functie die de aanwezigheid van de kolk kan hebben is het 'leesbaar maken' van het landschap.

Dorpsbossen.

Beerta Noordbos
Ontwerp Lodewijk Wiegersma, in opdracht van Staatsbosbeheer, uitvoering rond 1970.

Beerta Noordbos: Huidige situatie en oorspronkelijke aanleg

Het dorpsbos is door Lodewijk Wiegersma, zo ontworpen dat het direct aansluit op het dorp Beerta

Het ontwerp voor het dorpsbos bestaat uit drie dicht beplante stroken. Hierin liggen twee open ruimtes. De sfeer in deze ruimtes moest als licht ervaren worden, daarom werden hiervoor een aantal berken in de open ruimtes aangeplant, bomen met een lichte en open structuur. In één van deze ruimtes is een begraafplaats ontworpen in de vorm van een terp of grafheuvel die oprijst uit het gras.

De open ruimtes zijn geleidelijk aan dichtgegroeid waardoor er weinig over is van het oorspronkelijke beeld. Ook zijn er nieuwe bosontwerpen aan toe gevoegd in het kader van de herinrichting van de Gronings-Drentse Veenkoloniën en Oost-Groningen. De nieuwe bouwplannen rondom het gebied hebben invloed gehad op het oorspronkelijke ontwerp. Zo zijn de zichtlijnen naar het buitengebied niet meer als volledige zichtlijnen te beschouwen en is de weidse omgeving die eromheen lag ook getransformeerd. Structuren en gebruik zijn nog wel aanwezig maar met name de structuur wordt steeds minder zichtbaar.

Dorpsbos Wagenborgen
Het dorpsbos Wagenborgen heeft een bijzonder ontwerp. Nader onderzoek zou kunnen worden uitgevoerd naar het dorpsbos van Wagenborgen, ontstaansgeschiedenis, gebruik etc. Om te komen tot een beheerplan, waarin de sterke punten van het ontwerp (padenstructuur) worden behouden.

Dorpsbos Wagenborgen

Bos op Houwingaham
Het Bos op Houwingaham is in 1998 – 1999 in opdracht van Dienst Landelijk Gebied aangelegd naar een ontwerp van landschapsarchitect Wim Boetze. Het bos ligt ten zuiden van Bad Nieuweschans grotendeels in de gemeente Oldambt, een klein gedeelte in de gemeente Bellingwedde. Het wordt aan de westzijde grotendeels begrensd door het B.L. Tijdenskanaal en aan de oostzijde door de grens met Duitsland en aan de noordzijde door de A7.

Beheeradviezen voor zover beschikbaar nog toevoegen en overnemen in H7.

Kunstwerken en landart op terreinen van Staatsbosbeheer

Bos op Houwingaham; Paul de Kort, 2014

7 platen, 2014 in eigendom gemeente Oldambt, Staatsbosbeheer doet het maaibeheer.

Natte ogen: Erick de Lyon en Wim Boetze, 2007

Natte ogen

Natte Ogen, deels op eigendom Staatsbosbeheer, onderhoud van dit werk wordt ondergebracht bij gemeente Oldambt en waterschap

Poort; dorpsbos Wagenborgen, Rene de Boer 1991

Poort

Dit beeld is gerealiseerd in het kader van de Herinrichting Oost-Groningen en de Gronings-Drentse Veenkoloniën (1978). De Herinrichting nam maar liefst dertig jaar in beslag en er was een bedrag van twee miljard euro mee gemoeid. Met zijn 130.000 hectare oppervlakte in twee provincies is dit het meest grootschalige (land)inrichtingsproject dat ooit in ons land werd gerealiseerd. Landbouw, recreatie, infrastructuur en waterhuishouding, alles werd in een veelomvattend plan van actie aangepakt. Kunst maakt er een intrinsiek deel van uit.
Uitgezocht moet worden wie verantwoordelijk is voor het beheer en onderhoud van dit kunstwerk.

Herinnering aan een plek, Semna van Ooy
Van Ooy's beeld is gesitueerd op de overgang van bos naar moeras in De Tjamme. De bij het verwijderen van de bouwvoor in de Tjamme vrijgekomen aarde werd verwerkt in de geterrasseerde heuvel, die de basis vormt van het kunstwerk. De heuvel wordt bekroond door een trapachtig, betonnen element. De omvang en de maat van de terrassen en de treden verlopen van groot naar klein, de algemene ordening van het landschap symboliserend: de overgang van de grote, natuurlijke ruimte naar de kleine, menselijke schaal. Bovenop staat een bronzen handafdruk als rustpunt voor de hand van de bezoeker. Hier eindigt het beeld, maar voor het uitzicht is het juist het vertrekpunt. Van Ooy's heuvelvormige sculptuur gaat gepaard aan een uitgekapte as op de kerktoren van Finsterwolde.

Herinnering aan een plek

Daarnaast zijn er nog een aantal kunstwerken in onze terreinen (later verder uitwerken):

- Kolk Hamdijk, De drie wachters
- Kolk Bonenschands: palenrij in plas
- Hoetsmanmeer: de Steen
- Bruggeschans:

4.1.7: Toerisme en recreatie

Het beheerplan Oldambt overlapt grotendeels de gemeente Oldambt met daarnaast een deel van de nu nog gemeente Menterwolde en Hoogezand-Sappemeer (per 2018 gemeente Midden-Groningen) en de gemeenten Delfzijl, Veendam en Pekela. Daarbinnen onderscheiden we de objecten Oldambt, Groninger Stuwwallen en Oude Veenkoloniën. De vele kleine en grotere terreinen liggen erg verspreid over een relatief groot gebied. Veel van de terreinen hebben een geringe oppervlakte, maar zijn door hun ligging tegen dorpen aan wel van groot belang voor (dagelijks lokaal) gebruik door omwonenden.

<u>Recreatieve aanbod deelgebied Oldambt</u>
Door de diversiteit van de terreinen zijn ze niet eenvoudig toeristisch recreatief te duiden. De dorpsbossen hebben met name een lokale, recreatieve functie voor de dorpsbewoners zin, terwijl de ontwikkeling van het Natuurnetwerk en de Natte As ook kansen biedt voor natuurontwikkeling en het creëren van verbindingen tussen bestaande natuurgebieden. Daarnaast zijn er archeologische, cultuurhistorische en landschappelijke waarden aanwezig
in de veelal kleinere terreinen.

De recreatieve kwaliteiten van de planeenheid zijn het beste weer te geven aan de hand van de 5 B's: bereikbaarheid, beschikbaarheid, bruikbaarheid, bekendheid en betrokkenheid.

De meeste gebieden hebben een lokale tot regionale bekendheid. Het kleinschalige karakter van de vele terreinen zijn ook de kracht van het gebied.

Oost-Groningen is met name een regio waar veel gefietst wordt, er zijn dan ook veel fietspaden. Veel van deze fietspaden komen door of langs de staatsbosbeheerterreinen. Zo wordt het natuur- en waterbergingsgebied Tusschenwegen, de Tjamme en de Kromme Elleboog, het Winschoterbos veelal per fiets steeds meer ook door regionaal publiek bezocht. Deze recreatieve ontwikkeling is mede het gevolg van de recreatietoename als gevolg van de aanleg van de Blauwestad. De Tjamme en het Hondshalstermeer trekken ook vogelaars uit een bredere regio aan.
In de rand van het gebied Tusschenwegen ligt een gereconstrueerde cultuurhistorisch element "de Bruggeschans". Het terrein is beschikbaar voor kleinschalige evenementen: markt, toneel, muziek, sportevenementen en buitentheater.

Ook de Hoogte bij Heiligerlee en De Garst bij Westerlee heeft vanwege de cultuurhistorie aantrekkingskracht (Beleefpad Slag bij Heiligerlee) ook bovenlokale bezoekers.
Daarnaast trekt ook het Nieuweschanskerbos bij Bad Nieuweschans door zijn ligging bij het bronnenbad Fontana bovenlokale gebruikers.
De Heemtuin & Natuurpark Tussen de Venen heeft met zijn hogere gebruikswaarde (meer recreatieve voorzieningen) een meer regionale bekendheid.

Het Emergobos is recreatief gezien een heel mooi bos. Het heeft een redelijk oppervlakte en een grote (boom)variatie in soorten en leeftijd. In het midden ligt een (vis)vijver en door het gebied ligt een netwerk aan wandelpaden. Door het ongewenste gebruik van het bos voor “buiten-seks” wordt het bos minder gebruikt door de gemiddelde recreant omdat zij zich storen aan de gevolgen van dit gebruik.

Het Adriaan Tripbos bij Sappemeer wordt veel gebruikt als recreatief uitloopgebied van het bedrijventerrein de Vosholen. Tevens wordt het door zijn redelijke oppervlakte en goede zandgrond gebruikt door ruiters (individuele ruiters en ruiters van de manege De Goorechtruiters). De medewerkers van de manege hebben in het Adriaan Tripbos de laatste jaren een succesvolle oefencross te paard georganiseerd waar ruiters uit een groeiende regio op afkomen. In 2016 is dit evenement uitgebouwd met een “mudrun” en “cani-cross”. Het recreatief gebruik van het Adriaan Tripbos groeit.

De eerder genoemde terreinen zijn opengesteld op wegen en paden. Door de gebieden lopen wandel- en fietspaden en staan hier een daar een zitbankje of picknickbank langs het fietspad. De terreinen zijn goed bereikbaar en de meeste terreinen hebben één of meer parkeerplaatsen.

In het Oldambt liggen verschillende kolken die ontstaan bij dijkdoorbraken. Het binnenstromende water hebben doorbraakkolken gevormd. De kolken zijn geheel of gedeeltelijk omgeven door bos. Dit bos is tijdens ruilverkavelingen aangelegd om de kolken zichtbaar te maken in het open landschap. Deze plasjes van hebben vaak een rijke natuur en een hoge cultuurhistorische waarde. Langs de kolken ligt vaak een weg of fietspad en soms is er een zitbankje geplaatst waarvandaan de kolken te beleven zijn. Doordat de bossen rondom de kolken zich in de loop der jaren doorontwikkeld hebben is de zichtbaarheid van de kolk echter verminderd.

<u>Recreatieve vraag Oldambt</u>
Vanwege de ligging dicht bij woonkernen kennen de terreinen van de planeenheid Oldambt vooral lokale recreatieve gebruikers. Wandelommetjes, de hond uitlaten of een fietstochtje zijn de meest ondernomen activiteiten. Fietsers zijn vooral 55+ met fietstassen

uit de directe regio. Een meer bovenlokale doelgroep betreft de vogelaars. Met name de Tjamme, Tusschenwegen en het Hondshalstermeer trekken vogelliefhebbers uit een grotere regio.

De recreatieve ontwikkelingen rond de Blauwestad met toenemende verblijfsrecreatieve voorzieningen maakt dat naast lokale gebruikers ook meer vakantiegangers de regio Oldambt bezoeken. Ook voor het gastvrij ontvangen van camperaars zijn faciliteiten getroffen. Veel camperaars hebben fietsen bij zich en zijn geïnteresseerd het achterland te verkennen. Uit onderzoek blijkt dat van de bezoekers aan de Blauwe stad/Oldambtmeer 56% uit gebied zelf komt en het merendeel van de overige bezoekers uit de provincie Groningen komt. De meest ondernomen activiteiten zijn watersport (30%) en fietsen (28%). Bezoekers komen voor de natuur, rust en ruimte en waarderen de fietsmogelijkheden en de vriendelijkheid van de bevolking.

Naast de Blauwestad heeft de cultuurhistorie in Heiligerlee (en Westerlee) en het bronnenbad Fontana bij Bad Nieuweschans een bovenregionale aantrekking.

De meeste huidige bezoekers van de terreinen van Staatsbosbeheer zijn ontspanningszoekers met het motief 'er tussen uit'; even genieten, de batterij opladen en tot rust komen in het decor van de groene omgeving. Uit een lokale monitoring in De Hoogte, De Tjamme, Tusschenwegen en het Winschoterbos (2010) blijkt ook dat bezoekers vooral de terreinen bezoeken voor rust, natuur en ruimte. De bankjes en routepaaltjes worden veel gebruikt en gewaardeerd. Opvallend in de monitoring was een toenemende interesse voor Geo caching/beleefpaden.

Naast motiefgroepen is Leefstijlen een veelgebruikte methode om doelgroepen te benaderen. De meest voorkomende leefstijlen in Nederland zijn 'uitbundig geel' en 'gezellig lime'. In Groningen is geen specifiek onderzoek gedaan maar de verwachting is dat dit overeenkomt met het landelijk beeld.
Uitbundige geel zijn echt levensgenieters die graag samen met anderen actief en sportief recreëren en daarbij graag en vaak een terrasje pakken. De gele recreant houdt van kleinschalig cultuurlandschap en waardeert de aanwezigheid van grote grazers in liefst kleine overzichtelijke gebieden. Deze leefstijlgroepen hebben het liefst voor wandelen en fietsen half verharde of onverharde paden en gaan graag naar een horecavoorziening.

De gezellige lime groep recreëert vooral om even lekker weg met elkaar te zijn, gezellig sportief ontspannen zonder te gekke (financiële) uitspattingen. In bos en agrarisch landschap voelt de lime toerist zich thuis. Deze leefstijlgroep ziet graag nette goed onderhouden natuur zonder grote grazers en fietst het liefst verharde paden.

<u>Relevante algemene toeristische trends en ontwikkelingen</u>

Toename binnenlandse en korte vakanties
De toenemende 'zilver vloot' leidt in veel toeristische regio's tot seizoensverlenging. Het aantal korte vakanties stijgt als ook het aantal vakanties in eigen land stijgt. Daarbij is een toenemende behoefte aan logies in hotels en staat de kampeersector in toenemende mate onder druk. Glamping (luxueus kamperen) en natuurkamperen vormen daarop uitzonderingen. Oldambt kent een toename van zowel campings als B&B en vakantiewoningen. Het aantal buitenlandse bezoekers neemt ook sterk toe in Nederland. Deze blijven geconcentreerd in de grote steden. Vanuit het Nederlands Bureau voor Toerisme (NBTC) wordt sterk ingezet op het verleiden van buitenlandse gasten om via

verhaallijnen meerdere regio's in Nederland te bezoeken. De Stad Groningen is opgenomen in de verhaallijn: Hanzestedelijn.

Puur, natuur en gezondheid
Recreanten en toeristen zijn in toenemende mate geïnteresseerd in puur en natuur: eerlijke eten, oprechte ervaringen en een echt verhaal. Authentiek en streekeigen met een herkenbare regionale identiteit en cultuurhistorie spreekt aan. Daarbij heeft de hedendaagse consument toenemende belangstelling voor gezondheid en daaraan gekoppeld actieve en sportieve recreatie in een natuurlijke omgeving, vooral wandelen en fietsen. Binnen het fietssegment maakt de E-bike een niet te stuiten opmars. In 2015 was 28% van de verkochte fietsen elektrisch.
Bij de natuurlijke omgeving raken het agrarische landschap en plattelandstoerisme steeds meer in trek.

Gezellig, kwalitatief en gemixt
De grillige consument vraagt om een kwalitatieve totaalbeleving. Verrassend, uniek en origineel en liefst zoveel mogelijk door elkaar. Daarbij is meer en meer behoefte aan sociale contacten. Een leuke tijd doorbrengen met vrienden en familie. Actief met elkaar bezig zijn tijdens een multi-generatie vakanties of vriendenuitje.

Selfies, social media en digitale informatie
Nieuwe technieken bieden interessante mogelijkheden om het verhaal achter het landschap te vertellen: zoals via Ibeacons en augmented reality. I beacons zijn kleine zendertjes die een signaal uitzend naar smartphones zodra de telefoon binnen een bepaald bereik is. Via een app is het dan mogelijk een afbeelding of tekst te tonen. Bij Augmented reality wordt een informatielaag over de werkelijkheid gelegd. Geïnteresseerden kunnen deze laag activeren. Dit kan ook een dynamische toevoeging zijn zoals bijvoorbeeld het Pokomon Go spel. Naast informatie verspreiden is het eveneens hot beelden onderling te delen via social media. Het creëren van specifieke punten voor selfies kan inspelen op deze behoefte en daarmee ook als trekker fungeren om naar een bepaald punt te gaan, zoals bijvoorbeeld het National Geografic punt op Ameland. Anno 2016 beschikt 80% van de Nederlanders tussen 18 en 80 over een smartphone.

Back to basic
Elke beweging kent zijn tegenbeweging en niet iedereen wil recreëren met een mobiel en kent back to basic een opmars, getuige de toenemende interesse in natuurkampeerterreinen en wifi loze concepten. Aan deze groep appelleren live verhalenvertellers en concepten als op stap met de boswachter.

Opmars evenementen en festivals
Het aantal kunst- en cultuurfestivals groeit al enige jaren in Nederland. Al trekken de meeste festivals tussen de 5.000 en 10.000 bezoekers. De laatste jaren is een trend zichtbaar van kleine naar middelgrote festivals (10.000-50.000) bezoekers. Waar Amsterdam een 'festivalplafond' heeft bereikt liggen in Groningen nog ontwikkelkansen.

Bronnen:
- Toerismevisie provincie Groningen 2016-2020
- Hollandcity metrokaart
- Toolkit Natuurbeleving
- Werken met Motiefgroepen
- Beleidsplan toerisme en recreatie Oldambt.pdf
- www.blauwelint.nl

- Trendrapport toerisme recreatie en vrije tijd 2015.pdf

4.1.8: Mens en omgeving

Stakeholder
Een belanghebbende of stakeholder is een persoon of organisatie die invloed ondervindt (positief of negatief) of zelf invloed kan uitoefenen op Staatsbosbeheer (de organisatie, besluiten, producten of projecten).

In paragraaf 2.5 is een overzicht te vinden van stakeholders en hun relatie met Staatsbosbeheer.

Shareholder
Samenwerkingspartners die een gedeeld belang hebben met Staatsbosbeheer (aandeelhouder).

Shareholder	Doelen
Vereniging Dorpsbelangen Heiligerlee	Onderhoud beleefroute en beheer De Hoogte
Vereniging Dorpsbelangen Westerlee	Onderhoud beleefroute en beheer De Garst
WBE Duurswold	Beheer bosjes rond Noordbroek, met overeenkomst
WBE Meeden	Beheer bosjes en landschapselementen, (nog) geen overeenkomst
WBE Bellingwedde	Beheer bosjes en landschapselementen, (nog) geen overeenkomst
Zorginstelling Rode Esdoorn	Dagbesteding cliënten, (nog) geen overeenkomst
Zorginstelling De Kleine Haven	Dagbesteding cliënten, (nog) geen overeenkomst
WerkPro / De Zijlen	Beheerwerkzaamheden Tussen de Venen, nog geen samenwerkingsovereenkomst
Vereniging Dorpsbelangen Nieuw Scheemda	Zomerkamp voor kinderen uit minderbedeelde gezinnen
Stal van Hoorn	Organisatie Mudrun en oefencross Adriaan Tripbos
Dorps- en jeugdverenigingen Zuidbroek, Nieuwolda, Bad Nieuweschans, Winschoten	Organisatie spooktochten
Particuliere brandhoutklanten	Afname van brandhout
Hengelsportfederatie	Verpachting viswater Emergo, Eexterplas
WBE's Duurswold, Meeden, Oldambt, Bellingwedde, Stadskanaal, Meedhuizen	Verpachting van jachtrechten
Stichting Marketing Oldambt	Samenwerking in vermarkting beleefroutes
IVN Bellingwolde	Kolkenproject
Vleermuiswerkgroep Groningen	Onderhoud en aanleg winterverblijfplaatsen

4.1.9: Benutten/verdienmodel

Product	Huidige omvang	Huidige omzet/jaar
Natuurkamperen	n.v.t.	n.v.t.
Groepskamperen	n.v.t.	n.v.t
Vakantiewoningen	n.v.t.	n.v.t
Excursies en Arrangementen (inclusief vergaderen)	Enkele excursies	€ 0,-
Evenementen	SBB alleen faciliterend	€ 500,- (Mudrun)
Horeca	n.v.t.	n.v.t
Rondhout niet op stam (sortiment en langhout)	2000 m^3	?
Rondhout op stam	n.v.t.	n.v.t
Haardhout	Ca 10 afnemers	€ 500,-
Houtige biomassa	6500 ton chips	Ambitie is budgetneutraal
Maaisels	Beperkte verkoop gras op stam	€ 1000,-
Plantsoen en zaden	n.v.t.	n.v.t
Grondstoffen (klei, zand, grind, veen, specieberging)	Zand, Adriaan tripbos	€ 40.000 (2017)
Natuurproducten (niet hout)	n.v.t.	n.v.t
Agrarische ingebruikgeving	6 overeenkomsten	€ 14.500,-
Fauna	2 WBE's	€ 1400,-
Gebruiksovereenkomsten -incl. om niet -	Meer dan 100, ca 60% om niet 6 Huurovereenkomsten	€ 8500,- € 23.500,-
Zakelijke rechten	1 zakelijk recht 4 Erfpachten	€ 95,- € 1900,-
Opstalrechten (kabels en leidingen)	1	€ 157,-

4.2: Kansen en (on)mogelijkheden

Sterkte en zwakte analyse: Beschermen

STERKTES	ZWAKTES
• Grote diversiteit aan gebieden, vaak met eigen en kenmerkende natuur- en landschapswaarden • Patroon van leefgebieden voor algemene soorten in een overigens grootschalig agrarisch landschap • Met relatief weinig hectares grote invloed op landschap • Status van buiten-EHS bij de provincie	• Ruimtelijke versnippering van terreinen • Kleine terreinen met veel randeffecten en weinig mogelijkheden voor beïnvloeding van bv waterhuishouding. • Onvoldoende kennis van de ecologische waarden van alle terreinen. • Onvoldoende geld voor bescherming van alle waarden en kwaliteiten, zoals

	cultuurhistorische waarden.
KANSEN	BEDREIGINGEN
• Grote areaal jonge bossen verder "opleiden" tot kwalitatief goede bossen • Randenbeheer van bossen	• Essentaksterfte • Invasieve soorten • Zomerganzen

Sterkte en zwakte analyse: Benutten

STERKTES	ZWAKTES
• Veel hoog productief bos met sterke aanwas	• Sterk versnipperd eigendom beperkt rendabel werken
KANSEN	BEDREIGINGEN
• Jonge bossen de bijgroei benutten • Zomerganzen vermarkten • Nieuwe afzetmogelijkheden voor gras • Kansen voor bosuitbreiding • Windenergie	• Essentaksterfte • Afnemende kwaliteit van grasland en daardoor beperktere verpachtingsmogelijkheden

Sterkte en zwakte analyse: Beleven

STERKTES	ZWAKTES
• Zichtbaarheid/bereikbaarheid en aanwezigheid van Staatsbosbeheer bij initiatieven in het gebied • Kleinschaligheid is USP en kracht. • Onverwachte, verrassende natuurgebieden • Recreatiedruk is laag • Natuur/ommetje dichtbij	• Weinig bekend over gebruikers en wensen potentiele gebruikers gebieden. • Beperkt tijd medewerkers Staatsbosbeheer voor recreatieontwikkelingen en investeren in samenwerking partijen. • Bij recreatieve ontwikkelingen is Staatsbosbeheer vaak partner zonder directe financiële middelen voor realisatie. • Terreinen niet altijd bekend bij potentiele bezoekers
KANSEN	BEDREIGINGEN
• Ambities ondernemers Blauwe Lint. • Toename actieradius door toename E-bikes • Algemeen toenemende vraag naar recreatie in natuur; rust, ontspanning, authenticiteit • Waarde en betekenis voor lokale economie. • Bereidheid ondernemende burgers wat te betekenen voor groen en natuur • Ontwikkelingsmogelijkheden culturele buitenactiviteiten bij Bruggeschans /	• Negatieve imago van Oldambt. (Voor recreëren ga je naar Drenthe) • Van anderen afhankelijk voor recreatieve investeringen bovenop het basispakket. Deze investeringen wel vaak nodig voor invullen ambities. • Opbrengsten recreatie wegen niet op tegen kosten • Mensen vinden normaal dat ze 'gratis' in natuur kunnen recreëren. • Ondernemers vinden 'normaal' dat ze natuurgebieden mogen gebruiken en boswachter ondersteunt.

Adriaan Tripbos • Ontwikkeling sportieve evenementen A. Tripbos • Recreatieve opwaardering Nieuweschanskerbos • Projecten als "Eindeloze horizon" gebruiken ter opwaardering van recreatieve waarden • Zichtbaarheid vergroten Heemtuin & Tussen de Venen voor beleving en educatie • Kolkenproject cultuurhistorische waarde in beeld brengen • Vermarkten beleefroute Slag bij Heiligerlee • Samenwerkingen zorg vastleggen • Samenwerking/participatie groengroepen uitbreiden/vastleggen	

5: Uitwerking Ambitie & Verplichtingen (visie Staatsbosbeheer)

De voorgaande inventarisatie geeft een goed beeld van de opgave voor het gebied, maar ook de kansen en bedreigingen waarmee rekening kan en moet worden gehouden. Veel daarvan zijn sectoraal van aard. Doel van dit hoofdstuk is om deze op een integrale wijze en in samenhang te verwoorden in een reële ambitie voor het plangebied.
Daarbij biedt de uitwerking van de ambitie volgens onderstaande paragrafen een goed handvat.

Bij de uitwerking van de ambitie voor de planeenheid staat de landelijke uitwerking van onze positionering centraal. Deze landelijke uitwerking biedt het kader voor de robuuste ecosystemen die Staatsbosbeheer in zijn terreinen wil behouden en ontwikkelen. Dit vormt het natuurlijk erfgoed dat wij willen Beschermen. Voor deze gebieden wordt in dit beheerplan aangegeven welke maatregelen nodig zijn om deze gebieden duurzaam te behouden.

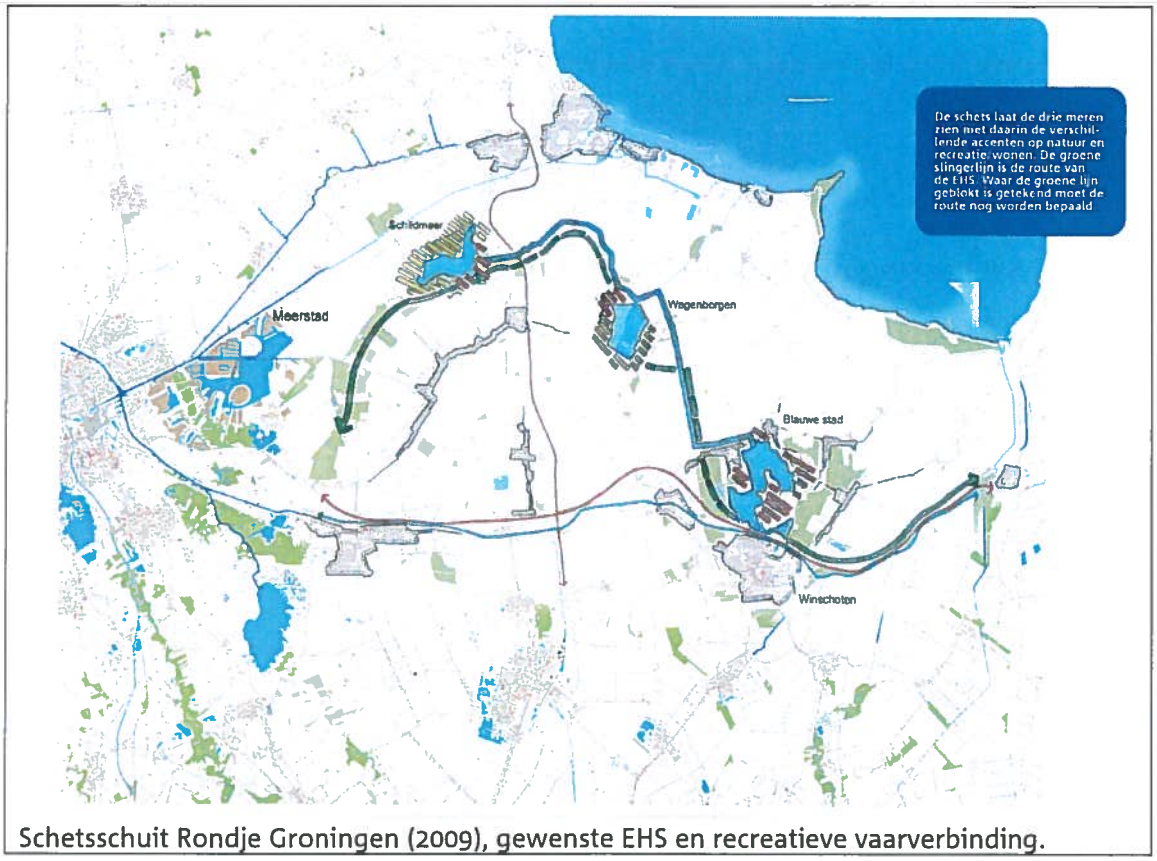
5.1: Ambitie

5.1.1: Landschappelijk streefbeeld (ca 2050)

In de toekomst kenmerkt het landschap van het Oldambt zich nog steeds door grootschalige ingrepen die zijn uitgevoerd tijdens ruilverkavelingen voor de agrarische – industriële ontwikkeling. Openheid en de weidsheid van het Oldambt zijn nog steeds zoals die in de 19e en 20e eeuw is ontstaan. Ook het grondgebruik is nog steeds voor het grootste deel gericht op voedselproductie. De ommezwaai naar duurzamer grondgebruik en lager energieverbruik heeft meer afwisseling opgeleverd tussen de schaal van gewassen. De natuurwaarden in deze agrarische gebieden zijn na een dieptepunt in het begin van de 21e eeuw weer toegenomen in de nu ruim aanwezige ecologische zones.

De terreinen met een natuurfunctie liggen verspreid in het Oldambt. De meeste zijn vrij klein en hebben zich in kwaliteit iets verder ontwikkeld als gevarieerde, vrij schrale terreinen met ruimte voor broedvogels, dagvlinders, zoogdieren en in moerassen ook watergebonden fauna.

Tegen de achtergrond van de setting van de natuurterreinen, van o.a. Staatsbosbeheer, in combinatie met projecten als Blauwe Stad, Meerstad in de regio's Duurswold en Oldambt is een aantal jaren geleden door Staatsbosbeheer het initiatief genomen voor het zogenaamde Rondje Groningen.
Het initiatief betreft het door middel van robuuste verbindingszones verbinden van de gebieden Meerstad, Roegwold, Schildmeer, Hondshalstermeer, Blauwe Stad, Winschoterzijl en Nieuweschans en omgeving creëren van meerwaarde voor Ecologie, Recreatie & Toerisme, Leefbaarheid.
Deze ambitie is omarmd door de inliggende gemeenten Oldambt, Slochteren, Delfzijl, Appingedam en Waterschap Hunze en Aa's. De Provincie Groningen ondersteunt de ambitie.
Staatsbosbeheer zal in de komende planperiode vanuit haar rol als Groen Nutsbedrijf dit initiatief waar nodig promoten en waar mogelijk ondersteunen.

Schetsschuit Rondje Groningen (2009), gewenste EHS en recreatieve vaarverbinding.

5.1.2: Uitwerking abiotisch herstel/ontwikkeling

In de meeste gevallen is het wenselijk dat er gewerkt wordt aan:

- Het verlagen van de trofiegraad van de bodem. Dit geldt voor de meeste graslandgebieden en nattere delen van moerassen, o.a. Hondshalstermeer, Tjamme, Barlagenpolder, Winschoterzijl, Termunterzijldiep, Kromme elleboog, de Hoogte, de Garst, Tussen de Venen, de Wiede.
- Vaak is dit in interactie met het verlagen van de trofiegraad van de aanwezige wateren in deze terreinen. Een betere potentie naar jonge verlandingen, drijvende waterplanten en helofyten is dan de wens naast een gevarieerde waterfauna.
- In een aantal gevallen is de grondwatersituatie niet op orde i.r.t. de doelen. Het gaat dan vaak om vochtige hei of jonge moerasgebieden (zoals Bovenlanden, Booneschans). De gemiddelde voorjaarsgrondwaterstand zit dan vaak wel dicht bij de gewenste situatie maar de gemiddeld laagste grondwaterstand (GLG) treedt te vroeg in het seizoen op en is te langdurig.
- Van meerdere kleine terreinen is niets bekend over de zuurgraad van de bodem terwijl dat wel gewenst is (o.a. hei Adriaan Tripbos, Tussen de Venen, de Wiede). Door dit te laten meten, samen met de trofiegraad kan beter ingeschat worden welke potenties voor de langere termijn haalbaar zijn.
- Het gaat in dit Beheerplan om een sterk versnipperd eigendom. De ruimtelijke relaties zijn dan ook vaak die van (vrij) kleine en landschappelijk gezien geïsoleerde terreinen. In deze versnipperde terreinen is binnen de maatschappelijke context van deze tijd ook niet veel verbetering van te verwachten.

In alle gevallen geldt 'meten is weten'. Bodemanalyse geeft veel inzicht in ontwikkeling en potenties en geeft daarmee gericht sturing aan het beheer.

5.1.3: Uitwerking biotisch herstel/ontwikkeling

Door het beheer te richten op de terreinomstandigheden zoals hiervoor omschreven is, kan de a-biotiek lokaal verbeterd worden en daardoor de potenties voor doelsoorten vergroten. In kleine en recent ingerichte terreinen is op korte termijn niet snel verbetering te verwachten.
Door het uitwerken van maatregelen om de waterhuishouding te verbeteren, de bodem te verschralen en uit te zoeken hoe i.r.t. de verbetering van het oppervlaktewater in de omgeving de waterkwaliteit verbeterd kan worden komen de marges voor de bij de beheertype gewenste soorten dichterbij.

Maatregelen gericht op vernatting, verschraling, het verhogen van de zuurgraad dienen de komende jaren aandacht te krijgen om de ambitie voor deze terreinen op de agenda te houden.

Binnen de bossen zal voor de meeste boomsoorten gewerkt moeten worden aan het sturen op de aanwezige kwaliteiten, immers het is de jonge fase voorbij en het is tijd te gaan dunnen. Bij bijvoorbeeld inlandse eik zal gestuurd moeten worden op het vrijstellen van de kwalitatief goede bomen. In de es zal de vitaliteitsontwikkeling sterk van invloed zijn op het beheer in de komende jaren. Verwacht wordt dat naast het dunnen op de vitale bomen er ook een aardig deel van de bossen met es (deels) verjongd moet gaan worden. In hoofdstuk 6 wordt hier nader op ingegaan.

Als we vooruit kijken hebben een aantal grotere gebieden deze beheerplanperiode een duidelijke mate van ontwikkeling doorgemaakt. Die wordt hieronder samengevat.

Hondshalstermeer: Een waterpartij gekoppeld aan de boezem is gegroeid van een open plas van ruim 150 ha naar een gevarieerd zoetwatermoeras (N05.01) en kenmerkt zich nu als een gevarieerd gebied, verbonden aan de boezem waar in toenemende mate verlandingsvegetaties voorkomen met flinke arealen rietlanden langs de oeverzone. Op de eilanden broeden nog steeds diverse soorten vogels van ruigte, riet en struweel. Verder is het een lokale pleisterplaats van betekenis voor watervogels. Otter en bever komen er regelmatig voor, het gebied is rijk aan vis en waterorganismen, mede door de verbetering van de boezemwaterkwaliteit.

Kromme Elleboog: Het beeld is hier ontwikkeld tot een jong cultuurlandschap met een afwisseling van bos, grasland en kleine landschapselementen op een geomorfologisch waardevolle stuwwal formatie met een lemige bodem.
Een deel van de bossen ontwikkeld zich tot een eerste generatie ouder loofbos met een fraaie ondergroei van struweel en kruiden en is zeer vogelrijk. De graslanden zijn vrij schraal en groeiplaats van soorten uit de kamgrasweiden en zilverschoongraslanden alsook uit het glanshaverhooiland. Het geheel heeft een grote mate van afwisseling en wordt zeer gewaardeerd in de streek.

De Tjamme: Het streefbeeld Moeras (N05.01) is hier goed tot uiting gekomen. In de lage delen komt nog steeds open water voor omzoomd met natte ruigtes en riet. Lokaal zijn

waterplanten flink tot ontwikkeling gekomen. De oude watergang van de Tjamme is al jaren begroeid met krabbescheer. Op enkele plekken gaat dit zelfs over in kraggevorming. De rijkdom aan moeraskruiden in de ondiepe wateren is toegenomen maar nog steeds vrij laag. Wel zijn er veel kenmerkende vogels, amfibieën en kleine waterorganismen aanwezig. Sinds een aantal jaren is de otter regelmatig aanwezig.
Door de langjarige jaarrond begrazing die ook tot de bossen is uitgebreid, is dit landschapsbeeld vrij stabiel. De grazige en kruidenrijke graslanden met veel soorten uit de kamgrasweiden en zilverschoongraslanden op de flanken van het gebied zijn soortenrijker geworden. Vooral dagvlindersoorten en overige insecten zijn toegenomen. Door die begrazing is lokaal de bosstructuur toegenomen, vooral na enkele dunningen. De rijkdom aan vogels is nu ook hier groot en boommarter en das hebben zich er gevestigd. De interne variatie is flink toegenomen en de overgang tussen het bosgedeelte en de grazige en moerasdelen is vloeiender geworden.

Bos op Houwingaham / Bovenlanden / Hamdijk: Na de aanpassing van de waterstanden waardoor het gebied iets natter is geworden is hier een cluster van vochtige- en natte terreinen ontstaan. Naast natte en vochtige bostypen liggen er nu volop jonge verlandingen en flinke arealen rietlanden en drijvende waterplanten. Vooral moerasvogels zijn er zeer talrijk zijn en zowel otter als bever zijn in het gebied aanwezig. De voedselrijke bodem en water condities hebben geleid tot een dominant beeld van lisdodde, riet en wilgenopslag. Sinds de begrazingsdruk in Bovenlanden en Hamdijk is verlaagd is er veel meer structuurvariatie gekomen.

Westerwoldse Aa / Winschoterzijl: Door ruimte te geven aan natuurlijke processen aan de begroeiingen langs de oevers van de Pekel Aa is hier een afwisseling ontstaan van vooral bos. Hierin is veel structuur en verjonging aanwezig naast dode bomen. Verder groeit er langs de oever veel riet, natte ruigte met moeraskruiden. Het geheel is zeer vogelrijk met vooral moerasvogels en vogels van oud rietland en ruigtes. Boommarter, steenmarter, das, otter, bever, waterspitsmuis en meervleermuis worden er regelmatig aangetroffen. De verbindende functie van de Westerwoldse Aa en Oldambtmeer is versterkt en vormt een belangrijke schakel in de het NNN. Op de moeraskruiden als wederik, kattestaart, wolfspoot e.d. foerageren regelmatig algemene vlindersoorten als klein geaderd witje, koevinkje, hooibeestje en zwartsprietdikkopje.

Barlagenpolder: De Barlagenpolder is nog bewaard gebleven als restant van een herkenbaar en nog steeds leesbaar cultuurhistorisch landschap van voor de ruilverkaveling van het midden van de 20e eeuw en daarmee gepaard gaande schaalvergroting. Na het baggeren van de grote plas is hier flink wat vegetatie gaan groeien en zijn ook weer stevige rietkragen ontstaan waarin een aantal soorten moerasvogels broedt. De graslanden zijn verschraald tot glanshaver / kamgrasweiden en kruidenrijk.

De Wiede: Herstel van de waterhuishouding en optimaliseren van het maaibeheer hebben geleid tot verdere ontwikkeling van de vegetatiewaarden. Er heeft zich een kleine, maar stabiele populatie weidevogels in het gebied gevestigd.

Adriaan Tripbos en Tussen de Venen: In een intensief gebruikt natuurgebied is ruimte voor de ontwikkeling van heide- en vennenvegetaties met kenmerkende en regionaal zeldzame soorten. Het gevarieerde bos herbergt een breed scala aan broedvogels.

5.1.4: Ontwikkelingsperspectief natuurwaarden

Bossen in het Oldambt hebben ondanks de geringe leeftijd al een aantal karakteristieke broedvogels van oud bos (appelvink, wielewaal, boomklever en havik). De aanplant van vooral loofhoutsoorten en struiken hebben hierop een gunstige invloed gehad. Door het voortzetten van het bosbeheer blijft dit in stand en kan verder ontwikkelen. De relatief grote randlengte van de kleine bosjes hebben een positieve uitwerking op bosrand- en struweelvogels. Deze versnipperdheid is niet gunstig voor overige typische oud bossoorten en bosflora. Door bossen te verbinden waar mogelijk kan op termijn, zeker op leemrijke bodem, soortenrijk bostype ontstaan.

Voor de terreinen in het Oldambt is een hoge verwachting voor natuurwaarden in de zin van soorten of systemen niet overal reëel. De wat grotere objecten (>50 ha) zijn kansrijk op een dusdanige interne variatie en verbeterde a-biotiek dat hier op langere termijn daadwerkelijk soorten die regionaal zeldzaam zijn kunnen worden behouden of zich kunnen vestigen. Dit geldt met name voor moeras (Tjamme, Winschoterzijl, Termunterzijldiep, Hondshalstermeer, Bovenlanden, Hamdijk, Booneschans). Lokale populaties van waterorganismen, broedvogels van rietland, natte ruigtes, natte graslanden, zoogdieren van moeras en water, libellen, lokaal enkele soorten dagvlinders, algemene vissoorten en amfibieën en sprinkhanen zijn hier op termijn kansrijk te ontwikkelen. Voor aan water gebonden soorten als bever, otter en waterspitsmuis ligt tussen Winschoten en Bad Nieuweschans een sterk netwerk van verbonden natuurgebieden dat aansluit op netwerken in de omgeving, in het bijzonder de Westerwoldse Aa.

Vochtige tot natte schrale en matig voedselrijke graslanden (zoals Tjamme, Barlagenpolder, de Wiede, Kromme elleboog, de Garst, de Hoogte) vragen veel tijd omdat het historische gebruik als bemeste landbouwgrond nog tientallen jaren verschraling van de bodem vraagt. Lokale populaties van (algemene) dagvlinders, planten van overstromingsgrasland, glanshaververbond en kamgrasweiden en lokaal droge schrale graslanden zijn hier op termijn mogelijk.
Heide, vennen en schraalgraslanden, zoals Tussen de Venen, Emergo en Adriaan Tripbos verdienen aandacht zodat, ook in deze kleinere terreinen, insecten en zeldzame karakteristieke planten van open, schrale vegetaties zich kunnen ontwikkelen.

5.1.5: Ontwikkelingsperspectief cultuurhistorie

De cultuurhistorie is volgend aan de grote natuurlijke en ecologische en ontwikkelingen in het landschap. Op kleine landschappelijke onderdelen is de cultuurhistorie echter van een belang dat deze voor de toekomstige ontwikkelingen meegewogen dienen te worden. Dat geldt in het bijzonder voor de in hoofdstuk 4.1.6 genoemde waarden.

Perspectief voor verdere ontwikkeling en herstel van cultuurhistorische waarden is er voor de volgende terreinen:

Via een initiatief van het IVN is er veel aandacht voor herstel van de **kolken**. Landschappelijke herkenbaarheid en zichtbaarheid zijn een belangrijk uitgangspunten. Het IVN wil vanuit diverse subsidiestromen meerdere kolken de komende jaren aanpakken. Kolk Ol Kerke is onderdeel van een aanvraag voor een provinciale subsidie. Onderdeel van deze aanvraag is het leeghalen van de kolk door te baggeren. Mocht deze POP3 subsidie worden toegekend, is het van belang in overleg met de Rijksdienst voor het

Cultureel Erfgoed en de provincie Groningen, deze werkzaamheden zorgvuldig uit te voeren. Ook de Ulsderkolk en de kolken langs het kolkenpad zijn opgenomen in de aanvragen. Staatsbosbeheer steunt dit initiatief en staat voor behoud van het eigen karakter van de kolken, waarbij elke kolk eigen waarden en kwaliteiten heeft.

Naar aanleiding van het project 'Eindeloze Horizon', waar Staatsbosbeheer in participeert, is het **Bos op Houwingaham** naar voren gekomen als mogelijke locatie om het traditionele open landschap van het Oldambt deels te herstellen. Het lijkt paradoxaal dat een bos het open landschap kan benadrukken, maar in het ontwerp zijn lange zichtlijnen gemaakt, die de verte en het vergezicht van het Oldambt juist accentueren. Sinds de aanleg is het bos volwassen geworden en daardoor dreigen er enkele kenmerkende doorzichten van het ontwerp dicht te groeien. In het bos kan de ruimtelijke werking worden versterkt door deze doorzichten open te houden en te verbreden. Het bos krijgt daarmee ook een uitnodigender karakter. Er is een beheerplan opgesteld om het ontwerp van Bos op Houwingaham in het toekomstig beheer te behouden.

Om het karakter van het ontwerp met de open ruimtes terug te krijgen, zou het bosbeheer van **Beerta Noordbos** zich kunnen richten op het geleidelijk terug brengen van de kenmerkende open ruimtes en de lange zichtlijnen, waardoor de oude structuren van het ontwerp weer terug komen en het weer het dorpsbos van Beerta wordt zoals bedoeld door Lodewijk Wiegersma.

De carré van het voormalig **klooster in De Hoogte** vragen een strak beheer, waarin de waterpartijen en de lanen beheerd worden op hun landschappelijke kwaliteit.

5.1.6: Ontwikkelingsperspectief Beleven (recreatie)

Op basis van de SWOT in 4.2 en de gewenste prioriteit voor meer beleven zijn de volgende ontwikkelperspectieven voor recreatie in Oldambt te schetsen.

Basis op orde of plus
In de beheerseenheid zijn veel kleinere gebieden in nabijheid van woonkernen. De doelstelling in deze gebieden is de 'basis op orde'. We bieden een sober maar verzorgd basisniveau aan voorzieningen voor wandelen en fietsen waardoor de gebieden voldoende beschikbaar zijn voor lokale gebruikers. Andere gebieden willen we als Staatsbosbeheer een 'plus' geven en meer inzetten als uithangbord. Hier willen we met (lokale) samenwerkingen naast de basisvoorzieningen meer beleving bieden, een bovenlokale doelgroep aantrekken en met groen bijdragen aan de lokale economie. Hiervoor ontvangen we echter geen extra SNL-toeslag voor, waardoor er altijd financiering en middelen van anderen bij nodig zijn.

Basis op orde	Plus
kleine gebieden bij kernen	De Hoogte/De Garst Adriaan Tripbos Heemtuin & Tussen de Venen Tusschenwegen cq Bruggeschans Nieuweschanskerbos

'Basis op orde' betekend dat alle recreatieve voorzieningen er netjes, naar behoren bijstaan: heel, schoon, (uit)gemaaid (verzorgd). Waar naar inschatting nodig staat een bankje, picknickbank of is een fietsenrek geplaatst.

Terreinen met 'plus' bieden extra ruimte op het vlak van beleving als sport, cultuur, educatie of evenementen.

Ontwikkelruimte
In ene gebied kan wat meer aan voorzieningen of activiteiten. Andere gebieden wordt juist wat minder toegestaan, vanwege bijvoorbeeld de aanwezige natuurwaarden. Het is de kunst daarbij de goede balans tussen recreatie en natuur te houden.

In terreinen, zoals dorpsbossen is al een relatief hoog recreatief gebruik (vaak ook loslopende honden toegestaan). Hier is ruimte voor dorpsinitiatieven.
Andere terreinen met een ruimere ontwikkelruimte bieden gezien de herkomst (bv aangelegd als uitloopgebied bij herinrichting Groningse Veenkoloniën), ligging en/of grondslag ontwikkelruimte voor recreatie in de brede zin. Bij initiatieven is maatwerk van toepassing. Aan de hand van een kaart per terrein kan in overleg bepaald worden waar natuurwaarden beschermd dienen te worden, in ruimte en tijd.

Beperkt ontwikkelruimte (nee, tenzij...)	Ruimer ontwikkelruimte (ja, mits...)
Kromme Elleboog, De Tjamme, Beerta Noordbos (NN). Hondshalstermeer Barlagenpolder	Adriaan Tripbos De Hoogte/De Garst Heemtuin & Tussen de Venen Nieuweschanskerbos Tusschenwegen cq Bruggeschans Emergobos Dorpsbossen (zoals Nieuw Beerta, Nieuw Scheemda, Nieuwolderbos, Winschoterbos)

Staatsbosbeheer zichtbaar en aanwezig
Meer beleven door vraaggericht ontwikkelen vraagt niet altijd om een terreinbeheerder die zelf alles initieert, ontwikkelt of organiseert. Soms is een meedenkende positief kritische houding en ruimte geven aan initiatieven uit de samenleving al voldoende. De eerder genoemde ontwikkelruimte en een keuze voor basis of een plus aanbieden geeft mede richting aan de opstelling van Staatsbosbeheer.

De veelheid in gebieden in Oldambt maakt ook dat het van belang is keuzes te maken waar Staatsbosbeheer:

- het voortouw wil nemen en een pro actieve instelling aanneemt om gewenste ontwikkeling te realiseren
- actief wil participeren zodat de potentiele kansen voor meer belevingsmogelijkheden zich sneller kunnen ontplooien. Staatsbosbeheer is geen trekker en financiering voor eventuele aanvullende voorzieningen moet van andere partijen komen.
- een meer faciliterende houding aan neemt en initiatieven van derden ondersteunt. Bij potentiele wensen uit het dorp gaan we meekijken. Het initiatief hiervoor moet uit de gemeenschap komen. Staatsbosbeheer is reactief.
- Voor alle opstellingen geldt dat het van belang is contacten te leggen en te zoeken naar samenwerking. Door zichtbaarheid en aanwezigheid bij initiatieven komen zaken tot wasdom en sluiten ze eerder aan bij de natuurlijke en recreatieve doelstellingen van Staatsbosbeheer.

Ruiterpaden in het 't Oldambt is een veel besproken wens vanuit de ruiters/maneges rondom de Blauwestad. De mogelijkheden zijn ook beperkt omdat de grondslag er vaak niet voor leent paarden in de terreinen toe te laten. De paardenhoeven maken diepe gaten in de vaak natte grond waardoor het onderhoud duur is. Staatsbosbeheer is hierin

dan ook reactief. Staat open voor stukjes ruiterpaden in haar gebieden, wil participeren in de aanleg van doorgaande routes (voor een georganiseerde ruitergroep) mits er financiering en breed draagvlak is voor aanleg en onderhoud.

Faciliteren	Actief participeren	Trekker van ontwikkelingen
kleine gebieden nabij dorpskernen	Heemtuin & Tussen de Venen Adriaan Tripbos Emergobos Tusschenwegen cq Bruggeschans Kolken Nieuweschanskerbos	De Hoogte / De Garst

Navolgend staan voor verschillende gebieden de ontwikkelingsperspectieven nader beschreven

Ontwikkelingen Nieuweschanskerbos / Fontana
Fontana Resort in Bad Nieuweschans heeft aspiraties om wellness bezoekers de ruimte te bieden vrij naar buiten te gaan. In het kader van het project Een eindeloze horizon* is een plan gemaakt voor een recreatieve opwaardering van het Nieuwe Schanskerbos en die ook voordeel oplevert voor bewoners van Bad Nieuweschans en omgeving.
Staatsbosbeheer gaat actief participeren met het recreatief opwaarderen van het Nieuweschanskerbos. De beleving wordt onder de loep genomen. Hoe lopen de huidige paden, hoe kan het beter, een opwaardering van recreatieve voorzieningen en beleefwaarden van het landschap (soort en plek van beplanting).
Dit betreft samenwerking tussen Landschapsbeheer Groningen (LBG), Stichting Landschap Oldambt (SLO), gemeente Oldambt, gemeente Delfzijl en Staatsbosbeheer (SBB) voor het project "Een eindeloze horizon", d.d. 27 augustus 2015.

*Het project "Een eindeloze horizon" heeft een tweeledig doel:
Het herstel en de versterking van de gebiedsidentiteit en de kernkwaliteiten van het landschap van het Oldambt en het toegankelijker en beleefbaarder maken van de kennis en de kernkwaliteiten van het landschap voor bewoners en bezoekers.

Blauwestad
De ontwikkelingen rond Blauwestad gaan minder snel dan de oorspronkelijk uitgesproken ambitie. Het huidige voorzieningen niveau is toereikend en het is vooralsnog niet interessant voor Staatsbosbeheer actiever te worden in het gebied. Als Blauwe Stad zich op termijn verder ontwikkelt is het wel van belang ons gastheerschap versterken. Na 6 jaar willen we onze ambitie herijken: Hoe ontwikkelt Blauwe stad zich en geeft dit aanleiding de ambitie en doelstellingen bij te stellen.

Heemtuin & Natuurpark Tussen de Venen Muntendam
De Heemtuin & Tussen de Venen in Muntendam biedt veel (perspectief voor) belevingsmogelijkheden. De Heemtuin met het Mammoetpad presenteert zich als Parel van Midden-Groningen. Het aangrenzende Tussen de Venen bevat veel biotopen met recreatieve- en educatieve mogelijkheden. De band tussen de Heemtuin en Staatsbosbeheer wordt niet duidelijk gelegd. Staatsbosbeheer wil actiever communiceren met en rond de Heemtuin & Tussen de Venen zodat bezoekersaantallen toenemen en het gebied meer aan Staatsbosbeheer wordt gelinkt.

Beheerwerkzaamheden worden grotendeels uitgevoerd in samenwerking met de zorginstelling WerkPro / De Zijlen. Deze samenwerking moet in een overeenkomst

worden vastgelegd en de kansen voor het actief communiceren van deze samenwerking kunnen worden opgepakt.

Adriaan Tripbos
Het Adriaan Tripbos kent verschillende gebruikersgroepen. De grootte van het gebied, ligging op zand, buiten de EHS structuur en in het uitloop van Hoogezand maakt het bos geschikt om recreatief verder te ontwikkelen. Staatsbosbeheer wil dit samen met de verschillende gebruikersgroepen oppakken. Het is ook van belang om juist met de verschillende gebruikersgroepen sturing aan de zonering in het gebied te geven. De samenwerking met de ruiters in de omgeving wordt uitgebouwd. De jaarlijkse oefencross en de hiermee samenhangende activiteiten tijdens dit evenement wordt voortgezet en de samenwerking wordt onderhouden. Mede ter zonering van de ruiters worden enkele natuurlijke, uitdagende (ruiter)hindernissen in het gebied gerealiseerd. Dit gebeurt in samenwerking met de manege en leerlingen van Terra Groningen. De afgegraven zandheuvel in de kern van het terrein wordt vorm gegeven zodat deze geschikt is voor het houden van culturele buitenactiviteiten.

Daarnaast wordt bij het beheer van het gebied samengewerkt met zorginstellingen (ook WerkPro/De Zeijlen en NOVO). Ook deze samenwerking moet geformaliseerd worden zodat ook hier kansen voor het actief communiceren van deze samenwerking met de zorg kunnen worden opgepakt.

De Hoogte en De Garst
Het beleefpad Slag bij Heiligerlee in de natuurterreinen De Hoogte en De Garst heeft potentie om zich verder te ontwikkelen. Staatsbosbeheer participeert in een stuurgroep om dit beleefpad tenminste 10 jaar (vanaf de aanleg in 2015) te onderhouden en te vermarkten. In de stuurgroep hebben de dorpsverenigingen Heiligerlee en Westerlee zitting, de gemeente Oldambt en bestuursleden van het Museum Slag bij Heiligerlee. Beide dorpsverenigingen hebben een actieve groengroep die naast onderhoudswerkzaamheden aan het beleefpad ook werkzaamheden in de natuurterreinen uitvoeren. De contacten met beide dorpsvereniging en Staatsbosbeheer zijn intensief en worden zeker gezien de onderhoudstijd van het beleefpad duurzaam onderhouden. Ook de gemeente Oldambt participeert actief in deze stuurgroep. Het net vernieuwde museum Slag bij Heiligerlee en het beleefpad hebben een op elkaar afgestemde verhaallijn die gezamenlijk extra kansen biedt voor de aantrekking van toeristen. Gezien voorgaande en het van nationaal belang zijn van de historie van de slag, de groeiende vraag naar beleefpaden en buitenrecreatie wordt de komende jaren gewerkt aan het in stand houden en vermarkten van het beleefpad. Hierbij is samenwerking met de Stichting Marketing Oldambt en de plaatselijke toeristische ondernemers.

Tusschenwegen/Bruggeschans
De Bruggeschans is een in 2010 nagebouwde vierkante schans aan de brug over de Pekel Aa met halfbastions op de hoeken. In de achttiende eeuw is de oorspronkelijke schans geleidelijk aan vervallen en vermoedelijk geslecht. In 2009 is uitgebreid archeologisch onderzoek uitgevoerd waarbij meerdere bijzondere vondsten (kanonskogels, een zilveren vingerhoed uit 1628 etc.) zijn gedaan, zijn de wallen en grachten aangelegd. Nadat de wallen waren ingezaaid en een periode met rust zijn gelaten verder afgerond met het aanbrengen van een houten ophaalbrug, een secreet en het straten van het model van een wachthuisje op het binnenterrein. Begin 2012 was de totale reconstructie afgerond en ligt het verdedigingsbolwerk weer in volle glorie aan de zuidkant van de stad Winschoten, ter hoogte van de Winschoter Hoogebrug aan de boorden van de Pekel-Aa.
Dit cultuurhistorische element stelt Staatsbosbeheer beschikbaar voor kleinschalige evenementen: markt, toneel, muziek, sportevenementen en buitentheater.

Kolken
In 2014 is IVN afdeling Bellingwedde, werkgroep Oldambt gestart met het project Kolken in het Dollardgebied. Een groot deel van deze kolken zijn in ons beheer. Een van de onderdelen van het project is het maken van een landschapsvisie ten aanzien van de kolken. Hierin wordt vastgelegd welke waarden kenmerkend zijn voor een kolk en dienen te worden behouden c.q. teruggebracht. Elementen die daarbij een grote rol spelen zijn de natuurwaarden en biodiversiteit, de cultuurhistorische waarde en de functie die de aanwezigheid van de kolk kan hebben is het 'leesbaar maken' van het landschap. Op basis hiervan wordt per kolk een plan van aanpak worden opgesteld. Deze zullen op hun beurt weer worden gebruikt als basis voor een vervolgproject waarin de werkzaamheden die nodig zijn om tot het gewenste beeld te komen, gefaseerd zullen worden uitgevoerd. Staatsbosbeheer participeert actief in dit project om onder meer de beleefbaarheid van de kolken weer te verbeteren.

Staatsbosbeheer zichtbaarheid en aanwezig in samenwerkingen
De zichtbaarheid van Staatsbosbeheer in samenwerkingen kan in het Oldambt verbeterd worden door samenwerkingen in overeenkomsten vast te leggen. Naast de zorg kan men denken aan de samenwerkingen met scholen of groengroepen vanuit dorpen of wildbeheereenheden. Behalve dat hiermee duurzame werkafspraken gemaakt worden kunnen er eveneens afspraken gemaakt worden over voorlichting en publiciteit. Tevens wordt voor de organisatie duidelijker welke samenwerkingen er in het Oldambt zijn.

5.1.7: Ontwikkelingsperspectief Benutten (houtoogst, biomassa, etc.)

In het Oldambt wordt houtproductie een factor van betekenis. Uit veel van de nog betrekkelijk jonge bossen zullen met de dunningen, toenemende hoeveelheden rondhout geoogst kunnen worden. De bossen met de beheertypen N16.0-1 en N16.02 hebben een oppervlakte van ca 700 hectare. Dit zijn overwegend jonge bossen met es en eik als belangrijkste boomsoorten. Daarnaast is in de planeenheid nog 200 hectare bos aanwezig met accent natuur. Uit een groot deel van deze bossen zal ook nog hout geoogst kunnen worden in de omvorming richting een grotendeels zelfregulerende bosvegetatie. Vanwege de beperkte potentie voor de ontwikkeling van hoge natuurwaarden, zal voor een deel van deze bossen de omzetting naar een N16-type verkend worden.

Voor 2017 wordt een oogst van 2.000 m^3 rondhout voorzien uit reguliere dunningen. Als gevolg van de essentaksterfte kan daarnaast een aanvullende hoeveelheid hout vrij komen. De essentaksterfte maakt de prognose van houtoogst de komende jaren onzeker. Bij omvormingen kunnen plaatselijk grote hoeveelheden rondhout vrijkomen. Daarentegen kan op locaties waar omvorming te kostbaar is, ook een hoeveelheid oogstbaar hout verloren gaan als de afgestorven bomen in het bos achterblijven.

De productie van chips uit het bosrandenbeheer levert in 2017 naar schatting 6500 ton op. Een grote opgave voor de komende jaren wordt om een kostendekkende werkwijze te ontwikkelen, waarmee het bosrandenbeheer kan bijdragen aan de levering van een constante hoeveelheid chips.

Inkomsten uit verpachtingen van landbouwgrond zijn beperkt van omvang. Verwacht mag worden dat hier weinig ontwikkelruimte in zit. Nu al lukt het niet overal om pachters geïnteresseerd te houden. Met verdere verschraling van graslanden nemen we aan dat dit niet beter zal worden.

Een substantiële inkomstenbron komt uit gebruiks- en huurovereenkomsten met nutsbedrijven. Zolang natuur of andere waarden niet in het geding komen, werken we mee aan het hebben van nutsvoorzieningen in onze terreinen.

Ook nieuwe energiebronnen als wind, biomassa en zonne-energie kunnen in de toekomst beter worden aangewend voor het genereren van inkomsten.

Ronald heeft berekening van oogstperspectief. Deze na bespreking hier opnemen.

5.1.8: Consequentie van keuzes

Met bovenstaande ontwikkelingsperspectieven kiezen we voor een strategie voor het beheer van onze natuurgebieden en voor het aangaan van relaties met onze omgeving. Uitgangspunten hierbij zijn:
- De Basis is op orde (sober, maar verzorg)
- We hebben de neus naar de samenleving gericht (Thuis in de streek)
- Be good and tell it: we mogelijk ons belang voor de streek duidelijk benoemen.

De uitwerking voor de komende planperiode omvat hierbij de volgende uitwerking:

- In het Oldambt bestaat de natuurontwikkelingsopgave vooral uit het verder ontwikkelen van natuurwaarden en potenties die al aanwezig zijn.
- Omvangrijke herinrichtingsopgaven en uitbreidingsambities zijn vooralsnog niet aan de orde. Zodra de ontwikkeling van het Rondje Groningen / Zilveren lint actueel wordt, zal dit perspectief wijzigen en kunnen we een actieve rol pakken in het verwezenlijken van onze ambities.
- Kansen die zich voordoen door externe ontwikkeling voor kwaliteitsimpulsen of gebiedsuitbreiding pakken we voortvarend op.
- Regionale zeldzame of kwetsbare soorten en vegetaties krijgen prioriteit in het beheer.
- Cultuurhistorische waarden worden gerespecteerd en verankerd in het beheer. Er is beperkt sprake van belangrijke cultuurhistorische (herstel)opgaven.
- We zijn zichtbaar en belangrijk als dè natuurbeheerder in het Oldambt. Voor nagenoeg alle dorpen in het Oldambt bieden wij de eerste verbinding met de natuur.
- We bieden ruimte voor aan de natuur gebonden activiteiten en evenementen en kiezen hierbij vooral voor een faciliterende rol.
- Verdere verbinding met onze omgeving willen we realiseren door het aangaan van samenwerkingsovereenkomsten met diverse partijen in de maatschappij.
- In het Oldambt leveren we een relevante bijdrage aan de houtoogstdoelstellingen van Staatsbosbeheer.
- De esentaksterfte heeft een aanzienlijke invloed op de volle breedte van het ontwikkelingsperspectief en vraagt om een duidelijke visie en continue flexibiliteit in het anticiperen op de ontwikkeling van de sterfte van bomen.

5.2: Doelen (Uitwerking van Beschermen, Beleven en Benutten)

In onderstaande paragrafen wordt vanuit paragraaf 5.1 een concretiseringsslag gemaakt wat er de komende jaren aan doelen wordt nagestreefd. Dit is de opzet van de producten die in het volgende hoofdstuk in detail worden uitgewerkt.

5.2.1: Beschermen

- Herstel- en ontwikkelopgaven oppakken voor onder andere:
  - De Wiede, waterhuishouding afstemmen op ecologische kwaliteiten en beoordeling en mogelijk bijstellen van het grasland- en akkerbeheer
  - Adriaan Tripbos, herstel - en ontwikkelingsbeheer uitwerken voor de typerende en regionaal zeldzame soorten, in het bijzonder plantensoorten.
  - Hondshalstermeer, impuls in de ecologische kwaliteit door de ontwikkeling van overgangszones tussen land en water
  - Barlagenpolder, herstel van het graslandbeheer en verankeren van duurzaam beheer gericht op ontwikkeling van glanshaverhooiland
  - Evaluatie beheer De Tjamme, in het bijzonder de begrazingsdruk in relatie tot de structuurvariatie, maar ook tot de moerasontwikkeling
  - Beheer faunarijke akkers nieuw leven in blazen. Beheer van akkers in De Garst, De Wiede en Tussen de Venen afstemmen op de ontwikkeling van ecologische en landschappelijke kwaliteit
  - Optimalisatie inrichting en beheer waterbergingsgebieden voor het benutten van ecologische potentie. Onder andere Bos op Houwingaham.
- Verkennen van de mogelijkheden om het cluster Kromme Elleboog - De Tjamme - Beerta Noordbos (allen NNN) te versterken.
- Planvorming voor versterking van de Natte As tussen Winschoten en Bad Nieuweschans
- Uitwerken van een visie op een onderbouwde keuze voor bossen met accent natuur anders dan op basis van omvang of potentie voor houtoogst.
- Uitwerken en verankeren van doelmatig beheer van cultuurhistorische waarden.
- Bijdragen aan breed gedragen doelstellingen voor een open landschap in het Oldambt. Waar mogelijk synergie zoeken met onze eigen beheerdoelstellingen.

5.2.2: Beleven

Vanuit Beleven gelden voor de komende planperiode in ieder geval de volgende doelen:

- Gebruik van de Bruggeschans voor kleinschalige evenementen onder de aandacht brengen.
- Uitbouwen van het aantal samenwerkingsovereenkomsten, zowel met dorpsverenigingen als met zorginstellingen
- Opwaarderen Nieuweschankerbos i.r.t. ontwikkelingen in het dorp
- Versterken van de band tussen de Heemtuin en Tussen de Venen, zichtbaarheid SBB vergroten
- Versterken van de recreatieve mogelijkheden in het Adriaan Tripbos, te beginnen met gebruik door ruiters
- Verder vermarkten van de beleefroutes in De Hoogte en De Garst
- Actief participeren in het kolkenprojecten en van daaruit vergroten van de beleefbaarheid van de kolken

5.2.3: Benutten

- Duurzame verankering van het graslandbeheer en afzetmogelijkheden i.r.t. verschraling van terreinen.
- Doorontwikkelen en efficiencyvergroting in chipsproductie door bosrandenbeheer.
- De problemen die essentaksterfte oplevert doelgericht oppakken. Waar mogelijk de aanpak laten meeliften op parallelle ontwikkelingen.

6: Producten/diensten

6.1: Producten en diensten

6.2: Beheertypen natuur

N04.02 Zoete plas (191,15 ha)

De zoete plassen liggen in het Hondhalstermeer (148ha), Barlagenpolder (9ha), Eexterplas (2ha), Termunterzijldiep (1ha), Tusschenwegen (15ha) en Emergo (7ha).
Eexterplas en Emergo zijn verpacht aan de hengelsportfederatie.
Termunterzijldiep: hier is twee (tot vier?) jaar geleden een droogvalproef gehouden.

Waarden:
Hondshalstermeer is onderdeel van de regionale boezem en NNN Groningen en heeft als waarde de vele watervogels (eenden, ganzen, zwanen).
Eexterplas is een plas met een bijzondere waterkwaliteit. Het water is erg schoon (basisch pH 9,5) en bevat leuke sieralgen.
Emergo herbergt veel eenden waaronder zaagbekken (rusten en foerageren). In het water is vrijwel geen vegetatie aanwezig. Het water is vrij helder en matig gebufferd (pH 9.6) en meso-eutrofe water

Knelpunten:
Hondshalstermeer: we kunnen niet zelf het water beheren (Waterkwaliteit, peilbeheer)
Barlagepolder het waterpeil is onbekend, de waterkwaliteit zouden we willen verbeteren, het water is troebel en de watervegetatie ontbreekt.
Tusschenwegen: ontbreken van een hoogwater "incident" met overstroming.

Tabel: Financier(s)

Naam	Oppervlakte (ha)
Provincie/SNL	150,40
Totaal	**150,40**

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsnorm:	M- Matig
Huidige kwaliteit:	Slecht (2016-11-08, Art. 10 lid 2 sub e)
Toelichting:	**Analyse** Hondshalstermeer (148 ha): Voedselrijke ondiepe plas, zonder watervegetatie. Tussen de vooroever en de dijk, wel veel vegetatie van voedselrijke wateren. Hier zitten veel broedvogels op enkele kleine eilandjes en in de oevers en vissen kunnen er paaien. Door gebrek aan waterplanten wordt de aanwezigheid van doelsoorten beperkt. Eexterplas (2 ha): is de beste zoete plas in deze planeenheid en scoort goed, Het water is schoon en er is een goed ontwikkelde vegetatie (aarvederkruid). Emergo (7 ha): bodem is arm, door invallend blad is de plas waarschijnlijk verrijkt, weinig waterplanten. Oever met mooie overhangende struiken, hoewel

de hele oever beschoeid is.
Barlagenpolder (9 ha): vergelijkbaar met Hondshalstermeer, troebel water door opwoelen van de bodem, te weinig vegetatie.
Termunterzijldiep (1 ha): was altijd troebel. Is droog gezet in een droogval proef, toen een jaar helder met mooie water vegetatie, de situatie nu is onbekend.
Tusschenwegen (15 ha): Jonge plas met een natuurvriendelijke oever, bodem is voedselrijk en veel watervogels. Waarschijnlijk ontstaat hierdoor regelmatig flap.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Slecht	Slecht	Matig

Het Hondshalstermeer heeft de grootste oppervlakte, de kwaliteit is niet goed en omdat het onderdeel is van de boezem is op basis van de ontwikkeling van de algemene waterkwaliteit in de boezem pas over langere termijn verbetering te verwachten in de trofiegraad en doorzicht. Zuurgraad lijkt tussen de marges van de eisen te zitten, is dus wel goed. Vegetatie van (ondergedoken – en drijvende) waterplanten en libellen scoren respectievelijk matig en slecht. Er is wel een forse visstand maar met enkele doelsoorten (snoek, paling).

Beheer en beleid
Hondshalstermeer de huidige boezem functie is nadelig voor de ontwikkeling. Op dit moment worden er KRW maatregelen genomen (plaatsen van beschoeiing om luwtes te creëren) waardoor de kwaliteit mogelijk wel gaat verbeteren.
Emergo: door het verwijderen van beschoeiing en het maken van een natuurvriendelijke oever valt winst te behalen. Niet gepland, lijkt ons goede actie.

Kwaliteitsfactoren

N05.01 Moeras (377,96 ha)

Het betreft de gebieden: Tjamme, Hamdijk/Bovenlanden, Winschoterzijl, Wagenborgerbos, de eilanden in het Hondshalstermeer,, Nieuweschanskerbos, Termunterzijldiep, Baggerdepot Klein Ulsda, Bos op Houwingaham, Oeverlanden Westerwoldsche Aa/De Dijk, Barlagenpolder, Tussen de Venen.

Tussen de Venen is benoemd als N05.01 Moeras maar zou N06.04 Vochtige heide met plassen moeten zijn.
Nonnegaat is N12.02 kruiden en Faunarijk grasland en N12.06 Ruigteveld, zou N05.01 moeras moeten zijn.
De huidige allocatie is beoordeeld.

<u>Waarden en Knelpunten</u>
Algemeen: veel oud riet met rietvogels als broedvogels en lokaal struweel en bomen.
Tjamme is grootschaliger en bevat weinig bos en struweel in de lagere delen maar bevat

ook drogere stukken.
De structuur kan beter, Is de graasdruk te hoog?

Tabel: Financier(s)

Naam	Oppervlakte (ha)
Provincie/SNL	190,19
Totaal	**190,19**

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsnorm:	G- Goed
Huidige kwaliteit:	Goed (2016-11-08, Art. 10 lid 2 sub e)
Toelichting:	**Analyse** Score is 26. Dat betekent goed. Sommige gebieden zijn goed (Nonnegaat, Winschoterzijl en deels de Tjamme) Andere gebieden zijn nog jong, missen structuur en daardoor de bijbehorende planten en broedvogels. Andere gebieden (Tjamme,) zijn te eentonig (< 5% struweel, weinig moeras – en waterplanten en < 5% krabbescheervegetaties) en daardoor nog niet optimaal. **Ambitie** **Nu** | **6 jaar** | **12 jaar** Goed | Goed | Goed Hoewel de totale score goed is, kan het in sommige deelgebieden en onderdelen beter. In de Tjamme zijn de afgelopen decennia diverse aanpassingen gedaan in het begrazingsregime. Via zomer – en winter arealen is dit gegroeid naar alle terreindelen jaarrond. Na een periode van verruiging met vooral pitrus in de natte delen is er nu sprake van een meer soortenrijke, deels grazige ruigte en vrij veel riet en lokaal wat struweel. De hoger gelegen graslanden op de flanken zijn matig soortenrijk en na de winterperiode vrij kort begraasd. Op de geplagde percelen die ook meebegraasd worden komen soorten voor van een schralere lemige bodem. **Beheer en beleid** Klein Ulsda heeft een plan voor inrichting liggen. De uitvoering moet nog plaatsvinden. Bovenlanden Hamdijk zou meer structuur moeten krijgen door de begrazing anders te sturen, bijvoorbeeld door stukken uit te rasteren of door meer variatie in graasdruk. Bos op Houwingaham (zuidelijk deel) moet een hogere waterstand hebben. In de Tjamme en Winschoterzijl, Hamdijk en Bovenlanden moet een verkenning plaatsvinden naar waterstanden, fluctuaties en inlaat van water. De Bovenlanden en de Hamdijk moet worden verkend of er een groter aandeel open water mogelijk is. Tussen de Venen is benoemd als N05.01 Moeras maar zou N06.04 Vochtige heide met plassen moeten zijn. Nonnegaat is N12.02 kruiden en Faunarijk grasland en N12.06 Ruigteveld, zou N05.01 moeras moeten zijn.

Kwaliteitsfactoren

Factor: Structuur

Huidige kwaliteit:	Goed (09-11-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Het betreft verschillende deelgebieden waar vooral de bosjes en waterriet in wisselende oppervlakte aanwezig is. Minder goed zijn de jonge moerassen van de Hamdijk en Bovenlanden omdat er nog weinig structuur aanwezig is.
Klein Ulsda en een deel van het Bos op Houwingaham bestaat vooral uit wilgenbos, hierdoor wordt de totaalscore voor struweel positief beïnvloed.
Winschoterzijl heeft een mooi gemiddelde van alle structuurelementen.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Goed	Goed	Goed

Kwaliteit is nu goed, in de nieuwe gebieden moet meer structuur komen net als in de verboste delen. Krabbescheervelden ontbreken.

Beheer en beleid
Klein Ulsda heeft een plan voor inrichting liggen. De uitvoering moet nog plaatsvinden.
Bovenlanden Hamdijk zou meer structuur moeten krijgen door de begrazing anders te sturen, bijvoorbeeld door stukken uit te rasteren of door meer variatie in graasdruk.

Factor: Flora en fauna

Huidige kwaliteit:	Goed (08-11-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Goede voorkomen van broedvogels met name in de oudere rietruigten Vooral in de deelgebieden Tjamme, Winschotterzijl, Barlagenpolder en Nonnegaat zijn deze soorten in vrij hoge dichtheden en verspreiding aanwezig. De planten scoren minder goed, waarschijnlijk door de waterkwaliteit, rijke bodem en verruiging. Enkele soorten van matig rijke gronden en gebufferde grondwatertoestand zoals dotterbloem en rietorchis zijn aanwezig in Tjamme en Hondshalstermeer..... (leon))
Het areaal water en dus oevers is voldoende maar hiervan zijn slecht enkele soorten libellen bekend. Ook dit is waarschijnlijk een gevolg van de waterkwaliteit.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Goed	Goed	Goed

Beheer en beleid
Verder ontwikkelen van structuurrijke vegetaties zal de broedvogels ondersteunen.

Factor: Milieu- en watercondities

Huidige kwaliteit:	Matig (08-11-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Op veel plekken is het water vrij eutroof en niet erg helder en arm aan planten De zuurgraad zit over het algemeen wel tussen de gevraagde ranges. De GVG ook maar de fluctuaties in de

waterstand zijn meestal vrij beperkt.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Goed

Waarschijnlijk is in meer dan 50% van het oppervlakte moeras de GVG lager dan 50 cm+mv en hoger dan 25 cm-mv. Er zijn geen peilbuisgegevens. Mogelijk is er ook sprake van schijnwaterspiegels vanwege oppervlakkige kleilagen.
Bert Fluctuaties:

Beheer en beleid
Verkenning uitvoeren naar waterstanden, fluctuaties en inlaat van water in Tjamme en Winschoterzijl, Hamdijk en Bovenlanden.
Bos op Houwingaham moet een hogere waterstand hebben.

Factor: Ruimtelijke condities

Huidige kwaliteit:	Goed (08-11-2016 Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Er is een aantal grote gebieden dat goed scoort zoals de Tjamme, Winschoterzijl, Westerwoldse Aa en Bos op Houwingaham een aantal kleinere gebieden zijn vaak verbonden of in nabijheid van andere moeras gebieden.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Goed	Goed	Goed

Beheer en beleid

N06.04 Vochtige heide (6 ha)

Dit beheertype is gelegen in het Adriaan Tripbos.

Waarden en Knelpunten:
Planten zoals moeraswolfsklauw, grote wolfsklauw, gevlekte orchis, ronde en kleine zonnedauw.
Mogelijk dat de ganzen met hun uitwerpselen te veel bemesten.

Tussen de Venen heeft een ander doeltype maar zou ook N06.04 Vochtige heide kunnen zijn. Dit is niet mee genomen in de score van de beheertype.

Tabel: Financier(s)

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsnorm:	M- Matig
Huidige kwaliteit:	Slecht (2016-11-11, Art. 10 lid 2 sub e
Toelichting:	**Analyse** Score is tussen de 5 daarmee is de totaal score **Ambitie** **Nu** | **6 jaar** | **12 jaar** Slecht | Matig | Matig Het gebied is vrij klein, jong en nog in ontwikkeling. De structuur en flora/fauna kan nog verbeteren. De ruimtelijke component zal niet verbeteren (geïsoleerd gebied, geen uitwisselingmogelijkheden voor weinig mobiele soorten). De beïnvloeding door de waterschapssloot en het naast gelegen bos is groot waardoor verdroging optreedt. **Beheer en beleid** Het veranderen van de begrazing naar een periodieke drukbegrazing (kortstondig met relatief hoge dichtheid) zou de structuur kunnen verbeteren door het creëren van open plekken met de bijbehorende pionier vegetatie. Daarbij moeten er echter ook delen uitgerasterd worden om struweel, bosjes en solitaire bomen te ontwikkelen. Door de sloten bij het beheertype te betrekken (nu N06.05 Zwakgebufferd ven) word de hoeveelheid water vergroot. De grote hoeveelheid haarmos kan bestreden worden door te plaggen of scrapen en eenmalig te bekalken met 1,5-2 ton/ha Het zou een verbetering zijn als het mogelijk is om de waterstand in de plas te verhogen, en het waterpeil alleen uit te laten zakken door verdamping. Tussen de Venen heeft een ander doeltype maar zou ook N06.04 Vochtige heide kunnen zijn.

Kwaliteitsfactoren

Factor: Structuur

Huidige kwaliteit:	Slecht (11-11-2016, Art. 10 lid 2 sub e
Analyse Omdat het open water niet tot dit beheertype hoort word het structuurelement water niet gehaald, door de sloten bij het beheertype te betrekken word de hoeveelheid water vergroot. Het merendeel bestaat uit korte vegetatie gedomineerd door haarmossen, dopheide en jonge struikheide. Plaatselijk is er iets meer struweel. Het areaal haarmos is een teken van ammonificatie van stikstofverbindingen in de bodem. Opgetreden na net plaggen en door een tal lage buffercapaciteit van de bodem. Te lage zuurgraad dus. **Ambitie** **Nu** | **6 jaar** | **12 jaar** Slecht | Slecht | Matig De nu grote hoeveelheid struweel zal bij het huidige beheer doorgroeien naar solitaire bomen en bosjes.	

Beheer en beleid
Periodieke drukbegrazing is nodig om de structuur te verbeteren door het creëren van open plekken met de bijbehorende pionier vegetatie. Maar er moeten ook struweel, bosjes en solitaire bomen ontwikkeld worden door delen uit te rasteren.
Door de sloten bij het beheertype te betrekken word de hoeveelheid water vergroot.
De grote hoeveelheid haarmos kan bestreden worden door plaggen en bekalken (1,5-2 ton/ha).

Factor: Flora en fauna

Huidige kwaliteit:	Matig (11-11-2016, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Het is een jong klein stukje omgeven door bos hierdoor is de diversiteit niet optimaal. Het aantal plantensoorten is hoopgevend voor de toekomst

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Matig	Matig	Goed

Het jonge gebied zal meer structuur krijgen waardoor de soortenrijkdom toeneemt.

Beheer en beleid

Factor: Milieu- en watercondities

Huidige kwaliteit:	Slecht (11-11-2016, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Klein geïsoleerd liggend gebied, liggend in landbouwareaal met een laag peil. Dit maakt een hogere kwalificatie dan matig onwaarschijnlijk.

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Slecht	Matig	Matig

<Leg in bovenstaande tabel vast wat de kwaliteitsscore nu is, welke score over 6 en 12 jaar geambieerd wordt en licht de ambitie toe.>
Waarom willen/moeten we van (bijv.) Matig naar Goed?>

Beheer en beleid
Overwegen om de haarmos gedeelten te schrapen en deze éénmalig te bekalken (ongeveer 2 ton / ha).
Het peil in de plas in de winter verhogen en alleen uit laten zaken door verdamping. De afgelopen jaren is het peil om onbekende reden steeds iets verder gedaald. Mogelijk vind er wegzijging plaats naar de waterschapssloot.

Factor: Ruimtelijke condities

Huidige kwaliteit:	Slecht (11-11-2016, Art. 10 lid 2 sub e
Analyse	

Het beheertype is 6 ha groot, daarmee is het een klein gebied, en het ligt geïsoleerd ten opzichte van andere natte heide.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Slecht	Slecht	Matig

Geïsoleerd en klein gebied. Geen verbetering mogelijk

Beheer en beleid

N06.05 Zwakgebufferd ven (5,17 ha)

Dit doeltype is gelegen in het Adriaan Tripbos (5 ha) en Beerta noordbos (0,2 ha).

Waarden/Knelpunten:
Het is helder water van goede kwaliteit

Beerta noordbos is geen N06.95 Zwak gebufferd ven maar een N04.02 Zoete plas. Daarom is het Beerta noordbos niet meegenomen in de beoordeling.

Tabel: Financier(s)

Naam	Oppervlakte (ha)
Provincie/SNL	0,17
Totaal	**0,17**

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsnorm:	M- Matig
Huidige kwaliteit:	Slecht (2016-11-11, Art. 10 lid 2 sub e
Toelichting:	**Analyse** Score is 12 punten, dit nog net slecht. **Ambitie** **Nu** / **6 jaar** / **12 jaar**: Slecht / Slecht / Matig Door het aanpassen van de begrazing en het verminderen van de bemesting door de ganzen en slib verwijderen is enige verbetering mogelijk. Of dan de kwalificatie goed gegeven kan worden is twijfelachtig, een verslechtering word daarmee wel voorkomen.

	Beheer en beleid De voedselrijkdom van de plas wordt gemeten in 2018. Begrazing zou aangepast moeten worden zodat er niet meer tot aan de rand van de plas begraasd word. Daarnaast ingrijpen in het aantal zomerganzen. Afhankelijk van de waterkwaliteit worden maatregelen verkend om de kwaliteit te verbeteren. Opschonen van sloten, misschien slip verwijderen in de plas. Een hogere waterstand in de winter. Beerta noordbos is geen N06.95 Zwak gebufferd ven maar een N04.02 Zoete plas.

Kwaliteitsfactoren

Factor: Structuur

Huidige kwaliteit:	Matig (11-11-2016, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Vegetatie snavelzegge en/of veenpluis is te klein en weinig ontwikkeld. De oppervlakte kale bodem is te groot.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Goed

De ondergedoken en drijvende vegetatie gaat toenemen en vegetaties van snavelzegge en veenpluis moeten nog verder ontwikkelen

Beheer en beleid
Opschonen van sloten, misschien slib verwijderen in de plas, zomerganzen verwijderen, begrazing aanpassen zodat er niet meer tot in de oever begraasd word. En hogere waterstanden in de winter

Factor: Flora en fauna

Huidige kwaliteit:	Matig (11-11-2016, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
De waterplanten zijn slecht ontwikkeld. Het betreft een nieuw gegraven plas waardoor de bijzondere soorten nog ontbreken.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Matig

Het gaat om veel bijzondere soorten die gescoord moeten worden ondertussen gaat de vermesting door. De slibophoping gaat door en dit is ten nadele van de waterplanten. Vasthouden van de huidige kwaliteit is maximaal haalbare.

Beheer en beleid
Opschonen van sloten, misschien slip verwijderen in de plas, zomerganzen verwijderen, begrazing aanpassen zodat er niet meer tot in de oever begraasd word. En hogere waterstanden in de winter.

Factor: Milieu- en watercondities

Huidige kwaliteit:	Slecht (11-11-2016, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
GVG is goed, pH waarschijnlijk ook goed, Voedselrijkdom is geschat op matig voedselrijk-b en de stikstof depositie is veel te hoog.

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Matig	Matig	Matig

Afhankelijk van de waterkwaliteit worden er maatregelen verkend om de kwaliteit te verbeteren. Als de maatregelen zijn uitgevoerd is enige verbetering te verwachten.

Beheer en beleid
De voedselrijkdom van de plas wordt gemeten in 2018.
Begrazing zou aangepast moeten worden zodat er niet meer tot aan de rand van de plas begraasd word. Daarnaast ingrijpen in het aantal zomerganzen.
Afhankelijk van de waterkwaliteit worden er maatregelen verkend om de kwaliteit te verbeteren.

Factor: Ruimtelijke condities

Huidige kwaliteit:	Matig (11-11-2016, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Het beheertype is net iets kleiner dan 5 ha en het ligt volledig geïsoleerd

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Matig	Matig	Matig

Beheertype is niet te vergroten of te verbinden met andere vennen

Beheer en beleid

N10.02 Vochtig hooiland (27,4 ha)

Dit beheertype bevindt zich in De Wiede

Waarden/Knelpunten:
Noordse zegge aanwezig

Volgens contract mag 2x gemaaid worden. Is dit te veel? Wens om de bijzondere plekken minder te maaien.

Tabel: Financier(s)

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsnorm:	S- Slecht
Huidige kwaliteit:	Slecht (2016-11-11, Art. 10 lid 2 sub e
Toelichting:	**Analyse** Totaalscore is 10 punten dit is slecht. Flora en Fauna en, Water en milieucondities scoren slecht. De ruimtelijke factoren scoort Matig. **Ambitie** **Nu** | **6 jaar** | **12 jaar** Slecht | Slecht | Slecht De doelsoorten zijn van nature niet te verwachten, daardoor word de score niet veel hoger. Een beter waterbeheer leidt tot onvoldoende verbetering dat een betere score ook niet haalbaar. **Beheer en beleid** Bijzondere delen maximaal 1x/jaar maaien. Er wordt onderzoek gedaan naar een optimalisatie van het peilregime, eventuele aanpassingen van het peilregime geven op termijn misschien een hogere score. Meten van de zuurgraad en voedselrijkdom. Een verbeterde inrichting en natuurlijker peilregime kunnen kansen creëren anders dient het beheertype te worden aangepast.

Kwaliteitsfactoren

Factor: Flora en fauna

Huidige kwaliteit:	Slecht (11-11-2016, Art. 10 lid 2 sub e
Analyse Er is maar een doelsoort aanwezig. **Ambitie** **Nu** | **6 jaar** | **12 jaar** Slecht | Slecht | Slecht Vanwege de geïsoleerde ligging, de tegengestelde waterpeilen, verdrogen en verminderen van de kwel zijn de doelsoorten verdwenen voor zover ze al aanwezig waren. De dotterbloem is verdwenen, en de gele kwikstaart broed wel in het gebied maar net op een ander beheertype en telt daarom niet mee. Kenmerkende vegetaties van dotterbloemgraslanden, en overstromingsgraslanden of kamgrasweiden zijn nauwelijks nog aanwezig. De grote zeggevegetaties hebben zich op twee plekken nog kunnen handhaven **Beheer en beleid**	

Factor: Milieu- en watercondities

Huidige kwaliteit:	Matig (11-11-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
De GVG en pH zijn onbekend. Vermoedelijk is de GVG op 50% van de oppervlakte wel goed. De pH zou iets aan de zure kant kunnen zijn. De voedselrijkdom wordt geschat in de categorie minstens "Matig voedselrijk b".
De hydrologie kent een omgekeerd peilregime. In het groeiseizoen staat het soms in de lage delen plas-dras. Buiten het groeiseizoen en in de winter, is het peil lager.
De huidige stikstofdepositie is volgens de hierboven genoemde criteria matig.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Matig

Er wordt onderzoek gedaan naar een optimalisatie van het peilregime, eventuele aanpassingen van het peilregime geven op termijn misschien een hogere score. Anders wordt Beheertype aangepast.

Beheer en beleid
Meten van de zuurgraad en voedselrijkdom.
Er wordt onderzoek gedaan naar een optimalisatie van het peilregime, eventuele aanpassingen van het peilregime geven op termijn misschien een hogere score.

Factor: Ruimtelijke condities

Huidige kwaliteit:	Matig (11-11-2016, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Oppervlakte is 27ha en het ligt geïsoleerd. Grotendeels besloten door bebouwd gebied, dus weinig verbeteropties.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Matig

Er is geen verbetering te verwachten

Beheer en beleid

N11.01 Droog schraalland (2,72 ha)

Dit doeltype bevindt zich in Emergo, Tjamme en Eexterplas.

Emergo bestaat uit ruigte, struweel en het zuidelijke stuk uit solitaire bomen. Het zijn kleine randjes rond de plas. Langs de plas ligt ook nog een stukje N99 dat bij dit beheertype hoort. In het zuidelijke gedeelte is ook nog een randje zonder doeltype (N99) dit hoort hier wel bij.

Eexterplas, bestaat uit ruigte en wordt mogelijk een keer per jaar geklepeld.

Waarden en knelpunten:
Aanwezigheid van de Bruine Vuurvlinder in Emergo.
Doeltype heeft onhaalbare eisen en zal waarschijnlijk nooit in goede kwaliteit bereikt worden.

Emergo: een deel van het beheertype wordt sterk beschaduwd door het naast gelegen bos. Mogelijk hier de buitenste rij Linden afzetten voor meer zonlicht?

Tabel: Financier(s)

Naam	Oppervlakte (ha)
Provincie/SNL	0,91
Totaal	**0,91**

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsnorm:	M- Matig
Huidige kwaliteit:	Slecht (2016-11-11, Art. 10 lid 2 sub e)
Toelichting:	**Analyse** Score is 10 punten. Dit is slecht. **Ambitie** **Nu** | **6 jaar** | **12 jaar** Slecht | Matig | Matig De meeste locaties liggen op zandprofielen die zowel een droge bodem hebben en goed te verschralen zijn. Door een beter (maai) beheer en mogelijk een stukje plaggen zou de score iets verbeterd kunnen worden. **Beheer en beleid** Komende jaren verschralen (regelmatig maaien en afvoeren gewas), open houden en bosrand open maken. pH meten en bekalken overwegen (Eexterplas, eventueel Emergo). Met een maatregel als plaggen zijn extra doelsoorten te realiseren. Emergo: een deel van het beheertype wordt sterk beschaduwd door het naast gelegen bos. Mogelijk hier de buitenste rij Linden afzetten voor meer zonlicht?

Kwaliteitsfactoren

Factor: Structuur

Huidige kwaliteit:	Slecht (11-11-2016, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Het is te verruigt door ontbreken van goed (maai)beheer, In de Tjamme is het doeltype verkeerd gekozen, Eexterplas en Emergo ligt erg aan de bosrand, het doeltype is gealloceerd op een strookje gras tussen het bos en de plas.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Slecht	Matig	Matig

Beter (maai)beheer zal de structuur iets verbeteren.

Beheer en beleid

Factor: Flora en fauna

Huidige kwaliteit:	Matig (11-11-2016, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Op dit moment zijn er met zekerheid maar drie classificerende soorten. Het is mogelijk dat Dwergviltkruid en Zilverhaver nog in lage dichtheden nog aanwezig zijn

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Matig	Matig	Matig

Het voldoen aan het criterium goed is onmogelijk omdat de meeste doelsoorten in dit deel van het land ontbreken. De oppervlakte is te klein, te veel schaduw en geïsoleerd liggend.

Beheer en beleid
Met een maatregel als plaggen zijn extra doelsoorten te realiseren.

Factor: Milieu- en watercondities

Huidige kwaliteit:	Matig (11-11-2016, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
pH is onbekend. De Tjamme heeft een voedselrijke bodem, de andere delen hebben veel humusvorming door bladval. De stikstofdepositie is matig.

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Matig	Matig	Goed

Beheer en beleid
Komende jaren verschralen (regelmatig maaien en afvoeren gewas), open houden en bosrand open maken. pH meten en bekalken overwegen (Eexterplas, eventueel Emergo).

Factor: Ruimtelijke condities

Huidige kwaliteit:	Slecht (11-11-2016, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
De totale oppervlakte is nog geen 3 hectare. Deze oppervlakte is opgesplitst in drie kleinere deelgebieden die meer dan 1 km van elkaar verwijderd zijn.

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**

Slecht	Slecht	Slecht

De kleine oppervlakte en geïsoleerde ligging word niet gewijzigd.

Beheer en beleid

N12.01 Bloemdijk (5,99 ha)

Dit beheertype is gealloceerd in Bos op Houwingaham, De Tjamme, en de Meedernertol. Het zijn soms historische dijken of dijken met een waterkerende functie.

In de meeste gevallen zou het beheertype N12.02 (kruiden en faunarijk grasland) beter zijn waarbij het beheer gelijk is aan de naastgelegen lagere delen. Voor het Bos op Houwingaham is N12.02 aangevraagd bij de provincie (okt 2016).
Het doel N12.01 Bloemendijk is vaak niet haalbaar.
Een aantal waterkerende dijken en dijken van de noodberging worden door het waterschap geklepeld.

Tabel: Financier(s)

Naam	Oppervlakte (ha)
Provincie/SNL	1,40
Totaal	**1,40**

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsnorm:	S- Slecht
Huidige kwaliteit:	Slecht (2016-11-15, Art. 10 lid 2 sub e
Toelichting:	**Analyse** Structuur voldoet aan meer 60% gras en kruidachtige vegetatie. De flora en fauna scoort matig, ruimtelijke samenhang is slecht De eindscore is 9 dat is slecht. **Ambitie** **Nu** | **6 jaar** | **12 jaar** Slecht | Slecht | Slecht **Beheer en beleid** Beheertype wijzigen. In de meeste gevallen zou het beheertype N12.02 (kruiden en faunarijk grasland) beter zijn waarbij het beheer gelijk is aan de naastgelegen lagere delen. Het doel N12.01 Bloemendijk is vaak niet haalbaar. In de meeste gevallen zou het beheertype N12.02 (kruiden en faunarijk grasland)

	beter zijn waarbij het beheer gelijk is aan de naastgelegen lagere delen. Voor het Bos op Houwingaham is N12.02 aangevraagd bij de provincie (okt 2016).

Kwaliteitsfactoren

Factor: Flora en fauna

Huidige kwaliteit:	Matig (15-11-2016, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
De flora is niet haalbaar in dit deel van het land.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Matig

Gezien de onhaalbaarheid van de flora soorten is er bijna maximaal gescoord op de dagvlinders. Het is niet te verwachten dat de score hoger word.

Beheer en beleid

Factor: Ruimtelijke condities

Huidige kwaliteit:	Slecht (15-11-2016, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
De totale oppervlakte is 6 ha. De individuele stukken variëren van een halve tot 2,5 hectare. Echter alle stukken liggen meer dan 500m uit elkaar.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Slecht	Slecht	Slecht

Beheer en beleid

N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland (236,21 ha)

De Wieden: Dit beheer type ligt op de drogere delen in de Wieden.
Tussen de Venen: ruigte tussen de bossen Zou dus 12.06 Ruigteveld moeten zijn.
Uiterburen:
Kleigat koning: mooi bloemrijk.
Noordbroek: Dorpsbos, fout gealloceerd.
Termunterzijldiep: (Komeetje draai/Lalleweer) Oude wierde.
Nonnegaat: hoort bij het moeras.
Kolken de oude goot:
Kromme Elleboog: kamgras, veldlathyrus.
Tjamme: soms bruine vuurvlinder.
Verbindingszone (Oosteinde): goed ontwikkeld (na herinrichting ander beheertype bv

N05.01 moeras).
Hamdijk: kerkhof van oude kerk.
Ulsda: Bruin blauwtje komt hier voor.
De Hoogte: Glanshaver komt hier voor.
De Garst: mooi stukje.
Winschoterbos:
Tusschenwegen (62ha):
Pekelderbos: open plek in het bos, zit in de klepelroute.
Veningasbos:
IJkdijk:

Wens: 2 keer per jaar maaien en afvoeren anders 1e snee maaien en afvoeren met nabeweiding.
1e snee nu na 15 juli, er zijn plekken die na broedvogelcontrole eerder gemaaid zouden kunnen worden.
Jaarrond begrazing is niet wenselijk, in de nattere perioden word het land dan teveel vertrapt.
Soms wordt er geklepeld, dit zou een laatste maatregel moeten zijn als maaien niet lukt.
Veel stukken worden verpacht, soms word het gras ("op stam") verkocht. Maar steeds vaker willen boeren de "rommel" niet meer hebben.
Op enkele plekken mag bemest worden volgens het contract. Dit als handreiking naar de pachter. Over het algemeen is de maximum bemesting te hoog, op enkele plekken is bemesting voorlopig zelfs onwenselijk (De Wiede).

Tabel: Financier(s)

Naam	Oppervlakte (ha)
Provincie/SNL	53,55
Totaal	**53,55**

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsnorm:	G- Goed
Huidige kwaliteit:	Matig (2016-11-15 Art. 10 lid 2 sub e
Toelichting:	**Analyse** De totaal score is 15 dat is matig. **Ambitie** **Nu** / **6 jaar** / **12 jaar** Matig / Matig / Goed In de toekomst is een betere score te verwachten door enkele aanpassingen in het beheer. **Beheer en beleid** Beter maaibeheer zodat er zich meer overhoekjes en struweel vormt. Meer sturen op vlinder vriendelijk beheer, en inbrengen van doelsoorten (enten van vegetatie / maaisel). Gewenst beheer: 2 keer per jaar maaien en afvoeren anders 1e snee maaien en afvoeren met nabewijding. De1e snee is nu na 15 juli, er zijn plekken die na broedvogelcontrole eerder gemaaid zouden kunnen worden. Soms wordt er

	geklepeld, dit zou een laatste maatregel moeten zijn als maaien niet lukt. Jaarrond begrazing is niet wenselijk, in de nattere perioden word het land dan teveel vertrapt. Tussen de Venen: ruigte tussen de bossen Zou 12.06 ruigteveld moeten zijn. Noordbroek: Dorpsbos, alloceren als bostype Nonnegaat: hoort bij het N05.01 moeras. Verbindingszone (Oosteinde): na herinrichting ander beheertype bv N05.01 moeras.

Kwaliteitsfactoren

Factor: Structuur

Huidige kwaliteit:	Matig (15-11-2016, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Tusschenwegen is met 62ha het grootste oppervlakte. In dit gebied zijn echter maar weinig sloten. De oude graslanden op de stuwwallen hebben meer sloten. Ook de solitaire bomen en kleine bosjes hebben vaak een eigen beheertype. In de Tjamme zijn stukken waar wel solitaire bomen voorkomen.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Goed

Beheer en beleid
Het is mogelijk om tijdens het maaien vaker overhoekjes te laten staan zodat het struweel wat toeneemt en ook voldoende scoort.

Factor: Flora en fauna

Huidige kwaliteit:	Matig (15-11-2016, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Er zijn vooral veel vlinders die goed scoren. Maar 4 soorten die meer dan 15% van de oppervlakte gebruiken zijn er niet. Een aantal plantensoorten is in de terreinen wel aanwezig maar komt niet in dit beheertype voor.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Goed

Met een beter beheer, meer aandacht voor ruimtelijke variatie en structuur en een goede kartering is de hoop dat er een aantal extra soorten word gevonden in het juiste beheertype zodat de score hoger word.

Beheer en beleid
Beheer beter afstemmen op ruimtelijke variatie (structuur, insectenvriendelijk maaien) en inbrengen van doelsoorten (enten van vegetatie / maaisel).

Factor: Ruimtelijke condities

Huidige kwaliteit:	

Analyse
Het grootste deelgebied is 62ha. De andere gebieden zijn vaak kleiner. Er zijn ook een aantal deelgebieden kleiner dan 1 ha. Soms zijn deze verbonden met andere deelgebieden maar er zijn ook geïsoleerde gebieden bij. Als score is matig gekozen.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Matig

De ligging en oppervlakte zal niet wezenlijk veranderen in de toekomst.

Beheer en beleid

N12.03 Glanshaverhooiland (6,31 ha)

Dit doeltype komt voor in De Hoogte (2,6 ha) en Barlagenpolder (3,7ha)
De begrenzing in de Hoogte kan uitgebreid worden met een perceel aan de westkant van dit beheertype gelegen tussen de laan en de provinciale weg (zie de vegetatiekartering: Vegetatiekartering Buro Bakker 2008)

Kwaliteit:
In de Barlagenpolder komt veldgerst voor.

Tabel: Financier(s)

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsnorm:	M- Matig
Huidige kwaliteit:	Slecht (2016-11-15, Art. 10 lid 2 sub e
Toelichting:	**Analyse** Totaal score is 5, dit is slecht. **Ambitie** Nu: Slecht; 6 jaar: Matig; 12 jaar: Matig Door een aangepast beheer is de hoop dat de factor flora en Fauna verbeterd. Doordat de omliggende delen verder te verschralen wordt de ruimtelijke factor ook iets beter. **Beheer en beleid** Het beheer optimaliseren door minimaal 1 en zo mogelijk 2 keer per jaar te gaan maaien en afvoeren zonder bemesting toe te staan. Na optimalisatie van het beheer overwegen om uit enkele goed ontwikkelde

	locaties vers gemaaide vegetatie te enten. De begrenzing in de Hoogte kan uitgebreid worden met een perceel aan de westkant van dit beheertype gelegen tussen de laan en de provinciale weg (zie de vegetatiekartering: Vegetatiekartering Buro Bakker 2008)

Kwaliteitsfactoren

Factor: Flora en fauna

Huidige kwaliteit:	Slecht (15-11-2016, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
De doelsoorten van de plantengroep zijn er nooit geweest. Door matig afgestemd beheer zijn de soorten ook nog niet gekomen.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Slecht	Matig	Matig

In noord Nederland is dit een zeldzaam Beheertype dat lokaal op zavelige en lemige bodem te ontwikkelen is.

Beheer en beleid
Na optimalisatie van het beheer is de score matig het hoogst haalbare. Overwegen om uit enkele goed ontwikkelde locaties vers gemaaide vegetatie te enten.

Factor: Ruimtelijke condities

Huidige kwaliteit:	Matig (15-11-2016, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Het beheertype is ruim 6 ha, verdeeld over twee deelgebieden die meer dan 1km van elkaar verwijderd zijn.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Goed

Er is weinig verbetering te verwachten. De omliggende percelen worden verschraald door maaien, afvoeren mogelijk worden die in de verre toekomst schraal genoeg om voldoende ruimtelijke samenhang te garanderen.

Beheer en beleid

N12.05 Kruiden- en faunarijke akker (20,99 ha)

Waar: de Wieden, de Garst, Winschoterbos en de Tjamme

Tjamme (8,8ha): landbouwkundig beheer middels een SNL proof contract. Het perceel wordt met reguliere landbouw met beperkingen bewerkt. Er zijn geen gegevens van deze akker.
De Garst (0,8ha): word in gebruik gegeven. Is slecht bewerkbaar vanwege de grondslag.
De Wieden (8,5ha 1,5ha 1,2ha): Berenklauw
Winschoterbos: Dit deel is verkeerd gealloceerd, het is een strook gras tussen het bos en de sloot.

Tabel: Financier(s)

Naam	Oppervlakte (ha)
Provincie/SNL	8,80
Totaal	**8,80**

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsnorm:	G- Goed
Huidige kwaliteit:	Goed (2016-11-15, Art. 10 lid 2 sub e
Toelichting:	**Analyse** De totaalscore is 30 dat is goed. **Ambitie** **Nu** | **6 jaar** | **12 jaar** Goed | Goed | Goed De kwalificatie goed is te danken aan de kwaliteit van het grote blok op de Wieden. Omdat hier de bedekking en voorkomen van soorten ruim voldoende is. De andere akkers zijn minder goed ontwikkeld. Kanttekening is wel dat op deze zeer goed ontwikkelde akker meerder kleinere percelen met ingezaaide kruiden randen voorkomen. **Beheer en beleid** De minder goede akkers moeten beter gealloceerd worden (Winschoterbos) en de andere moeten beter beheerd worden. De akker op de Garst wordt nu niet bewerkt. Het beheer moet hier beter en er moet een bouwplan met Rogge uitgewerkt en uitgevoerd worden. Winschoterbos: het is een strook gras tussen het bos en de sloot, zelfde beheertype als de rest van het perceel.

Kwaliteitsfactoren

Factor: Flora en fauna

Huidige kwaliteit:	Goed (15-11-2016,Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
De kwalificatie goed is te danken aan de kwaliteit van het grote blok op de Wieden. Omdat hier de bedekking en voorkomen van soorten ruim voldoende is. De andere akkers zijn minder goed ontwikkeld. Kanttekening is wel dat op deze zeer goed ontwikkelde akker meerder kleinere percelen met ingezaaide kruiden randen voorkomen.
De akker in de Tjamme is sinds kort uit landbouwkundig gebruik gehaald. Hier is de bodem nog rijk en de productie hoog. Ook zijn waarschijnlijk nog geen akkerkruiden aanwezig.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Goed	Goed	Goed

Beheer en beleid
De percelen in de Wiede zijn een goed voorbeeld geworden voor de andere percelen die onder dit beheertype vallen. Door een betere uitwerking van een passend bouwplan en het voeren van het juiste beheer kunnen de waarden toenemen.

N12.06 Ruigteveld (15,09 ha)

Meedenertol: Veendepot overgekregen. Hier is nooit gekarteerd op vogels.
Spoordijk:
Nonnegaat: Hier is het drogere deel gealloceerd tot dit beheertype en eigenlijk hoort het hele deelgebied als een type moeras (N05.01) gealloceerd te worden.

Tussen de Venen: meerdere kleine stukjes die samen met het omliggende deel (nu N12.02 Kruiden en faunarijk) gealloceerd worden.

Tabel: Financier(s)

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsnorm:	G- Goed
Huidige kwaliteit:	Goed (2016-11-15, Art. 10 lid 2 sub e
Toelichting:	**Analyse** De totaalscore is 30 dat is goed. **Ambitie** **Nu** | **6 jaar** | **12 jaar** Goed | Goed | Goed Een ruime verspreiding van de doelsoorten maakt het makkelijker hier goed te scoren **Beheer en beleid** Zorgen voor rijke structuur met ruigte en schralere stukken en veel overgangen. Nonnegaat: Eigenlijk hoort het hele deelgebied als een type moeras (N05.01) gealloceerd te worden.

Kwaliteitsfactoren

Factor: Flora en fauna

Huidige kwaliteit:	Goed (15-11-2016, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Een ruime verspreiding van de doelsoorten maakt het makkelijker hier goed te scoren.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Goed	Goed	Goed

Beheer en beleid
Zorgen voor rijke structuur met ruigte en schralere stukken en veel overgangen.

N13.02 Wintergastenweide (8,14 ha)

Dit beheertype ligt nabij de Tjamme.
Het is een soort "landschappelijk gras"
Deze grond mag aangeboden worden voor ruilen of verkoop.

Tabel: Financier(s)

Naam	Oppervlakte (ha)
Provincie/SNL	8,14
Totaal	**8,14**

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsnorm:	S- Slecht
Huidige kwaliteit:	Slecht (2016-11-15, Art. 10 lid 2 sub e)
Toelichting:	**Analyse** De totaal score 0 Dit is slecht. Het gebied is te klein voor grote aantallen. **Ambitie** **Nu** / **6 jaar** / **12 jaar**: Slecht / Slecht / Slecht Het gebied is te klein voor grotere aantallen, En ligt te geïsoleerd van andere gebieden. **Beheer en beleid** Zomers maaien van het gewas en zorgen dat er voldoende aantrekkelijk gras staat in het najaar voor ganzen en zwanen. Dit stuk koppelen aan de Tjamme. Alloceren met een ander beheertype (grasland) omdat het nooit goed zal scoren voor Wintergastenweide of aanbieden voor verkoop/ruilen

Kwaliteitsfactoren

Factor: Ruimtelijke condities

Huidige kwaliteit:	Slecht (15-11-2016, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Het gebied is iets groter als 8ha en ligt geheel gesoleerd. Wel liggen er landbouwkundige graslanden om het gebied heen, maar dit telt niet mee in de beoordeling.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Slecht	Slecht	Slecht

Het naastgelegen moeras wordt niet omgebouwd en de overige landbouwgronden staan niet op de lijst om verworven te worden, daarmee zullen de ruimtelijke condities niet veranderen.

Beheer en beleid

Factor: Flora en fauna

Huidige kwaliteit:	Slecht (15-11-2016, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Het gebied is te klein om 1%van de gehele Europese populatie gemiddeld een maand te herbergen. Kolganzen (ongeveer 500 incidenteel) brandganzen (ongeveer 50 incidenteel) grauwe ganzen (200 incidenteel) en rietganzen, kleine zwaan, wilde zwaan tot enkele tientallen.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Slecht	Slecht	Slecht

Hogere aantallen zijn niet haalbaar.

Beheer en beleid
Zomers maaien van het gewas en zorgen dat er voldoende aantrekkelijk gras staat in het najaar voor ganzen en zwanen.

N14.02 Hoog- en laagveenbos (11,51 ha)

Tabel: Financier(s)

Naam	Oppervlakte (ha)
Provincie/SNL	11,51
Totaal	**11,51**

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsnorm:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	Slecht (2016-12-16, Art. 10 lid 2 sub e)

Toelichting:	**Analyse** Betreft oud klei- en slibdepot geïsoleerd liggend tussen de A7 en de Westerwoldse Aa welke vol gelopen is met spontane verjonging van wilg. De boslaag geeft kiemjaar 1965 aan. Bosstructuur = nvt ; flora & fauna = MATIG; Milieu- en watercondities = MATIG en Ruimtelijke condities = SLECHT; Samenhangend oordeel voor alle factoren levert 11 punten en daarmee scoort dit beheertype als geheel SLECHT **Ambitie** **Nu** | **6 jaar** | **12 jaar** Slecht | Slecht | Slecht **Beheer en beleid**

Kwaliteitsfactoren

Factor: Flora en fauna

Huidige kwaliteit:	Matig (16-12-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse

Oud klei- en slibdepot wat vol gelopen is met wilg. Broedvogel kartering 2009.

Soortgroep	Soorten
Planten:	draadzegge, eenarig wollegras, galigaan, glanzend veenmos (m), hoogveenveenmos (m), kamvaren, kleine veenbes, koningsvaren, laurierwilg, lavendelhei, moeraslathyrus, moeraswolfsmelk, paardenhaarzegge, poelruit, rood veenmos (m), rijsbes, slank wollegras, slanke zegge, sterzegge, stijf veenmos (m), stijve zegge, violet veenmos (m), wateraardbei, waterdrieblad, waterviolier, wilde gagel, wrattig veenmos (m)
Broedvogels:	blauwborst, **boomkruiper**, **gekraagde roodstaart**, **grauwe vliegenvanger**, **grote bonte specht**, kleine bonte specht, **matkop**, **nachtegaal**, wielewaal

Tot de kwalificerende soorten mogen ook nog 2 extra soorten uit bijlage 1 gerekend worden, indien deze voorkomen in het beheertype.

Kwaliteitsbepaling

- Goed: indien minimaal 8 kwalificerende soorten voorkomen, waarvan ten minste 5 op >15% van de oppervlakte van het beheertype en beide soortgroepen vertegenwoordigd zijn.
- **Matig:** indien 5-7 kwalificerende soorten voorkomen of indien meer soorten voorkomen, maar niet aan de eisen van klasse goed voldaan wordt.
- Slecht: indien niet aan de criteria voor de klasse matig of goed voldaan is.

Op basis van de 6 voorkomende broedvogels scoort het matig. Gevoelsmatig wat broedvogels betreft GOED wat past bij de dikke aftakelende bomen die er staan. Door het ontbreken van plantensoorten derhalve matig.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	matig / goed ?

Als er 2 broedvogels bij komen kan het toegroeien naar GOED. Het vestigen van genoemde

planten zal op zo'n slibdepot niet snel plaatsvinden.

Beheer en beleid
Spontane ontwikkeling, behalve bij optredende gevaren ivm veiligheid.

Factor: Milieu- en watercondities

Huidige kwaliteit:	Matig (16-12-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Grondwaterstanden niet overal conform beheertype. Op de AHN is te zien dat het voormalige baggercomplex in vier compartimenten is opgedeeld. De meest westelijke twee hebben een open verbinding met de Westerwoldse Aa.
Er zijn delen die variëren tussen 60 cm + NAP tot bijna 4 meter + NAP. Ingeschat MATIG.
De stikstofdepositie valt ook met ca 1.550 mol in de klasse MATIG.

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Matig	Matig	Matig

Beheer en beleid
Nagaan of in delen de inundatie vergroot kan worden door wat dijkjes te doorgraven.

Factor: Ruimtelijke condities

Huidige kwaliteit:	

Analyse
Bosje < 25 ha en niet onderdeel van groot samenhangend veen- of moerascomplex. Derhalve score slecht.

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Matig	Matig	Goed

Beheer en beleid

Factor: Houtproductie

Huidige kwaliteit:	
Analyse	

N14.03 Haagbeuken- en essenbos (139,8 ha)

Tabel: Financier(s)

Naam	Oppervlakte (ha)
Provincie/SNL	60,73
Totaal	**60,73**

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsnorm:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	Slecht (2016-12-16, Art. 10 lid 2 sub e)
Toelichting:	**Analyse** Betreft bossen en bosjes bij: Tjamme, Beerta Noordbos, Kromme Elleboog, Klein Ulsda, Termunterzijldiep en verder wat kleine bosjes. Bosstructuur = MATIG ; flora & fauna = SLECHT; Milieu- en watercondities = MATIG en Ruimtelijke condities = MATIG; Samenhangend oordeel voor alle factoren levert 11 punten en daarmee scoort dit beheertype als geheel SLECHT **Ambitie** **Nu** / **6 jaar** / **12 jaar**: Slecht / Slecht / Slecht Beheer en beleid Door verder te werken aan de structuur kan dit type zich ontwikkelen naar Matig.

Kwaliteitsfactoren

Factor: Houtproductie

Huidige kwaliteit:	
Analyse Door variabel dunnen is hier nog wel houtoogst mogelijk; ook het maken van gevarieerde bosranden draagt daar aan bij. Een deel als dood hout achter laten; 140 ha maal eenmalig 30 m3 /ha betekent ca 4.200 m3 oogst in 12 jaar, gemiddeld 350 m3 /jaar	

Factor: Structuur

Huidige kwaliteit:	Matig (16-12-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Er is geen recente SYHI en in 2009 is destijds alleen het N16 bos geinventariseerd. Omdat er enkele bosjes "verhuisd" zijn naar N14 is er toch enige informatie voorhanden. Daarnaast is ingeschat wat de invloed van de verdere bosontwikkeling en de essentaksterfte is geweest. De structuur wordt als volgt ingeschat:

	NU schatting mbv SYHI 2009		Planning		Normen SNL / eigen normen
Structuurkenmerken	2016	score SNL	12jr	score	Normen SNL / eigen normen
Gemengd	> 40%	1	> 50%	1	> 40% ; > 60% opp.

Europees inheems	> 80%	2	> 80%	2	> 60% ; >80% opp.
Inheems loof (PNV)	> 20%		> 20%		bosvisie
Struweel en open plekken	> 10%	2	> 10%	2	> 5% ; > 10% opp.
Gelaagde boomfase	< 20%	0	> 20%	1	> 20% ; > 40% opp.
Dikke dode bomen	> 3	1	> 6	2	> 3 ; > 6 ; > 9 per ha
Dikke levende bomen	> 10%	0	> 15%	0	> 20% ; > 40% opp
TOTAAL score SNL		6		8	
		matig		goed	

Kwaliteitsbepaling

Goed: indien minimaal 8 kwalificerende structuurkenmerken aanwezig zijn.
Matig: indien minimaal 5 kwalificerende structuurkenmerken aanwezig zijn.
Slecht: indien niet aan de criteria voor de klasse goed of matig is voldaan.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Goed

Beheer en beleid

Door verdere bosontwikkeling en variabel dunnen zal de structuurvariatie toenemen.
Variabele dunning richten op sterke differentiatie in groeiruimte voor vitale bomen.
Dood hout sparen en wellicht een deel van de ingrepen via ringen.

Factor: Flora en fauna

Huidige kwaliteit:	Slecht (16-11-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse

Dit bos met inventarisatiegegevens bij: Tjamme, Beerta Noordbos (N), Kromme Elleboog, Klein Ulsda, Termunterzijldiep en verder wat kleine stukken zonder gegevens.

Soortgroep	Soorten
Planten:	aardbeiganzerik, amandelwolfsmelk, berghertshooi, blaasvaren, bleek bosvogeltje, bleeksporig bosviooltje, bleke zegge, borstelkrans, bosbingelkruid, bosboterbloem, bosdravik, boserepriis, bosgeelster, boslathyrus, bosmuur, bosroos, boszegge, bottelroos, bruinrode wespenorchis, christoffelkruid, daslook, dichte bermzegge, donderkruid, donkersporig bosviooltje, eenbes, eenbloemig parelgras, fraai hertshooi, geelgroene wespenorchis, gele anemoon, gele kornoelje, gele monnikskap, gevlekt hertshooi, gewone bermzegge, groene bermzegge, grote keverorchis, gulden boterbloem, heelkruid, klein heksenkruid, herfsttijloos, hokjespeul, kleine kaardebol, knollathyrus, knolribzaad, kraagroos, kruidvlier, kruisbes, kruisbladwalstro, lansvaren, lievevrouwebedstro, mannetjesorchis, muskuskruid, rood peperboompje, ruig hertshooi, ruig klokje, ruwe dravik, schedegeelster, slanke sleutelbloem, stengelloze sleutelbloem, stijve naaldvaren, stijve steenraket, tongvaren, torenkruid, tweestijlige meidoorn, viltroos, vingerzegge,

	vliegenorchis, vogelnestje, wegedoorn, welriekende agrimonie, wild kattekruid, winterlinde, wit bosvogeltje, witte engbloem, witte rapunzel, zwartblauwe rapunzel
Broedvogels:	**appelvink,** boomklever, boomleeuwerik, fluiter, groene specht, kleine bonte specht, middelste bonte specht, nachtegaal, **wielewaal**, zwarte specht

Kwaliteitsbepaling

- Goed: indien minimaal 9 kwalificerende soorten voorkomen, waarvan ten minste 5 op >15% van de oppervlakte van het beheertype en beide soortgroepen vertegenwoordigd zijn.
- Matig: indien 5-8 kwalificerende soorten voorkomen of indien meer soorten voorkomen, maar niet aan de eisen van klasse goed voldaan wordt.
- **Slecht:** indien niet aan de criteria voor de klasse matig of goed voldaan is.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Slecht	Slecht	Matig

Door relatief jonge bossen scoort het nog slecht. Verdere bosontwikkeling zal leiden tot verschuiving naar matig. Goed zal het voorlopig niet worden omdat de vestiging van planten langer duurt.

Factor: Milieu- en watercondities

Huidige kwaliteit:	Matig (16-12-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Meeste bossen zitten in het traject MATIG ca 1.500- 1.700 wat stikstofdepositie betreft.
Termuntenzijldiep zit net in de klasse GOED met ca 1.370 mol. Gemiddeld MATIG.
Wat pH betreft wordt ingeschat dat deze in het traject matig zit ?????

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Matig

Factor: Ruimtelijke condities

Huidige kwaliteit:	Matig (16-12-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Stukken tussen de 5-50 ha binnen 1 km van andere bosbeheertypen dus score MATIG

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Matig

N15.02 Dennen-, eiken- en beukenbos (57,58 ha)

Tabel: Financier(s)

Naam	Oppervlakte (ha)
Provincie/SNL	13,08
Totaal	**13,08**

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsnorm:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	Slecht (2016-11-16, Art. 10 lid 2 sub e)
Toelichting:	**Analyse** Betreft Meerland dat al in beheer is bij Groninger Landschap (15 jaar !!) Verder allerlei smalle en kleine voormalige landschapselementen waar productie lastig efficient te halen is maar ook natuurontwikkeling als N15 erg discutabel. In de oude subdoeltypen betrof dit veelal LE (20.2) of multifunctioneel bos ! Bosstructuur = SLECHT ; flora & fauna = SLECHT ; Milieu- en watercondities = SLECHT en Ruimtelijke condities = SLECHT; Samenhangend oordeel voor alle factoren levert 0 punten en daarmee scoort dit beheertype als geheel SLECHT **Ambitie** **Nu** | **6 jaar** | **12 jaar** slecht | slecht | slecht **Beheer en beleid** Heralloceren naar N16 en Meerland uitruilen naar GL.

Kwaliteitsfactoren

Factor: Structuur

Huidige kwaliteit:	Slecht (16-11-2016, Art. 10 lid 2 sub e)
Analyse Inschatting slecht; Ivm heralloceren niet veel aandacht aan besteed	

Factor: Flora en fauna

Huidige kwaliteit:	Slecht (16-11-2016, Art. 10 lid 2 sub e)
Analyse vermoedelijk zitten er van de broedvogels alleen appelvink en geelgors, en daarmee slecht. Geen inventarisaties beschikbaar vanwege versnipperd eigendom.	

Factor: Milieu- en watercondities

Huidige kwaliteit:	Slecht (16-12-2016, Art. 10 lid 2 sub e
Analyse Stikstofdepositie hoog door versnipperde ligging binnen landbouw. SLECHT	

Factor: Ruimtelijke condities

Huidige kwaliteit:	
Analyse versnipperde ligging derhalve SLECHT	

Factor: Houtproductie

Huidige kwaliteit:	
Analyse	

N16.01 Droog bos met productie (434,98 ha)

Tabel: Financier(s)

Naam	**Oppervlakte (ha)**
Provincie/SNL	65,48
Totaal	**65,48**

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsnorm:	M- Matig
Huidige kwaliteit:	
Toelichting:	**Analyse** Betreft bossen in : Kromme Elleboog, De Tjamme, de Hoogte, Eexterplas, De Garst, Emergo, Pekelderbos, Winschoterbos, Adriaan Tripbos, Siemenspark, Uiterburen en verder diverse kleinere bosjes in het landschap Bosstructuur = MATIG ; flora & fauna = MATIG; Milieu- en watercondities = MATIG en Ruimtelijke condities = MATIG; Samenhangend oordeel voor alle factoren levert 15 punten en daarmee scoort dit beheertype als geheel MATIG **Ambitie** **Nu** | **6 jaar** | **12 jaar** Matig | Matig | Matig Om in GOED te komen moet zowel de structuur als F&F naar goed ontwikkelen. De verwachting is dat dit nog niet in 12 jaar plaats vindt. **Beheer en beleid** zie bij structuur.

Kwaliteitsfactoren

Factor: Houtproductie

Huidige kwaliteit:	
Analyse	

435 ha maal een bijgroei van 8m3 spilhout/ha/jr betekent bij 65% oogst van de bijgroei 1.900 m3 werkhout /jaar en bij 75% oogst 2.200 m3 / jaar op.
De effecten van eindkap door essentaksterfte zijn nog lastig in te schatten.

Factor: Structuur

Huidige kwaliteit:	Matig (16-12-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse

Op basis van de SYHI 2009 is in beeld gebracht hoe de SNL structuurfactoren scoren. Vervolgens is ingeschat wat de bosntwikkeling in combinatie met de essentaksterfte en de gerealiseerde oogst voor een effect gehad heeft op de waarden uit 2009. Voor 2016 zijn die geschat.

N16.01 Oldambt	2009 SYHI + 2016 geschat			Planning		Normen SNL / eigen normen
Structuurkenmerken	2009	2016	score SNL	12jr	score	Normen SNL / eigen normen
Gemengd	46%	> 45%	1	> 50%	1	> 40% ; > 60% opp.
Europees inheems	95%	> 80%	2	> 80%	2	> 60% ; >80% opp.
Inheems loof (PNV)	94%	94%		> 20%		bosvisie > 20%
Productieve soorten	89%	89%		> 70%		bosvisie > 70%
Struweel en open plekken	> 5%	> 5%	1	> 10%	2	> 5% ; > 10% opp.
Gelaagde boomfase	< 20%	< 20%	0	> 20%	1	> 20% ; > 40% opp.
Dikke dode bomen	0%	< 3	0	> 3	1	> 3 ; > 6 ; > 9 per ha
Dikke levende bomen	1%	5%	0	< 20%	0	> 20% ; > 40% opp
Dichtheid Ruim	31%	%		40%		Grondvlak vertaald in dichtheid
Optimaal	24%	%		> 35%		
Zeer dicht	45%	%		< 25%		
TOTAAL score SNL			4		7	
			matig		goed	

Kwaliteitsbepaling

Goed: indien minimaal 7 kwalificerende structuurkenmerken aanwezig zijn.
Matig: indien minimaal 4 kwalificerende structuurkenmerken aanwezig zijn.
Slecht: indien niet aan de criteria voor de klasse goed of matig is voldaan.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar

Matig	Matig	Goed

Beheer en beleid
Binnen de essenbossen wordt de structuur en de bosontwikkeling sterk beïnvloed door de essentaksterfte. Inmiddels zijn zo hier en daar de eerste verjongingsvlakken neergelegd.
Dat zullen wel niet de laatste zijn.
De hele aanpak van essenbossen met essentaksterfte en wat te doen wordt momenteel uitgewerkt op landelijk niveau.
Als dat gereed is zal dat als bijlage bij dit beheerplan worden gevoegd. In die aanpak zit ook beleid met welke gemengde bossen teruggekomen zal worden. Een deel van de verjongingsvlakte kan worden beplant met populier of wilg.
In de overige bossen en andere boomsoorten is de noodzaak groot om te gaan dunnen en sturen op de kwalitatief goede individuen. Daarbij aandacht voor het maken van een goede set aan dunningspaden.
Altijd sturen op menging van boomsoorten en in de randen van de bossen ruimte geven aan struikvormers. Dood hout sparen.

Factor: Flora en fauna

Huidige kwaliteit:	Matig (16-11-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse

Er is geïnventariseerd in de bossen tussen 2009 en 2014: Kromme Elleboog, De Tjamme, de Hoogte, Eexterplas, De Garst, Emergo, Pekelderbos, Winschoterbos, Adriaan Tripbos, Siemenspark, Uiterburen.

Soortgroep	Soorten
Broedvogels:	**appelvink**, **boomklever**, boomleeuwerik, fluiter, **geelgors**, groene specht, keep, kleine bonte specht, middelste bonte specht, raaf, sijs, vuurgoudhaan, wespendief, **wielewaal**, zwarte specht

Tot de kwalificerende soorten mogen ook nog 2 extra soorten uit bijlage 1 gerekend worden, indien deze voorkomen in het beheertype.

Kwaliteitsbepaling

- Goed: indien minimaal 4 kwalificerende soorten voorkomen, waarvan ten minste 3 op >15% van de oppervlakte van het beheertype.
- **Matig:** indien 2-3 kwalificerende soorten voorkomen. >> ondanks de vier soorten wordt het 15% criterium niet gehaald.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Goed

Door bosontwikkeling geleidelijke ontwikkeling naar goed.

Beheer en beleid
Zie bij structuur.

Factor: Milieu- en watercondities

Huidige kwaliteit:	Matig (16-12-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Veel van de bossen zitten op de grens GOED en MATIG en een deel zit iets verder in MATIG. Geen van de bossen zit tegen slecht aan. Derhalve in de klasse MATIG aan de kant tegen GOED aan.

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Matig	Matig	Matig

Factor: Ruimtelijke condities

Huidige kwaliteit:	Matig (16-12-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Bossen van vaak > 50 ha maar ook bossen tussen de 5-50. Afstanden tussen de bossen meer dan 1 km.
Door deze versnipperde ligging score MATIG.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	matig

Beheer en beleid
bosuitbreiding !!!

N16.02 Vochtig bos met productie (249,32 ha)

Bossen die hiertoe behoren zijn: Bos op Houwingaham, Nieuwe Schanskerbos, De Tjamme, Wagenborgerbos, Spoordijk, Meedenertol, De Hoogte, De Garst en Termuntenzijldiep plus diverse kleinere snippers.

Tabel: Financier(s)

Naam	**Oppervlakte (ha)**
Provincie/SNL	41,00
Totaal	**41,00**

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsnorm:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	Matig (2016-12-16, Art. 10 lid 2 sub e)
Toelichting:	**Analyse** Betreft bossen in : Nieuwe Schanskerbos, De Tjamme, Wagenborgerbos, Spoordijk, De Hoogte, De Garst en Termunterzijldiep en verder diverse kleinere bosjes in het landschap. Bosstructuur = MATIG ; flora & fauna = MATIG; Milieu- en watercondities = MATIG en Ruimtelijke condities = MATIG; Samenhangend oordeel voor alle

factoren levert 15 punten en daarmee scoort dit beheertype als geheel MATIG

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Matig

Om in GOED te komen moet zowel de structuur als F&F naar goed ontwikkelen. De verwachting is dat dit nog niet in 12 jaar plaats vindt.

Beheer en beleid
zie bij structuur.

Kwaliteitsfactoren

Factor: Structuur

Huidige kwaliteit: Matig (16-12-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Op basis van de SYHI 2009 is in beeld gebracht hoe de SNL structuurfactoren scoren. Vervolgens is ingeschat wat de bosontwikkeling in combinatie met de essentaksterfte en de gerealiseerde oogst voor een effect gehad heeft op de waarden uit 2009. Voor 2016 zijn die geschat.

N16.02 Oldambt	2009 SYHI + 2016 geschat			Planning		Normen SNL / eigen normen
Structuurkenmerken	2009	2016	score SNL	12jr	score	Normen SNL / eigen normen
Gemengd	42%	> 45%	1	> 50%	1	> 40% ; > 60% opp.
Europees inheems	87%	> 80%	2	> 80%	2	> 60% ; >80% opp.
Inheems loof (PNV)	86%	94%		> 20%		bosvisie > 20%
Productieve soorten	95%	89%		> 70%		bosvisie > 70%
Struweel en open plekken	> 5%	> 5%	1	> 10%	2	> 5% ; > 10% opp.
Gelaagde boomfase	> 40%	> 40%	2	> 40%	2	> 20% ; > 40% opp.
Dikke dode bomen	1 st	< 3	0	> 3	1	> 3 ; > 6 ; > 9 per ha
Dikke levende bomen	3%	10%	0	> 20%	1	> 20% ; > 40% opp
Dichtheid Ruim	25%	25%		30%		Grondvlak vertaald in dichtheid
Optimaal	17%	25%		> 40%		
Zeer dicht	58%	50%		< 30%		
TOTAAL score SNL			6		9	
			matig		goed	

Kwaliteitsbepaling

Goed: indien minimaal 7 kwalificerende structuurkenmerken aanwezig zijn.
Matig: indien minimaal 4 kwalificerende structuurkenmerken aanwezig zijn.
Slecht: indien niet aan de criteria voor de klasse goed of matig is voldaan.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Goed

Beheer en beleid
Binnen de essenbossen wordt de structuur en de bosontwikkeling sterk beïnvloed door de essentaksterfte. Inmiddels zijn zo hier en daar de eerste verjongingsvlakken neergelegd.
Dat zullen wel niet de laatste zijn. De hele aanpak van essenbossen met essentaksterfte en wat te doen wordt momenteel uitgewerkt op landelijk niveau. Als dat gereed is zal dat als bijlage bij dit beheerplan worden gevoegd. In die aanpak zit ook beleid met welke gemengde bossen teruggekomen zal worden. Een deel van de verjongingsvlakte kan worden beplant met populier of wilg.
In de overige bossen en andere boomsoorten is de noodzaak groot om te gaan dunnen en sturen op de kwalitatief goede individuen. Daarbij aandacht voor het maken van een goede set aan dunningspaden.
Altijd sturen op menging van boomsoorten en in de randen van de bossen ruimte geven aan struikvormers.
Dood hout sparen.

Factor: Flora en fauna

Huidige kwaliteit:	Matig (16-11-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Bossen die hiertoe behoren zijn: Bos op Houwingaham (N), Nieuwe Schanskerbos, De Tjamme, Wagenborgerbos, Spoordijk, Meedenertol (N), De Hoogte, De Garst en Termuntenzijlldiep plus diverse kleinere snippers (N). Alle namen daar is geïnventariseerd behalve de gebieden waar een (N) achter staat.

Soortgroep	Soorten
Broedvogels:	**appelvink**, blauwborst, boomklever, **boomkruiper**, fluiter, groene specht, **grote bonte specht**, keep, kleine bonte specht, matkop, middelste bonte specht, nachtegaal, sijs, vuurgoudhaan, **wielewaal**, zwarte specht

Tot de kwalificerende soorten mogen ook nog 2 extra soorten uit bijlage 1 gerekend worden, indien deze voorkomen in het beheertype.

Kwaliteitsbepaling

- Goed: indien minimaal 4 kwalificerende soorten voorkomen, waarvan ten minste 3 op >15% van de oppervlakte van het beheertype.
- Matig: indien 2-3 kwalificerende soorten voorkomen.
- Slecht: indien niet aan de klasse goed of matig voldaan is.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Goed

Ondanks het voorkomen van 4 soorten wordt toch matig gescoord omdat de 15% norm alleen door boomkruiper en grote bonte specht gehaald wordt. De verwachting is dat door het ouder worden van het bos dit geleidelijk naar "goed" toe ontwikkelt. Dit zal de komende 12 jaar naar verwachting wel gehaald worden

Beheer en beleid
Zie bij structuur.

Factor: Milieu- en watercondities

Huidige kwaliteit:	Matig (16-11-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Stikstofdepositie valt in matig volgens aerius.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Matig

Beheer en beleid
niet te sturen in eigendom

Factor: Ruimtelijke condities

Huidige kwaliteit:	Matig (16-11-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Gebieden voldoen aan 5-50 ha en liggen binnen 1 km. Derhalve score matig.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	matig

Beheer en beleid
bosuitbreiding

Factor: Houtproductie

Huidige kwaliteit:	

Analyse
249 ha maal een bijgroei van 8m3 spilhout/ha/jr betekent bij 65% oogst van de bijgroei 1.170 m3 werkhout /jaar en bij 75% oogst 1.350 m3 / jaar op.
De effecten van eindkap door essentaksterfte zijn nog lastig in te schatten.

N17.02 Droog hakhout (7,57 ha)

Tabel: Financier(s)

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsnorm:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	Matig (2016-12-16, Art. 10 lid 2 sub e)
Toelichting:	**Analyse** betreft stukken onder hoogspanningsleiding. Wat onduidelijke beheertypetoewijzing !!!! deel in Emergo staat nu als N12.06 gealloceerd terwijl in CMSi nog N17.02 !!!!!!!!!! **Ambitie** **Nu** | **6 jaar** | **12 jaar** Matig | Matig | Matig **Beheer en beleid** ????????????

Kwaliteitsfactoren

Factor: Milieu- en watercondities

Huidige kwaliteit:	Matig (16-12-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Ingeschat op matig op basis van aerius.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	matig

Factor: Flora en fauna

Huidige kwaliteit:	Matig (16-11-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Betreft diverse locaties onder hoogspanningsleidingen die periodiek gekapt worden.
Alleen van Emergo broedvogels bekend.

Soortgroep	Soorten
Broedvogels:	boomleeuwerik, boompieper, **geelgors**, gekraagde roodstaart, **groenling**, putter

Tot de kwalificerende soorten mogen ook nog 2 extra soorten uit bijlage 1 gerekend worden, indien deze voorkomen in het beheertype.

Kwaliteitsbepaling

- Goed: indien minimaal 3 kwalificerende soorten voorkomen, waarvan ten minste 2 op >15% van de oppervlakte van het beheertype.
- **Matig**: indien 2 kwalificerende soorten voorkomen of indien meer soorten voorkomen, maar niet aan de eisen van klasse goed voldaan wordt.

• Slecht: indien niet aan de klasse matig of goed voldaan is.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Matig

Beheer en beleid

Hakhoutbeheer in cyclus uitwerken en blijven hakken.

6.3 Beheertypen landschap

L01.01 Poel en klein historisch water (3,16 ha)

Het betreft de kolken
Poelen in De Garst
Vijver Pekelderbos,
Vijver Kromme Elleboog
Tussen de Venen
De Wiede

Tabel: Financier(s)

Naam	Oppervlakte (ha)
Provincie/SNL	0,01
Totaal	**0,01**

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsnorm:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	
Toelichting:	**Analyse** Grote diversiteit aan onderling slecht vergelijkbare kleine wateren. De kolken variëren onderling sterk van volledig verland tot nog open. bijna alle kolken is er sprake van een dikke sliblaag, de herkenbaarheid in het landschap is wisselend. **Ambitie** **Nu** | **6 jaar** | **12 jaar** **Beheer en beleid** Voor het herstel van de kolken sluiten we aan bij het initiatief van het IVN. We vinden het belangrijk om de diverse stadia van verlanding zichtbaar te houden. Bij herstelacties moet er ook sprake zijn van een ecologische meerwaarde. Onderhoud van de poelen in De Garst vindt plaats in samenwerking met de lokale groengroep.

L01.02 Houtwal en houtsingel (7,96 ha)

Houtwallen liggen in De Garst.
In De Wiede ligt een oude doorgegroeide haag met dikke elzen erin, en jonge aanplant op een nieuw aangelegd grondlichaam.

Kerkeweg Finsterwolde
Stootshorn.

Tabel: Financier(s)

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsnorm:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	
Toelichting:	**Analyse** De houtwallen in De Garst vormen een gaaf stukje oud cultuurlandschap. De houtwallen in De Wiede zijn nieuw aangelegd en moeten zich nog ontwikkelen. **Ambitie** **Nu** | **6 jaar** | **12 jaar** | | | **Beheer en beleid** Houtwallen in de Gast worden ontdaan van de opslag van abelen.

L01.03 Elzensingel (0,34 ha)

Elzensingels liggen in De Wiede en de Kromme Elleboog.

Tabel: Financier(s)

Naam	Oppervlakte (ha)
Provincie/SNL	0,21
Totaal	**0,21**

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsnorm:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	
Toelichting:	**Analyse** Beide singels bevatten wel elzen maar zijn nooit afgezet en bestaan dus uit grote oude bomen. **Ambitie** **Nu** | **6 jaar** | **12 jaar** | | | **Beheer en beleid**

L01.04 Bossingel en bosje (82,16 ha)

Dit betreft een groot aantal kleine bosjes en singels verspreid over de hele planeenheid. Voor een belangrijk deel betreft dit perceeltjes die te klein zijn om als een Nx-type gealloceerd worden.

Tabel: Financier(s)

Naam	Oppervlakte (ha)
Provincie/SNL	1,67
Totaal	**1,67**

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsnorm:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	
Toelichting:	**Analyse** **Ambitie** **Nu** | **6 jaar** | **12 jaar** **Beheer en beleid** In veel van deze bosjes is de es een dominante boomsoort, juist vanwege de grote randeffecten van deze elementen verdient de boomveiligheid hier extra aandacht.

L01.07 Laan (7,06 ha)

Lanenstructuur op De Hoogte
Pekelderbos
De Tjamme
Spitlanden
Uiterburen

Tabel: Financier(s)

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsnorm:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	
Toelichting:	**Analyse** De lanen structuur op de Hoogte heeft nog niet de allure die past bij de historische basis hiervan. De oude toegangslaan is door essentak sterfte aangetast. **Ambitie**

	<table><tr><th>Nu</th><th>6 jaar</th><th>12 jaar</th></tr><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table> **Beheer en beleid** Aandacht houden voor de historisch patronen in De Hoogte.

L01.08 Knotboom (0,24 ha)

In De Wiede staat een rijtje knotwilgen.

Niet gealloceerd:
In De Garst staat ook een rijtje en bij de Kolk Hamdijk staan ook een aantal knotwilgen.
Barlagenpolder.
Langs het fietspad in Nieuweschans
Kolk Ulsda

Tabel: Financier(s)

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsnorm:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	
Toelichting:	**Analyse** Geen bijzonderheden **Ambitie** <table><tr><th>Nu</th><th>6 jaar</th><th>12 jaar</th></tr><tr><td>Goed</td><td></td><td></td></tr></table> **Beheer en beleid**

L01.09 Hoogstamboomgaard (0,48 ha)

Hoogstamboomgaard in de Hoogte.
Oud met oude rassen. In de jaren 1998-2000 zijn een aantal nieuwe boompjes bij geplaatst.
Appels, peren, pruimen?
Omgeven door een haag van knotessen en elzen
viskenij

Tabel: Financier(s)

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsnorm:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	
Toelichting:	**Analyse**

	Laatste grote onderhoud is enkele jaren geleden. De meeste fruitbomen zitten vol met hout. Veel oude bomen die op instorten staan. **Ambitie** **Nu** | **6 jaar** | **12 jaar** **Beheer en beleid** Zou beheerd kunnen worden door een groengroep. Regulier onderhoud van de boomgaard vraagt aandacht.

L03.01 Aardwerk en groeve (0,78 ha)

Leidijk Bos op Houwingaham.
Ook de Bruggeschans verdient dit beheertype.

Tabel: Financier(s)

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsnorm:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	
Toelichting:	**Analyse** De Leidijk is recent zo veel mogelijk conform het historisch profiel hersteld. Het historische profiel maakt het beheer echter lastig waardoor de verruiging leidt tot ontoegankelijkheid en verminderde zichtbaarheid in het landschap. **Ambitie** **Nu** | **6 jaar** | **12 jaar** **Beheer en beleid** Dit element verdient aandacht voor beheer en daarmee toegankelijkheid als wandelpad.

6.4 Overige producten en diensten

R0 Afgesloten (1,38 ha)

Recreatie wordt in 2017 ingevuld.

Tabel: Financier(s)

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsnorm:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	
Toelichting:	**Analyse** <Duid hier kernachtig de score, zoals vastgelegd in tabblad 'Huidige kwaliteit'. *Waarom is het nu Slecht, Matig of Goed ontwikkeld?>* **Ambitie** **Nu** | **6 jaar** | **12 jaar** | | | <Leg in bovenstaande tabel vast wat de kwaliteitsscore nu is, welke score over 6 en 12 jaar geambieerd wordt en licht de ambitie toe.> *Waarom willen/moeten we van (bijv.) Matig naar Goed?>* **Beheer en beleid** <Beschrijf hier, in overleg met de beheerder, welke maatregelen (activiteit + beoogd resultaat) noodzakelijk zijn om de kwaliteitsambitie te realiseren. Beschrijf hierbij ook de verschillende overwegingen/afhankelijkheden (financieel, maatschappelijk, planning van een inrichtingsproject, overgang naar een ander beheertype) die kunnen bepalen op welke termijn een andere kwaliteitsambitie wordt neergezet. *Hoe gaan we van matig naar goed?>*

Kwaliteitsfactoren

Factor: Regelgevende borden

Huidige kwaliteit:	
Analyse <Duid hier kernachtig de score, zoals vastgelegd in tabblad 'Huidige kwaliteit'. *Waarom is het nu Slecht, Matig of Goed ontwikkeld?>* **Ambitie** **Nu** | **6 jaar** | **12 jaar** Matig | Matig | Goed <Leg in bovenstaande tabel vast wat de kwaliteitsscore nu is, welke score over 6 en 12 jaar geambieerd wordt en licht de ambitie toe.>	

Waarom willen/moeten we van (bijv.) Matig naar Goed?>

Beheer en beleid
<Beschrijf hier, in overleg met de beheerder, welke maatregelen (activiteit + beoogd resultaat) noodzakelijk zijn om de kwaliteitsambitie te realiseren.
Beschrijf hierbij ook de verschillende overwegingen/afhankelijkheden (financieel, maatschappelijk, planning van een inrichtingsproject, overgang naar een ander beheertype) die kunnen bepalen op welke termijn een andere kwaliteitsambitie wordt neergezet.
Hoe gaan we van matig naar goed?>

Factor: Hekken/afsluitbomen

Huidige kwaliteit:	

Analyse
<Duid hier kernachtig de score, zoals vastgelegd in tabblad 'Huidige kwaliteit'.
Waarom is het nu Slecht, Matig of Goed ontwikkeld?>

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Matig	Matig	Goed

<Leg in bovenstaande tabel vast wat de kwaliteitsscore nu is, welke score over 6 en 12 jaar geambieerd wordt en licht de ambitie toe.>
Waarom willen/moeten we van (bijv.) Matig naar Goed?>

Beheer en beleid
<Beschrijf hier, in overleg met de beheerder, welke maatregelen (activiteit + beoogd resultaat) noodzakelijk zijn om de kwaliteitsambitie te realiseren.
Beschrijf hierbij ook de verschillende overwegingen/afhankelijkheden (financieel, maatschappelijk, planning van een inrichtingsproject, overgang naar een ander beheertype) die kunnen bepalen op welke termijn een andere kwaliteitsambitie wordt neergezet.
Hoe gaan we van matig naar goed?>

R1 Afgesloten beleefbaar (8,14 ha)

Recreatie wordt in 2017 ingevuld.

Tabel: Financier(s)

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsnorm:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	
Toelichting:	**Analyse** <Duid hier kernachtig de score, zoals vastgelegd in tabblad 'Huidige kwaliteit'. *Waarom is het nu Slecht, Matig of Goed ontwikkeld?>*

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar

<Leg in bovenstaande tabel vast wat de kwaliteitsscore nu is, welke score over 6 en 12 jaar geambieerd wordt en licht de ambitie toe.>
Waarom willen/moeten we van (bijv.) Matig naar Goed?>

Beheer en beleid
<Beschrijf hier, in overleg met de beheerder, welke maatregelen (activiteit + beoogd resultaat) noodzakelijk zijn om de kwaliteitsambitie te realiseren.
Beschrijf hierbij ook de verschillende overwegingen/afhankelijkheden (financieel, maatschappelijk, planning van een inrichtingsproject, overgang naar een ander beheertype) die kunnen bepalen op welke termijn een andere kwaliteitsambitie wordt neergezet.
Hoe gaan we van matig naar goed?>

Kwaliteitsfactoren

Factor: Parkeerterreinen

Huidige kwaliteit:	

Analyse
<Duid hier kernachtig de score, zoals vastgelegd in tabblad 'Huidige kwaliteit'.
Waarom is het nu Slecht, Matig of Goed ontwikkeld?>

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Goed

<Leg in bovenstaande tabel vast wat de kwaliteitsscore nu is, welke score over 6 en 12 jaar geambieerd wordt en licht de ambitie toe.>
Waarom willen/moeten we van (bijv.) Matig naar Goed?>

Beheer en beleid
<Beschrijf hier, in overleg met de beheerder, welke maatregelen (activiteit + beoogd resultaat) noodzakelijk zijn om de kwaliteitsambitie te realiseren.
Beschrijf hierbij ook de verschillende overwegingen/afhankelijkheden (financieel, maatschappelijk, planning van een inrichtingsproject, overgang naar een ander beheertype) die kunnen bepalen op welke termijn een andere kwaliteitsambitie wordt neergezet.
Hoe gaan we van matig naar goed?>

Factor: Regelgevende borden

Huidige kwaliteit:	

Analyse
<Duid hier kernachtig de score, zoals vastgelegd in tabblad 'Huidige kwaliteit'.
Waarom is het nu Slecht, Matig of Goed ontwikkeld?>

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Goed

<Leg in bovenstaande tabel vast wat de kwaliteitsscore nu is, welke score over 6 en 12 jaar geambieerd wordt en licht de ambitie toe.>
Waarom willen/moeten we van (bijv.) Matig naar Goed?>

Beheer en beleid
<Beschrijf hier, in overleg met de beheerder, welke maatregelen (activiteit + beoogd resultaat) noodzakelijk zijn om de kwaliteitsambitie te realiseren.
Beschrijf hierbij ook de verschillende overwegingen/afhankelijkheden (financieel, maatschappelijk, planning van een inrichtingsproject, overgang naar een ander beheertype) die kunnen bepalen op welke termijn een andere kwaliteitsambitie wordt neergezet.
Hoe gaan we van matig naar goed?>

Factor: Publieksinformatie borden

Huidige kwaliteit:	

Analyse
<Duid hier kernachtig de score, zoals vastgelegd in tabblad 'Huidige kwaliteit'.
Waarom is het nu Slecht, Matig of Goed ontwikkeld?>

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Matig	Matig	Goed

<Leg in bovenstaande tabel vast wat de kwaliteitsscore nu is, welke score over 6 en 12 jaar geambieerd wordt en licht de ambitie toe.>
Waarom willen/moeten we van (bijv.) Matig naar Goed?>

Beheer en beleid
<Beschrijf hier, in overleg met de beheerder, welke maatregelen (activiteit + beoogd resultaat) noodzakelijk zijn om de kwaliteitsambitie te realiseren.
Beschrijf hierbij ook de verschillende overwegingen/afhankelijkheden (financieel, maatschappelijk, planning van een inrichtingsproject, overgang naar een ander beheertype) die kunnen bepalen op welke termijn een andere kwaliteitsambitie wordt neergezet.
Hoe gaan we van matig naar goed?>

Factor: Terreinmeubilair

Huidige kwaliteit:	

Analyse
<Duid hier kernachtig de score, zoals vastgelegd in tabblad 'Huidige kwaliteit'.
Waarom is het nu Slecht, Matig of Goed ontwikkeld?>

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Matig	Matig	Goed

<Leg in bovenstaande tabel vast wat de kwaliteitsscore nu is, welke score over 6 en 12 jaar geambieerd wordt en licht de ambitie toe.>
Waarom willen/moeten we van (bijv.) Matig naar Goed?>

Beheer en beleid

<Beschrijf hier, in overleg met de beheerder, welke maatregelen (activiteit + beoogd resultaat) noodzakelijk zijn om de kwaliteitsambitie te realiseren.
Beschrijf hierbij ook de verschillende overwegingen/afhankelijkheden (financieel, maatschappelijk, planning van een inrichtingsproject, overgang naar een ander beheertype) die kunnen bepalen op welke termijn een andere kwaliteitsambitie wordt neergezet.
Hoe gaan we van matig naar goed?>

Factor: Trappen

Huidige kwaliteit:	

Analyse
<Duid hier kernachtig de score, zoals vastgelegd in tabblad 'Huidige kwaliteit'.
Waarom is het nu Slecht, Matig of Goed ontwikkeld?>

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Matig	Matig	Goed

<Leg in bovenstaande tabel vast wat de kwaliteitsscore nu is, welke score over 6 en 12 jaar geambieerd wordt en licht de ambitie toe.>
Waarom willen/moeten we van (bijv.) Matig naar Goed?>

Beheer en beleid
<Beschrijf hier, in overleg met de beheerder, welke maatregelen (activiteit + beoogd resultaat) noodzakelijk zijn om de kwaliteitsambitie te realiseren.
Beschrijf hierbij ook de verschillende overwegingen/afhankelijkheden (financieel, maatschappelijk, planning van een inrichtingsproject, overgang naar een ander beheertype) die kunnen bepalen op welke termijn een andere kwaliteitsambitie wordt neergezet.
Hoe gaan we van matig naar goed?>

Factor: Hekken/afsluitbomen

Huidige kwaliteit:	

Analyse
<Duid hier kernachtig de score, zoals vastgelegd in tabblad 'Huidige kwaliteit'.
Waarom is het nu Slecht, Matig of Goed ontwikkeld?>

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Matig	Matig	Goed

<Leg in bovenstaande tabel vast wat de kwaliteitsscore nu is, welke score over 6 en 12 jaar geambieerd wordt en licht de ambitie toe.>
Waarom willen/moeten we van (bijv.) Matig naar Goed?>

Beheer en beleid
<Beschrijf hier, in overleg met de beheerder, welke maatregelen (activiteit + beoogd resultaat) noodzakelijk zijn om de kwaliteitsambitie te realiseren.
Beschrijf hierbij ook de verschillende overwegingen/afhankelijkheden (financieel, maatschappelijk, planning van een inrichtingsproject, overgang naar een ander beheertype) die kunnen bepalen op welke termijn een andere kwaliteitsambitie wordt neergezet.

Hoe gaan we van matig naar goed?>

Factor: Observatiehut, schuilhut, uitzichtpunt, uitzichttoren

Huidige kwaliteit:	

Analyse
<Duid hier kernachtig de score, zoals vastgelegd in tabblad 'Huidige kwaliteit'.
Waarom is het nu Slecht, Matig of Goed ontwikkeld?>

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Goed

<Leg in bovenstaande tabel vast wat de kwaliteitsscore nu is, welke score over 6 en 12 jaar geambieerd wordt en licht de ambitie toe.>
Waarom willen/moeten we van (bijv.) Matig naar Goed?>

Beheer en beleid
<Beschrijf hier, in overleg met de beheerder, welke maatregelen (activiteit + beoogd resultaat) noodzakelijk zijn om de kwaliteitsambitie te realiseren.
Beschrijf hierbij ook de verschillende overwegingen/afhankelijkheden (financieel, maatschappelijk, planning van een inrichtingsproject, overgang naar een ander beheertype) die kunnen bepalen op welke termijn een andere kwaliteitsambitie wordt neergezet.
Hoe gaan we van matig naar goed?>

R2 Opengesteld (1977,52 ha)

Recreatie wordt in 2017 ingevuld.

Tabel: Financier(s)

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsnorm:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	
Toelichting:	**Analyse** <Duid hier kernachtig de score, zoals vastgelegd in tabblad 'Huidige kwaliteit'. *Waarom is het nu Slecht, Matig of Goed ontwikkeld?>* **Ambitie** **Nu** | **6 jaar** | **12 jaar** | | | <Leg in bovenstaande tabel vast wat de kwaliteitsscore nu is, welke score over 6 en 12 jaar geambieerd wordt en licht de ambitie toe.> *Waarom willen/moeten we van (bijv.) Matig naar Goed?>*

	Beheer en beleid <Beschrijf hier, in overleg met de beheerder, welke maatregelen (activiteit + beoogd resultaat) noodzakelijk zijn om de kwaliteitsambitie te realiseren. Beschrijf hierbij ook de verschillende overwegingen/afhankelijkheden (financieel, maatschappelijk, planning van een inrichtingsproject, overgang naar een ander beheertype) die kunnen bepalen op welke termijn een andere kwaliteitsambitie wordt neergezet. *Hoe gaan we van matig naar goed?>*

Kwaliteitsfactoren

Factor: Wandelpaden

Huidige kwaliteit:	

Analyse
<Duid hier kernachtig de score, zoals vastgelegd in tabblad 'Huidige kwaliteit'.
Waarom is het nu Slecht, Matig of Goed ontwikkeld?>

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Goed

<Leg in bovenstaande tabel vast wat de kwaliteitsscore nu is, welke score over 6 en 12 jaar geambieerd wordt en licht de ambitie toe.>
Waarom willen/moeten we van (bijv.) Matig naar Goed?>

Beheer en beleid
<Beschrijf hier, in overleg met de beheerder, welke maatregelen (activiteit + beoogd resultaat) noodzakelijk zijn om de kwaliteitsambitie te realiseren.
Beschrijf hierbij ook de verschillende overwegingen/afhankelijkheden (financieel, maatschappelijk, planning van een inrichtingsproject, overgang naar een ander beheertype) die kunnen bepalen op welke termijn een andere kwaliteitsambitie wordt neergezet.
Hoe gaan we van matig naar goed?>

Factor: Fietspaden

Huidige kwaliteit:	

Analyse
<Duid hier kernachtig de score, zoals vastgelegd in tabblad 'Huidige kwaliteit'.
Waarom is het nu Slecht, Matig of Goed ontwikkeld?>

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Goed

<Leg in bovenstaande tabel vast wat de kwaliteitsscore nu is, welke score over 6 en 12 jaar geambieerd wordt en licht de ambitie toe.>
Waarom willen/moeten we van (bijv.) Matig naar Goed?>

Beheer en beleid
<Beschrijf hier, in overleg met de beheerder, welke maatregelen (activiteit + beoogd resultaat) noodzakelijk zijn om de kwaliteitsambitie te realiseren.
Beschrijf hierbij ook de verschillende overwegingen/afhankelijkheden (financieel, maatschappelijk,

planning van een inrichtingsproject, overgang naar een ander beheertype) die kunnen bepalen op welke termijn een andere kwaliteitsambitie wordt neergezet.
Hoe gaan we van matig naar goed?>

Factor: Mountainbikepaden

Huidige kwaliteit:	

Analyse
<Duid hier kernachtig de score, zoals vastgelegd in tabblad 'Huidige kwaliteit'.
Waarom is het nu Slecht, Matig of Goed ontwikkeld?>

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Matig	Matig	Goed

<Leg in bovenstaande tabel vast wat de kwaliteitsscore nu is, welke score over 6 en 12 jaar geambieerd wordt en licht de ambitie toe.>
Waarom willen/moeten we van (bijv.) Matig naar Goed?>

Beheer en beleid
<Beschrijf hier, in overleg met de beheerder, welke maatregelen (activiteit + beoogd resultaat) noodzakelijk zijn om de kwaliteitsambitie te realiseren.
Beschrijf hierbij ook de verschillende overwegingen/afhankelijkheden (financieel, maatschappelijk, planning van een inrichtingsproject, overgang naar een ander beheertype) die kunnen bepalen op welke termijn een andere kwaliteitsambitie wordt neergezet.
Hoe gaan we van matig naar goed?>

Factor: Ruiterpaden

Huidige kwaliteit:	

Analyse
<Duid hier kernachtig de score, zoals vastgelegd in tabblad 'Huidige kwaliteit'.
Waarom is het nu Slecht, Matig of Goed ontwikkeld?>

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Matig	Matig	Goed

<Leg in bovenstaande tabel vast wat de kwaliteitsscore nu is, welke score over 6 en 12 jaar geambieerd wordt en licht de ambitie toe.>
Waarom willen/moeten we van (bijv.) Matig naar Goed?>

Beheer en beleid
<Beschrijf hier, in overleg met de beheerder, welke maatregelen (activiteit + beoogd resultaat) noodzakelijk zijn om de kwaliteitsambitie te realiseren.
Beschrijf hierbij ook de verschillende overwegingen/afhankelijkheden (financieel, maatschappelijk, planning van een inrichtingsproject, overgang naar een ander beheertype) die kunnen bepalen op welke termijn een andere kwaliteitsambitie wordt neergezet.
Hoe gaan we van matig naar goed?>

Factor: Vaarwegen

Huidige kwaliteit:	

Analyse
<Duid hier kernachtig de score, zoals vastgelegd in tabblad 'Huidige kwaliteit'.
Waarom is het nu Slecht, Matig of Goed ontwikkeld?>

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Matig	Matig	Goed

<Leg in bovenstaande tabel vast wat de kwaliteitsscore nu is, welke score over 6 en 12 jaar geambieerd wordt en licht de ambitie toe.>
Waarom willen/moeten we van (bijv.) Matig naar Goed?>

Beheer en beleid
<Beschrijf hier, in overleg met de beheerder, welke maatregelen (activiteit + beoogd resultaat) noodzakelijk zijn om de kwaliteitsambitie te realiseren.
Beschrijf hierbij ook de verschillende overwegingen/afhankelijkheden (financieel, maatschappelijk, planning van een inrichtingsproject, overgang naar een ander beheertype) die kunnen bepalen op welke termijn een andere kwaliteitsambitie wordt neergezet.
Hoe gaan we van matig naar goed?>

Factor: Recreatiewegen

Huidige kwaliteit:	

Analyse
<Duid hier kernachtig de score, zoals vastgelegd in tabblad 'Huidige kwaliteit'.
Waarom is het nu Slecht, Matig of Goed ontwikkeld?>

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Matig	Matig	Goed

<Leg in bovenstaande tabel vast wat de kwaliteitsscore nu is, welke score over 6 en 12 jaar geambieerd wordt en licht de ambitie toe.>
Waarom willen/moeten we van (bijv.) Matig naar Goed?>

Beheer en beleid
<Beschrijf hier, in overleg met de beheerder, welke maatregelen (activiteit + beoogd resultaat) noodzakelijk zijn om de kwaliteitsambitie te realiseren.
Beschrijf hierbij ook de verschillende overwegingen/afhankelijkheden (financieel, maatschappelijk, planning van een inrichtingsproject, overgang naar een ander beheertype) die kunnen bepalen op welke termijn een andere kwaliteitsambitie wordt neergezet.
Hoe gaan we van matig naar goed?>

Factor: Parkeerterreinen

Huidige kwaliteit:	

Analyse
<Duid hier kernachtig de score, zoals vastgelegd in tabblad 'Huidige kwaliteit'.
Waarom is het nu Slecht, Matig of Goed ontwikkeld?>

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Goed

<Leg in bovenstaande tabel vast wat de kwaliteitsscore nu is, welke score over 6 en 12 jaar geambieerd wordt en licht de ambitie toe.>
Waarom willen/moeten we van (bijv.) Matig naar Goed?>

Beheer en beleid
<Beschrijf hier, in overleg met de beheerder, welke maatregelen (activiteit + beoogd resultaat) noodzakelijk zijn om de kwaliteitsambitie te realiseren.
Beschrijf hierbij ook de verschillende overwegingen/afhankelijkheden (financieel, maatschappelijk, planning van een inrichtingsproject, overgang naar een ander beheertype) die kunnen bepalen op welke termijn een andere kwaliteitsambitie wordt neergezet.
Hoe gaan we van matig naar goed?>

Factor: Regelgevende borden

Huidige kwaliteit:	

Analyse
<Duid hier kernachtig de score, zoals vastgelegd in tabblad 'Huidige kwaliteit'.
Waarom is het nu Slecht, Matig of Goed ontwikkeld?>

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Goed

<Leg in bovenstaande tabel vast wat de kwaliteitsscore nu is, welke score over 6 en 12 jaar geambieerd wordt en licht de ambitie toe.>
Waarom willen/moeten we van (bijv.) Matig naar Goed?>

Beheer en beleid
<Beschrijf hier, in overleg met de beheerder, welke maatregelen (activiteit + beoogd resultaat) noodzakelijk zijn om de kwaliteitsambitie te realiseren.
Beschrijf hierbij ook de verschillende overwegingen/afhankelijkheden (financieel, maatschappelijk, planning van een inrichtingsproject, overgang naar een ander beheertype) die kunnen bepalen op welke termijn een andere kwaliteitsambitie wordt neergezet.
Hoe gaan we van matig naar goed?>

Factor: Publieksinformatie borden

Huidige kwaliteit:	

Analyse
<Duid hier kernachtig de score, zoals vastgelegd in tabblad 'Huidige kwaliteit'.
Waarom is het nu Slecht, Matig of Goed ontwikkeld?>

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Goed

<Leg in bovenstaande tabel vast wat de kwaliteitsscore nu is, welke score over 6 en 12 jaar geambieerd wordt en licht de ambitie toe.>
Waarom willen/moeten we van (bijv.) Matig naar Goed?>

Beheer en beleid
<Beschrijf hier, in overleg met de beheerder, welke maatregelen (activiteit + beoogd resultaat) noodzakelijk zijn om de kwaliteitsambitie te realiseren.
Beschrijf hierbij ook de verschillende overwegingen/afhankelijkheden (financieel, maatschappelijk, planning van een inrichtingsproject, overgang naar een ander beheertype) die kunnen bepalen op welke termijn een andere kwaliteitsambitie wordt neergezet.
Hoe gaan we van matig naar goed?>

Factor: Terreinmeubilair

Huidige kwaliteit:	

Analyse
<Duid hier kernachtig de score, zoals vastgelegd in tabblad 'Huidige kwaliteit'.
Waarom is het nu Slecht, Matig of Goed ontwikkeld?>

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Matig	Matig	Goed

<Leg in bovenstaande tabel vast wat de kwaliteitsscore nu is, welke score over 6 en 12 jaar geambieerd wordt en licht de ambitie toe.>
Waarom willen/moeten we van (bijv.) Matig naar Goed?>

Beheer en beleid
<Beschrijf hier, in overleg met de beheerder, welke maatregelen (activiteit + beoogd resultaat) noodzakelijk zijn om de kwaliteitsambitie te realiseren.
Beschrijf hierbij ook de verschillende overwegingen/afhankelijkheden (financieel, maatschappelijk, planning van een inrichtingsproject, overgang naar een ander beheertype) die kunnen bepalen op welke termijn een andere kwaliteitsambitie wordt neergezet.
Hoe gaan we van matig naar goed?>

Factor: Bruggen

Huidige kwaliteit:	

Analyse
<Duid hier kernachtig de score, zoals vastgelegd in tabblad 'Huidige kwaliteit'.
Waarom is het nu Slecht, Matig of Goed ontwikkeld?>

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Matig	Matig	Goed

<Leg in bovenstaande tabel vast wat de kwaliteitsscore nu is, welke score over 6 en 12 jaar geambieerd wordt en licht de ambitie toe.>
Waarom willen/moeten we van (bijv.) Matig naar Goed?>

Beheer en beleid

<Beschrijf hier, in overleg met de beheerder, welke maatregelen (activiteit + beoogd resultaat) noodzakelijk zijn om de kwaliteitsambitie te realiseren.
Beschrijf hierbij ook de verschillende overwegingen/afhankelijkheden (financieel, maatschappelijk, planning van een inrichtingsproject, overgang naar een ander beheertype) die kunnen bepalen op welke termijn een andere kwaliteitsambitie wordt neergezet.
Hoe gaan we van matig naar goed?>

Factor: Trappen

Huidige kwaliteit:	

Analyse
<Duid hier kernachtig de score, zoals vastgelegd in tabblad 'Huidige kwaliteit'.
Waarom is het nu Slecht, Matig of Goed ontwikkeld?>

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Matig	Matig	Goed

<Leg in bovenstaande tabel vast wat de kwaliteitsscore nu is, welke score over 6 en 12 jaar geambieerd wordt en licht de ambitie toe.>
Waarom willen/moeten we van (bijv.) Matig naar Goed?>

Beheer en beleid
<Beschrijf hier, in overleg met de beheerder, welke maatregelen (activiteit + beoogd resultaat) noodzakelijk zijn om de kwaliteitsambitie te realiseren.
Beschrijf hierbij ook de verschillende overwegingen/afhankelijkheden (financieel, maatschappelijk, planning van een inrichtingsproject, overgang naar een ander beheertype) die kunnen bepalen op welke termijn een andere kwaliteitsambitie wordt neergezet.
Hoe gaan we van matig naar goed?>

Factor: Hekken/afsluitbomen

Huidige kwaliteit:	

Analyse
<Duid hier kernachtig de score, zoals vastgelegd in tabblad 'Huidige kwaliteit'.
Waarom is het nu Slecht, Matig of Goed ontwikkeld?>

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Matig	Matig	Goed

<Leg in bovenstaande tabel vast wat de kwaliteitsscore nu is, welke score over 6 en 12 jaar geambieerd wordt en licht de ambitie toe.>
Waarom willen/moeten we van (bijv.) Matig naar Goed?>

Beheer en beleid
<Beschrijf hier, in overleg met de beheerder, welke maatregelen (activiteit + beoogd resultaat) noodzakelijk zijn om de kwaliteitsambitie te realiseren.
Beschrijf hierbij ook de verschillende overwegingen/afhankelijkheden (financieel, maatschappelijk, planning van een inrichtingsproject, overgang naar een ander beheertype) die kunnen bepalen op welke termijn een andere kwaliteitsambitie wordt neergezet.

Hoe gaan we van matig naar goed?>

Factor: Observatiehut, schuilhut, uitzichtpunt, uitzichttoren

Huidige kwaliteit:	

Analyse
<Duid hier kernachtig de score, zoals vastgelegd in tabblad 'Huidige kwaliteit'.
Waarom is het nu Slecht, Matig of Goed ontwikkeld?>

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Matig	Matig	Goed

<Leg in bovenstaande tabel vast wat de kwaliteitsscore nu is, welke score over 6 en 12 jaar geambieerd wordt en licht de ambitie toe.>
Waarom willen/moeten we van (bijv.) Matig naar Goed?>

Beheer en beleid
<Beschrijf hier, in overleg met de beheerder, welke maatregelen (activiteit + beoogd resultaat) noodzakelijk zijn om de kwaliteitsambitie te realiseren.
Beschrijf hierbij ook de verschillende overwegingen/afhankelijkheden (financieel, maatschappelijk, planning van een inrichtingsproject, overgang naar een ander beheertype) die kunnen bepalen op welke termijn een andere kwaliteitsambitie wordt neergezet.
Hoe gaan we van matig naar goed?>

Factor: Dagrecreatieterrein, strand, zwemwater

Huidige kwaliteit:	

Analyse
<Duid hier kernachtig de score, zoals vastgelegd in tabblad 'Huidige kwaliteit'.
Waarom is het nu Slecht, Matig of Goed ontwikkeld?>

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Matig	Matig	Goed

<Leg in bovenstaande tabel vast wat de kwaliteitsscore nu is, welke score over 6 en 12 jaar geambieerd wordt en licht de ambitie toe.>
Waarom willen/moeten we van (bijv.) Matig naar Goed?>

Beheer en beleid
<Beschrijf hier, in overleg met de beheerder, welke maatregelen (activiteit + beoogd resultaat) noodzakelijk zijn om de kwaliteitsambitie te realiseren.
Beschrijf hierbij ook de verschillende overwegingen/afhankelijkheden (financieel, maatschappelijk, planning van een inrichtingsproject, overgang naar een ander beheertype) die kunnen bepalen op welke termijn een andere kwaliteitsambitie wordt neergezet.
Hoe gaan we van matig naar goed?>

Factor: Speelvoorzieningen

Huidige kwaliteit:	

Analyse
<Duid hier kernachtig de score, zoals vastgelegd in tabblad 'Huidige kwaliteit'.
Waarom is het nu Slecht, Matig of Goed ontwikkeld?>

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Goed

<Leg in bovenstaande tabel vast wat de kwaliteitsscore nu is, welke score over 6 en 12 jaar geambieerd wordt en licht de ambitie toe.>
Waarom willen/moeten we van (bijv.) Matig naar Goed?>

Beheer en beleid
<Beschrijf hier, in overleg met de beheerder, welke maatregelen (activiteit + beoogd resultaat) noodzakelijk zijn om de kwaliteitsambitie te realiseren.
Beschrijf hierbij ook de verschillende overwegingen/afhankelijkheden (financieel, maatschappelijk, planning van een inrichtingsproject, overgang naar een ander beheertype) die kunnen bepalen op welke termijn een andere kwaliteitsambitie wordt neergezet.
Hoe gaan we van matig naar goed?>

A-type Agrarisch type (3,55 ha)

Tabel: Financier(s)

Naam	Oppervlakte (ha)
Provincie/SNL	0,00
Totaal	**0,00**

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsnorm:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	
Toelichting:	

N99 Geen natuurdoelstelling (76,19 ha)

Tabel: Financier(s)

Naam	Oppervlakte (ha)
Provincie/SNL	1,78
Totaal	**1,78**

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsnorm:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	
Toelichting:	

N99_EP In erfpacht uitgegeven (1,23 ha)

Tabel: Financier(s)

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsnorm:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	
Toelichting:	

Monitorings- en algemene beheermaatregelen (- ha)

Tabel: Financier(s)

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsnorm:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	
Toelichting:	

Kwaliteitsfactoren

Factor: Structuur

Huidige kwaliteit:	

Factor: Flora en fauna

Huidige kwaliteit:	

Factor: Milieu- en waterconditie

Huidige kwaliteit:	

Factor: Natuurlijkheid

Huidige kwaliteit:	

Factor: Ruimtelijke condities

Huidige kwaliteit:	

Factor: Recreatie

Huidige kwaliteit:	

7: Beheermaatregelen & monitoring

7.1: Beheertypen natuur

N04.02 Zoete plas (191,15 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel	Frequentie
Botulismebestrijding	BESTRIJDEN BOTULISME EN BLAUWALG BERLAGENPOLDER	1 jaar
Waterbeheer	Onderhouden kunstwerken	1 jaar
Waterbeheer	Onderhouden watergangen (niet-schouw)	1 jaar
Waterbeheer	REGELEN WATERSTAND BARLAGENPOLDER	1 jaar
Waterbeheer	REGELEN WATERSTAND TERMUNTERZIJLDIEP	1 jaar
Waterbeheer	REGELEN WATERSTAND TUSSCHENWEGEN	1 jaar
Waterbeheer	REGELEN WATERSTAND EMERGO	1 jaar
Waterbeheer	REGELEN WATERSTAND TUSSEN DE VENEN	1 jaar

N05.01 Moeras (377,96 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel	Frequentie
Begrazingsbeheer	JAARRONDBEGRAZING DE TJAMME	1 jaar
Begrazingsbeheer	Plaatsen/onderhouden raster	1 jaar
Begrazingsbeheer	SEIZOENBEGRAZING HAMDIJK / BOVENLANDEN	1 jaar
Maaibeheer	Maaien en afvoeren	1 jaar
Maaibeheer	GEFASEERD MAAIEN EN AFVOEREN	1 jaar
Natuur-, bos- en landschapsbeheer	Verwijderen ongewenste vegetatie	1 jaar
Waterbeheer	Onderhouden kunstwerken	1 jaar
Waterbeheer	Onderhouden watergangen (niet-schouw)	1 jaar
Waterbeheer	REGELEN WATERSTAND TJAMME	1 jaar
Waterbeheer	REGELEN WATERSTAND WINSCHOTERZIJL	1 jaar
Waterbeheer	REGEL WATERSTAND NIEUWSCHANSERBOS	1 jaar
Waterbeheer	REGELEN WATERSTAND BOVENLANDEN	1 jaar

N06.04 Vochtige heide (6 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel	Frequentie
Begrazingsbeheer	Plaatsen/onderhouden raster	1 jaar
Begrazingsbeheer	Seizoenbegrazing met raster	1 jaar

N06.05 Zwakgebufferd ven (5,17 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel	Frequentie
Waterbeheer	REGELEN WATERSTAND ADRIAANTRIPBOS	1 jaar

N10.02 Vochtig hooiland (27,4 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel	Frequentie
Maaibeheer	Maaien en afvoeren	1 jaar
Waterbeheer	REGELEN WATERSTAND WIEDE	1 jaar

N11.01 Droog schraalland (2,72 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel	Frequentie
Maaibeheer	Maaien en afvoeren	1 jaar
Natuur-, bos- en landschapsbeheer	AFZETTEN BOOMPJES	1 jaar

N12.01 Bloemdijk (5,99 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel	Frequentie
Maaibeheer	MAAIEN EN AFVOEREN MEEDENERTOL	1 jaar
Maaibeheer	MAAIEN EN AFVOEREN TJAMME	1 jaar

Maaibeheer	MAAIEN EN AFVOEREN NIEUWESCHANS	1 jaar
Natuur-, bos- en landschapsbeheer	Verwijderen ongewenste vegetatie	1 jaar

N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland (236,21 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel	Frequentie
Begrazingsbeheer	NABEWEIDING KROMME ELLEBOOG	1 jaar
Begrazingsbeheer	BEWEIDEN JAARROND OOSTEINDE	1 jaar
Maaibeheer	MAAIEN EN AFVOEREN KROMME ELLEBOOG	1 jaar
Maaibeheer	MAAIEN EN AFVOEREN DE HOOGTE	1 jaar
Maaibeheer	KLEPELEN BOS OP HOUWINGAHAM EN PEKELDERBOS	1 jaar
Maaibeheer	MAAIEN EN AFVOEREN	1 jaar
Maaibeheer	MAAIEN, AFVOEREN EN BEMESTEN	1 jaar
Natuur-, bos- en landschapsbeheer	Verwijderen ongewenste vegetatie	1 jaar

N12.03 Glanshaverhooiland (6,31 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel	Frequentie
Maaibeheer	MAAIEN EN AFVOEREN DE HOOGTE	1 jaar
Maaibeheer	MAAIEN EN AFVOEREN BARLAGENPOLDER	1 jaar

N12.05 Kruiden- en faunarijke akker (20,99 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

N12.06 Ruigteveld (15,09 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel	Frequentie
Begrazingsbeheer	Seizoenbegrazing met raster	1 jaar

N13.02 Wintergastenweide (8,14 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel	Frequentie
Maaibeheer	Maaien en afvoeren	1 jaar

N14.02 Hoog- en laagveenbos (11,51 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel	Frequentie
Beheer infrastructuur	Onderhouden wegen en paden t.b.v. beheer	1 jaar
Bosbeheer geen oogst	Dood hout maken	1 jaar
Bosbeheer geen oogst	Snoeien	1 jaar
Bosverzorging	VERWIJDEREN BERENKLAUW	1 jaar
Bosverzorging	VERWIJDEREN IEPZIEKTE	1 jaar
Inspecteren veiligheid	Checken boomveiligheid en snoei	1 jaar
Waterbeheer	Onderhouden watergangen (niet-schouw)	1 jaar

N14.03 Haagbeuken- en essenbos (139,8 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel	Frequentie
Begrazingsbeheer	PLAATSEN/ONDERHOUDEN RASTER TJAMME	1 jaar
Begrazingsbeheer	SEIZOENBEGRAZING MET RASTER TJAMME	1 jaar
Beheer infrastructuur	Onderhouden wegen en paden t.b.v. beheer	1 jaar
Bosbeheer geen oogst	Mantel/zoombeheer (bosrandbeheer)	1 jaar
Bosbeheer geen oogst	Dood hout maken	1 jaar
Bosbeheer geen oogst	Snoeien	1 jaar
Bosbeheer oogst	Blessen en oogstbegeleiding	1 jaar
Bosbeheer oogst	Check gedragscode	1 jaar
Bosbeheer oogst	Beheren brand- en resthout	1 jaar
Bosbeheer planning	Beoordelen bos en bosbeheer	1 jaar
Bosverjonging	Planten	1 jaar
Bosverjonging	Terreinvoorbereiding	1 jaar
Bosverzorging	VERWIJDEREN BERENKLAUW	1 jaar
Bosverzorging	VERWIJDEREN IEPZIEKTE	1 jaar
Inspecteren veiligheid	Checken boomveiligheid en snoei	1 jaar
Waterbeheer	Onderhouden watergangen (niet-schouw)	1 jaar

N15.02 Dennen-, eiken- en beukenbos (57,58 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel	Frequentie
Beheer infrastructuur	Onderhouden wegen en paden t.b.v. beheer	1 jaar
Bosbeheer geen oogst	Mantel/zoombeheer (bosrandbeheer)	1 jaar
Bosbeheer geen oogst	Dood hout maken	1 jaar
Bosbeheer geen oogst	Snoeien	1 jaar
Bosbeheer oogst	Blessen en oogstbegeleiding	1 jaar
Bosbeheer oogst	Check gedragscode	1 jaar
Bosbeheer oogst	Beheren brand- en resthout	1 jaar
Bosbeheer planning	Beoordelen bos en bosbeheer	1 jaar
Bosverzorging	VERWIJDEREN BEREKLAUW	1 jaar
Bosverzorging	VERWIJDEREN IEPZIEKTE	1 jaar
Inspecteren veiligheid	Checken boomveiligheid en snoei	1 jaar
Waterbeheer	Onderhouden watergangen (niet-schouw)	1 jaar

N16.01 Droog bos met productie (434,98 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel	Frequentie
Beheer infrastructuur	Onderhouden wegen en paden t.b.v. beheer	1 jaar
Beheer infrastructuur	Onderhouden bosontsluitingswegen	1 jaar
Bosbeheer geen oogst	Mantel/zoombeheer (bosrandbeheer)	1 jaar
Bosbeheer geen oogst	Dood hout maken	1 jaar
Bosbeheer geen oogst	Snoeien	1 jaar
Bosbeheer oogst	Blessen en oogstbegeleiding	1 jaar
Bosbeheer oogst	Check gedragscode	1 jaar
Bosbeheer oogst	Beheren brand- en resthout	1 jaar
Bosbeheer planning	Beoordelen bos en bosbeheer	1 jaar
Bosverjonging	Maaien en verzorgen	1 jaar
Bosverjonging	Wildregulatie (rasteren)	1 jaar
Bosverjonging	Planten	1 jaar
Bosverjonging	Terreinvoorbereiding	1 jaar
Bosverzorging	VERWIJDEREN BERENKLAUW	1 jaar
Bosverzorging	VERWIJDEREN IEPZIEKTE	1 jaar
Bosverzorging	Zuiveren/onrendabele dunning	1 jaar
Inspecteren veiligheid	Checken boomveiligheid en snoei	1 jaar

Waterbeheer	Onderhouden watergangen (niet-schouw)	1 jaar

N16.02 Vochtig bos met productie (249,32 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel	Frequentie
Beheer infrastructuur	Onderhouden wegen en paden t.b.v. beheer	1 jaar
Beheer infrastructuur	Onderhouden bosontsluitingswegen	1 jaar
Bosbeheer geen oogst	Mantel/zoombeheer (bosrandbeheer)	1 jaar
Bosbeheer geen oogst	Dood hout maken	1 jaar
Bosbeheer geen oogst	Snoeien	1 jaar
Bosbeheer oogst	Blessen en oogstbegeleiding	1 jaar
Bosbeheer oogst	Check gedragscode	1 jaar
Bosbeheer oogst	Beheren brand- en resthout	1 jaar
Bosbeheer planning	Beoordelen bos en bosbeheer	1 jaar
Bosverjonging	Maaien en verzorgen	1 jaar
Bosverjonging	Wildregulatie (rasteren)	1 jaar
Bosverjonging	Planten	1 jaar
Bosverjonging	Terreinvoorbereiding	1 jaar
Bosverzorging	VERWIJDEREN BERENKLAUW	1 jaar
Bosverzorging	VERWIJDEREN IEPZIEKTE	1 jaar
Bosverzorging	Zuiveren/onrendabele dunning	1 jaar
Bosverzorging	Snoeien kwaliteitshout	1 jaar
Inspecteren veiligheid	Checken boomveiligheid en snoei	1 jaar
Waterbeheer	Onderhouden watergangen (niet-schouw)	1 jaar

N17.02 Droog hakhout (7,57 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

7.2 Beheertypen landschap

L01.01 Poel en klein historisch water (3,16 ha)

Tabel: Beheermaatreglen

L01.02 Houtwal en houtsingel (7,96 ha)

Tabel: Beheermaatreglen

L01.03 Elzensingel (0,34 ha)

Tabel: Beheermaatreglen

L01.04 Bossingel en bosje (82,16 ha)

Tabel: Beheermaatreglen

L01.07 Laan (7,06 ha)

Tabel: Beheermaatreglen

L01.08 Knotboom (0,24 ha)

Tabel: Beheermaatreglen

L01.09 Hoogstamboomgaard (0,48 ha)

Tabel: Beheermaatreglen

L03.01 Aardwerk en groeve (0,78 ha)

Tabel: Beheermaatreglen

7.3 Overige producten en diensten

R0 Afgesloten (1,38 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Tabel: Monitoringsmaatregelen

R1 Afgesloten beleefbaar (8,14 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Tabel: Monitoringsmaatregelen

R2 Opengesteld (1977,52 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Tabel: Monitoringsmaatregelen

A-type Agrarisch type (3,55 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Tabel: Monitoringsmaatregelen

N99 Geen natuurdoelstelling (76,19 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Tabel: Monitoringsmaatregelen

N99_EP In erfpacht uitgegeven (1,23 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Tabel: Monitoringsmaatregelen

Monitorings- en algemene beheermaatregelen (- ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel	Frequentie
Beheertype-onafhankelijk beheer	Grenscontrole	1 jaar
Beheertype-onafhankelijk beheer	Onderhouden watergangen (schouw)	1 jaar

Tabel: Monitoringsmaatregelen

Factor	Maatregel	Frequentie
Milieu- en waterconditie	Diverse methoden (Bepaling abiotiek)	1 jaar
Recreatie	Publieksmonitoring	1 jaar

8: Kosten

8.1: Beheer

8.2: Monitoring

8.3: Kosten

Tabel: Beheerkosten (exclusief monitoring)

Product	2017	2018	2019	2020	2021	2022
R0 Afgesloten	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
R1 Afgesloten beleefbaar	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
R2 Opengesteld	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
L01.01 Poel en klein historisch water	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
L01.02 Houtwal en houtsingel	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
L01.03 Elzensingel	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
L01.04 Bossingel en bosje	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
L01.07 Laan	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
L01.08 Knotboom	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
L01.09 Hoogstamboomgaard	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
L03.01 Aardwerk en groeve	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
N04.02 Zoete plas	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
N05.01 Moeras	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
N06.04 Vochtige heide	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
N06.05 Zwakgebufferd ven	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
N10.02 Vochtig hooiland	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
N11.01 Droog schraalland	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
N12.01 Bloemdijk	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
N12.03 Glanshaverhooiland	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
N12.05 Kruiden- en faunarijke akker	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0

N12.06 Ruigteveld	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
N13.02 Wintergastenweide	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
N14.02 Hoog- en laagveenbos	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
N14.03 Haagbeuken- en essenbos	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
N15.02 Dennen-, eiken- en beukenbos	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
N16.01 Droog bos met productie	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
N16.02 Vochtig bos met productie	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
N17.02 Droog hakhout	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Monitorings- en algemene beheermaatregelen	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Totaal	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0

Tabel: Monitoringskosten

Product	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Monitorings- en algemene beheermaatregelen	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Totaal	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0

Tabel: Kostenplanning (beheer + monitoring)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Totaal	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0

staatsbosbeheer

Beheerplan

Hondsrug

2017 - 2029

Versie datum: 10-04-2017
Teamleider: Art. 10 lid 2 sub e

Geaccordeerd door:
Datum akkoord: 1-5-2017

Art. 10 lid 2 sub e

met voorbehoud financiering

1: Algemeen

Dit Beheerplan **Planeenheid Hondsrug** vormt voor de periode van 2016 tot en met 2028 de kwaliteitssturing voor het beheer. Het Beheerplan geeft hiermee invulling aan de strategische doelen van Staatsbosbeheer, concreet vertaald naar maatregelen in de terreinen.

Staatsbosbeheer werkt sinds de Verzelfstandiging in 1998 met uitwerkingsplannen als onderdeel van het sturingsarrangement dat was afgesproken met het ministerie van EZ.
In 2012 is het natuurbeleid gedecentraliseerd naar de provincies. De provincies zijn ook verantwoordelijk geworden voor de financiering van het beheer van het Nationaal Netwerk Natuur (opvolger Ecologische Hoofdstructuur). Daarbij is afgesproken dat ook Staatsbosbeheer volgens hetzelfde subsidiestelsel gefinancierd zou gaan worden als alle andere terreinbeheerders. Dit is het Subsidiestelsel Natuur en Landschapsbeheer (SNL). De jaren 2012 en 2013 waren overgangsjaren waarbij de financiering nog via het ministerie van EZ liep.
Om gebruik te kunnen maken van de SNL moet Staatsbosbeheer de sturing en verantwoording van zijn beheer aanpassen. De eerste stap bestond uit het maken van afspraken over de te realiseren natuur- en landschapsdoelen met de provincies. Staatsbosbeheer heeft hiervoor de doelplanning die de basis was voor de offerte voor het ministerie van EZ omgezet in het systeem van beheertypen van de 12 provincies volgens de Index Natuur en Landschap. Deze vormen de grondslag voor de afgesloten subsidieovereenkomsten die tevens zijn verwerkt in het provinciale natuurbeheerplan (NBP).

In 2013 heeft Staatsbosbeheer een officiële aanvraag ingediend in het kader van de Subsidiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer in de 12 provincies. Deze subsidie is in 2014 toegekend voor een periode van 6 jaar. Staatsbosbeheer heeft zich met behulp van het SNL Kwaliteitshandboek-certificering laten certificeren. Het certificaat is op 13 oktober 2013 uitgereikt. Onderdeel van dit kwaliteitshandboek is dat er uitwerkingsplannen komen voor de terreinen. Deze uitwerkingsplannen gelden voor een periode van 12 jaar met voor de eerste 6 jaar een concrete maatregelplanning. Het kwaliteitshandboek is in 2016 herzien.

Staatsbosbeheer maakt deel uit van het consortium dat besloten heeft de planning, monitoring en het vastgoedbeheer in CMSi onder te brengen. Met de introductie van beheerplannen in CMSI wordt de standaardisatie van de planning verder doorgevoerd. Onderdeel van de implementatie is een koppeling met het financiële systeem in 2016 en met mogelijkheden voor beheerverslaglegging.

In 2014 zijn diverse voorbereidende activiteiten uitgevoerd om de implementatie zo efficiënt mogelijk uit te voeren. Tegelijkertijd zijn binnen Staatsbosbeheer organisatorische veranderingen doorgevoerd, waarbij de indeling in 3 Divisies en 12 provinciale eenheden de meest ingrijpende zijn. Dit heeft eveneens consequenties voor de wijze waarop de beheerplannen worden gemaakt.

Zo is het aantal planeenheden teruggebracht van ruim 400 objecten naar 200 overkoepelende planeenheden. Deze planeenheden zijn landelijk dekkend, waardoor er enkele zijn zónder huidige Staatsbosbeheer-eigendommen. Ze vormen de basis voor de beheerplannen "nieuwe stijl" in CMSi. De eerste stap was de actualisatie van de huidige plannen op basis van de

nieuwe (CMSi-) planeenheden, in de vorm van een overkoepelend uitwerkingsplan planeenheid (UPP) voor de betreffende cluster van uitwerkingsplannen "oude stijl. Dit plan geldt voor de periode 2015-2020. De tweede stap bestaat uit een start van de herziening van alle uitwerkingsplannen conform het vastgestelde format voor het beheerplan in CMSi. De scope is hierbij SNL, N2000 en de vereisten vanuit FSC en andere verplichtingen die Staatsbosbeheer extern is aangegaan. Na de afronding van pilot-beheerplannen in 2015 zal hiermee worden gestart. Op basis van de opgebouwde ervaring met CMSi een definitieve planning voor de herziening van alle beheerplannen worden vastgesteld.

Onderdeel van de planning is de planning van de monitoring. In het kader van de SNL worden hiervoor meerjarenplannen gemaakt door de provincies, in samenspraak met de beheerders. In de loop van 2016 zullen deze meerjarenplannen naar verwachting voor alle 'SNL-terreinen' beschikbaar zijn.

1.1: Gegevens planeenheid

Planeenheid:	Hondsrug
Object(en):	Boswachterij Odoorn, De Velden, Hondsrug, Veenstreek
Totaal areaal (ha): *	5374,55
Team:	Hondsrug
Provincie:	Drenthe
Divisie:	Beheer en Ontwikkeling
Looptijd beheerplan:	2017 - 2029

* Het 'totaal areaal' van een planeenheid is de som van de kad. administratieve oppervlakten van alle percelen met status: in eigendom', 'in erfpacht gegeven', 'in erfpacht genomen' of 'in gebruik genomen', zoals geregistreerd in de percelenadministratie in CMSi.

1.2: Algemene omschrijving

De CMSi planeenheid Hondsrug, valt samen met de objecten: Boswachterij Odoorn, Veenstreek, Hondsrug en De Velden (Boswachterijen Gieten en Borger). De planeenheid bestaat uit gevarieerd bos, afgewisseld met heidevelden op overwegend arme zandgronden en ligt op de oostelijke overgang naar het lager gelegen veenkoloniaal gebied.

Kernboodschappen De Hondsrug

De Hondsrug. De ruggengraat van Drenthe.

Door ijsstromen 150.000 jaar geleden ontstaan en al eeuwen bewoond: De Hondsrug. IJs en mens lieten overal zichtbare sporen achter, van pingo's tot hunebedden en van karresporen tot keienwegen. In dit oeroude landschap, waar de Drentse Aa ontspringt, vind je prachtige bossen, uitgestrekte heidevelden en idyllische vennen. Hier leven zwarte specht, zandhagedis en knoflookpad. In Unesco Geopark De Hondsrug reis je te voet of per fiets door te tijd en voel je de geplooide geschiedenis letterlijk onder je voeten.

Boswachterij Gieten-Borgen. Goed hout van oude grond.

In de bossen van De Hondsrug groeit goed hout op oude grond. Honderd jaar terug werden de boswachterijen op systematische wijze aangelegd op de woeste grond. De oorspronkelijke vorm daarvan zie je nu nog terug in de rechte keienwegen en de imposante beukenlanen van houtvester Kuhn. Staatsbosbeheer is trots op haar bosbouwgeschiedenis en houdt hier de historie levend. Maar het is ook een boswachterij waar een nieuwe generatie Staatsbosbeheerders leert hoe je duurzaam hout teelt, in een gevarieerd, natuurrijk en aantrekkelijk bos. Hoe we dat doen? Kom naar het Boomkroonpad en we laten het je graag vanuit de boomtoppen zien.

1.3: Ligging en kaart

1.3.1: Beschrijving

Planeenheid De Hondsrug ligt centraal in de gemeenten Borger-Odoorn en Aa & Hunze, nabij de dorpen Gieten, Borger, Exloo en Odoorn. De planeenheid is gelegen op het zuidelijk deel van de Hondsrug en varieert in hoogte van 12,5 meter tot 20 meter boven NAP. Globaal gezien strekt de Hondsrug zich uit van Emmen tot Zuidlaren en is ontstaan in de voorlaatste ijstijd. De exacte ontstaansgeschiedenis van De Hondsrug is niet helemaal duidelijk. De ideëen daarover zijn verwerkt in hoofdstuk 4.

De oude boswachterijen Gieten en Borger (nu object De Velden) en Odoorn en Exloo zijn van oudsher ontginningsboswachterijen. Het beheergebied bestaat uit bossen en een aantal heidevelden. De menging waarin het bos vanaf de jaren '20 is aangelegd, is grotendeels in stand gebleven.

Interessante natuurgebieden zijn vooral het vroegere stuifzandgebied Odoornerzand, het heideterrein Molenveld, Zuidenveld en het Schapenpark. Het landschap heeft zijn definitieve vorm gekregen tijdens de laatste ijstijd, onder andere door de vorming van pingo's en de afzettingen van dekzanden.

De geologische Hondsrug gaat aan de oostzijde abrupt over in het Hunzedal waarin de objecten Hondsrug en Veenstreek liggen. De Hondsrug is een groot inzijggebied. De neerslag die hier valt komt als kwelwater in het Hunzedal of op lager gelegen delen aan de westflank, weer aan de oppervlakte.

Het object Veenstreek betreft enkele kleine landschapselementen, een visplas en een stukje multifunctioneel bos. In totaal gaat het daar om 17 ha. Het betreft een jong bos van eik met els en berk aangelegd tijdens de ruilverkaveling Odoorn.

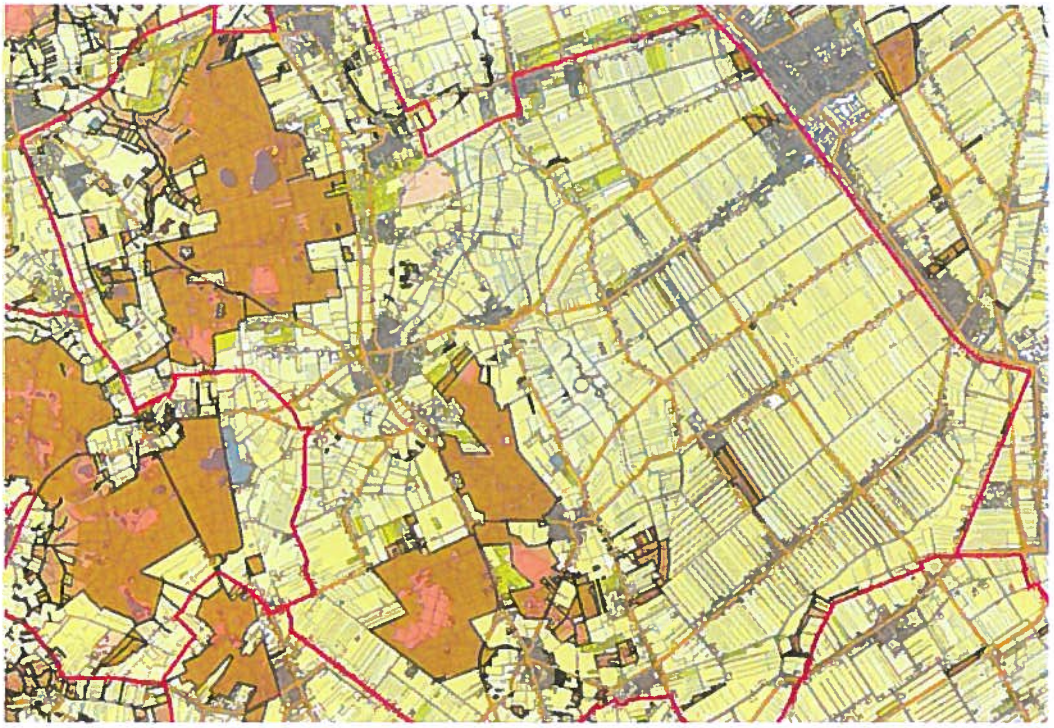
Voor de objecten Boswachterij Odoorn (2008), De Velden (2011) en Gieten-Borger (2005) binnen deze planeenheid is reeds een Interne Kwaliteitbeoordeling (IK) uitgevoerd ter voorbereiding van een nieuw beheerplan. De inzichten hieruit zijn verwerkt en zo nodig vertaald in gewenste aanpassingen van het beheer.

1.3.2: Bestuurlijk administratieve context

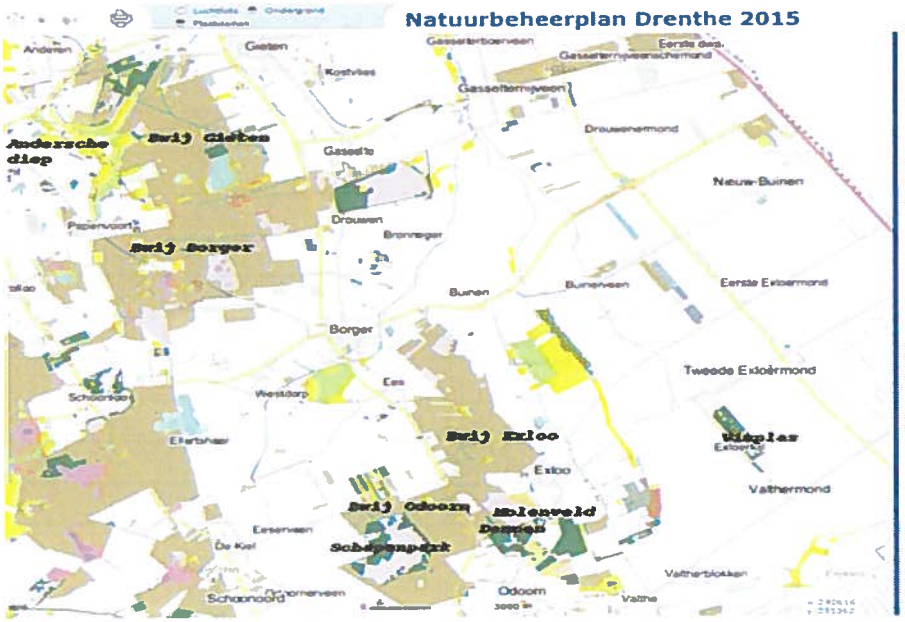
Tabel: Bestuurlijk administratieve context

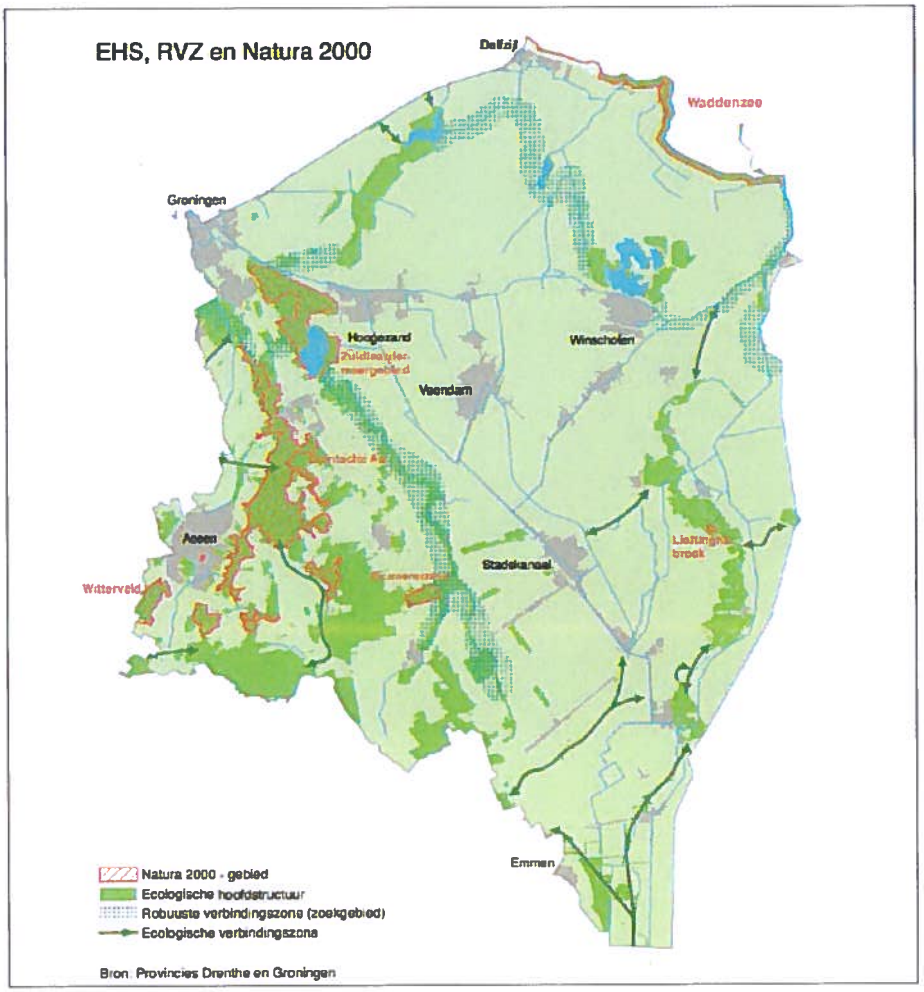
Categorie	Omschrijving
Gemeente	Aa en Hunze
Gemeente	Borger-Odoorn
Gemeente	Coevorden
Gemeente	Emmen
Gemeente	Stadskanaal
Gemeente	Vlagtwedde
Nationaal Park	Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa
Provincie	Drenthe
Provincie	Groningen
Waterschap	Waterschap Hunze en Aa s
Waterschap	Waterschap Vechtstromen

1.3.3: Kaartbeelden planeenheid

1.3.4: Extra kaarten

EHS, RVZ en Natura 2000
Delfzijl
Waddenzee
Groningen
Hoogezand
Zuidlaardermeergebied
Winschoten
Veendam
Aa-beek
Aa-beek
Aa-beek

2: Beleid

2.1: Relevant beleid

Tabel: Relevant beleid

Internationaal Niveau	Nationaal Niveau	Regionaal Niveau
Europees Diploma		
Natura 2000		
UNESCO Werelderfgoed		
	Aardkundige waarden	
	Beheer- en inrichtingsplan	
	Gebiedsontwikkeling	
	Monumenten	
	Nationaal Park, Nationaal Landschap	
		Relevant regionaal beleid is opgenomen onder kop 2.4

2.2: Internationaal

Beleid	Betekenis voor de planeenheid	Referentie
N2000	Andersche diep*	http://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/googlemapsgebied.aspx?id=n2k025&groep=1
Malta	Odoorn eo grafheuvels en hunebedden, karresporen	http://wetten.overheid.nl/BWBV0002031/2007-12-12
UNESCO Werelderfgoed	Geopark De Hondsrug	https://www.unesco.nl/artikel/geopark-de-hondsrug-krijgt-internationale-unesco-erkenning

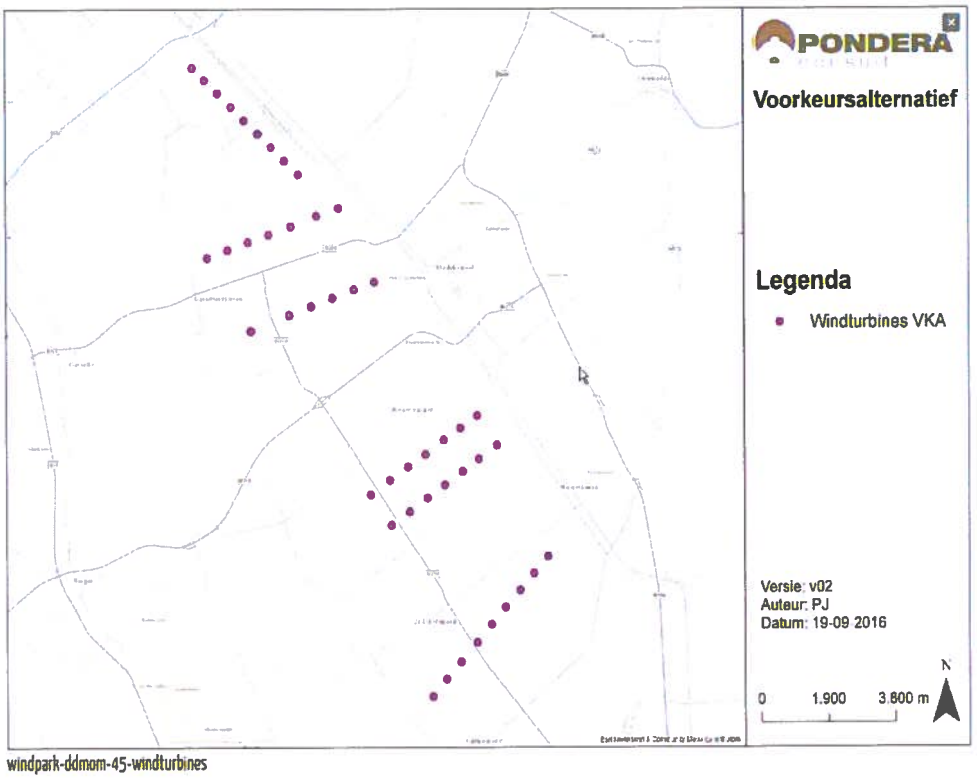
2.3: Nationaal

Het Nationaal Natuur Netwerk (NNN) en vroeger Ecologische Hoofdstructuur (EHS) is een landelijk netwerk van natuur- en agrarische gebieden met een speciale natuurkwaliteit. Het netwerk bestaat zowel uit afzonderlijke natuurgebieden als uit verbindingszones die deze natuurgebieden met elkaar verbinden.

De gebieden Andersche diep, Gieten, Borger, Exloo, Odoorn, Odoornerdennen en het Molenveld vallen allen binnen de EHS.
Het karakter van de verbindingen is vastgelegd in de Gebiedsvisie NBL Ecologische verbindingszones.

Beleid	Betekenis voor de planeenheid	Referentie
Nationaal Natuurnetwerk	Begrensd als NNN (voorheen EHS)	http://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/natuur-milieu/natuur/natuurnetwerk/
Natuurbeschermings wet/Boswet	Maatregelen te toetsen aan vergunningplicht	http://www.provincie.drenthe.nl/natuurbescherming http://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/natuur-milieu/actueel/@121745/drenthe-voert-nieuwe/ "zie FSC ABC voor boswet na 1-1-2017: http://digitalis/Kerntaken/natuurbeheer/FSC/Lists/FSC ABC/DispForm.aspx?ID=61&ContentTypeId=0x0100F4A00367D1283E4487301379A9387B53
Flora- en Faunawet	Ontheffing bij uitvoering maatregelen	http://www.provincie.drenthe.nl/loket/ppc-zoeken/@76044/beschermde-inheemse/
Wet Natuurbescherming	Opvolger van Nb-wet, BW en FF-wet per 1-1-2017	https://zoek.officielebekendmakingen.nl/prb-2016-6940
Reconstructiewet	Windmolenparken Veenkoloniaal gebied	http://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/natuur-milieu/windenergie/windparken/

Hieronder is een kaart opgenomen van de landelijke plannen rond de plaatsing van windturbines in de Veenkoloniën.

windpark-ddmom-45-windturbines

2.4: Regionaal

Drenthe is rijk aan bossen en natuurgebieden. Naast ecologische waarde hebben deze ook grote economische en recreatieve betekenis. Het bosbeleid is gericht op versterking van economische, recreatieve en ecologische waarden van bossen. Bosuitbreiding wordt nagestreefd op, vanuit landschappelijk en natuurwetenschappelijk oogpunt, gewenste locaties. Het Molenveld is een toeslaggebied voor het beheer van de Stichting Exloër schaapskudden.
Het Hondsruggebied is een uniek geologisch gebied dat zijn huidige vorm heeft gekregen in de twee laatste ijstijden. Het beslaat een groot deel van Oost- en Midden-Drenthe, van de provinciegrens in het noorden naar het zuiden (Emmen en Coevorden), en van Assen naar Nieuw-Buinen Ook het Hunzedal en het Nationaal Park Drentsche Aa behoren tot het Unesco Geopark de Hondsrug.

Beleid	**Betekenis voor de planeenheid**	**Referentie**
Omgevingsplan Drenthe	stiltegebied	http://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/wonen-leefomgeving/actualisatie-0/kaarten/
Provinciale Omgevingsvisie	bodembescherming	http://www.provincie.drenthe.nl/publish/pages/108032/actualisatie_omgevingsvisie_versie_020714.pdf
Natuurbeheerplan Drenthe 2016	Basis voor SNL. Beheer (beheertypenkaart) en omvorming, inrichting en kwaliteitsontwikkeling (ambitiekaart)	http://www.provincie.drenthe.nl/publish/pages/109610/natuurbeheerplan_2016.pdf?handheld=true
Provinciale natuurvisie	Cultuurhistorisch spoor. Natuurtypen lange termijn	http://www.provincie.drenthe.nl/publish/pages/108001/14102014_gastvrije_natuur-actualisatie-ipdf.pdf
Programma Natuurlijk Platteland	Uitvoeringsprogramma voor maatregelen PAS, N2000, KRW en NNN	projectsheet 19 Programma Natuurlijk Platteland, http://www.provincie.drenthe.nl/publish/pages/114333/natuurlijk_platteland_-_programma_per_gebied_vastgesteld.pdf
Waterbeheerplan Vechtstromen en Hunzen&Aas	EHS/N2000 gewenste ontwikkeling/GGOR	http://www.vechtstromen.nl/waterbeheerplan en https://www.google.nl/?gws_rd=ssl#q=hunze+en+aa+waterschap+beheerplan
Bestemmingsplan		Bestemmingsplannen Buitengebied gemeenten Borger/Odoorn, Aa en Hunze, Emmen

2.5: Bestuurlijk politieke context

Bestuurlijk overleg	Doelstelling	Rol Staatsbosbeheer
Commissie Landelijk Gebied	Adviescommissie voor college van GS op gebied van opgaven in het landelijk gebied (natuur, landbouw, water)	Lid
Stuurgroep NBEL	Afstemming en realisatie brede doelstelling van het NP Drentse Aa	Lid

2.6: Interne kaders

Dit onderdeel is nieuw in CMSI en nog ingevuld. Wordt later toegevoegd.

Bosvisie "Groeiende toekomst" 2015
De bosvisie benoemt samenhangend de uiteenlopende aspecten van duurzaam bosbeheer, onze ambities en slaat de brug naar de dagelijkse praktijk van werkzaamheden tijdens de boscyclus. Kap en verjonging is een apart onderdeel. Daarnaast zijn ook de producten uit het bos, vooral het hout, onderdeel geworden van ons 'bosverhaal'.

Wat in de visie bij het bosbeheer belangrijk wordt gevonden is samen te vatten met de 3 B's: beschermen, beleven en benutten. We beschermen het bos, zorgen ervoor dat mensen het kunnen beleven en we benutten de producten die het levert. Het bosbeheer wordt duurzaam en kleinschalig uitgevoerd. Zo ontstaan gemengde en structuurrijke bossen die passen bij de betreffende groeiplaats. We kijken daarbij niet alleen naar de bomen, maar naar het complete bosecosysteem, klimaat, bodem, planten en dieren. Mens en markt hebben allerlei verwachtingen van het bos, maar niet alles kan overal. Staatsbosbeheer maakt dus keuzes. Naast deze 3 B's is ook vakmanschap een belangrijke pijler in de visie. Zie de LINK naar deze visie op Digitalis.
Interne link

Als uitwerking van de bosvisie in bosbeheersystemen die voor bv bos op rijke zandgronden een uitwerking geeft aan het bosbeheer zoals schaal van verjongen, welke houtkwaliteit streven we na, welke natuur en recreatiewaarden. Binnenkort verschijnen deze.

3: Contracten en verplichtingen

3.1: Algemene areaalgegevens

Tabel: Verdeling totaal areaal naar eigendomsstatus

Status	Oppervlakte in beheer (in ha.)	Oppervlakte niet in beheer (in ha)
In eigendom	4687,87	
In erfpacht genomen	0,00	
In gebruik genomen	144,26	
In erfpacht gegeven		540,44
Overig		1,99
Subtotaal:	**4832,13**	**542,43**
Het totaal areaal van de planeenheid bedraagt: **5374,55 ha**		

3.2: Natuur en landschap

De SNL-beschikking in Drenthe is in 2014 afgegeven voor 6 jaar. De vergoeding bedraagt 75% van de normkosten. Jaarlijks, voor 1 oktober, worden de wijzigingen op de beschikking doorgegeven aan de provincie door de accountmanager.

Aan terreinen buiten het NNN gelegen terreinen is geen SNL-subsidie toegekend. Uitzonderingen daarop vormen veentjes en gebieden waar participatiegroepen actief zijn.

In onderstaande tabellen is een overzicht te zien van de verschillende types waarop subsidie is toegekend.

Via onderstaande link is de SNL-beschikking van de RON te vinden m.b.t. de Staatsbosbeheer-terreinen in de provincie Drenthe.

Interne link [redacted]

Tabel: Beheertypen

Product	Totaal (Ha)	SNL (Ha)	Niet SNL (Ha)
L01.01 Poel en klein historisch water	2,31	2,10	0,21
L01.02 Houtwal en houtsingel	9,28	8,04	1,24
L01.04 Bossingel en bosje	13,83	4,88	8,95
L01.05 Knip- of scheerheg	0,19	0,19	0,00
L01.07 Laan	61,02	0,00	61,02
N04.02 Zoete plas	104,12	104,12	0,00
N06.04 Vochtige heide	60,56	60,40	0,16
N06.05 Zwakgebufferd ven	0,64	0,00	0,64
N06.06 Zuur ven of hoogveenven	5,37	5,37	0,00
N07.01 Droge heide	449,44	369,12	80,32
N10.01 Nat schraalland	2,06	2,06	0,00
N10.02 Vochtig hooiland	5,54	5,41	0,13
N11.01 Droog schraalland	93,08	92,08	1,00
N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland	233,73	227,99	5,74
N12.05 Kruiden- en faunarijke akker	21,59	14,27	7,32
N12.06 Ruigteveld	11,94	11,84	0,10
N14.02 Hoog- en laagveenbos	8,89	8,89	0,00
N15.02 Dennen-, eiken- en beukenbos	343,56	260,61	82,95
N16.01 Droog bos met productie	3316,86	3253,88	62,98
N16.02 Vochtig bos met productie	0,64	0,64	0,00
A-type Agrarisch type	25,66	0,00	25,66
S98.00 Geen natuurdoelstelling	70,59	1,15	69,44
S99.00 Erfpacht	539,83	41,23	498,60
Totaal	**5380,73**	**4474,27**	**906,46**

Tabel: Openstellingscategorieën en Oppervlakte SNL

	Totaal (Ha)	SNL (Ha)	Niet SNL (Ha)
O Onbekend	0,00	0,00	0,00
R1a Permanent opengesteld, toegankelijk en bereikbaar incl. voorzieningen danwel beleefbaar (max. grens 300m)	4732,09	4348,00	384,08
R1b Permanent opengesteld, toegankelijk en bereikbaar, zonder voorzieningen	49,87	31,81	18,06
R2b Afgesloten vanwege fysieke of juridische redenen of ontheffing vanwege andere dringende motieven	53,22	53,22	0,00
R4 Overig areaal waarvoor geen subsidie wordt aangevraagd	5,71	0,00	5,71
R5 Tijdelijk afgesloten	539,83	41,23	498,60
Totaal	**5380,72**	**4474,26**	**906,45**

3.3: FSC verplichtingen

Verwijzing:
Interne link [redacted]

Minimum vereisten FSC t.a.v. beheerplanning
Vanuit FSC wordt een aantal minimum eisen gesteld aan het beheerplan. Het beheerplan hoeft volgens FSC niet perse één document te zijn maar kan bestaan uit één of meerdere documenten.
Hieronder is aangegeven waar de eisen zijn uitgewerkt en vastgelegd. Of het beschikbaar is en zo niet geef aan wanneer het wel beschikbaar komt door een aanvullende actie. De meeste onderwerpen worden opgenomen binnen dit beheerplan.

*bij nee, vul datum gereed in

Eis	*Inhoud beheerplan, minimaal vereiste onderdelen*	*Waar vastgelegd (BP =beheerplan)*	*Controle: Beschikbaar ja/nee**		
			j	n	datum*
Beheerplan	Er is een actueel goedgekeurd beheerplan beschikbaar.	CMSI, en geprinte geaccordeerde versie op werksite		x	*1-4-2017*
Samenvatting	Samenvatting beheerplan	Niet in BP afzonderlijk document		x	1-4-2017
Eigendomssituatie	Eigendomskaart	BP: H1.3.3	x		
Overheidsbeleid	Opsomming van de belangrijke beleidsopgaven van de overheid voor het gebied	BP: H2	x		
Intern beleid Staatsbosbeheer	Opsomming beleid Staatsbosbeheer voor de meest belangrijke onderwerpen (bijv. de bosvisie)	BP: H2.6		x	febr 17 RS
Overzicht bodem/water/infrastructuur					
Bodem	Overzicht van bodemgeschiktheid voor boom- en struiksoorten	OGIS: Alboskaart Stiboka kaart	x x		
Water	Kaart met waterlopen en waterlichamen	OGIS	x		
Infrastructuur	Kaart met wegen en paden	OGIS	x		
Overzicht Flora /Fauna/ Houtoogst /Recreatie					
Cultuurhistorie	Kaart met cultuurhistorisch waardevolle elementen en structuren	OGIS	x		
Flora	Kaart met beschermenswaardige planten en vegetatie	NDFF Nationale Databank Flora en Fauna		x	1-4-2017
Fauna	Kaart met beschermenswaardige dieren	NDFF Nationale Databank Flora en Fauna		x	1-4-2017
Recreatiemogelijkheden	Kaart met recreatieve zonering en recreatieve voorzieningen	BP: H4.1.7 OGIS	x x		
Openstelling	Opengestelde gebieden met bijbehorende huidige openstellingsvoorwaarden	BP: H1.3 H4.1.7	x x		1-4-2017
Houtproductie en -oogst	Overzicht van oogstniveau in het verleden, soortensamenstelling, voorraad en bijgroei	BP: H4.1.3 en H4.1.9	x x		
Overzicht high conservation values	Locaties met een: *A. -hoge cultuurhistorische waarde* *B. grote religieus/spirituele waarde* *C. hoge aardkundige waarde*	BP: H4.1.6 (A. en B.) H4.1.2 (C.)	 x x		

	D. hoge ecologische waarden	H 4.1.3. (D.) oa bosreservaten en A-locaties .	x		
Strategie/beleid en doelen					
Doelstellingen op het gebied van economie	Doelstellingen voor economische basis, w.o. houtproductie	BP: H5.1.7 (lange termijn) H5.2.3 (termijn BP, 12 jr)	x x		
Doelstellingen op het gebied van ecologie	Doelstellingen voor biodiversiteit en mate van natuurlijkheid	BP: H5.1.3/ H5.1.4/H5.2.1	x		
Doelstellingen op het gebied van sociale aspecten	Doelstellingen voor recreatie en cultuurhistorie	BP: H5.1.6 / H5.1.5 / H5.2.2 /H5.2.1	x		
Houtoogst	houtoogst op basis van duurzaam kapniveau *De oogst van hout mag de productiecapaciteit van het bos op lange termijn niet permanent overstijgen of aantasten en mag geen significante nadelige gevolgen hebben voor de beheerdoelstellingen.*	BP: H5.1.7 (lange termijn) H5.2.3 (termijn BP, 12 jr)	x x		
Bosverjonging	Strategie mate en wijze van verjongen	BP: H5.1.3 kap- & verjongingplan	x x		
Bosbrand	Strategie beperking bosbrandrisico's	Calamiteitenplan Odoorn Gieten-Borger	x	x	In uitvoering
Biodiversiteit	Strategie voor de biodiversiteit	BP: H5.1.3 H5.1.4 H5.2.1	x		
Recreatie	Strategie voor recreatieve zonering	BP: H5.1.6/ 5.2.2 /H6	x		
Cultuurhistorie	Strategie voor behoud kenmerkende cultuurhistorie	BP: H5.1.5 H5.2.1	x		
Invasieve soorten	Strategie en beleid voor de bestrijding van invasieve soorten	BP: H5.1.3 / H6	x		
Faunabeheer / Jacht	Overzicht van de wijze van organiseren* zie kaart WBE	BP: H2.6. wordt aan gewerkt;		x	1-4-2017
Omgeving en samenleving	Belanghebbenden consultatie *De beheerder heeft een adressenlijst van relevante organisaties die op enige wijze direct belang hebben bij de beheergebied.* *(belanghebbendenlijst).*	Afzonderlijk document *(belanghebbendenlijst)* Burenlijst ???		x	1-5-2017
Boomveiligheidsplan	Plan voor meerjarige veiligheids-inspectie van wegen, lanen en P-	Afzonderlijk document		x	concept; in 2017 vast

	plaatsen	(boomveiligheidsplan)			stellen
Monitoring					
Monitoringsplan	Monitoringsplan aanwezig *De beheerder heeft een uitvoeringsplan beschikbaar voor het monitoren van de ontwikkelingen in het bos met het oog op de beheerdoelstellingen en voert deze ui*	Afzonderlijk document (op termijn in BP) SNL monitoringsprogram ma ?		x	In uitvoering
Syhi	Er is een Systematisch Bosinventarisatie aanwezig.	Afzonderlijk document	x		
Conversie naar Niet-bos	De cumulatieve oppervlakte, *waarbij conversie heeft plaatsgevonden van bos naar niet-bos. Dit areaal mag niet groter zijn dan 5% van de totale bosoppervlakte van het beheergebied (gemeten vanaf 1 mei 2015).*	Planning van om te vormen areaal in BP (in ha en % , locatie) Realisatie van omgevormde areaal (in ha en in %, locatie) in afzonderlijk document of bestand		x	2018
Overig					
RI&E	Er is een actueel Risico-inventarisatie en Evaluatie opgesteld	Afzonderlijk document	x		
RI&E, PvA	Maatregelen Plan van aanpak RI&E zijn uitgevoerd	Afzonderlijk document	x		
Inzet vrijwilligers	Vrijwilligersinzet in het beheergebied	BP: H4.1.8		x	1-1-2018

Overzichtskaart WBE's:
Interne link [redacted]

3.4: Overige contracten en verplichtingen

Binnen de planeenheid de Hondsrug zijn verschillende overeenkomsten met derden aangaande het gebruik van onze gronden voor zeer diverse doeleinden. In de onderstaande tabel is de hoeveelheid contracten in de planeenheid de Hondsrug getoond. Het voert te ver om in dit document een omschrijving en een ambitie van elk contract te geven. De afspraken uit deze diverse overeenkomsten moeten gemonitord worden en er moeten keuzes worden gemaakt wanneer de looptijd van een contract verloopt of een herziening van de vergoeding aan de orde is.

Ubels
Een contract met een grote verplichting voor Staatsbosbeheer betreft het contract met een

agrarisch ondernemer de heer J. Ubels. De heer J. Ubels heeft een erfpachtcontract voor 219 ha grond in Natura 2000 gebied en deze gronden mogen *uitsluitend gebruikt worden ter uitoefening van het agrarisch bedrijf, echter met inachtneming van de, beheerbepalingen zoals die terzake van het recht van erfpacht zijn overeengekomen teneinde de natuurbeheer doelstellingen welke de Staat ter plekke nastreeft te realiseren*. Dit contract loopt vanaf 1 november 1991 en loopt af op 1 januari 2042. Er is sprake van een verlengingsoptie. In dit contract zijn, net als in andere contracten met agrarische ondernemers, beheerafspraken overeengekomen die erop toezien dat het gebruik in overeenstemming is met de natuurwaarden. Hierop moet gemonitord worden. Daarnaast kenmerkt dit contract zich door de vastgelegde verplichting voor Staatsbosbeheer om jaarlijks 250 ton droge stof te leveren aan de heer J. Ubels.

- Gedurende de tijd dat het erfpachtsrecht voortduurt heeft Staatsbosbeheer een **leveringsplicht** aan erfpachter en is erfpachter — **verplicht tot het in ontvangst nemen** van Staatsbosbeheer van een zodanige hoeveelheid droge stof ruwvoer per jaar als nodig is omte voorzien in de **voerbehoefte van het aantal runderen** dat de erfpachter is **toegestaan** te houden op de bij hem - in gebruik zijnde **erfpachtsgrond**. De hoeveelheid als hiervoor bedoeld bedraagt **maximaal** tweehonderd vijftig (250) ton.
- Het ruwvoer is afkomstig uit **natuurterreinen**, niet behorend tot de thans in erfpacht uitgegeven percelen.
- De met levering en ruwvoerwinning verband houdende kosten, hoofdzakelijk bestaande uit de **laad-, transport- en verwerkingskosten zullen jaarlijks -door Staatbosbeheer aan erfpachter worden doorberekend**.
- Indien beide partijen overeenstemming hebben over ontbinding casu quo bijstelling van deze ruwvoederbepaling bestaat hiertoe de mogelijkheid.

Wijze van levering ruwvoer
- Levering van het ruwvoer geschiedt in principe op basis van hooi- en kuilgras volgens een verdeling van vijftig/vijftig; het gras dient te komen uit - natuurterrein en zal **zo mogelijk geen mindere kwaliteit hebben dan het beste van het gemiddelde**.
- Kuil: het **kuilgras zal door het Staatsbosbeheer op het erf van de erfpachter worden geleverd**.
- Hooi: **gras in de vorm van hooi zal aan de weg van het perceel geleverd worden**.

Erfpachter draagt binnen één maand zorg voor afvoer.

Bron: erfpachtakte d.d. 09-06-1995

Tabel: Vastgoedovereenkomsten en juridische regelingen

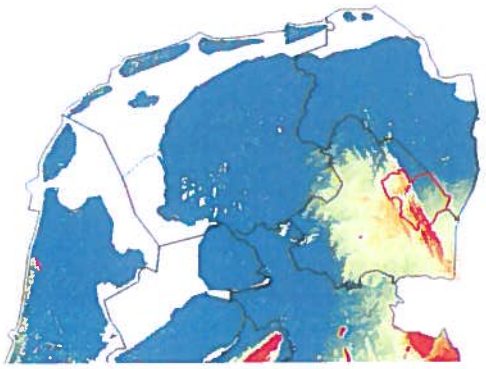
Contract / Verplichting	Aantal
A01 - Pacht - Geliberaliseerd	18
A04 - Pacht - meerjarig	11
A06 - Pacht - natuur	1
F01 - Vishuurovereenkomst	1
F03 - Faunabeheerovereenkomst	13
F05 - Grondgebruikersverklaring	1
G01 - Bruikleenovereenkomst	2
G02 - Gebruiksovereenkomst	106
X05 - Erfpacht en/of erfpacht-opstal	1
X12 - Huurovereenkomst onb. onroerende zaak	6
X16 - Erfpacht (grond SBB-opstal derden)	12
X17 - Huurovereenkomst bedrijfsruimte	1
Z01 - Erfpacht en opstal - woningen	1
Z03 - Opstal	9
Z04 - Erfpacht	4

4: Inventarisatie

4.1: Terreinsituatie

4.1.1: Landschapsecologische analyse

Planeenheid Hondsrug ligt op de oostflank van het Drentse keileemplateau op de Hondsrug. De oostelijke helft ligt naast dit plateau in het Hunzedal. De planeenheid ligt op een bijzondere locatie op deze rug. Midden in de planeenheid vindt je het 'Gat van Borger', een doorsnijding van de Hondsrug waardoor een bovenloop van de Hunze de Hondsrug doorsnijdt. Ten noorden van deze doorsnijding vind je de boswachterij Gieten-Borger, ten zuiden de boswachterij Odoorn. Aan de boswachterij Gieten-Borger grenst in het Westen het Anderensediep, een bovenloop van de Drentse Aa die als zodanig ook bij het Natura 2000 gebied Drentse Aa hoort.

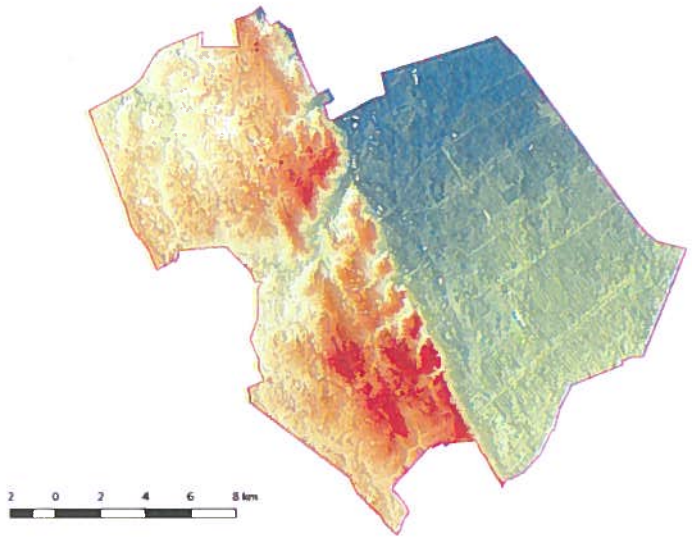

Figuur 1: Ligging plangebied Hondsrug

Geo(morf)ologie

Hoogte

Het gebied wordt gekenmerkt door de duidelijke tweedeling in oost en west. De westelijke helft van het plangebied heeft veel reliëf en ligt op het Drentse keileemplateau. Deze helft wordt aan de oostkant begrenst door de Hondsrug. Helemaal in het westen vormt de Rolderrug de grens van het plangebied. In de noordelijke helft valt deze binnen de planeenheid. De oostelijke helft van het plangebied ligt in het Hunzedal en is veel minder reliëfrijk. Opvallend is op de hoogtekaart 2 de doorsnijding van de Hondsrug, het eerder genoemde 'Gat van Borger'.

Figuur 2: Hoogtekaart Hondsrug

De Hondsrug

De Hondsrug is de meest prominente rug in het plangebied met daar ten westen van de Rolderrug die duidelijk lager is. Tegenwoordig worden de Hondsrug en de parallel lopende ruggen beschouwd als zogeheten megaflutes. Deze kaarsrechte subglaciale ruggen zijn onder invloed van de Hondsrug-Hümmlingstroom gevormd in de laatste fase van de voorlaatste ijstijd: het Laat-Saalien (ca. 150.000 tot 130.000 BP). De ruggen bestaan uit door het landijs meegevoerde keileem, maar ook uit oudere afzettingen uit het Elsterien. De onstaansgeschiedenis met de daarbij behorende stuwverschijnselen zorgen voor grote variaties in de lokale bodemopbouw. Dit uit zich onder andere in een complex hydrologisch systeem.

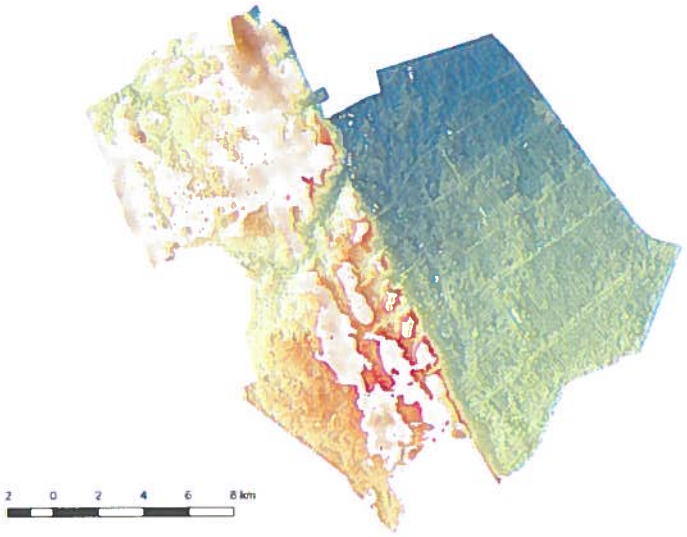
Hunzedal

Het oostelijk van de Hondsrug gelegen Hunzedal is tegen het einde van het Saalien tegelijk met het Hondsrugsysteem ontstaan. Door glaciale erosie werd een ca. 20 km breed en enige tientallen meters diep dal uitgeschuurd. Opvallend is de zeer steile begrenzing met de Hondsrug. de vallei is later eerst opgevuld met zand en daarna door de stagnatie van water op grote schaal gevuld geraakt met veen, het Bourtangerveen. Het veen is in de afgelopen eeuwen afgegraven waardoor het Hunzedal nu weer een minerale bodem heeft.

Keileem

Het wel of niet aanwezig zijn van een keileemlaag in de bodem van planeenheid Hondsrug is een belangrijke sturende factoren voor het landschapsecologische systeem (figuur 3). Keileem is een mix van klei, leem, zand, grind en grotere keien. De keileem is afgezet in de voorlaatste ijstijd (het Saalien) toen landijs heel Drenthe bedekte. De keileem is meegevoerd in de onderste laag van gletsjers en bleef liggen nadat het ijs zich teruggetrokken had. Meestal is de keileemlaag, waar aanwezig, in het plangebied 1 a 2 meter dik, maar bij Gieten en Valthe is de laag plaatselijk meer dan 4 meter dik. Keileem is taai en slecht doordringbaar voor water. Tijdens de volgende en tot nu toe laatste grote koudeperiode, het Weichselien, heeft het landijs Drenthe niet bereikt. Gedurende een deel van deze ijstijd zijn de beekdalen door erosie sterk ingesneden en zijn nieuwe slenken ontstaan. Op deze plekken is soms het keileem geheel weg geërodeerd zoals in het Anderense diep en 'Gat van Borger'. Naar het

oosten toe is minder keileem aanwezig. Ten oosten van de Hondsrug is geen keileem aanwezig. De dikte en samenstelling van de aanwezige keileem varieert van plaats tot plaats. Door de aanwezige keileem zijn er veel geleidelijke overgangen in de vochttoestand en de bodemopbouw.

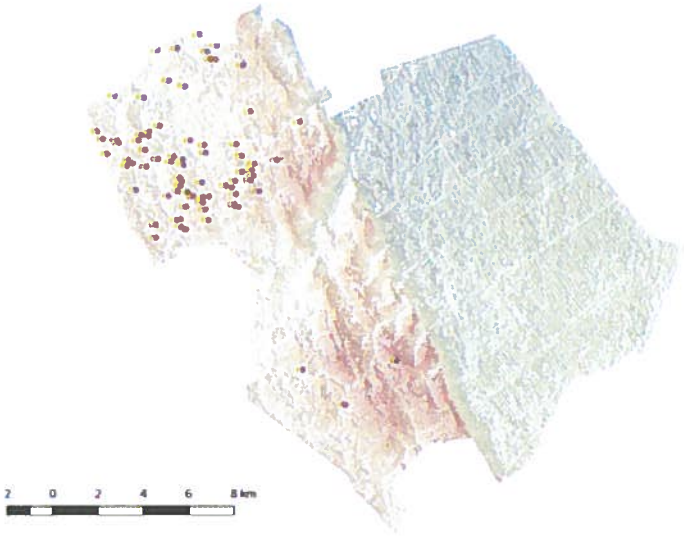
Figuur 3: Keileem verspreiding in het plangebied. hoe donkerder de kleur hoe dikker de keileem. bron: (provincie Drenthe 2014)

Dekzand

In het Weichselien, de laatste ijstijd, is het landijs niet verder gekomen dan Denemarken. De zeespiegel lag destijds aanmerkelijk lager en de Noordzee lag destijds grotendeels droog. In het koude droge klimaat hebben sterke poolwinden in die periode veel zand vanuit de Noordzee naar de hogere delen van ons land getransporteerd. Dit zand is als dekzand op de keileem afgezet. Het dekzand (Formatie van Boxtel) werd integraal afgezet op zowel de keileem, alsook in de toentertijd nog diepe erosiegeulen, waaruit later de huidige beekdalen zijn ontstaan. Het dekzand werd niet in een overal even dikke laag afgezet. Natte plekken waren plaatsen waar veel zand werd ingevangen zoals in het Huzedal en Anderense diep.

Veen

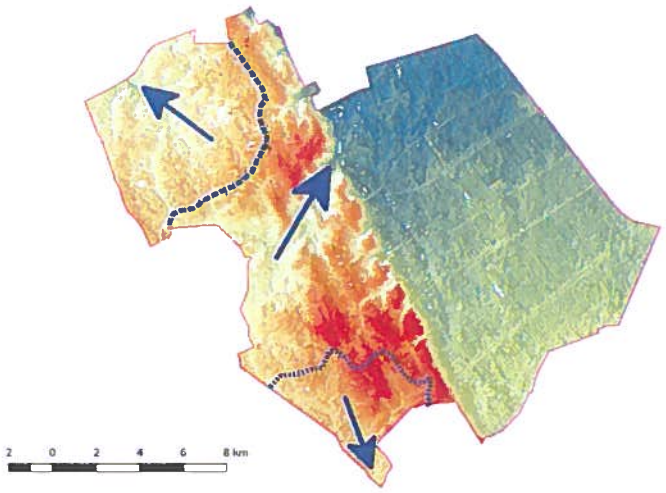
Na de laatste ijstijd werd het klimaat langzaam warmer en steeg de zeespiegel. Dit leidde aanvankelijk tot een aanzienlijk wijziging in de waterhuishouding, met als belangrijke ontwikkeling de vorming van bossen en uitgestrekte hoogvenen in en om Drenthe. De grootste was natuurlijk het Bourtangerveen die het gehele Hunzedal vulde. Ook op kleinere schaal in slenken die door inwaaiend zand waren afgesloten of natuurlijke laagten kon hoogveenontwikkeling op gang komen waardoor hier veentjes ontstonden. In de Hondsrug is zo onder meer het Meindersveen ontstaan. Ook zijn veentjes ontstaan in pingoruïnes (voormalige door ijsgaten) welke in de laatste ijstijd zijn gevormd. Deze pingoruïnes zijn te herkennen aan hun vorm en diepte (ze zijn relatief diep). Het zijn ronde en diepe veentjes omgeven door een lage wal. In de Hondsrug worden verschillende pingoruïnes onderscheiden waaronder het Lammeer bij Odoorn. In de beekdalen vinden we in het plangebied heel beperkt veengronden. De beekdalen zijn tot voor kort altijd in landbouwkundig gebruik geweest en bevatten meest eerdgronden.

Figuur 4: Historische veentjes in het plangebied.

H4.1.2: Abiotische karakteristiek

Het plangebied kent duidelijk twee delen, de Hondsrug en Rolderrug en het Hunzedal. Het Hunzedal is het oerstroomdal van de Hunze waarin het water naar het noorden werd afgevoerd. de Hondsrug en Rolderrug zijn infiltratie gebieden met een complexe lokale hydrologie door hun complexe bodemopbouw. Dit zorgt op lokale schaal voor veel variatie in de waterhuishouding. Op grotere schaal zijn drie stromingsrichtingen te onderscheiden, zie figuur 5.

Figuur 5: Waterscheidingen en stromingsrichting grondwater op het Hondsrug systeem

In het noordwesten van het plangebied stroomt het grondwater van het Hondsrugsysteem richting het Anderense diep. In het zuiden van het plangebied stroomt een deel van het water richting het zuiden naar het systeem van het Drostendiep. Het middelste deel van de Hondsrug watert af via het 'gat van Borger' richting het oosten naar het Hunzedal.

Voor het inschatten van de effecten van de zandwinningen in de boswachterij bij Gieten in relatie tot het Anderense diep, dat tot het Natura 2000 gebied Drentsche Aa behoort, is in dit gebied uitgebreid gekeken naar de hydrologie. De boswachterij is hier grotendeels infiltratiegebied voor het Drentsche Aa gebied en een klein deel voor het Hunzedal aan de oostzijde. Naar verwachting ligt de waterscheiding ten oosten van de zandwinplas, maar dat is niet geheel zeker.

De zandwinning Gasselte in de boswachterij heeft een drainerende werking op het omliggende bos en op de grondwaterstromen richting beekdal van het Anderense diep welke deel uitmaakt van het Drentsche Aa gebied. Via lokale kwel is er vooral invloed op het beekdal met name op de boven- en middenloop van het Anderense diep. Via de diepere lagen is er invloed verderop in het beekdal van de Drentsche Aa. Landschapsecologisch gezien is het reservaat Anderense diep een boven-middenloopsysteem van een van de bovenstroomse takken van de Drentsche Aa.

Van oudsher is het gebied hydrologisch gezien zowel een doorstromings- als brongebied. De functie als brongebied is in de huidige situatie vrijwel geheel weggevallen onder invloed van de grondwaterstandsverlagingen die in het verleden hebben plaats gevonden. Dit is gelijk het grote knelpunt in het gebied. Slechts door de aanwezigheid van lokale opbollingen van de freatische stand in de oostflank van het beekdal kan (periodiek) een geringe toestroming van grondwater optreden vanuit de oostzijde (bron: peilbuisgegevens).

De kwelintensiteit is ruimtelijk variabel (0,3-1,9 mm/dag) (Schipper & Streefkerk, 1993). De huidige loop van de beek is zeker niet een natuurlijke. Grotendeels snijdt de beek door de hogere zandgronden heen in plaats van door de venige laagtes. Dit heeft voor de waterstanden in het gebied nadelige gevolgen, omdat de beek het hele gebied ten westen van de laagste delen van het reservaat, draineert.

De bodem van de boswachterijen bestaat vooral uit veldpodzolgronden met lokaal wat stuifzandinvloed. Er zijn moerige delen met in de ingesloten laagtes venig materiaal waarin de vennen zijn ontstaan.

4.1.3: Biotische karakteristiek

Vochtige tot natte vegetaties komen vooral voor in de laagste delen en op plaatsen waar het keileem dicht aan de oppervlakte ligt. Een voorbeeld: het Katteveen is een restant van een pingoruïne aanwezig waarin veenvorming heeft plaatsgevonden. Soorten als ronde zonnedauw, lavendel-, dop- en kraaiheide, veenbes, veenpluis, witte- en bruine snavelbies komen hier voor.

Op de droge zandgronden zijn vooral naaldbossen en heidevelden aanwezig. Vanwege de dominantie van arme zandbodems wordt de begroeiing over het algemeen gekenmerkt door relatief droge, soortenarme vegetatietypen. De heideterreinen zijn over het algemeen droog en relatief soortenarm. Ze worden gedomineerd door struikheide, die plaatselijk sterk vergrast kunnen zijn met pijpenstrootje of bochtige smele. Een uitzondering hierop vormt de Hoornse Bulten, hier komt natte heide voor die behoort tot het Natura 2000 habitattype H4010A Vochtige heiden. Het habitattype is 0,54 ha groot. De kwaliteit van de vochtige heide op de Hoornse bulten is goed maar laat wat betreft vegetatieontwikkelingen een zorgelijke trend zien. Er worden in de PAS gebiedsanalyse aanwijzingen gevonden die er op duiden dat

het hellingveen waarvan de natte heide deel uitmaakt niet meer goed functioneert. De aanvoer van aangereikt grondwater is verminderd waar door ook het terrein droger is geworden. Dit is op de langere termijn ook nadelig voor de kwaliteit van de natte heide hoewel hij door het uitgevoerde beheer nu nog in goede staat verkeerd.

Hieronder worden een aantal belangrijke, karakteristieke soorten van de planeenheid beschreven.

Kleine schorseneer
Kleine schorseneer (*Scorzonera humilis*) is in Nederland altijd zeldzaam geweest en van oudsher alleen bekend uit de provincie Gelderland en Drenthe. In Drenthe is het aantal planten de afgelopen 20 jaar sterk afgenomen. In 2011 bleek dat alleen op het Zuiderveld, nog een populatie voorkomt. De omvang van deze laatste populatie in Drenthe is dusdanig klein dat de kans op spontaan herstel te verwaarlozen is. Zonder soortgerichte maatregelen valt te verwachten dat de Kleine schorseneer op termijn uit Drenthe zal verdwijnen. Ook landelijk vertoont ze een dusdanig sterk afnemende trend dat ze momenteel als Bedreigd is opgenomen in de Rode Lijst [Basis rapport voor Rode Lijst vaatplanten, 2012]. De Drentse populatie is daarmee van nationale betekenis.
Kleine schorseneer is een typische soort van Habitattype 4030: Droge heiden. Dit betekent dat er vanuit de Natura2000 richtlijnen een verplichting is om groeiplaatsen van N2000 Habitattypen, ook buiten de aangewezen Natura2000 gebieden, in stand te houden.
Om er voor te zorgen dat de Kleine schorseneer op de laatste groeiplaats in Drenthe behouden blijft en op termijn weer zelfstandig kan functioneren is een herstelplan opgesteld [FLORON, februari 2014] dat met subsidie van de Provincie Drenthe wordt uitgevoerd. De herstelmaatregelen zullen niet alleen de populatie van Kleine schorseneer versterken, maar ook die van andere voor dit habitat kenmerkende soorten vaatplanten zoals Klein warkruid, Kruipbrem en Stekelbrem en mogelijk enkele typische soorten mossen. In feite zal de kwaliteit van het habitattype Droge Heide ter plekke duurzaam worden verhoogd.

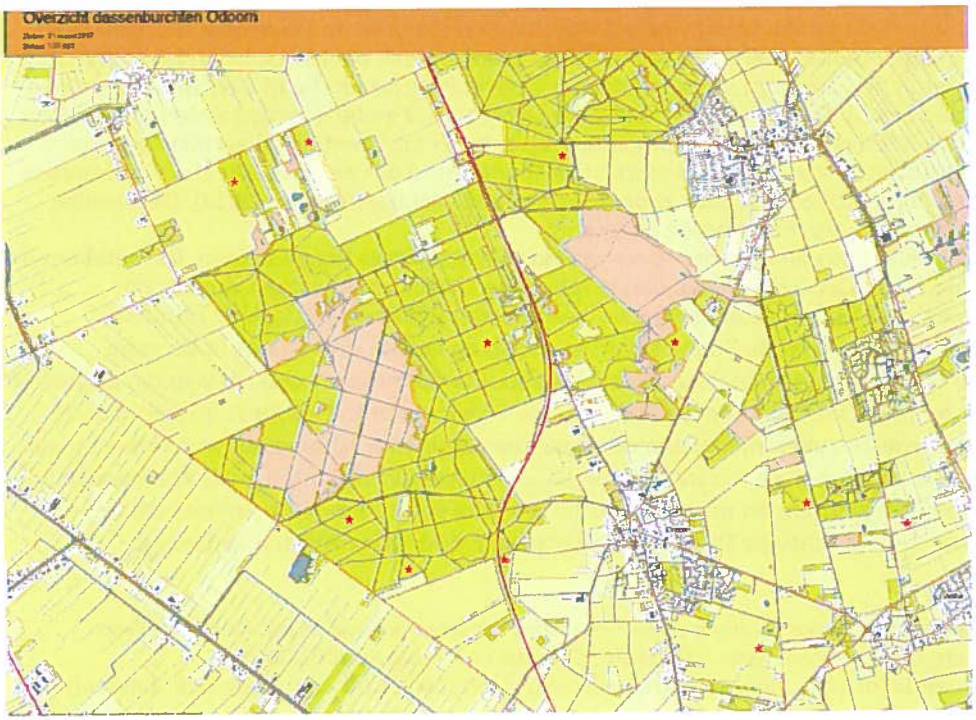
Wolfsklauw
In de boswachterij Gieten/Borger zijn er meerder locaties bekend waar wolfsklauwen voorkomen, het gaat om grote, stekende, dennen,- en moeraswolfsklauw.
Punt van aandacht voor met name de bossoorten (en daar is onvoldoende over bekend) hoe om te gaan met houtoogst.

Valkruid, klein wintergroen, klokjesgentiaan
Een aantal planten van de soort Valkruid staan in de berm langs het zandpad naast het heideterrein Buinerveld. Op een aantal oude standplaatsen is de soort helaas verdwenen. Volgens de flora atlas moeten er 2 standplaatsen van Klein wintergroen zijn in de Boswachterij Exloo. Vak 1112, tussen de laanbomen is voorzover de enige bekende standplaats van deze soort. Klokjesgentiaan staat in vak 1308 op de heide van het Molenveld. Deze populatie leeft op de grens van het voortbestaan. Een bedreiging is de vraat door de konijnenpopulatie

Boommarter
Boommarters komen in toenemende mate voor in onze bossen, ook zien we een toename van het aantal meldingen van marters die gezien worden. In veel gevallen betreft het dan een steenmarter omdat in de flits van het zien van zo'n bruin wegrennend beest moeilijk is te zien welke soort het uiteindelijk is.! Door verkeersslachtoffers te controleren en door onderzoek met cameravallen weten we inmiddels dat de boommarter steeds vaker voorkomt.
In de boswachterij Gieten/Borger zijn voor de boommarter meerdere geschikte holle bomen als nestboom aanwezig. Bijna jaarlijks worden deze bomen geïnspecteerd door Hans Kleef. Met enige zekerheid is te zeggen dat er 1 paar boommarter met succesvolle jaarlijkse voortplanting voorkomt. Er is een kaart met deze potentiële nestbomen beschikbaar. Tevens

zijn er als compensatie voor de laatste zandwinning Zeldenrust een aantal nestkasten geplaatst voor boommarter en spechten en zijn er 2 bomen met holtes gekapt en verplaatst.

Das
In de boswachterij Exloo/Odoorn komen gemiddeld 10 bewoonde burchten voor. De dassenpopulatie is stabiel. Elk jaar vind er een dassentelling plaats. De telling vind plaats op een avond in mei, dan zijn de jongen zichtbaar. Naast deze telling vind er nog een natelling plaats. De methodiek is elk jaar hetzelfde, het verloop en de dassenstand is vanaf 2009 nauwkeurig in beeld gebracht. Zie kaartje:

Ruigpootuil
Van de Ruigpootuil is bekend dat hij in de 70er jaren voorkwam in de boswachterij Gieten/Borger. Na jaren van afwezigheid dook hij in 2009 weer op en ook in 2010 werden meerdere roepende mannetjes gehoord. Na 2010 zijn er geen waarnemingen bekend.

Raaf
De raaf is een soort die de laatste jaren steeds vaker gezien wordt in de gebieden Gieten/Borger, Exloo/Odoorn en omgeving Hunzebos. Met zekerheid kan worden gezegd dat de soort ook op een aantal lokaties broed en jongen groot brengt.

Wespendief
De wespendief is in Drenthe sterk aan het afnemen, oorzaken van deze afname is nog niet helemaal duidelijk. Mogelijk liggen de problemen in de overwintering gebieden enof op de route tussen broedgebied en overwintering. De soort is hier sterk afhankelijk van de jaarlijkse schommeling van de populatie wespen.

Oeverzwaluw
In de voormalige zandwinplas de Moere is een overzwaluwwand aanwezig, jaarlijks onderhoud noodzakelijk

Adder
Het voorkomen van adder is bekend op meerdere heideterreinen, punt van aandacht is drukte door recreatie buiten wegen en paden en begrazing.

Hazelworm
De hazelworm is een pootloze hagedis die voorkomt in vochtige loofbossen en overgangen naar open terreinen. Deze soort stelt hoge eisen aan z'n habitat en is door zijn verborgen leefwijze moeilijk te monitoren. In het gebied Odoornerdennen/Molenveld komt de soort voor.

Zandhagedis
Op het Molenveld komt de oudste en grootste populatie zandhagedissen voor.
Anderhalve kilometer verder op ligt het Zuiderveld. In 2010 is daar voor het eerst sinds 1989 een man zandhagedis gesignaleerd. Of de soort anno 2017 op het Zuiderveld nog voorkomt is niet zeker. Een aantal jaren geleden is er een verbindingszone gemaakt tussen het Molenveld en het Zuiderveld.

Knoflookpad
Knoflookpad is een paddensoort met een bijzondere leefwijze, de soort heeft het landelijk erg moeilijk en gaat op veel lokaties hard achteruit. In het kerngebied bij de ijsbaan en omgeving bij Valthe zijn de habitat omstandigheden optimaal en mede daarom zit daar de grootste populatie Knoflookpadden van Nederland.
Belangrijk voor Knoflookpadden zijn voortplantingswateren en landhabitat. Aantasting van leefgebied is één van de grootste bedreigingen voor deze soort.

Reuzenmier
Deze aparte en zeldzame mierensoort komt in Nederland maar op een beperkt aantal lokaties voor. In Drenthe alleen in de boswachterij Exloo. Deze mierensoort, die fors groter is dan de rode bosmier, is in 1997 toevallig ontdekt na het vellen van een aantal laanbomen. Sindsdien is de populatie redelijk gevolgd en lijkt stabiel.

Veenbesparelmoervlinder
De veenbesparelmoervlinder evenals het veenhooibeestje kwamen vroeger voor op meerder locaties in deze planeenheid voor. Door de ver-thema's is de botanische kwaliteit van de veentjes dermate achteruitgegaan dat de leefomstandigheden voor deze vlinders zijn geminimaliseerd. Op dit moment komt alleen de veenbesparelmoervlinder nog voor op 1 locatie nl. het Noordveen

Moerassprinkhaan
Deze aparte sprinkhaansoort komt voor in de ijsbaan van Odoorn in de boswachterij Odoorn. Deze ijsbaan blijft lang water in staan en heeft daardoor zeer vochtige graslanden. Een zeer geschikt habitat voor deze moerassprinkhaan soort.

Bosecologie
Tot aan het begin van de twintigste eeuw bestond het overgrote deel van de huidige beheereenheid uit heidevelden die vanaf de jaren '20 doorlopend tot in de jaren '50 voor een groot deel door Staatsbosbeheer zijn ontgonnen tot bos. In de kap & verjongingsplannen van Gieten-Borger en Odoorn is een schets van de bosontwikkeling beschreven. Bij de ontginning zijn vrijwel alle bossen als gemengd bos aangelegd, met vooral naaldbomen als hoofdboomsoort, en gemengd met diverse loofboomsoorten als beuk, eik en Amerikaanse eik.

De boomsoortensamenstelling van Odoorn is als volgt:

Odoorn Boomsoortensamenstelling (grondvlakaandeel (Gv))			
Gv in m^2 per ha	**24,0**	**Naaldbomen**	**66%**
PNV	**48%**	**Loofbomen**	**34%**
berk	3%	grove den	20%
beuk	10%	overige den	3%
inlandse eik	14%	douglas	15%
Overig inheems loof	1%	japanse lariks	14%
Amerikaanse eik	6%	fijnspar	11%
Overige uitheemse loofbomen	0%	overige naaldbomen	3%

Vooral het aandeel zomereik is voor Drentse begrippen hoog.
Voor Gieten-Borger is het beeld:

Boomsoortensamenstelling	SYHI 2003	SYHI 2010
Gv in m^2 per ha	**26,3**	**26,9**
Naaldbomen	**81%**	**79%**
Loofbomen	**19%**	**21%**
Inheems	26%	27%
grove den	9%	10%
overige den	4%	5%
douglas	15%	17%
japanse lariks	21%	20%
fijnspar	22%	17%
ov naaldbomen	10%	11%
berk	3%	2%
beuk	6%	6%
inlandse eik	7%	8%
ov inheems loof	1%	1%
Amerikaanse eik	2%	4%
ov uith loofbomen	0%	1%

4.1.4: Landschapsontwikkeling

In Drenthe, op de grens van zand en voormalig veen, ligt zoals ook in 4.1.1. is beschreven, de langgerekte met zand overstoven leemrug van Emmen tot aan Groningen: de Hondsrug. Het eerste reliëf van de Hondsrug is ontstaan in de één na laatste ijstijd, de Saale-ijstijd. Door 'kruiend' landijs werd 300.000 tot 130.00 jaar geleden een stuwwal van leem, zand en een grote hoeveelheid keien achtergelaten. In de Weichsel-ijstijd, die 10.000 jaar geleden eindigde, werd deze keileemrug overstoven met zand. De Hondsrug heeft een lengte van 70 kilometer een gemiddelde hoogte van 20 meter boven NAP. De planeenheid De Hondsrug ligt centraal op de feitelijke Hondsrug.

Op en rond De Hondsrug zijn diverse ontginningslandschappen te vinden. Op stuwwal zelf gaat het om zogenaamde kampontginningen vanaf circa 4300 v.Chr. overgaand in de middeleeuwen naar een esdorpenlandschap dat tot op de dag van de vandaag nog herkenbaar aanwezig is. Rondom de dorpen komen de essen voor met haar esrandbeplantingen in de vorm van kleine bosjes, strubben, singels, boompartijen. Aan de

randen daarvan zijn later bos- en heideontginningen (vanaf circa 1850) ontstaan. Aan de oostzijde van de stuwwal heeft zich vanaf de 12e eeuw de Randveenontginningen ontwikkeld overgaand in het grootschalige Veenkoloniale ontginningslandschap dat voor het grote deel is ontstaan aan het begin vanaf de 19e eeuw tot aan het begin van de 20e eeuw. Aan de westzijde (van de Hondsrug) komt eveneens een klein grootschalig hoogveenontginning (Eesergroen en Eeserveen) voor.
Daarnaast komen in het gehele gebied restanten voor van: stuifzanden, heide zoals het Molenveld bij Exloo en het stuifzandgebied bij de Odoornerdennen, Meindersveen en Lunsbergen in boswachterij Borger en het Katteveen nabij Eesergroen In het noordelijk deel van de boswachterij Odoorn. Daarnaast komen in het gebied elementen voor die geomorfologie en aardkundig van belang zijn zoals de stuifzandruggen de Leewal en Rosingwal ten zuiden van Exloo en de droogdalen zoals de Kampervenen ten zuiden van Valthe, nabij het Hunzebos en de het Noordenveld ten noorden van Exloo.

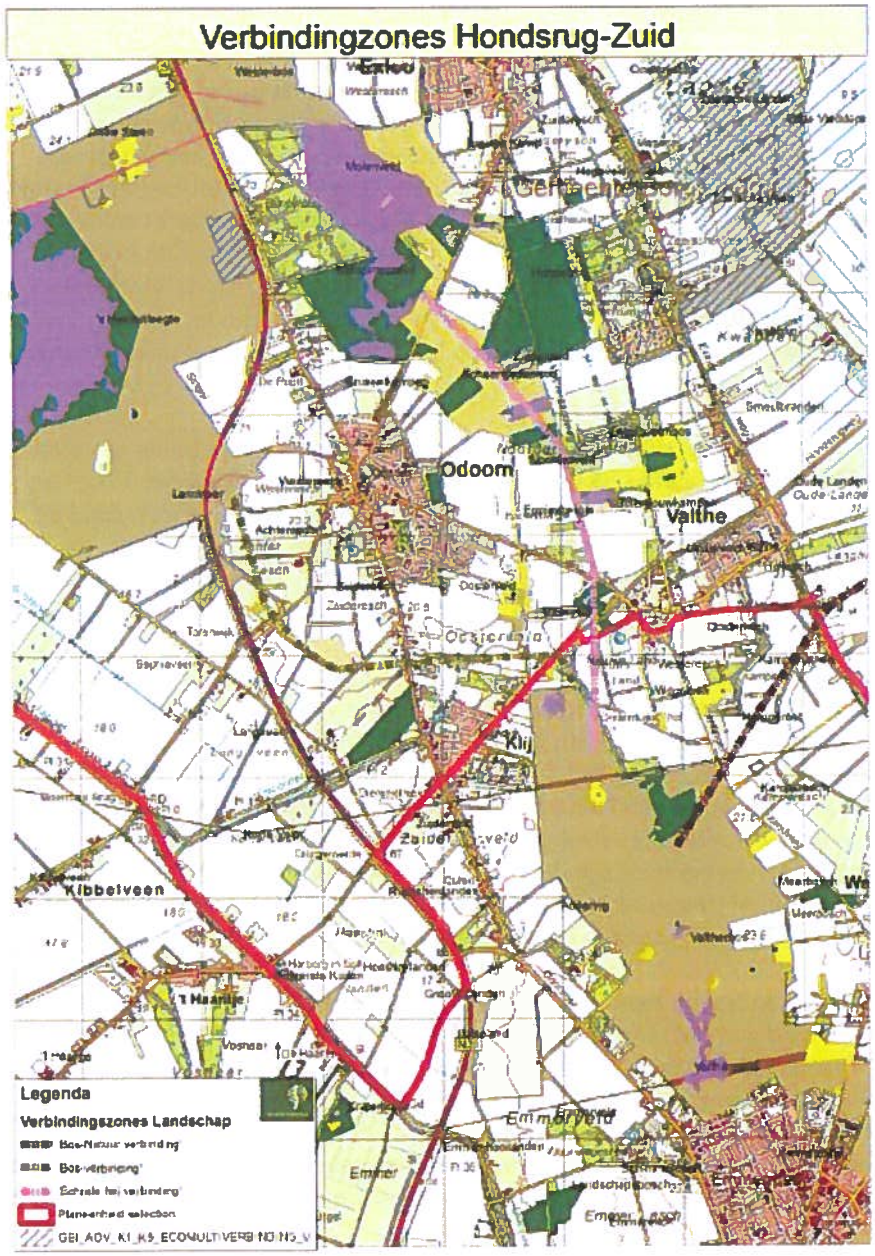
Aan de westzijde van de boswachterij Borger/Gieten komt een van de bovendalen van de Drentse Aa "het Anderse Diep" voor, dat aan de buitenzijde wordt begrensd door een opgaande beekdalbeplanting met enkele kleinschalige bosjes met hier en daar verspreide boom en boomgroepen. Het beekdal zelf bestaat voor het overgrote deel uit begraasde delen dat door derden wordt begraasd. Door de begrazing vindt een vervaging plaats van het kavelpatroon en de aanwezige beplanting. De beekdalbeplanting bestaat aan de oostzijde voornamelijk uit oude grillige eiken die voor een belangrijk deel opgaan in de bestaande beplanting van de bosrand waardoor de beekdalrand landschappelijk minder sprekend wordt. Bij kruisende paden en wegen dient het beekdal in de lengeterichting visueel open te blijven, hetgeen de aantrekkelijkheid vergroot.

Aan het begin van de 20ste eeuw is Staatsbosbeheer op de overige 'woeste heide gronden' begonnen met het planten van bossen op en langs de Hondsrug en ontstond het heide- en bosontginnings-landschap aan de randen van de zogenaamde kampontginningen rond de dorpen. Er ontstond op die manier een breed groen lint van Emmen tot aan de stad Groningen met de boswachterijen Odoorn, Exloo, Borger en Gieten. Deze boswachterijen werden in eerste instantie gevarieerd aangelegd, maar in de jaren zestig van de 20e eeuw veelal ontmengd.
De grootschalige ontginningsboswachterijen worden gekenmerkt door het voorkomen van diverse laan-, kavelgrensbeplantingen, rechtlijnig kavelpatroon van wegen en bosvakken en diverse houtsoorten met een afwisseling van diverse vennen, pingo's, gletsjerkuilen en kleine heideterreinen. Daarnaast is van belang het Schapenpark in de beheereenheid van Odoorn.
In de boswachterij van Exloo komt een laan voor van coniferen (Chamaecyparis). Ten zuiden van Gieten komen enkele esrandbosjes/strubben voort de zgn. bosjes van Varik.
De landschapselementen in het gebied zijn de dragers van het esdorpenlandschap, het zijn veelal de oudere houtwallen, singels en bosjes. Soms zijn het hunebedlocaties. Ze liggen rondom de historische dorpen en essen in het esdorpenlandschap.

In het agrarische cultuurlandschap heeft de schaalvergroting van de landbouw voor een verminderde leesbaarheid van het landschap gezorgd. Ook de samenhang tussen de diverse landschappelijke waarden is op veel plaatsen verbroken. Dat juist die samenhang wel van grote waarde is blijkt uit de aanwijzing van het gebied tot UNESCO Geopark.
In het kader van de landinrichting Odoorn is voor een groot deel de onderlinge samenhang op diverse plaatsen versterkt door het inrichten van een bosverbindingszone aan de zuidzijde van Odoorn die de bosverbinding vormt tussen de beheereenheid van Odoorn,het Valtherbos

en via de Kampervenen met de grootschalige veenkoloniën richting Westerwolde. Aan de noordzijde van Odoorn is een schrale verbindingszone ingericht vanaf het Molenveld/Odoornerzand naar het Valtherbos en de Kampervenen (kaart nog bijvoegen). Aan de zuidoostelijke grens van het beheergebied is tijdens de landinrichting van deelgebied Emmen in de jaren 80 van de vorige eeuw een aanzet gegeven met de inrichting van het "Valtherdiep" dat op termijn een verbindingszone kan gaan vormen met de Ruiten Aa gelegen in Westerwolde.

kaartje:
http://digitalis/Werksites%20overzicht/team/beheerplannen/Uitwerkingsplannen/PE%20Drenthe/TE-Hondsrug%20BP-Hondsrug/Werkmap/Verbindingszones%20Landschap.jpg

4.1.5: Ruimtelijke relaties

Het plangebied Hondsrug is naast een belangrijk hout-producerend gebied ook landschapsecologisch van belang. Het gebied is infiltratie- en brongebied voor meerdere beeksystemen. Het is onder andere het brongebied van de Natura 2000 gebieden de Drentsche Aa. Maar ook het Drostendiep richting de Vecht en de Hunze ontspringen in de nabijheid.

Door de ligging vormt het plangebied een verbindende schakel tussen veel natuurgebieden in Drenthe en is daarbij een belangrijk onderdeel van het Natuur Netwerk Nederland (NNN), de opvolger van de EHS. Het verbindt vanuit het noorden de Drentse Aa met de gebieden in het zuidoosten zoals Sleenerzand en verder richting Bargerveen. In het westen is het gebied verbonden met het 'Hart van Drenthe'. In het Oosten ligt het Hunzedal waarin in de Hunzevallei door natuurontwikkeling (HDL) de loop van de Hunze langzaam weer zijn natuurlijke karakter terug krijgt.

4.1.6: Cultuurhistorie

De Hondsrug, van Emmen naar Groningen, is al duizenden jaren bewoond, vanaf 3000 v.c. door de eerste boerengemeenschappen die behoorden tot het zogenaamde Trechterbekervolk. Dit volk liet een van de meest markante bewoningssporen in Drenthe na, de hunebedden al dan niet met grafheuvels. De Hondsrug ligt nog steeds bezaaid met zwerfkeien waar de bewoners dankbaar gebruik van maken of maakten. Bijvoorbeeld voor de vele keienwegen in het gebied, als waterputten en fundering van kerken..

Door overbegrazing met schapen en ander vee, veranderde de Hondsrug in de afgelopen 5000 jaar van dicht bebost in een steeds meer in een open heidelandschap. Uit deze periode stammen de kampontginningen, die vervolgens in de Middeleeuwen over zijn gegaan naar een esdorpenlandschap dat ook nu nog voor het overgrote deel nog herkenbaar is in het landschap. Rondom de dorpen liggen de cultuurhistorische waardevolle esgronden in een landschap van kampontginningen

In deze periode zijn ook de marken ontstaan die de gemeenschappelijke gronden (heidevelden en beekdalgronden) beheerden. Uit de markegrenzen zijn de gemeentegrenzen voortgekomen die heden ten dage nog goed herkenbaar zijn. Daar waar de verschillende boerenmarken samen kwamen werden markestenen dan wel markebomen geplaatst. Deze gemeenschappelijk punten zijn ook nu nog te herkennen o.a bij het Zuidenveld van Exloo, op dit punt is ook de milleniumboom geplant, De markegrensboom ten zuiden van Ees in boswachterij Exloo is ook zo'n punt. Ook vormt het punt nabij de afslag Exloo ingang boswachterij Odoorn zo'n markegrenspunt. In het terrein is deze niet meer zichtbaar.
Langs de ontginningsas van zuid naar noord liggen de dorpen Valthe, Odoorn, Exloo, Ees, Borger, Drouwen, Gasselte en Gieten. De huidige wegenstructuur, is voor een belangrijk deel gebaseerd op het oude zandwegen patroon, daarbij kwam het regelmatig voor dat versporing optrad, waardoor verschillende karresporen naast elkaar ontstonden. Een deel van deze karresporen komen voor op een heideterrein op het Zuidenveld ten noorden van Valthe. Ten aanzien van de kavelstructuur is met name het deel ten oosten van Odoorn van belang doordat deze geënt is op de kerktoren van Odoorn.

Ten tijde van de industriële revolutie, halverwege de 19e eeuw, nam deze agrarische manier van landgebruik steeds verder af. De overbegrazing had hier en daar grote stuivende zandvlaktes veroorzaakt. Om het stuivende zand te beteugelen, en dorpen er tegen te

behoeden, werden er dennen ingeplant. In de twaalfde tot de twintigste eeuw ontstond ten oosten van de Hondsrug ook de randveenontginning overgaand in het grootschalig veenkoloniale ontginningslandschap.

De bossen uit de jaren 30 en 40 zijn zeer gevarieerd en hebben nog veel verschillende elementen uit de jonge geschiedenis zoals een herdenkingsplek voor slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog. Ook de Bloedberg waarop de voormalige brandtoren Poolshoogte staat is een van die bijzondere elementen.

Duurzame houtteelt is nu een belangrijke functie in de boswachterijen op de Hondsrug en is er aandacht voor de eigen bosbouwgeschiedenis van Staatsbosbeheer. De boswachterij Gieten-Borger is hier om deze reden nog hoger gewaardeerd dan de andere Drentse boswachterijen. Dit heeft te maken met het uitgebreide unieke beukenlanenpatroon, de keienwegen, de eerste bosaanleg bij de Heerenkampen, de 'bossen' zelf (naald- en loofhout), de vakgrenzen met beschilderde keien, de rechtlijnige wegen en paden.

Bijzonder aan Exloo en Odoorn is verder het aantal verschillende boomsoorten, er is onder meer een coniferenlaan. Ook de structuur van de bosaanleg is nog duidelijk herkenbaar, met bijvoorbeeld de strategische ligging van het boswachtershuis aan de boswachter Meelkerlaan. Vanuit het huis heeft men zicht op de grote ingangen van het bos.

De boswachterij Gieten/Borger wordt gezien als voorbeeld-boswachterij voor duurzame houtproductie en een multifunctionele werkwijze.

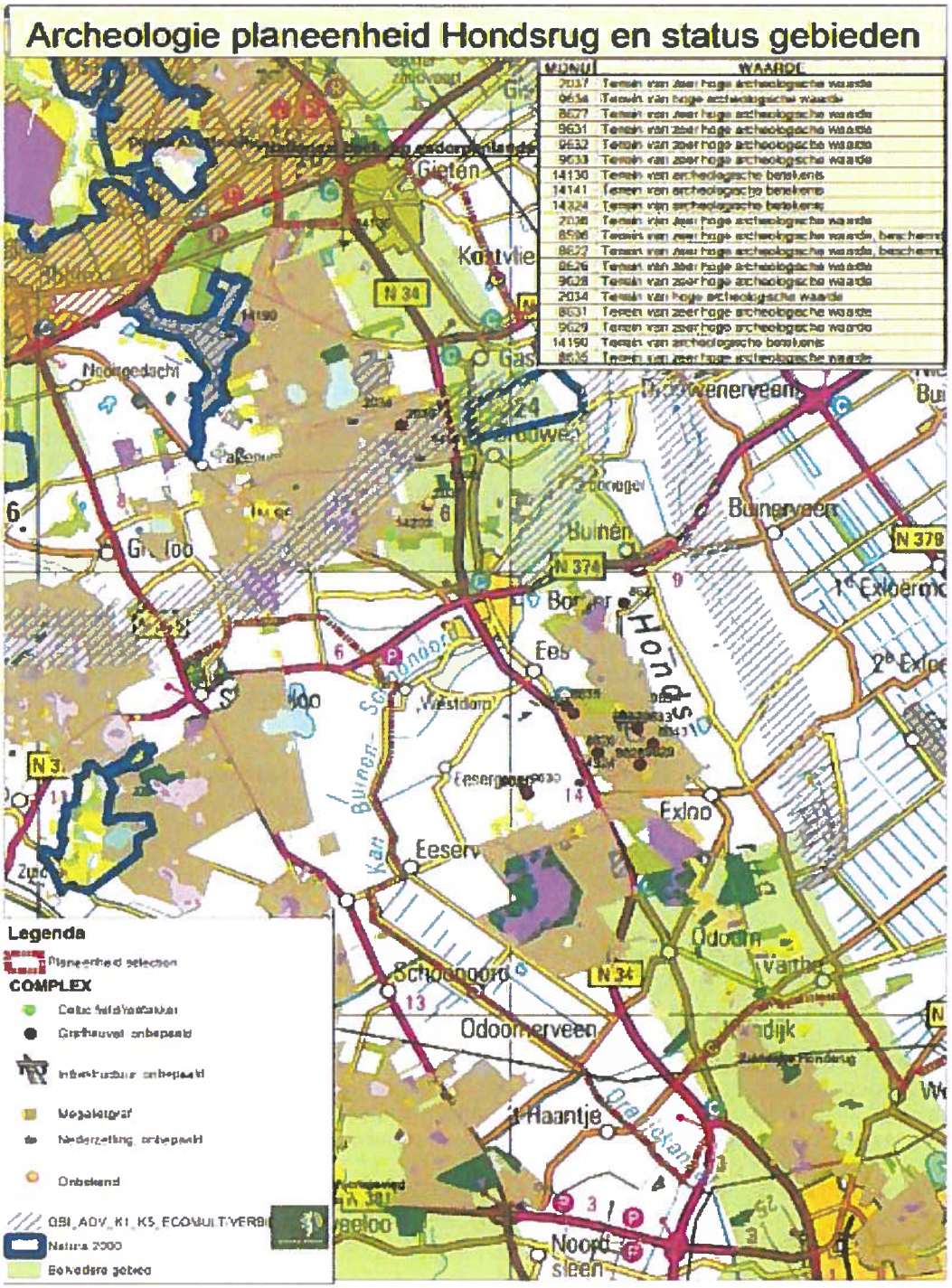
In het totale gebied komen diverse geomorfologische, aardkundige waarden en archeologische elementen voor variërend van steilranden o.a bij Katteveen, stuifruggen zoals de Leewal en de Rosingwal en de vele archeologische monumenten in de vorm van hunebedden, grafheuvels. Verschillende terreinen bezitten een archeologische dan wel een hoge archeologische waarde met name het gebied rondom Odoorn en Valthe (op bijgevoegde kaart aangegeven). De doorsnijding van de Hondsrug door het Voorste Diep ten zuiden van Borger is ook zo'n element.
Binnen deze planeenheid valt het Belvedèregebied Zuidelijke en Noordelijke Hondsrug, dat gaat dan om het esdorpenlandschap tussen Emmen en Exloo en is vooral gericht op de archeologische waarden. Het westelijk deel van de Hondsrug incl. het deel waarin de dorpen Drouwen, Gieten en Gasselte voorkomen behoren tot het Nationaal Landschap onderdeel uitmakend van de Drentse Aa.

Het Anderensche Diep heeft nog wel de vroegere verkavelingstructuur, maar deze is wat aan het vervagen door de ingezette begrazing waarbij deels ook de houtwallen worden meebegraasd.
Omdat De Hondsrug een unieke geologische geschiedenis kent, heeft het gebied sinds november 2015 de status UNESCO Global Geopark. Het is het enige Geopark in Nederland

Zie ook: www.geoparkdehondsrug.nl

Archeologie
Op de kaart komen op 21 locaties in onze terreinen monumenten van archeologische betekenis voor en waarvan enkele met zeer hoge waarde zie:

Interne link [redacted]

Verspreid door de planeenheid komen tal van prov. en rijksmonumenten als Hunebedden, grafheuvels, karrensporen, bewoningsresten en akkers voor. Deze monumenten worden periodiek bezocht door de Archeologische Monumentenwacht die maatregelen ter bescherming en presentatie voorschrijven. Zie ook: AMW-rapport 13.012 en de basisbeschrijvingen van de zichtbare archeologische monumenten in onze terreinen uit de 90er jaren.

Interne link [redacted]

Interne link [redacted]

4.1.7: Toerisme en recreatie

Boswachterij Gieten-Borger en Odoorn-Exloo vervullen een zeer belangrijke rol voor de (dag-)recreatie in de (wijde) omgeving. De terreinen bedienen zowel lokale als bovenlokale recreanten. Zij vormen een opvanggebied voor recreanten vanuit vooral Oost-Groningen en de grotere aanliggende plaatsen (Gieten, Borger, Grollo, Rolde en Gasselte). Daarnaast liggen er grote verblijfsrecreatieve terreinen in de directe omgeving (Hof van Saksen, Hunzedal, Euroase, Berekuil, Hunzepark, Vlintenholt, Land van Bartje in Ees). Het jaarlijkse bezoek wordt geschat op ca. 2 miljoen.

In het gebied zelf liggen een drietal recreatieve hotspots van bovenlokale betekenis: 't Nije Hemelriek, Buitencentrum Boomkroonpad en de Poolshoogte. Het Nije Hemelrijk is een spartelvijver, wordt op warme zomerdagen door duizenden mensen uit de wijde omgeving bezocht.

Het Boomkroonpad is van landelijke betekenis en ontvangt jaarlijks, samen met het buitencentrum, meer dan 250.000 bezoekers. In totaal bezoeken jaarlijks 350.000 mensen het gebied. Gieten – Borger heeft, als gevolg van de hoge mate van landschappelijke "dichtheid" en de relatief lage natuurlijke kwetsbaarheid, een grote opvangcapaciteit. In Odoorn is een bezoekersconcentratie te vinden rond het uizichtpunt, met uitkijktoren en restaurant de Poolshoogte.

De zuidwestkant van de planeenheeid en het landgoed Meindersveen positioneren we vooral als een gebied voor stilte en rust. Datzelfde geldt voor het Anderensche diep.

Het gebied is goed ontsloten voor auto's doordat openbare verharde wegen het gebied omringen en doorkruisen. Hierdoor kunnen ouderen en mensen die slecht ter been zijn het gebied goed bezoeken. Ook trekken een aantal dagrecreatieterreinen een groot aantal gebruikers. Vlak bij het buitencentrum ligt het natuurkampeerterrein Borger. Door het gebied lopen wandel-, fiets-, ruiter- en autoroutes van bovenlokaal belang.

Jaarlijks wordt een (fiets-)veldrit gehouden van betekenis zoals het Wereld beker Veldrijden en de Hondsrug Classic ATB landelijk. De inzet van de schaapskudde van Exloo is vooral gericht op het Molenveld.

De vraag naar evenementen en festivals nemen toe in Nederland. In de boswachterij Gieten-Borger vinden al veel evenementen plaats. Soms ook meerdere in een weekend. Dan kunnen

verschillende gebruikersgroepen elkaar in de weg gaan zitten zoals bijvoorbeeld ruiters en ATB'ers. En ook vanuit de plaatselijke bevolking volgt wel met enige regelmaat de klacht: elk weekend is er wel wat.

De hoogste waardering is er voor het aanbod aan wandelmogelijkheden en de kwaliteit van de wandelroutes. Hetzelfde geldt voor het aanbod en kwaliteit van de fietspaden. Daarnaast is men zeer te spreken over de goede bereikbaarheid van het gebied en de afwisseling in bos en open ruimte. De gemiddelde rapportcijfers lopen van 7,7 voor Gieten-Borger tot 8,2 voor Odoorn-Exloo (gemiddelde in Drenthe ligt op 7,9) (NBTC-NIPO bezoekersonderzoek Natuurgebieden Drenthe 2015)

Motiefgroepen

Beschikbaar
100% beschikbaar.

Bereikbaar
De gebieden zijn goed bereikbaar. In Exloo/Odoorn komt + 70% met de auto.

Bruikbaar

Hieronder wordt een overzicht gegeven van de verschillende motiefgroepen en de mogelijheden in de planeenheid.

Gezelligheidszoeker

De vraag en het aanbod voor dit bezoekmotief is vrij hoog en neemt toe. In de Bossen bij Exloo/Odoorn en Gieten Borger zijn er mogelijkheden voor deze motiefgroep. Horeca, 't Nije hemelriek, de Moere, en het Boomkroonpad. Er zijn korte wandelroutes vanaf parkeerplaatsen en tegen woonkernen. Picknickmogelijkheden.

Er tussen uit

In alle gebieden, fietsen, wandelen. Routes: LAW, middellange routes en knapzak routes. Lange routes, deze routes aansluiten op buitengebied, belevingsroutes. Gebieden zoneren, Er zijn ook delen met weinig voorzieningen. Zwemmen: 't Nije hemelriek, Excursies. Boomkroonpad. Interesse voor gebieden cultuurhistorie, Geopark de Hondsrug en de hunebedden.

Liefhebber van de wildernis

Weinig mogelijkheden voor deze groep. We verwijzen hier naar het naastgelegen Hart van Drenthe

Uitdagingzoeker

Zoneren. Neemt in alle gebieden toe, trimmen, ATB en survival activiteiten. Wij bieden voorzieningen: ATB, zoneren, mogelijkheden bieden. Speelbos, klimbos. Lange afstandwandelroutes: Pieterpad en Jacobspad

Belevingswaarde / attractiewaarde

Grote aaneengesloten oppervlakte bos. In Gieten-Borger vertellen we het verhaal van onze eigen bosgeschiedenis. In Exloo-Odoorn zijn veel cultuurhistorische, archeologische en geomorfologische waarden aanwezig. Ook donkerte, stilte en de gescheperde schaapskuddes hebben een sterke belevingswaarde.

Gieten/Borger is een van de brongebiede van de Drentse Aa. Het Andersche diep maakt deel uit van het beeksysteem en is daarmee ook onderdeel van het verhaal van de Drentse Aa.

't Nije Hemelriek en het Boomkroonpad zijn belangrijke trekkers. Er wordt gewerkt aan een ontwikkelingsvisie van het Gasselterveld, met daarin onder meer een tweede zwemplas, wildpark en een outdoorattracties. Dit zijn echt de attracties in de planeenheid.

Verhalende / narratieve waarde

Het gebied heeft een grote verhalende waarde. Veel van de verhalen vinden hun oorsprong in de cultuurhistorie. Hieronder worden een aantal bijzondere elementen benoemd.

De ***bos- en bosbouwgeschiedenis*** in Gieten-Borger is een van de leidende verhalen in de planeenheid. Denk

Geopark De Hondsrug. De hele planeenheid heeft veel belangrijke elementen die passen binnen het verhaal van het Geopark.

Bloedberg in Odoorn. Poolshoogte. Op die plek zit veel leem aan de oppervlakte om een heuvel op te werken. De arbeiders moesten dat met handkracht doen en de bloedblaren op hun handen hebben de berg tot een 'bloedberg' gemaakt.

Exloerkeet en Buinerkeet. Dit waren vroeger schuilmogelijkheden voor de bosarbeiders. Ook werden de ossen van de bosarbeiders hier gestald. De heidevelden werden met behulp van ossen omgeploegd.

Rondom de ***zwemplassen en de zandafgravingen*** zijn diverse verhalen te vertellen. Ze zijn niet altijd even duidelijk, maar het is misschien wel de moeite waard om ze te achterhalen.

De ***Hondsrugroute*** is een oude verbindingsroute vanaf Duitsland naar Groningen. De oude karresporen zijn nog wel aanwezig, maar niet echt goed zichtbaar en beleefbaar.

Bronnen

- Notitie trends en ontwikkelingen recreatie en toerisme - Staatsbosbeheer
- NBTC-NIPO -Bezoekersonderzoek natuurgebieden Drenthe 2015
- Feiten en cijfers vrijetijdseconomie 2015 Drenthe
- Toolkit natuurbeleving - 2016

4.1.8: Mens en omgeving

Jeugd.
Bij het buitencentrum Boomkroonpad is er een groot aanbod aan diverse speurtochten, doedagen, excursies maar ook een speelbos. Bij het Boomkroonpad is Natuurwijs een onderdeel in het programma. Bij het Boomkroonpad worden jaarlijks tussen de 50 en 60 excursies georganiseerd. Vanuit de BE worden ook nog eens 10 excursies gehouden.

Vrijwilligers.
De planeenheid heeft samen met het buitencentrum Boomkroonpad zo`n 60 vrijwilligers die helpen met excursies, onderhoud en beheerswerk.

Gezondheid.
In de planeenheid zijn de zorggroepen actief die werkzaamheden doen als het opschonen van heide en natuurterreinen. De volgende zorggroepen zijn actief: Marienkamp, van Boeien, Jabbok en de compound.

Stakeholder	Toelichting
Provincie Drenthe	Bestemmer beheertypen, financier, EHS-bepaler, aanwijzing stiltegebieden, natura 2000,
Gemeente Borger-Odoorn	Financierder recreatie, bestemmings- en omgevingsplannen.
Gemeente Aa- en Hunze	Financier recreatie, bestemmings- en omgevingsplannen
Waterschap Hunze en Aa's	Onderhoud watergangen, waterhuishouding.
Waterschap Drents - Overijsselse Delta	Onderhoud watergangen, waterhuishouding.
Recreatieschap	Onderhoud en ontwikkeling recreatieve voorzieningen
Erfpachters	Landbouw, horeca en Drents landschap
Horeca	T'nije hemelriek, Poolshoogte.
Recreatieondernemers	Bevorderen recreatie en toerisme.

Shareholder	Toelichting
Provincie Drenthe	vergunningverlener
Gemeente Borger-Odoorn	Vergunningverlener, Samenwerking via schaapskudde, doe en beleef festival.
Gemeente Aa en Hunze	Vergunningverlener, samenwerking onderhoud en aanleg, faunapassages, recreatieve mogelijkheden, enz
NBEL	Nationaalpark, voorlichting, communicatie en samenwerking
Recreatieondernemers	Land van Bartje, Hof van Saksen, Hunzedal, Hunzebergen, Lunsbergen, Lente van Drenthe, Puur Exloo
Geopark	Samenwerking, voorlichting, communicatie, evenementen
Plaatselijke ondernemers	Schutrups- dogwalk, caveman, wandeldag. Ecotours- excursies elektrische voertuigen. Hondentrainingen Kunstketen Refugio Camping Vlintenholt
Wildbeheereenheid Hondsrugveld	Faunabeheer
Sport	Wilfried Bats, organisator sport evenementen, hardlopen, enz. Superprestige Hondsrug classics Trekpaarden festival Ruitersport

ATB verenigingen	Onderhoud ATB routes.
Erfpachters	Landbouw Ubels en horeca t'Nije hemelriek en Poolshoogte, camping het vlintenholt.
Buitenleven	Boomkroonpad, Kampeerterrein, Buitenleven huizen, houtoogst 16.000 m3.
IVN-floron	Paddenwerkgroep
Paddenstoelen reservaat	Reservaat
Sportverenigingen	IJsbanen in Exloo, Odoorn en Tennisbaan Exloo
Schaapskudde	Stichting schaapskudde Exloo
Pachters landbouw	Begrazing, bouwland en grasland
Landschapsbeheer Drenthe	Onderhoud grafheuvels, poelenwacht, enz
Stichting vitaal Borger Odoorn	Senioren pad
Vrijwilligers	Onderhoud, controle wandelroutes, voorlichting, Veteranen, Jabbok, van Boeijen, Lions Exloo, De Trans,
Muziek evenementen	Boet'n deur. Music in the woods.
Outdoor	Klimpark JoyTime, drenthe Xperience Scouting
Scholen	AOC-terra, Winkler prins, Winkler prins Time Out, School Emmen? Van Hall, WUR.
Wildlands	Plaggen vegetatie
Werkvoorziening WSW	Dolmans, Alescon, Wedeka, Reestmond
	Archeologische dienst

4.1.9: Benutten/verdienmodel

Product	**Huidige omvang**	**Huidige omzet/jaar**
Natuurkamperen	10919	**€ 61.957**
Groepskamperen	nvt	
Vakantiewoningen	nvt	
Excursies en Arrangementen (inclusief vergaderen)	vinden plaats bij het buiten centrum Boomkroonpad	
Evenementen	dogwalk caveman challange music in the woods Boetndeure support for nature	ongeveer €5000
Horeca	T'Nije Hemelriek Alescon. Poolshoogte, Venema	€ 5372,= € 7708,=

Rondhout niet op stam (sortiment en langhout)	nvt.	
Rondhout op stam	15.900 m3 oogstprognose realiteit is max. 14.000 i.v.m. te kort uit eindkap percelen. evaluatie volgt voor nieuwe oogstprognose	€ 22,= per kuub.
Haardhout	700 m3 (verschilt per jaar tussen de 500 en 700m3 2017 onzeker i.v.m. directiebesluit	€ 26000,=
Houtige biomassa	100 ton uit losse projecten, niet structureel i.v.m. verbod afvoer op arme zandgronden	€ 1500,=
Maaisels	alleen transport kosten dit hoort hier niet, zijn kosten	
Plantsoen en zaden		
Grondstoffen (klei, zand, grind, veen, specieberging)	De Moere 50.000m3 baggerspecie. Gasselterveld 90.000m3	25% regeling met Progrond.
Natuurproducten (niet hout)	nvt.	
Agrarische ingebruikgeving	ca. 900 Ha (peildatum 2016) zal wellicht nog wat veranderen. (alle contracten, heide, akkers, graslanden) excl.	ca. 36.000 gebaseerd op contracten deels aflopend 01-01-2017 Bron lijst IGG van Geert van der Es. Vanaf 1 april 2017 updaten als alle pachters het nieuwe pachtvoorstel hebben geaccepteerd.
Fauna	4993.35 Ha	€ 42.557,27
Gebruiksovereenkomsten -incl. om niet -	ca. 725Ha bevestiging nodig van chris de vries, gebaseerd op 2016	27772.- bevestging nodig van chris de vries, gebaseerd op 2016
Zakelijke rechten	10500HA incl .opstalrechten. (chris de vries moet dit even splitsen, weet niet waar de grens tussen zakelijk en	76974,- zie hiernaast

	opstalrechten liggen vnauit de tabel.	
Opstalrechten (kabels en leidingen)	zie hierboven	zie hierboven

Voorraad, bijgroei en oogst

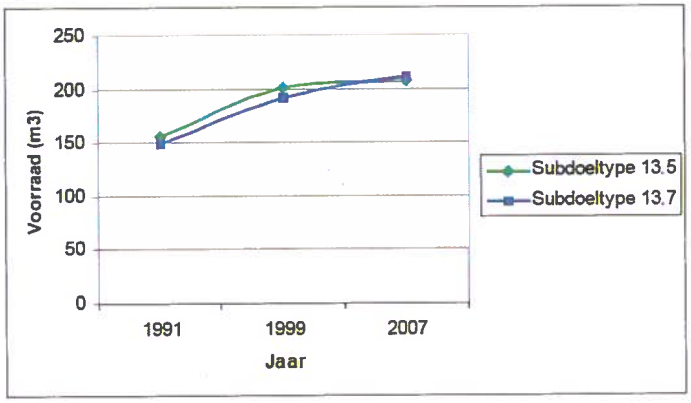
Odoorn

Voor het bos met productie ZONDER natuureilandjes is de onderstaande informatie uit de SYHI 2007 beschikbaar:

Voorraad en bijgroei		
	2007	1999
Oppervlakte in ha	1.074	
Aantal SYHI-plots	278	
Bijgroei in m^3/ha/jr	8,5	9,5
Voorraad in m^3/ha	209	199
5-20 cm	22%	30%
20-40 cm	49%	49%
40-60 cm	25%	Samen 20%
60-80 cm	4%	
> 80 cm	0%	0%

In onderstaand figuur is te zien hoe de staande houtvoorraad zich sinds 1991 heeft ontwikkeld voor de beide subdoeltypen multifunctioneel bos in Odoorn. Subdoeltype 13.5 betreft het grootste areaal en 13.7 zijn de meer lemige veldpodzolen. In 1991 was 1/3 deel van het bos net ca 10 jaar oud vanwege de herbebossingen van de stormen uit de jaren zeventig. De voorraad was toen ca 150 m3 per ha. Door de verdergaande bosontwikkeling is de voorraad in die jonge bossen toegenomen en is de voorraad rond 1999 ca 200 m3 per ha. Tussen 1999 en 2007 is staande houtvoorraad heel beperkt gestegen. Die beperkte stijging wordt vooral veroorzaakt doordat in die periode ca 90% van de bijgroei is geoogst. Dit heeft er mede toe bijgedragen dat 60 - 65% van het bos ruim staat en de oogst de laatste jaren dalende is.

Figuur 3.2 Ontwikkeling van het voorraadniveau (1991-2007)

Gieten-Borger

Voor het bos met productie is de onderstaande informatie uit de SYHI 1991/92, 2003 en 2010 beschikbaar.
De waarden van 1991/92 betreffen het gehele areaal multifunctioneel bos, die van 2003 en 2010 het areaal exclusief de natuureilandjes. Het verschil in aantal plots tussen 2003 en 2010 wordt veroorzaakt door een aanpassing van het ruitnet steekproefpunten in 2010.

Voorraad en bijgroei			
	1991/92	2003	2010
Oppervlakte in ha			1.835
Aantal SYHI-plots		483	416
Bijgroei in m3/ha/jr	11,5	10,3	10,3
Voorraad in m3/ha	204	235	270
5-20 cm	27%	19%	15%
20-40 cm	68%	64%	55%
40-60 cm	5%	17%	28%
60-80 cm	0%	0%	2%
> 80 cm	0%	0%	0%

Wanneer de periode 1992 t/m 2010 wordt bezien dan is de houtvoorraad gestegen van 204 m3/ha in 1992 naar 270 m3/ha in 2010. De aandelen per diameterklasse zijn ook toegenomen van 5% boven de 40 cm in 1992 naar 30% in 2010.
De bijgroei over deze hele periode van 19 jaar is 19*10,6= 201 m3/ha. De voorraad is in deze zelfde periode gestegen met 66 m3/ha. Er is ca 135 m3/spilhout per ha geoogst, 1/3 deel is gespaard en 2/3 deel geoogst.

Gehele planeenheid

De gerealiseerde hoeveelheid geoogst rondhout (op basis bleslijst) is als volgt:

Houtoogstgeschiedenis Hondsrug in m3 rondhout			
jaar	Gieten-Borger	Odoorn	totaal
1999	17.056	5.353	22.409
2000	17.426	5.469	22.895
2001	12.608	5.750	18.358
2002	14.190	8.708	22.898
2003	14.508	8.253	22.761
2004	15.422	5.105	20.527
2005	8.559	6.817	15.376
2006	10.177	6.295	16.472
2007	10.257	6.845	17.102
2008	8.751	5.967	14.718
2009	9.966	5.691	15.657
2010	11.762	4.218	15.980
2011	12.249	3.282	15.531
2012	15.308	6.774	22.082
2013	11.984	6.657	18.641

2014	10.505	4.119	14.624
2015	11.329	4.008	15.337
2016	10.344	3.156	13.500
gemiddelde 2007-2016	11.246	5.072	16.317
gemiddelde 2012-2016	11.894	4.943	16.837

Het gemiddelde de laatste 5 en 10 jaar ligt dicht bij elkaar. In 2012 is er sprake van een grote hoeveelheid obv de impuls kap & verjonging die toen nog niet gebaseerd was op een plan. Binnen de laatste 5 jaar is er wel sprake van een daling. Die zal onderzocht worden door de gerealiseerde kap & verjong te evalueren.

4.2: Kansen en (on)mogelijkheden

Wildpark, Outdoor, scouting (NPK) al deze zaken kunnen samenkomen in het Gasselterveld. Momenteel wordt een plan geschreven hoe al deze zaken samen kunnen laten lopen. Samenwerking met de Gemeente Aa en Hunze en de Provincie maar ook met plaatselijke ondernemers is van groot belang.
Het Gasselterveld is de plaats om de B van Benutten goed gestalte te geven.
Looptijd van dit project is minimaal tot 2018, evaluatie zal minimaal 2 x per jaar plaatsvinden bij Q 2 maar vooral bij Q 4 van ons jaarplan.

Landschapsecologisch herstel / ontwikkeling

Samenhang vergroten tussen terreinen waardoor een meer aaneengesloten gebied ontstaat en uitwisseling van soorten van bosranden en heideterreintjes (reptielen als voorbeeld) mogelijk is. Ook binnen de onderscheiden clusters verbindingen tussen biotopen van droge- en vochtige heide en vennen vergroten (= wegnemen landschappelijke weerstand van andere begroeiing). Hierbij ook richten op de droge terreintypen in het landschap (droog schraalland).

STERKTES	ZWAKTES
• Gieten-Borger goed bereikbaar vanuit Oost-Groningen. Eerste bos wat bereikbaar is. • Top mountainbike route in Gieten-Borger • Veel evenementen en activiteiten mogelijk in gebied. • Boswachterijen met een iconische bosontwikkelings-historie (lanenstructuur) en dus een verhaal. • Unesco Geopark de Hondsrug • Nationaal Park Drentsche Aa • Stevig areaal gevarieerd bos met een goede bijgroei waarin duurzame oogst mogelijk is maar ook de biodiversiteit kan toenemen door het	• Beperkt tijd medewerkers Staatsbosbeheer voor recreatieontwikkelingen en investeren in samenwerking partijen. Te weinig tijd als we ondernemer willen zijn met de ondernemers. • Staatsbosbeheer participeert en faciliteert veel maar dit is niet altijd zichtbaar. • Bij recreatieve ontwikkelingen is Staatsbosbeheer vaak partner zonder directe financiële middelen voor realisatie. • Parkeerplaats Poolshoogte te beperkt • weinig zicht op oorzaken achteruitgang zeldzame soorten.

ouder worden van het bos. • Odoornerdennen is een voor Drenthe redelijk oud grovedennen-eikenbos afgewisseld met een kleinschalig patroon van inliggende heide. • Binnen deze bossen liggen mooie heidevelden en vennen en veentjes. Oa in het Schapenpark met een gevarieerde overgang naar het omliggende bos. • knoflookpad belangrijste populatie van Nederland • aanwezigheid reuzenmieren in Exloo (2 populaties in Ned.) • Veenbesparelmoervlinder: Noordveen is een van de laatste vliegplaatsen in Ned. • Rijkste paddestoelenreservaat in Drenthe • Grootste zandhagedispopulatie van Drenthe.	• erfpacht Ubels, geen 'baas' over eigen grond.
KANSEN	**BEDREIGINGEN**
• proeftuin voor vernieuwende innovatieve concepten en evenementen. • Landelijke opmars evenementen, festivals en fairs. • Unesco Status van Geopark de Hondsrug • gezinnen met kinderen aantrekken door voorzieningen bij Odoorn • Het areaal bos laten toenemen bij het "verbinden" van de gebieden op de hondsrug. • herstel vennetjes door hydr. herstel • verhogen biodiversiteit in multifuncioneel bos • uitbreiding wasplaten Molenveld • kansen geobeleving opstellen i.p.v. afwachten op Geopark. • Pixiepad • Ontwikkelingsvisie Gasselterveld	• Van anderen afhankelijk voor investeringen in recreatieve voorzieningen bovenop het basispakket. Deze Investeringen en voorzieningen wel vaak nodig voor invullen ambities beleven. • Mensen vinden 'normaal' dat ze 'gratis' in natuur kunnen recreëren. • Ondernemers vinden 'normaal' dat ze natuurgebieden mogen gebruiken en boswachter ondersteunt. • erfpachtsituatie mbt nastreven doelen in Natura 2000 gebied • het is 2 voor 12 voor zeldzame soorten als veenb.parelmoervlinder, kleine schorseneer en valkruid • achteruitgang donkere en dichte fijnsparopstanden tbv sperwer. • recreatiedruk op natuur • nachtactiviteiten= onrust voor nachtdieren • invasieve exotische planten • onzekere geldstroom en plantsoenlevering t.b.v. de bosverjonging

5: Ambitie, doelen en beheerstrategie (visie Staatsbosbeheer)

5.1: Ambitie

5.1.1: Landschappelijk streefbeeld

Landschappelijk en landschapsecologisch gezien vormt de Hondsrug op grotere schaal een eenheid met deelgebieden als de Drentse Aa, het Hart van Drenthe, Emmen-Sleen, Veenland en de Veenkoloniën. Het nieuwe ingerichte gebied van het Valtherdiep vormt een ecologische verbinding met het gebied van Westerwolde. In die samenhang vormt de planeenheid Hondsrug het hart van deze bijzondere regio en heeft het in meer of mindere mate effect op de andere planeenheden en gebieden.

De eigendommen van Staatsbosbeheer zijn hier de grote Drentse boswachterijen, het Molenveld, Odoornerzand en het nieuw ingerichte heischrale deel en de vele kleinere heideterreinen en de diverse kleinere bos- en landschapselementen. De boswachterijen Exloo, Odoorn en Gieten-Borger worden hoog gewaardeerd in verband met de kenmerkende heidebebossingen. De boswachterijen zijn bovendien van nationaal belang als het gaat om de eigen geschiedenis van Staatsbosbeheer en de periode van de werkverschaffing (periode 1920-30).

De planeenheid kent een hoge geomorfologische en cultuurhistorische waardering, dat tot uiting komt in de aanwijzing tot een internationaal en UNESCO erkend Geopark. Het behoud en versterken van de aardkundige, archeologische en cultuurhistorische waarden gaan daarom gelijk op met de andere doelen. In 2050 is de landschappelijke en landschapsecologische samenhang tussen de hierboven genoemde deelgebieden dan ook verder versterkt en is de leesbaarheid van de relaties in het landschap verbeterd. Daarin wordt intensief samengewerkt met de organisatie van Geopark De Hondsrug.

De boswachterij Gieten-Borger een voorbeeldboswachterij voor duurzame houtproductie. Ook is hier de bosbouwgeschiedenis en –toekomst van Nederland volop te zien en beleven. De boswachterijen Exloo en Odoorn worden net als Gieten-Borger multifunctioneel beheerd. Naast de duurzame houtproductie is er ruimte voor recreatie en is er veel aandacht voor het verhogen van de biodiversiteit. Als tijdsreferentie voor het cultuurhistorische landschap kan grofweg 1850-1930 worden aangehouden, in de boswachterijen ligt dat punt wat later, tot zo'n 1950.

De "kleinere" heidetereinen en landschapselementen zijn gevrijwaard van het inwaaien van meststoffen door een vitale struwelenrand te ontwikkelen die voldoende structuur bezit. Eveneens geldt dit voor ook voor de houtwallen en singels die verspreid voorkomen in het totale beheergebied. Deze elementen hebben een functie in de groene dooradering van het beheergebied

De pingo's en vennen hebben een struwelenrand op geruime afstand van het ven waardoor een geleidelijke overgang is verkregen naar het opgaande bos, dit geldt ook voor het Schapenpark van Odoorn. De vennen en pingo's hebben een functie in de blauwe dooradering van het gebied.

De vele archeologische elementen zijn vrijgesteld van opgaande beplanting en gerestaureerd, waarbij de buitenranden zijn vrij gesteld agrarische activiteiten.

In het Anderensche Diep is op voormalige landbouwgronden een fraai brongebied van de Drentse Aa ontwikkeld. Aan de oostzijde zijn fraaie gradiënten naar heischrale inzijgingsgebieden tot op de rug van Rolde ontwikkeld. Ook is de landschappelijke invulling van het beekdal van groot belang. Daarbij is herstel van houtwallen en singels haaks op de beekdalrand van belang om de herkenbaarheid van het beekdal te vergroten. De interne waterhuishouding kan op peil worden gebracht door watervoerende sloten te dempen danwel te verondiepen waardoor de voeding naar het beekdal wordt vergroot en mogelijk kan fungeren als brongebied.

De oostelijke zijde van de beekdalrandbeplanting staat op ruime afstand van de bestaande bosrand waardoor de landschappelijke herkenbaarheid wordt vergroot. De visuele doorzichten nabij kruisingen van wegen, paden is van groot belang om de ruimte waar te nemen (zie ook kaart).

5.1.2: Uitwerking abiotisch herstel/ontwikkeling

Voor het plangebied Hondsrug is a-biotisch herstel op lokale tot meso- schaal mogelijk. De mogelijkheden tot herstel worden mede bepaald door de keuze om het bos voor houtproductie te benutten. Voor delen van Staatsbosbeheer gaat het hier nagenoeg overal om grofzandige bodems met een hangwaterprofiel en lage grondwaterstanden. Infiltratie maximaliseren is wat hier maximaal mogelijk is. Deze infiltratie is gunstig voor de aangrenzende Drentse Aa, omdat dit de basis vormt van het daar uittredende grondwater (kwel).

Lokaal is het vasthouden van water op o.a. lemige bodems met keileem mogelijk. Hiervoor kunnen interne maatregelen worden ingezet. Maar in elk geval kunnen de heideterreinen en veentjes zo hydrologisch hersteld worden. De verspreid liggende veentjes zijn kwetsbaar voor verstoring van de waterkerende bodemlaag en dienen zo snel mogelijk hersteld te worden.

In de beekdalen is abiotisch herstel op grotere schaal mogelijk.

De interne waterhuishouding kan op peil worden gebracht door watervoerende sloten te dempen dan wel te verondiepen waardoor de voeding naar het beekdal wordt vergroot en mogelijk kan fungeren als brongebied. De laagte van het Anderensche Diep loopt ver door in de aangrenzende boswachterij. Het verdient aanbeveling te onderzoeken of deze laagte verder kan worden ontwikkeld.

In het Anderense diep is het water behalve rijk aan basen en ijzer ook schoon, omdat het in aanzienlijke mate afkomstig is van regenwater dat is gebufferd in niet-bemestte boswachterijen en heidevelden. In delen van de middenloop zijn succesvolle herstelprojecten uitgevoerd in voorheen ontwaterde beekdalgraslanden. Het omvormen van landbouwkundig akkergebruik via uitmijnen is de vervolgactie voor te ontwikkelen droge graslanden. De grootste beperking op het Anderse diep wordt veroorzaakt door de erfpacht die er nu op ligt. Dit belemmert het abiotisch herstel en de kans om het Anderense diep te ontwikkelen tot een volwaardig bovenloopsysteem voor de Drentsche Aa met de daarbij horende Natura 2000 habitattypen. Wel liggen hier meer mogelijkheden voor een kwaliteitsverbetering na abiotisch herstel (beperken ontwatering en bemesting).

Verder ligt ten zuiden van het Andersensche Diep de Koelanden. Ook hier liggen mogelijkheden om het brongebied van de Drentse Aa verder te ontwikkelen. Na een

functiewijziging van de Koelanden is hier ook abiotisch herstel van een bovenloopsysteem mogelijk.

Vanuit Natura 2000 vindt hydrologisch systeemonderzoek plaats ten zuiden van de Hoornse Bulten. Het resultaat kan leiden tot maatregelen voor herstel van de beekdalgradiënt om de daar aanwezige habitattypen te behouden.

Het doel van abiotisch herstel en ontwikkeling is het realiseren van een groot voedselarm infiltratiegebied met bos en heide, wat als bron dient voor het kwelwater in de beekdalen van de Drentse Aa.

5.1.3: Uitwerking biotisch herstel/ontwikkeling

Algemeen

In de Regionaal Strategisch Plan is voor het plangebied gekozen voor behoud van het cultuurhistorisch landschap met daarin productie bossen. Binnen deze hoofdkeuze wordt natuurlijk gestreefd naar een zo duurzaam mogelijke invulling voor wat betreft de biotische componenten van flora en fauna. We zullen deze in onderstaande paragrafen per aanwezig type behandelen. en ten slotte nog aandacht geven aan Natura 2000 en de consequentie daarvan op het beheer van Staatsbosbeheer.

Bos

De bossen vormen de drager van het landschap in deze planeenheid. Ze zijn van belang voor een brede groep soorten van droge en vochtige naald- en loofbossen. Door de toegenomen leeftijd van de bossen komen er soorten voor als das, eekhoorn, boommarter, vleermuizen en holenbroeders. Ook verschijnen er steeds meer plantensoorten van oude bosbodems. Soorten van oude bosbodems krijgen met het ouder worden van de bossen hier kansen (dalkruid, salomonszegel, hengel, bosanemoon). De ambitie voor de komende jaren is het beheer te continueren en daar waar nodig bij te stellen om bovengenoemde ontwikkelingen te stimuleren.

Heide en veentjes

De ambitie voor de Hondsrug e wat betreft heide en veentjes is dat deze binnen het productie bos een duidelijke plek behouden. Door lokaal hydrologisch herstel zullen de veentjes in kwaliteit verbeteren, Veenmossen zullen profiteren van de nattere voedselarme condities met stabiele waterstanden wat de ontwikkeling van hoogveenvennen stimuleert. Ook het aandeel natte heide zal toenemen door abiotisch herstel.

Er wordt in de komende planperiode er naar gestreefd om meer verbindingen (voor genenuitwisseling) te realiseren tussen de verschillende de heideterreinen en veentjes. De verbinding zijn er op gericht om voor reptielen, kleine zoogdieren en lokaal amfibieën de lokale populaties te verbinden. Dit is belangrijk voor een duurzaam behoud van de soorten. Diverse soorten insecten (o.a. loopkevers en hopelijk ook de veenbesparelmoervlinder) profiteren hiervan mee .

Gras- en akkerlanden

De graslanden van de Hondsrug behoren voor een groot deel tot het beheertype Kruiden- en fauna rijk grasland. Voortzetting van het verschralingsbeheer zullen er voor zorgen dat een deel van deze graslanden zich de komende beheerperioden zullen ontwikkelen tot de beheertypen vochtig hooiland of droog schraalland afhankelijk van de landschapsecologische positie.

De knoflookpad is een bijzondere bewoner van de Hondsrug waarvoor een deel van de (met name akker-) percelen is ingericht. Het is een bedreigde soort, die maar op een paar plekken in Nederland voorkomt. Landelijk gaat hij in aantallen nog eens sterk achteruit. Zijn leefgebied bestaat op de Hondsrug uit kleinschalig agrarisch landschap met bos in de nabijheid. Een absolute voorwaarde voor deze (grotendeels ondergronds levende) soort is de aanwezigheid van open zandplekken omringd door vegetatie. Het zand moet een zodanige structuur hebben, dat het goed vergraafbaar is. Ook extensief bewerkte akkers voldoen hieraan. Het voortplantingsbiotoop bestaat vaak uit vrij grote en diepe poelen met een weelderige onderwater- en oevervegetatie en een voedselrijk karakter. Knoflookpadden zijn 's nachts actief. Overdag graven ze zich in. Beheer gericht op behoud van deze soort wordt voorgezet. Een knelpunt vormt nu het sterk uitbreiden van de invasieve exoot watercrassula in het voortplantingsgebied. Samen met het waterschap, de provincie Drenthe en plantenziektekundige dienst wordt gewerkt aan bestrijding van deze exoot.

Natura 2000

Het Anderense diep is aangewezen ls onderdeel van het Natura 2000 gebied Drentsche Aa. Binnen dit gebied vinden we kleine arealen van de habitattypen H4010A Vochtige heiden, H7150 Pioniersvegetaties met snavelbiezen (beide op de Hoornse Bulten) en H7140A Overgangs- en trilvenen (Broek). De habitatypen beslaan slechts kleine oppervlakten. Met name de ontwikkeling van Overgangs- en trilvenen en trilvenen wordt belemmerd door de huidige begrazing op de gronden die in erfpacht zijn uitgegeven. De Hoornse Bulten is een bijzondere locatie waar de natte heide en Pioniersvegetatie met snavelbiezen zich op een voormalig Hellingveentje bevindt. zoals hierboven al genoemd vindt vanuit Natura 2000 hydrologisch systeemonderzoek plaats om te kijken wat de mogelijkheden zijn om de hydrologie te herstellen. Dit zal de ontwikkeling van de flora en fauna op de Hoornse Bulten ten goede komen.

Terreinen met speciale aandacht

Bij de uitwerking van deze paragraaf kwamen nog een aantal terreinen aan de orde waar het beheer meer aandacht verdient en waar gekeken moet worden naar de resultaten van het beheer tot nu toe in relatie tot de gewenste doelen. Voor een aantal terreinen leven al ideeën om het beheer te verbeteren, maar het uitwerken van de plannen voor deze terreinen vraagt nadere verdieping en uitwerking. Daarom wordt voorgesteld om onderstaande terreinen binnen de eerste 2 jaar van de beheerplanperiode op te pakken en uit te werken. Het betreft:

1. Schapenpark Odoorn. Nu begraasd en met fraaie overgangen van heide naar bos. De vraag is of de huidige begrazing voldoet om deze overgangen goed in stand te houden of verder te ontwikkelen. De randzone tussen bos en heide is belangrijk voor fauna.
2. Molenveld. De vraag is hier of het huidige beheer met plaggen en begrazen volstaat om de kwaliteit te behouden of te ontwikkelen.
3. Odoorner Dennen. Het betreft een bijzonder natuurbos met overgangen naar kleinschalige delen met heide. De vraag is of het huidige beheer voldoende.
4. Zuiderveld. Hier wordt heide ontwikkeld en worden maatregelen uitgevoerd om de zeer zeldzame kleine schorseneer te behouden. De vraag is welk beheer daar het beste bij past.
5. Bossen Valthe. - beheer.
6. Drouwenerveld. - beheer
7. Heideterreinen Gieten-Borger. hiervoor is een begrazingsplan gewenst
8. Hunzebos. delen van N15 naar N16 omzetten?

Koers bosontwikkeling

Natuurbossen

De natuurbossen van Odoorn zullen zodanig beheerd worden dat ze aan de eisen van SNL voldoen. In de terreinen met speciale aandacht zijn de Odoorner dennen en het Hunzebos al opgevoerd als nadere te bezoeken en uit te werken.

Gieten-Borger N16

In principe wordt in het bos met productie het bostype met meereisende naaldboomsoorten nagestreefd. Er zijn in de huidige situatie gedeelten met de inheemse boomsoorten grove den, eik en / of beuk. Deze inheemse delen kunnen dat accent behouden. Binnen het areaal bos met productie zal minimaal 70% bestaan uit productieve boomsoorten en maximaal 30% aan inheemse boomsoorten.
In de onderstaande tabel wordt een koers voor de na te streven boomsoortensamenstelling aangegeven. Keuzes uit het Regionaal Strategisch Plan (RSP) ,de Bosvisie en de Impuls Bosbeheer leiden tot een steviger accent op houtproductiefunctie binnen het beheerconcept geïntegreerd bosbeheer.

Boomsoortensamenstelling	**SYHI 2010**	**Streefbeeld**
naaldbomen	**79%**	**75%**
loofbomen	**21%**	**25%**
Inheems	**27%**	**27%**
productieve soorten	**83%**	**81%**
grove den	10%	7%
overige den	5%	1%
douglas	17%	27%
japanse lariks	20%	18%
fijnspar	17%	12%
ov naaldbomen	11%	10%
berk	2%	4%
beuk	6%	8%
inlandse eik	8%	7%
ov inheems loof	1%	1%
Amerikaanse eik	4%	5%
ov uith loofbomen	1%	1%

De productiefunctie stijgt met name door de grotere rol van de douglas. De fijnspar daalt omdat natuurlijke verjonging deels verdrongen wordt door de sneller groeiende lariks. Douglas neemt structureel toe in het lariksbos maar ook in bos van zwarte den.
De inheemse soorten stijgen omdat enerzijds de grove den zal afnemen maar de inheemse loofbomen stijgen door een aandeel bijmenging in bos met meer eisende naaldbomen. Dat zal vooral berk en beuk zijn. Inlandse eik zal licht afnemen doordat er nauwelijks nieuwe vestiging wordt gerealiseerd. Grove den groeit vooral in gevarieerd ongelijk jarig bos samen met meer eisende naaldbomen. Per saldo neemt het aandeel productieve soorten af maar het productievermogen neemt licht toe door de grotere rol van de schaduwboomsoorten.

In het recent verworven voormalige landgoed Meindersveen zal de kleinschalige bosstructuur in de toekomst in stand worden gehouden en versterkt.

De evaluatie van de kap & verjonging in de afgelopen vijf jaar kan wellicht aanleiding zijn tot een beperkte aanpassing van de koers van de boomsoortensamenstelling. Eerste indrukken:

Japanse lariks verjongt zich erg massaal en douglas laten toenemen is lastig en arbeidsintensief.

Odoorn N16
In principe wordt in het bos met productie het bostype met meereisende naaldboomsoorten mogelijk geacht en ook nagestreefd. Dat neemt niet weg dat er vlekken of delen zijn met inheemse boomsoorten van met name grove den, eik en beuk waar nog mee doorgegaan wordt.
Bij verjonging wordt in principe gebruik gemaakt van natuurlijke verjonging. Dat heeft gelijk als effect dat grotere delen waar nu een accent op één boomsoort is niet zomaar kunnen worden omgevormd in andere boomsoorten. Gelukkig is veel bos in Odoorn gemengd dus kunnen mengboomsoorten als zaadbron gebruikt worden voor een eventuele verschuiving in boomsoorten. In de uitwerking per boomsoort in bijlage A van het kap & verjongingsplan Odoorn is daar meer over terug te vinden. (link invoegen)

In het UP Odoorn is een na te streven boomsoortensamenstelling aangegeven. Op korte termijn zal dit nog eens nader uitgewerkt en aangepast worden tot een koers voor de boomsoortensamenstelling zoals ook voor Gieten-Borger beschikbaar is. Immers we gaan bezien hoe de houtproductiefunctie meer tot z'n recht komt binnen het concept multifunctioneel bosbeheer.
Na de evaluatie kap & verjongingsplan wordt koers boomsoortensamenstelling vastgesteld.

5.1.4: Ontwikkelingsperspectief natuurwaarden

Hoofdkeuze voor planeenheid De Hondsrug is het spoor Cultuurhistorisch Landschap. Binnen dit spoor heeft houtoogst een belangrijke rol. Het ontwikkelingsperspectief voor natuurwaarden dat binnen bovengenoemde kaders valt geeft voldoende ruimte voor behoud van de huidige natuurwaarden zoals o.a. de Knoflookpad. Maar geeft ook ruimte voor versterking en uitbreiding van natuurwaarden. Winst is met name te halen in de heideterreinen en veentjes waar door inrichtings-herstel maatregelen nog veel vooruitgang kan worden geboekt.
Het beheer zorgt voor een afwisseling tussen diverse bostypen met productie, droge schrale graslanden, droge hei, stuifzand en zure vennen en in de beekdalen natte graslanden.

Projecten

In paragraaf 4.1.3. is een groot aantal aandachtssoorten genoemd vanwege hun zeldzaamheid of kwetsbaarheid. Voor een aantal van deze soorten of soortgroepen lopen projecten om de terreincondities te verbeteren. Deze projecten heb een langjarige looptijd en daarom worden ze hier nog een keer uitgebreid genoemd.

Kleine schorseneer
De kleine schorseneer kan alleen worden behouden als naast het verbeteren van de groeiomstandigheden (habitatherstel) óók de genetische diversiteit en omvang van de resterende populatie wordt vergroot. Alleen bij voldoende genetische diversiteit kunnen de planten kiemkrachtig zaad produceren en zorgen voor verjonging en verbreiding van de populatie.

De herstelmaatregelen voor de Kleine schorseneer zijn gericht op:
1. Herstel van de habitat. De resterende populatie kan alleen worden behouden bij gericht beheer en herstel van een voedselarme en relatief open uitgangssituatie. De herstelmaatregelen zullen niet alleen de populatie van Kleine schorseneer versterken, maar ook die van andere voor dit habitat kenmerkende soorten vaatplanten zoals Kruipbrem en Stekelbrem en mogelijk enkele typische soorten mossen. In feite zal de kwaliteit van het habitattype Droge Heide ter plekke duurzaam worden verhoogd.
2. Herstel van de populatievitaliteit door het vergroten en genetisch versterken van de Drentse populatie met materiaal afkomstig van de Veluwe. Daarmee worden niet alleen de huidige populatie veilig gesteld, maar krijgt de Drentse populatie een dusdanige impuls dat zij hopelijk weer zelfstandig kan gaan functioneren.
link projectplan:
Interne link

link voortgangsdocument:
Interne link

Zandhagedis en levendbarende hagedis
In het Noordelijke deel van de boswachterij Exloo (Buinerveld) zijn verbindingszones gemaakt tussen verschillende leefgebieden van zandhagedissen en levendbarende hagedis.
Op het Molenveld en in de open delen van de Odoornerdennen zijn voortplantingsplekken voor zandhagedissen gemaakt, deze worden door vrijwilligers onderhouden en gemonitoord, ook op het Molenveld wordt jaarlijks een wandelpad omgeleid speciaal voor de ei afzetting van de zandhagedis.
Op het heideterrein Zuidenveld komt een geïsoleerde populatie levenbarende hagedissen voor, met de inrichting van de natuur in het kader van de landinrichting ca.5 jaar geleden is er een verbindingszone aangelegd tussen het Zuidenveld en de Odoornerdennen/Molenveld. Dit voor de genetische uitwisseling van de levendbarende hagedis en de habitat uitbreiding voor zandhagedissen. De zandhagedissen op het Zuiderveld worden dmv een meetnetroute gemonitooord. Er zitten op twee lokaties faunapassages voor reptielen onder de weg Exloo – Odoorn. Het is zinvol om de genomen maatregelen te evalueren.

Heide- en veenvlinders
Om de heide- en veenvlinders te behouden wordt sinds 2005 het Heide- en veenvlinderproject uitgevoerd, met als doel om het leefgebied van deze soorten te behouden en verbeteren. Het project is opgezet in samenwerking met provincie Drenthe, de stichting Veldwerk Nederland, de Vlinderwerkgroep Drenthe en de betrokken terreineigenaren.
Het project wordt financieel mogelijk gemaakt dankzij de Provincie Drenthe.

Doelstellingen
De doelstellingen in het project zijn het versterken en uitbreiden van het leefgebied van de heide- en veenvlinders, het meten van de effecten van bovengenoemde ingrepen en aan de hand daarvan het eventueel bijsturen van de beheersmaatregelen.

Oorzaken achteruitgang
De oorzaken van de afname van deze soorten zijn verdroging, vergrassing en verbossing. Daardoor verdwijnen de waardplanten van deze vlindersoorten en ook wordt de structuur van de vegetatie minder geschikt.

Beheer
Om het tij te keren is het nodig om specifiek op deze soorten gerichte maatregelen toe te passen in die terreinen waar de vlinders nog voorkomen. De maatregelen die in het leefgebied van deze soorten worden genomen zijn tevens positief voor plantensoorten van pioniersituaties van natte, arme zandbodems en droge arme zandbodems. Jaarlijks wordt een deel van de opslag verwijderd, worden eventueel delen geplagd en veenputjes gegraven.

Knoflookpad
Er is voor de knoflookpad zowel binnen het kerngebied (omgeving ijsbaan Valthe) alsmede daar buiten (op de Hondsrug van Weerdingen tot voorbij Exloo) flink geïnvesteerd in poelen voor voortplantingswater daarnaast proberen we het landhabitat in de buurt van de potentiele voortplantingspoelen te verbeteren door o.a. aanleg van kruidenrijke akkers.
Dit alles is een samenwerking tussen de Provincie Drenthe, Landschapsbeheer Drenthe, RAVON, Gemeente Borger-Odoorn, Alterra, Stichting Natuurbelans Nederland en IJsbaanvereniging Valthe.
Omdat het landelijk erg slecht gaat met de Knoflookpad loopt er al een aantal jaren een soort overleving kweekprogramma waarbij eiersnoeren uit o.a. Valthe worden opgekweekt in Artis Amsterdam, Wageningen en Emmen ZOO. Deze paddenvissen worden dan landelijk verdeeld en uitgezet in geschikte wateren. Een evenredig deel komt terug naar Valthe en een deel is inmiddels uitgezet buiten het kerngebied Valthe, dit is een project ter versterking van de populatie op de Hondsrug in Drenthe (zie rapport Bijplaatsing van Knoflookpadden in de regio Valthe 2014.)
link:
Interne link [redacted]

Reuzenmieren
In 2005 is een habitat onderzoek van Reuzenmieren o.a. in Exloo gedaan door een student van Van Hal-Larenstein uit Velp, verder is de soort op locatie redelijk goed gevolgd, daarnaast is er in september 2008 een lichte dunning uitgevoerd om wat meer licht te creëren voor deze mierensoort. Verder is er bewust niet gezaagd in dit vak i.v.m. de mieren. Te veel openheid geeft rode bosmieren de kans om zich te vestigen, dit gaat bijna altijd ten kosten van Reuzenmieren, doordat bosmieren in veel grotere aantallen voorkomen en zich agressief gedragen t.o.v. Reuzenmieren kunnen gehele populaties Reuzenmieren verdwijnen of verplaatsen.

Valkruid
Exloo/Odoorn. Berm langs het Buinerveld word jaarlijks 1x gemaaid verder geen maatregelen bekend. Proef vanuit de gemeente om valkruid te verjongen met open leemplekken lijkt zeer succesvol.

Natuuraspecten binnen bos

Odoorn

Op basis van de principes uit "Naar een impuls in het bosbeheer" is bekeken welke delen binnen bos met productie specifieke actuele of potentiële natuurkwaliteiten bezitten. In eerste instantie betreft dat de oud bos locaties. De meesten daarvan zitten in het bos met accent op natuur. Een paar delen bij Poolshoogte en in Exloo zitten in het bos met productie. Daarnaast is de stormvlakte uit 1972 die is blijven liggen en de natte en oude eikenbossen bij Poolshoogte aangeduid als "natuureiland". Verder zijn alle inheemse lanen en singels "natuureiland", die mogen oud en heel dik worden. De lanen van Amerikaanse eik zijn vanwege hun recreatieve aantrekkelijkheid als te behouden meegenomen.
Naast deze drie aspecten zijn ook de dassenburchten, horstbomen en territoria van de boommarter in beeld gebracht door de boswachter I&M. Bij het kiezen van verjongingsvlakken dient altijd rekening gehouden te worden met deze aspecten en dient uitgegaan te worden van de dan actuele informatie. Er is niet voor gekozen die in de natuureilanden kaart te verwerken aangezien die informatie kan wijzigen. In het kap & verjongingsplan zijn de "natuureilanden" op kaart weergegeven.

natuureilanden	Inheemse laan/singel/rand	Exoot laan/singel	natuurvlak	Eindtotaal
TOTAAL ha	85	17	16	118

Gieten-Borger

Op basis van de principes uit "Naar een impuls in het bosbeheer" is bekeken welke delen binnen bos met productie specifieke actuele of potentiële natuurkwaliteiten bezitten.
In eerste instantie betreft dat de oudere boslocaties. Die zitten grotendeels in het bos met accent op natuur, zoals de Gasselterdennen en het Marelesbosje. De Heerkampen, een strook bos die als eerste op de heide is aangelegd omzoomd met eikenwallen is gewoon multifunctioneel bos het beheertype "bos met productie".
De walstructuur van de Heerkampen is ingedeeld in het beheertype "lanen en singels". Zo is de karakteristieke lanenstructuur met beuk ook in dit zelfde beheertype opgenomen.
Inheemse lanen en singels die in het beheertype 16.01 zitten zijn deels ook aangeduid als inheemse laan en/of singel. Deze elementen samen met de elementen in L01.07 mogen oud en heel dik worden. Binnen afzienbare tijd wordt er een apart lanenplan gemaakt voor Gieten-Borger. Daarin worden de cultuurhistorische waarden beschreven en wordt een mogelijk verjongingsplan voor de lanen gemaakt.
Vlakken die binnen 16.01 liggen en een beheeraccent natuur krijgen zijn:

- Randzone bij het Andersche diep
- Een smalle zone rond enkele vennen en veentjes.
- Enkele natte plekken

De uitwerking van het beheer van de randzone Andersche diep zal buiten dit kap & verjongingsplan om gemaakt worden.
In Gieten-Borger zijn 12 dassenburchten aanwezig. Verder diverse horstbomen en territoria van de boommarter. Bij het kiezen van verjongingsvlakken dient altijd rekening gehouden te worden met deze waarden en zal altijd de meest actuele informatie worden gebruikt. In vak 71 Gieten is een groeiplaats van Zevenster aanwezig. Op verschillende locaties komt Wolfsklauw voor. Er is voor gekozen deze waarden niet in kaart 3 van het kap &

verjongingsplan te verwerken aangezien die informatie kan wijzigen.
Zie kaart natuureilanden voor het ruimtelijk beeld en in de tabel hieronder voor de oppervlakte.

Beheertype	Natuurelement	Totaal opp in ha
Bos met productie	geen	1.772
	lanen inheems	51
	lanen uitheems	2
	Natuurvlak	106
	Fijnsparbos en mycologische waarde	26
	Gasselterveld recreatie	31
	Ruis tussen kaartlagen	7
TOTAAL Beheertype Bos met productie		1.995

Totaal lanen en singels		64

Totaal is er 223 ha aan elementen die buiten de netto bosoppervlakte vallen waarin bosverjonging gevonden gaat worden. Deze netto oppervlakte is dus: 1.995 minus 223 ha = 1.772 ha.
De lanen en singels in Gieten-Borger betreffen dus 64 ha met het beheertype Lanen en singels en nog 53 ha binnen bos met productie. Totaal samen dus 117 ha.

Paddenstoelenreservaat Boekweitveentje

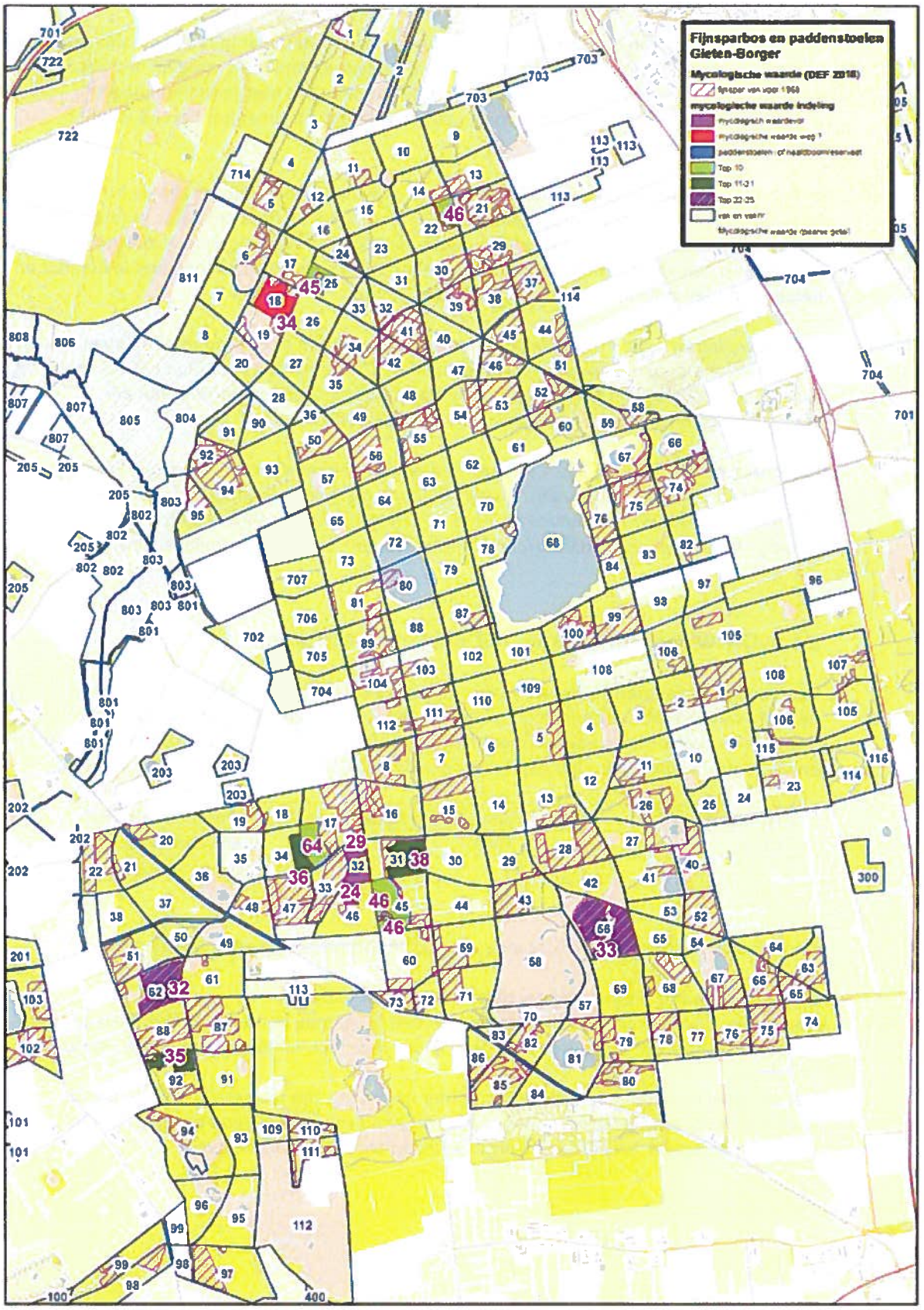
Het Gieterse boekweitveentje heeft zijn bijzondere ontwikkeling doorgemaakt door de steenfabrieken dier rond 1950 hebben gestaan. Tot voor kort was er binnen Staatsbosbeheer weinig bekend over het gebied. Halverwege het jaar 2014 hebben de mycologen R. Enzlin en E. Arnolds zich bij Staatsbosbeheer gemeld om de huidige mycologie in het Boekweitveentje in beeld te brengen. Er zijn in totaal 690 soorten gevonden. De soorten variëren van algemeen tot zeer zeldzaam. Als we deze diversiteit willen behouden, moet er een aantal beheermaatregelen worden getroffen. Het wordt aangewezen als object waarin niet intensief wordt geoogst en er geen grote veranderingen plaatsvinden ten behoud van de bijzondere uitgangssituatie waarin dit reservaat zich bevindt. Zie rapport Dennis Moerkerken, Beroepsproeve Gieterse Boekweitveentje.

Voor 26 ha aan **fijnsparbossen met mycologische waarden** is eind 2016 met de Paddenstoelen Werkgroep Drenthe (PWD) afgesproken dat in 21 bossen in de TOP 25 de mycologische waarden behouden blijven. Zie voor deze planeenheid de tabel hieronder.
In vak 17 Borger betreft dat een afspraak voor zeer lange termijn. (paddenstoelreservaat)
De opstanden met de volgnummers 4 t/m 10 betekent dat we 10-15 NIETS doen en daarna eerst bezien ism de PWD of de waarden er nog zijn voordat een andere keuze wordt gemaakt.
De opstanden met de volgnummers 11 t/m 21 betekent het dat een lichte dunning mogelijk is maar dat het grondvlak in de klasse ZEER DICHT blijft. In principe niet verjongen. De eerste vakken die in deze klasse gedund worden zullen ism de PWD bekeken worden of bij die aanpak en dichtheid van het bos de mycologische waarden in stand blijven.

Periodiek wordt het beheer en de ontwikkeling van deze fijnsparbossen met hoge mycologische met de PWD besproken en geëvalueerd. Het kan zijn dat letterzetter de dichtheid van het bos sterk beïnvloed. De opstanden met volgnr 1 t/m 10 in principe NIET ingrijpen. In de volgnummers 11 t/m 21 is ingrijpen om de letterzetter ontwikkeling af te remmen wel mogelijk. Het kan zijn dat zo'n opstand te ruim komt te staan... dit in de periodieke evaluatie inbrengen.

De specifieke vakken worden omgezet van beheertypen N16.01 naar N15.02.

Top 25 volgnr	Top 21 Blauw	Vak	opp	Mycologische waarde	huidig BHT	Voorstel status
2	Borger	17	3,83	64	N16.01	NIEUW RESERVAAT tevens CH reservaat ivm bosaanleg
6	Borger	45	6,51	46	N16.01	10-15 jaar niets doen daarna opnieuw bezien
7	Gieten	22	2,10	46	N16.01	10-15 jaar niets doen daarna opnieuw bezien
8	Gieten	25	2,43	45	N16.01	10-15 jaar niets doen daarna opnieuw bezien
15	Borger	31	5,44	38	N16.01	licht dunnen mogelijk; grondvlak >= 33 m2 >>> ondergrens "zeer dicht bos"
17	Borger	34	2,33	36	N16.01	licht dunnen mogelijk; grondvlak >= 33 m2 >>> ondergrens "zeer dicht bos"
21	Borger	92	3,59	35	N16.01	licht dunnen mogelijk; grondvlak >= 33 m2 >>> ondergrens "zeer dicht bos"
23	Borger	56	9,99	33	N16.01	regulier beheer
24	Borger	62	6,79	32	N16.01	regulier beheer
		Top 21	**26,23**			

Fijnsparbos en paddenstoelen
Gieten-Borger
Mycologische waarde (DEF 2018)
mycologische waarde indeling

5.1.5: Ontwikkelingsperspectief cultuurhistorie

Vergroten samenhang elementen van het esdorpenlandschap met herstel en handhaving van kenmerkende elementen als keienwegen, heideveldjes, esrandbeplantingen, archeologie (hunebedden en grafheuvels) en geomorfologie (steilranden gletsjerkuilen, pingo's), markegrenzen en -punten. Daarin wordt nauw samengewerkt met het bureau van het Geopark.

In het Anderse Diep is de verkavelingsstructuur blijvend te herleiden en zijn de houtwallen hersteld en zonodig opnieuw aangelegd om de structuur van het beekdal te verduidelijken en waar laagveen kan worden gevormd in relatie met beekdalbegeleidende elzenbroekbos (voor het totaal is een kaart gemaakt). De ontwikkeling van Elzenbroekbos mag niet leiden dat er belemmeringen ontstaan m.b.t. de visuele doorzichten.

De nieuwe landschaps- en boselementen die aangelegd zijn in de landinrichting van Odoorn en Emmen zijn opgenomen in het cyclisch beheer. De elementen vervullen een rol in de groene dooradering van het gebied en om de onderlinge herkenbaarheid van de verschillende aanwezige landschapstypen te verduidelijken.

De voorkomende lanen in alle 3 boswachterijen zijn voldoende vitaal en zijn als zodanig ook herkenbaar in het terrein. Op termijn zijn de lanen gefaseerd verjongd, waarvoor een herstelplan moet worden gemaakt. Ook is er aandacht voor de flintenwegen waarvoor een scriptie "Herstel en veiligstelling van de flintenwegen" is gemaakt. (bijlage werksite)

5.1.6: Ontwikkelingsperspectief Beleven (recreatie)

Van de uitgangspunten bij het formuleren van de ontwikkelperspectieven voor "Beleven" is de mate van recreatieve openstelling leidend. Aan deze openstellingscategorieën worden kwaliteit en beheermaatregelen opgehangen en is bepalend voor het onderscheid in aantal en soort voorzieningen en het beschikbaar budget. De hele planeenheid is opengesteld.

Afgesloten (R0)	Afgesloten beleefbaar (R1)	Opengesteld (R2)
Geen	Geen	Odoorn-Exloo
		Gieten-Borger

Voor de planeenheid zijn de volgende ontwikkelingsperspectieven te benoemen:

In Odoorn ruimte bieden voor activiteiten en innovaties
Aan ruimte voor festivals en evenementen is een groeiende behoefte. Vanuit de wens het Hart van Drenthe stil te houden is het een keuze meer activiteiten te ontplooien in de Hondsrug.
Het aantal activiteiten heeft in Borger echter nagenoeg zijn tax bereikt en dreigt een overloop. Voor behoud van het bos en ook beleving van andere recreanten is het niet wenselijk nog meer evenementen en activiteiten te laten plaats vinden.

Boswachterij Odoorn heeft nog wel groeipotentie. De boswachterij is geen natura 2000 of stiltegebied. Dit maakt het ook mogelijk in dit deel ruimte te bieden voor innovatieve concepten. Punt van aandacht is dat enige exclusiviteit gewaarborgd moet zijn, anders loop je het gevaar dat er teveel elkaar concurrerende activiteiten bij elkaar komen. Daarbij moet het ook geen pretpark worden. De activiteiten moeten passen bij de aard en schaal van het gebied. Het doel is om arrangementen in een hoger segment te gaan ontwikkelen en dit eventueel samen met andere ondernemers.

Familiepad
Het is de ambitie om in de boswachterij Odoorn meer gezinnen met kinderen te faciliteren. Concreet wordt gedacht aan een familiepad met een speelbos aan te leggen rondom Poolshoogte.

Luwe zones borgen
Naast luwe gebieden, is er aantal gebieden waar we meer ruimte bieden voor nieuwe activiteiten (zie kaart) In het Meindertsveen en de westkant van het Gasselterveld bieden we geen uitgebreide recreatieve voorzieningen aan en ook verzoeken om evenementen of activiteiten als geocachen staan we hier niet toe. Door luwe zones te borgen zal ook de wild-zichtbaarheid voor het publiek beter worden.

Zichtbaarheid Staatsbosbeheer vergroten
In de planeenheid vinden veel evenementen en activiteiten plaats. Staatsbosbeheer faciliteert vaak , echter is de organisatie niet voor de consument zichtbaar. Meer zichtbaarheid tijdens de evenementen zelf is gewenst. Enerzijds om de revenuen te krijgen van het feit dat in de bossen van Staatsbosbeheer veel mogelijk is. Anderzijds om ook beter thuis te zijn in de streek en beleid en achtergronden van Staatsbosbeheer uit te kunnen leggen. De zichtbaarheid en het welkom verbeteren begint ook al bij entree van de gebieden. Nu is het nauwelijks zichtbaar dat een bos van Staatsbosbeheer wordt betreden. Wel middels bordjes maar een meer markerend landmark, zoals bijvoorbeeld de witte slagbomen van Drents Landschap, is een gewenste ontwikkeling.

Verhaal van de bossen en de archeologie breder uitdragen
Deze boswachterijen behoren tot de oudste met een lange cultuurhistorie. Via een goed communciatieplan dit verhaal breder onder de aandacht brengen. De meeste bezoekers wandelen en fietsen eigenlijk in een groene omgeving waar ze weinig van weten. (Boomkroonpad-route?)

Geopark de Hondsrug en Unesco status
Het gebied ligt midden in Geopark de Hondsrug. De ambitie is een meer met deze ligging en de Unesco status van het Geopark te doen. We gaan een plan maken waarin we de belangrijke archeologische, cultuurhistorische en geomorfologische elementen in kaart brengen en hoe we we ze beter zichtbaar en beleefbaar kunnen maken. We werken hierbij samen met het Geopark.

Bos van de toekomst
Het planten van een boom is een oud gebruik en vol van symboliek. Ter nagedachtenis aan een dierbare, om een geboorte of huwelijk te vieren, of om welke andere reden dan ook. In de boswachterij Odoorn is een perceel ingericht waar gedenkbomen kunnen worden geplant.

Deze bomen mogen opgroeien in een natuurlijke omgeving. Dat betekent dat in het Bos van de Toekomst de natuur gewoon haar gang mag gaan.

5.1.7: Ontwikkelingsperspectief Benutten (houtoogst, biomassa, etc.)

Houtoogst
In de beide kap & verjongingsplannen van Odoorn en Gieten Borger is een duurzame houtoogst berekend.

Voor Gieten-Borger:

Komende 10 jaar Oogst in m^3 werkhout	Eindkap	Dunning	Totaal
Gemiddeld per jaar	5.400	6.500	11.900

Voor Odoorn:

Komende 10 jaar Oogst in m^3 werkhout	Eindkap	Dunning	Totaal
Gemiddeld per jaar	2.300	2.950	5.250

Voor N16 bos totaal betekent dit 7.700 m3 wh uit verjongingskap en 9.450 m3 wh uit dunningskap.
Voor beide boswachterijen bij elkaar 17.150 m3 totaal.
De ervaringen van de laatste jaren geeft aan dat de geplande m3's per ha verjongingskap toch lager liggen dan in de kap & verjongingsplannen is berekend. In 2017/18 wordt een mogelijke bijstelling van de oogst gekoppeld aan een evaluatie en analyse van de kap & verjongingsplannen.

5.2: Doelen

In dit onderdeel worden de doelen benoemd waarop het beheer is gericht. Het betreft doelen voor natuur, landschap en houtoogst. Verder worden beheermaatregelen benoemd voor bijvoorbeeld openstelling, zonering, voorlichting, maar ook begrazing, verjonging van bos en monitoring.

5.2.1: Beschermen

Om een goed overzicht te krijgen waar de meest bijzondere soorten aanwezig zijn wordt er in 2017 een kaart opgesteld waarop de bijzondere locatie worden gemarkeerd. Dit moet helpen in de bescherming van de soorten t.a.v. de toenemende recreatieve druk (rustgebied / bufferzone), het per ongeluk overrijden tijdens boswerkzaamheden door eigen personeel - aannemers en het help ook om het visueel in beeld te houden van de locaties van de soorten.

Monitoringsplan

Monitoring (uitvoering) is terug te vinden in hoofdstuk 7 van dit beheerplan. Voor de beide planeenheden samen worden de monitoringsafspraken gemaakt. Coördinator Hans Boll stemt de opgaven af met het beheer en provinciaal hoofd. Uitkomst van overleg 2016-2017:

SNL: vegetatiekartering, broedvogelkartering en onderdeel insecten wordt uitbesteed (beide planeenheden). Het onderdeel flora van de bossen, de graslanden en libellen wordt in eigen beheer door boswachter ecologie uitgevoerd. Deze 3 onderdelen gelden voor de eenheden van de Hondsrug. Volgens planning/afspraak is dit 1 jan. 2017 gereed.

Naast de SNL opgave worden er diverse andere monitorings- en ecologische opdrachten uitgevoerd.
Bijvoorbeeld:
- Verdere invulling van de PAS opgaven: diverse toetsingen en checks door boswachter ecologie (opdracht provincie)
- Inventarisaties ihkv FF wet, bv het verzorgen van de diverse gedragscodes bij werkzaamheden
- Bijdragen aan projecten waar ecologische data gebruikt moet worden.

Prioriteit hierin is de SNL opgave. Onderdelen van de monitoringsopgave die eigen mensen kunnen leveren, voeren we als SBB zelf uit. (onderdeel Bosflora, graslanden en libellen). Planningsoverzichten zijn te vinden op de K schijf \\Hondsrug\Monitoring

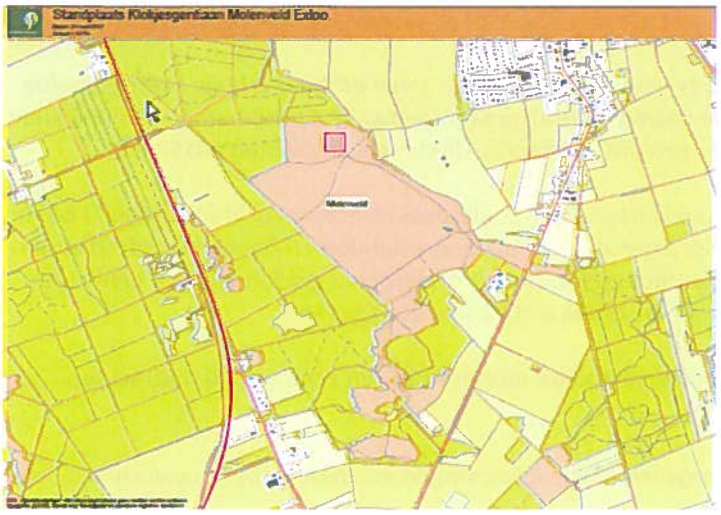
Werkplanning en werkafspraken
De werkplanning voor de beheereenheid Hondsrug is opgenomen in hoofdstuk 7. Het betreft hier de terreingebonden maatregelen in uren en kosten. Daarnaast is de gehele financiële planning vastgelegd in I-Ren. UBW Hiervoor zal een vervanger komen die straks gekoppeld wordt aan CMSi.

In het verder uit te werken monitoringsplan waar oa. Bert Versluijs nu mee bezig is zal ook zeker aandacht besteed worden aan onze SNL doelen. Zodat voor het hele team van de BE duidelijk wordt wat deze doelen inhouden en waar naar gestreefd moet worden. Voorbeeld: geen (brand)hout verkoop meer uit N15.02

Ook zal duidelijkheid moeten komen over wat er voor een beheermaatregelen gedaan moeten worden voor de knoflookpad. Daar is nu nog te veel onduidelijkheid over.

Onderhoud natte en droge heide

Inzet op vergroten biodiversiteit in heideterreinen. Bovenstaande is vooral soort gericht maar de heide, terreinen verzuren / vergrassen enorm de laatste jaren. Naast het verbinden van geïsoleerde percelen, rekening houdend met de primaire keuze voor 'productieboswachterij' , zal er flink ingezet moeten worden op het maaien en plaggen van delen van de heide. Zowel de natte als droge heide-typen bevatten doorgaans weinig variatie in successie stadia. Klokjesgentiaan komt voor op het Molenveld (zie kaartje)

Aanpak

Per afzonderlijke terrein beoordelen of de SNL doelstelling gerealiseerd wordt vooral t.a.v. structuur.
Daarop een plan schrijven waar en welke ingrepen wenselijk zijn. Een onderdeel hiervan moet een begrazingsplan zijn. Meer zicht op het beheer en inzet van vee van de afgelopen jaren en duidelijk de wens uitspreken hoe jaarlijks verder te gaan. Met deze ingrepen bescherm/verstevig je vele habitats van kwetsbare soorten.

Voor info van de punten hieronder zie de projecten van H5.1.4

Valkruid

De groeiplekken rondom het valkruid worden jaarlijks vrijgehouden van opslag. Tevens wordt er geëxperimenteerd met het creëren van open/zanderige plekken, eventueel gemengd met leem, om kiemplekken te bevorderen. dit vooral op locaties waar valkruid achteruit gaat zoals het 'valkruidveldje' ten hoogte van Hof van Saksen.

Kleine schorseneer

Dit moet nog nader worden uitgewerkt.

Zandhagedis en levendbarende hagedis

Dit moet nog nader worden uitgewerkt.

Heide- en veenvlinders

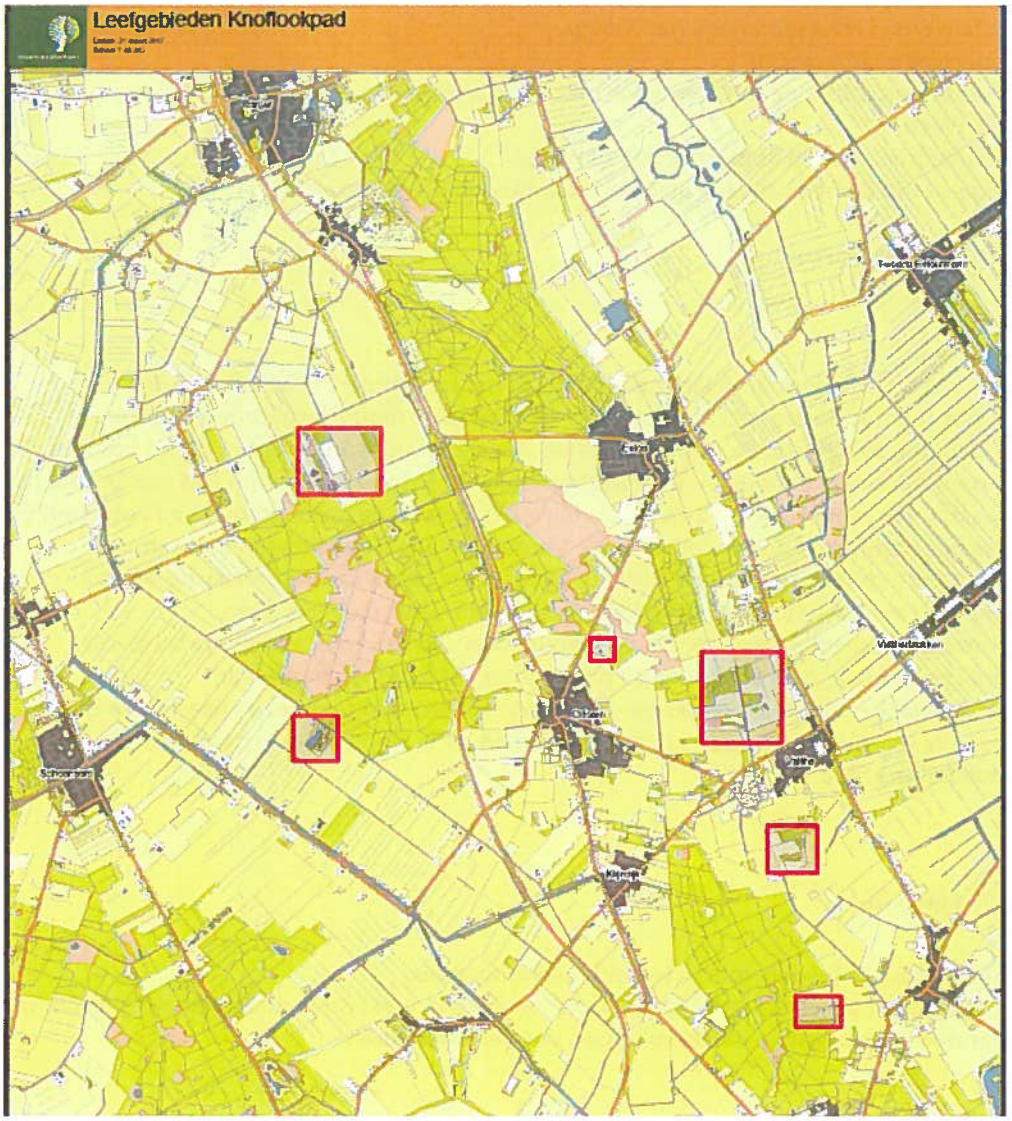
Om de heide- en veenvlinders te behouden wordt sinds 2005 het Heide- en veenvlinderproject uitgevoerd, met als doel om het leefgebied van deze soorten te behouden en verbeteren. Het project is opgezet in samenwerking met provincie Drenthe, de stichting Veldwerk Nederland,

de Vlinderwerkgroep Drenthe en de betrokken terreineigenaren.Het project wordt financieel mogelijk gemaakt dankzij de Provincie Drenthe.

Beheer
Om het tij te keren is het nodig om specifiek op deze soorten gerichte maatregelen toe te passen in die terreinen waar de vlinders nog voorkomen. De maatregelen die in het leefgebied van deze soorten worden genomen zijn tevens positief voor plantensoorten van pioniersituaties van natte, arme zandbodems en droge arme zandbodems. Jaarlijks wordt een deel van de opslag verwijderd, worden eventueel delen geplagd en veenputjes gegraven.

Knoflookpad

Plan opstellen in welke periode we grondbewerkingen uitvoeren en met welke machine
Akkers ook daadwerkelijk beheren als een akker. Poelen schonen (via Poelenwacht, LBD)
Extra poelen aanleggen. Overzicht locaties:

Reuzenmieren

Geen dunningen uitvoeren in de betreffende percelen. ook de zandweg die tussen de twee percelen doorloopt afsluiten voor auto verkeer d.m.v. een boomstam o.i.d.

Valkruid
Exloo/Odoorn. Berm langs het Buinerveld word jaarlijks 1x gemaaid verder geen maatregelen bekend. Proef vanuit de gemeente om valkruid te verjongen met open leemplekken lijkt zeer succesvol.

A- biotisch herstel

Inzichtelijk maken welke sloten er gedempt kunnen worden om de interne verdroging te voorkomen.

* Udema sloot (stinksloot) nabij De Buil. Het voorste deel mag niet worden gedempt door het waterschap enkel het tegen nabij het A-diep.
* Meindersveen nabij vak 93
* Hoornsebulten uitbreiden duiker langs perceel Warringa
* Kleuvenveen
* Hoornsebulten afwatersloot haaks op gebiedje
* Overige sloten dempen tijdens plagwerkzaamheden heide terreinen

Natuuraspecten binnen bos

Odoorn

Op basis van de principes uit "Naar een impuls in het bosbeheer" is bekeken welke delen binnen bos met productie specifieke actuele of potentiële natuurkwaliteiten bezitten. In eerste instantie betreft dat de oud bos locaties. De meesten daarvan zitten in het bos met accent op natuur. Een paar delen bij Poolshoogte en in Exloo zitten in het bos met productie. Daarnaast is de stormvlakte uit 1972 die is blijven liggen en de natte en oude eikenbossen bij Poolshoogte aangeduid als "natuureiland". Verder zijn alle inheemse lanen en singels "natuureiland", die mogen oud en heel dik worden. De lanen van Amerikaanse eik zijn vanwege hun recreatieve aantrekkelijkheid als te behouden meegenomen.
Naast deze drie aspecten zijn ook de dassenburchten, horstbomen en territoria van de boommarter in beeld gebracht door de boswachter I&M. Bij het kiezen van verjongingsvlakken dient altijd rekening gehouden te worden met deze aspecten en dient uitgegaan te worden van de dan actuele informatie. Er is niet voor gekozen die in de natuureilanden kaart.

5.2.2: Beleven

In Odoorn ruimte bieden voor activiteiten en innovaties
- capaciteit parkeerplaats Poolshoogte vergroten, verkennen mogelijkheid gebruik van graslanden voor tijdelijke parkeerplaatsen voor evenementen

- samen met ondernemers en lokale partijen initiatieven oppakken en uitwerken voor activiteiten in boswachterij Odoorn-Exloo
- realiseren familiepad en speelbos

Zichtbaarheid Staatsbosbeheer vergroten
- meer aanwezigheid van SBB bij evenementen en festivals
- markering realiseren bij entree bossen

Verhaal van de bossen en de archeologie breder uitdragen
- Exloer- en Buiner Keet als infopunt benutten.
- excursies vanuit te ontwikkelen activiteitengebouw achter Landal Land van Bartje
- masterplan geopark de hondsrug
- organiseren van een jaarlijkse publiekdag met thema bos en hout

Geopark de Hondsrug en Unesco status
- Staatsbosbeheer meer (trekkende) rol nemen in Geopark de Hondsrug

Nationaalpark en landschap de Drentsche Aa.
- Onze zichtbaarheid vergroten en hierbij gebruik te maken van ons netwerk.

Het Gasselterveld zal de komende jaren zich verder ontwikkelen en waar beleving en sportactiviteiten een belangrijke rol zullen opeisen.

Meindersveen in dit gebied de natuur te bevoordelen door hier een minimum aan activiteiten toe te staan.
- Geen evenementen ed.

De Recreatieve zoneringskaart die gemaakt is, is van belang bij het wel of niet toestaan van activiteiten.

Boomkroonpad
Het gebied rond het Boomkroonpad is een van de meest bezochte stukjes in onze beheereenheid.
- de huidige samenwerking handhaven.
- hier starten een groot aantal van onze wandel- en fietsroutes.

Pixipad.
- In samenwerking met de provincie Drenthe, het kunstenaarscollectief Werc en Staatsbosbeheer zal een kunstwerk met een belevingspad worden ontwikkeld.

Wild zichtbaarheid
Actief inzetten op het vergroten van de wild zichtbaarheid van oa. ree.
Dit zullen we gaan doen door het afsluiten van wen en het aanleggen van wild weides met eventueel een kijk scherm.

Zoneringskaarten Giebo:
Interne link
[redacted]

Zoneringskaarten Odoorn:
Interne link [redacted]

5.2.3: Benutten

Gasselterveld

De aankomende jaren zal er in het Gasselterveld meer gezocht moeten gaan worden naar mogelijkheden van benutten.
Hier zullen we breed moeten op gaan in zetten. In dit gebied zijn meer verdienmogelijkheden om op andere plaatsen beter te kunnen beschermen en of beleven. Denk hierbij ook aan parkeergeld, festivals, sportevenementen.

Meer samen werken met ondernemers

Staatsbosbeheer kan meer een ondernemer zijn tussen de ondernemers. Niet alleen met de recreatieondernemers maar ook met iemand zoals Jan Schutrups (ondernemer Exloo). Hij organiseert veel wandelingen en hardloopevenementen.

Pachtzaken

De pacht zal SNL proef doorgevoerd worden zoals ingezet eind 2016.
Dus een verhoging naar een meer afstemde prijs in overleg met de rentmeester.
Meerjarige pacht wordt onderverhuurd, hier aandacht op vestigen.

Vergunningen

Maar ook het uitgeven van vergunningen moeten minimaal kostendekkend zijn. in de loop van de komende twee jaar werken aan winstgevende overeenkomsten.

Progrond

Doorzetten in goed overleg met Progrond van het dempen van "de Moere" Alleen wel zeer kritisch blijven op wat er gestort wordt. Aandachtspunt: Vissterfte is een zeer slechte publiciteit.

Fietsclubs

Samenwerken met plaatselijke (fiets)clubs, onderhouden van routes door derden is ook kostenbesparend voor ons. Denk hierbij ook aan het adopteren van wandelroutes door camping, router route door maneges etc.

Vastleggen CO2

De mogelijkheid tot Projecten en externe financiering voor vastlegging van CO2 zal onderzocht moeten worden. Dit kan aansluiten bij de wens het areaal bos te vergroten.

Afstoting percelen

Er kan kritisch gekeken worden naar afstoting / verkoop van bepaalde percelen binnen ons eigendom aan particulieren. er zijn enkele percelen waar derden behoefte aan hebben en die beheerstechnisch niet 'interessant ' zijn. Buiten NN, geisoleerd in landbouwgebied, houtwal langs woonwijken e.d.

5.3: Beheerstrategie

Nieuw hoofdstuk. Wordt z.s.m. toegevoegd. Door personele onderbezetting is het lastig dit hoofdstuk op dit moment goed te vullen.

5.3.1: Beschermen

Wat beschermen betreft ligt de belangrijkste strategie in de Hondsrug op het beschermen van de droge en vochtige heideterreinen en de daarin voorkomende zure vennen. Er wordt aan gewerkt deze terreinen zoveel mogelijk met elkaar te verbinden.
Voor de heideterreinen wordt zoveel mogelijk een begrazingsbeheer met schapen nagestreefd.

5.3.2: Beleven

Wat beleven betreft is de boswachterij Hondsrug een klassieke boswachterij met kenmerkend voor een bepaald periode waarin deze boswachterij is aangelegd. In dit opzicht is deze boswachterij cultuurhistorisch van belang.
Verdere kenmerken zijn de opvallende lanen en de keienwegen in deze boswachterij.
Bijzonder qua beleven is het boomkroonpad waar de bezoeker de toppen van de bomen kan ervaren.

5.3.3: Benutten

Wat benutten betreft is vooral de houtproductie van de boswachterij Hondsrrug van belang.

6: Producten

6.1: Producten

6.2: Natuur

N04.02 Zoete plas (104,12 ha)

behalve de zandwinput en de zwemplas zijn de aangewezen wateren geen zoete plassen maar zure vennen. Het beheertype zoete plas wordt in de SNL nog niet beoordeeld omdat de systematiek nog niet is uitgewerkt.

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	Onbekend (2017-03-13, Art. 10 lid 2 sub e)

N06.04 Vochtige heide (60,56 ha)

De vochtige heide in de Hondsrug scoort slecht wat betreft ruimtelijke condities. Het onderling verbinden van de kleine heide terreintje zal niet alleen de ruimtelijke structuur verbeteren maar zal ook ten goede komen aan de Flora en Fauna. Ook wat betreft structuur en milieucondities is er nog wel wat te winnen. Deze winst kan behaalt worden door daar waar mogelijke de natuurlijke hydrologie van het gebieden te herstellen.

Wel moet worden aangetekend dat de Hoornse bulten als goed ontwikkelde goede vochtige heide een grote invloed heeft op de SNL beoordeling.

In het plangebied lijken de beheertypes zoete plas, vochtige heide en zuur ven of hoogveenven niet goed te zijn toegepast. Er zijn heel veel veentjes toegedeeld aan zoete plas terwijl er relatief weinig veentjes zijn toebedeeld aan de andere beheertypen, waarschijnlijk komen er ook hoogveentjes. In de komende beheerplanperiode zal moeten worden geïnventariseerd tot welk beheertype de veentjes behoren. de huidige toewijzing klopt niet. Daarbij dient tevens rekening te worden gehouden met de mogelijke veranderingen in de veentjes veroorzaak door hydrologische herstelmaatregelen die kunnen worden uitgevoerd.

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	G- Goed
Huidige kwaliteit:	Matig (2016-12-19, Art. 10 lid 2 sub e)
Analyse de productscore is 17 dus het productoordeel is Matig.	

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Goed	Goed

Beheer en beleid
Herstel locale hydrologie, het verbinden van heideterreintjes en kleinschalig plaggen zullen er voor zorgen dat de kwaliteitsfactoren voor natte heide verbeteren en dat de score over twaalf jaar uiteindelijk goed wordt.

Kwaliteitsfactoren

Factor: Structuur

Huidige kwaliteit:	Matig (19-12-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
De vergrassing is toegenomen de laatste jaren. Heide scoort op 3 structuurelement de kwaliteit is dus matig

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	goed	goed

Beheer en beleid
Voortzetten huidig beheer van kleinschalig plaggen en herstel lokale hydrologie zorgen voor verbetering in de structuur van dit beheertype. Het zal de vergrassing verminderen en het aandeel pioniervegetaties laten toenemen.

Factor: Flora en fauna

Huidige kwaliteit:	Goed (19-12-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Er komen meer dan 5 kwalificerende soorten voor. de kwaliteit is dus matig

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
goed	goed	goed

Beheer en beleid
Huidig beleid van kleinschalig plaggen. het verbinden van heideterreinen samen met herstel locale hydrologie zorgen voor behoud van de kwaliteit van de Flora en Fauna.

Factor: Milieu- en watercondities

Huidige kwaliteit:	Matig (19-12-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse

Ondanks dat voor meer dat 50% van het oppervlak de GVG goed is wordt de eindscore matig door de te hoge N-depositie

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Matig

Beheer en beleid
Lokaal hydrologisch herstel zal er voor zorgen dat de deze factor verbeterd. Door de te hoge N-depositie die ook nog in de toekomst aanwezig zal zijn wordt de kwaliteit ten hoogste matig.

Factor: Ruimtelijke condities

Huidige kwaliteit:	Slecht (19-12-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
De vochtige heide bestaat in de Planeenheid voornamelijk uit kleine gebiedjes die onderling niet verbonden zijn. Daarom is de score nu slecht.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
slecht	Matig	matig

Beheer en beleid
Het verbinden van heide terreinen zal er voor zorgen dat deze factor zal verbeteren naar matig.

N06.05 Zwakgebufferd ven (0,64 ha)

Het element aangewezen voor dit beheertype is geen zwak-gebufferd ven maar een vochtige laagte in de heide op het Molenveld.

Het beheertype is niet verder beoordeeld.

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	Onbekend (2016-12-19, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Het is geen zwak-gebufferd ven maar een vochtige laagte in de heide op het Molenveld

N06.06 Zuur ven of hoogveenven (5,37 ha)

Zuur ven of hoogveenven in de Hondsrug scoort slecht wat betreft ruimtelijke condities. Dit komt met name omdat veel veentjes niet zijn aangewezen voor dit beheertype maar een ander beheertype hebben gekregen.

In het plangebied lijken de beheertypes zoete plas, vochtige heide en zuur ven of hoogveenven niet goed te zijn toegepast. Er zijn heel veel veentjes toegedeeld aan zoete plas terwijl er relatief weinig veentjes zijn toebedeeld aan de andere beheertypen, waarschijnlijk komen er ook hoogveentjes. In de komende beheerplanperiode zal moeten worden geïnventariseerd tot welk beheertype de veentjes behoren. de huidige toewijzing klopt niet. Daarbij dient tevens rekening te worden gehouden met de mogelijke veranderingen in de veentjes veroorzaak door hydrologische herstelmaatregelen die kunnen worden uitgevoerd.

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	G- Goed
Huidige kwaliteit:	Matig (2016-12-20, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Met een goede score op Flora en Fauna en slecht op de andere twee factoren is de productscore Matig.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Goed

Beheer en beleid
Voortzetting van het huidige beheer en herstel lokale hydrologie zullen ervoor zorgen dat de kwaliteit van dit beheertype verbeterd.
Herallocatie van de aanwezige veentjes in de Hondsrug zullen er voor zorgen dat er meer veentjes worden toebedeelt aan dit beheertype. Dit zal de ruimtelijke kwaliteit ten goede komen.

Kwaliteitsfactoren

Factor: Flora en fauna

Huidige kwaliteit:	Goed (20-12-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Er komen 7 kwalificerende soorten voor dus de kwaliteit is goed

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Goed	Goed	Goed

Beheer en beleid
voortzetting van het huidige beheer en herstel van lokale hydrologie zullen er voor zorgen dat de

huidige kwaliteit behouden blijft.

Factor: Milieu- en watercondities

Huidige kwaliteit:	Slecht (20-12-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
GVG is goed, trofie is matig en N-depositie is slecht daardoor is het eindoordeel voor het beheertype slecht

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Slecht	matig	matig

Beheer en beleid
Voortzetting van het huidige beheer en herstel lokale hydrologie zullen ervoor zorgen dat de kwaliteit van dit beheertype verbeterd.

Factor: Ruimtelijke condities

Huidige kwaliteit:	Slecht (20-12-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Binnen de Hondsrug zijn slechte enkele geïsoleerde vennen aangewezen voor dit beheertype. De score is dan ook slecht

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
slecht	Matig	Matig

Beheer en beleid
herallocatie van de aanwezige veentjes in de Hondsrug zullen er voor zorgen dat er meer veentjes worden toebedeelt aan dit beheertype. Dit zal de ruimtelijke kwaliteit ten goede komen.

N07.01 Droge heide (449,44 ha)

Het Drouwenerveld, de heide bij achter de Strengen, het schapenpark en Molenveld vormen de grootste oppervlaktes aan droge heide. Dit beheertype ligt met name op de hogere delen op de hondsrug of Rolderrug.

Doelst5elling van de droge heide is een gevarieerd heide landschap met mozaieken van heiden en grassen waarin verscheidene habitats voor de flora en fauna aanwezig zijn. De uit te voeren maatregelen worden hierbij kleinschalig ingezet om de kwaliteit aan flora en fauna te beschermen.

Voortzetting van dit beheer borgt dat de kwaliteit van de droge heide in de Hondsrug goed blijft

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	G- Goed
Huidige kwaliteit:	Goed (2016-12-21, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Het beheertype scoort erg goed met een productscore van 27

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Goed	Goed	Goed

Beheer en beleid
Voortzetting van het huidige beheer borgt het behoudt van de kwaliteit van dit beheertype.

Kwaliteitsfactoren

Factor: Structuur

Huidige kwaliteit:	Matig (21-12-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
De droge heide scoort goed, alleen het aandeel kale bodem en jeneverbesstruwelen scoren onvoldoende als structuurelement.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Goed	Goed	Goed

Beheer en beleid
Voortzetting van het huidige beheer borg de kwaliteit ook in de toekomst

Factor: Flora en fauna

Huidige kwaliteit:	Goed (21-12-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
De droge heide scoort met 27 kwalificerende soorten goed.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Goed	Goed	Goed

Beheer en beleid
Voortzetting van het huidige beheer borg de kwaliteit van de flora en fauna ook in de toekomst

Factor: Milieu- en watercondities

Huidige kwaliteit:	Matig (21-12-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
De huidige depositie van gemiddeld 1520 mol/ha/jaar geeft de score matig

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Matig

Beheer en beleid
Het landelijke programma aanpak stikstof zal voor daling van de stikstofdepositie zorgen. De verwachting is echter niet dat deze zover gaat dalen dat we op deze factor goed gaan scoren.

Factor: Ruimtelijke condities

Huidige kwaliteit:	Goed (21-12-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
het merendeel van de terreinen met het beheertype droge heide betreft relatief grote gebeiden met een goede verbondenheid. Slecht een klein deel van de terreinen zijn zo klein dat ze matig of slecht scoren. we beoordelen deze score dus ook als goed

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Goed	Goed	Goed

Beheer en beleid
Het verbinden van heide terreinen zal er voor zorgen dat de ruimtelijke condities verder verbeteren, met name voor de kleine terreinen.

N10.01 Nat schraalland (2,06 ha)

Dit beheertype ligt op de ijsbaan van Valthe waarbij het primaire doel ligt op het behoud van de populatie knoflookpadden op deze locatie. Dit beperkt de potentie van het gebied om te voldoen aan de SNL criteria.

Overige natte schraallanden vinden we in het Anderense diep. Deze schraallanden liggen buiten de invloedsfeer van Staatsbosbeheer omdat deze gronden zij uitgegeven in erfpacht.

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	S- Slecht

Huidige kwaliteit:	Slecht (2016-12-21, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
het beheertype scoort slecht op de SNL factoren Flora en Fauna en Ruimte. Door de te hoge atmospherische depositie scoort de factor milieu en watercondities matig. het eindoordeel wordt hierdoor slecht.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
slecht	slecht	slecht

Beheer en beleid
Op deze locatie is het beheer er op gericht om de populatie van de knoflookpad in stand te houden. Primair wordt hier op gestuurd. Verbetering op deze locatie is alleen mogelijke voor de flora en fauna. Het betekend wel dat indien er aanvullende maatregelen worden genomen om de overige flora en fauna te bevorderen dit geen negatief effect mag hebben op de populatie knoflookpadden. De verwachting is dan ook dat deze kwaliteitsfactor ten hoogste matig kan gaan scoren. Hierdoor blijft het eindoordeel slecht.

Kwaliteitsfactoren

Factor: Flora en fauna

Huidige kwaliteit:	Slecht (21-12-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Er zijn slechts 4 scorende soorten aanwezig. de kwaliteit is dus slecht.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Slecht	Slecht	Slecht

Beheer en beleid
Op deze locatie is het beheer er op gericht om de populatie van de knoflookpad in stand te houden. Primair wordt hier op gestuurd. Dit betekend wel dat indien er aanvullende maatregelen worden genomen voor de overige flora en fauna dit geen negatief effect mag hebben op de populatie knoflookpadden. De verwachting is dan ook dat deze kwaliteitsfactor ten hoogste matig kan gaan scoren.

Factor: Milieu- en watercondities

Huidige kwaliteit:	Matig (21-12-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Het betreft hier een ijsbaan die 's winter onder water wordt gezet met voedselarm grondwater. De interne milieucondities zijn dus goed. De stikstofdepositie van 1473 mol/ha/jaar is echter te hoog waardoor het eindoordeel van deze factor op matig komt

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Matig

Beheer en beleid
Het landelijke programma aanpak stikstof zal voor daling van de stikstofdepositie zorgen. De verwachting is echter niet dat deze zover gaat dalen dat we op deze factor goed gaan scoren.

Factor: Ruimtelijke condities

Huidige kwaliteit:	Slecht (21-12-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Het betreft een kleine locatie van 2 ha die geïsoleerd ligt de score is dus slecht

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
slecht	slecht	slecht

Beheer en beleid
Op deze locatie is het beheer er op gericht om de populatie van de knoflookpad in stand te houden. Primair wordt hier op gestuurd

N10.02 Vochtig hooiland (5,54 ha)

Het betreft hier een graslandperceel aan de noordkant van het Anderense diep. Het perceel wordt omsloten door ander graslandpercelen met beheertypen die door Staatsbosbeheer in erfpacht zijn uitgegeven.

Het beheer is er op gericht om door te verschralen de flora en fauna te verrijken.
Bovendien is het Anderense diep een bovenloop van het Drentse Aa systeem (Natura 2000) en is het belangrijk dat deze het beeksysteem van schoon voedselarm water voorziet.

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	M- Matig

Huidige kwaliteit:	Slecht (2016-12-21, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Het is een graslandperceel die nu nog te voedselrijk is om de voldoende natuurwaarden te kunnen bevatten.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Slecht	Slecht	Matig

Beheer en beleid
verdere verschraling van het perceel moet er toe leiden dat er meer kwalificerende soorten zich er vestigen. De potenties worden echter beperkt door de gronde die in erfpacht zijn uitgegeven die rondom dit gebied liggen.

Kwaliteitsfactoren

Factor: Flora en fauna

Huidige kwaliteit:	Slecht (21-12-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Er komen slechts 3 kwalificerende soorten voor het oordeel is dus slecht

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
slecht	slecht	matig

Beheer en beleid
verdere verschraling van het perceel moet er toe leiden dat er meer kwalificerende soorten zich er vestigen. De potenties worden echter beperkt door de gronde die in erfpacht zijn uitgegeven die rondom dit gebied liggen.

Factor: Milieu- en watercondities

Huidige kwaliteit:	Slecht (21-12-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
in de huidige situatie is de voedselrijkdom van het perceel te hoog en ook de N-depositie is te hoog waardoor de eindscore op slecht komt

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Slecht	slecht	Matig

Beheer en beleid
Verder verschralen zal er voor zorgen dat de voedselrijkdom afneemt en dat de score van de factor matig wordt. Door de te hoge N-depositie is er echter geen uitzicht op verdere verbetering tot goed.

Factor: Ruimtelijke condities

Huidige kwaliteit:	Goed (21-12-2016, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Het vochtig hooiland ligt in samenhang met de overige graslanden in het Anderense diep. De score is dan ook goed

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Goed	Goed	Goed

Beheer en beleid
Voortzetting van het huidige beheer zorgt dat deze factor goed blijft.

N11.01 Droog schraalland (93,08 ha)

De droge schraallanden binnen de planeenheid hondsrug liggen op grond die eigendom is van de gemeente en zijn in beheer bij Staatsbosbeheer.

Van 2008 tot en met 2012 werd in het kader van de Landinrichting de gebieden ingericht . Begin 2013 vonden de laatste werkzaamheden plaats. Bij de inrichting zijn onder meer verbindingzones gemaakt voor de zandhagedis en levendbarende hagedis.

De doelen voor dit beheertype zijn Behouden van openheid, verbinden van gebieden, vooral voor reptielen en behouden bijzondere soorten.

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	S- Slecht
Huidige kwaliteit:	Matig (2016-12-22, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
de productscore is 17 het oordeel is dus matig

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Matig	Matig	Matig

Beheer en beleid
De droge schraal graslanden zijn eigendom van de gemeente en in beheer bij staatsbosbeheer.
Voortzetting van het huidige beheer zorgt voor behoud van de kwaliteit.

Kwaliteitsfactoren

Factor: Structuur

Huidige kwaliteit:	Matig (22-12-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
OP de structuurelementen Ruigte en Solitaire Bomen en kleine bosjes wordt niet gescoord de kwaliteit is daarom matig

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Matig

Beheer en beleid
De droge schraal graslanden zijn eigendom van de gemeente en in beheer bij staatsbosbeheer. Voortzetting van het huidige beheer zorgt voor behoud van de kwaliteit.

Factor: Flora en fauna

Huidige kwaliteit:	Matig (22-12-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Er zijn 4 kwalificerende soorten waargenomen. de score is dus matig

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Matig

Beheer en beleid
De droge schraal graslanden zijn eigendom van de gemeente en in beheer bij staatsbosbeheer. Voortzetting van het huidige beheer zorgt voor behoud van de kwaliteit.

Factor: Milieu- en watercondities

Huidige kwaliteit:	Matig (22-12-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Door het ontbreken van vegetatie gegevens is de pH en voedselrijkdom op matig ingeschat op basis van expert-judgement. Ook de stikstofdepositie is te hoog met 1399 mol/ha/jaar. het oordeel is dus matig

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Matig

Beheer en beleid
De droge schraal graslanden zijn eigendom van de gemeente en in beheer bij staatsbosbeheer.

Voortzetting van het huidige beheer zorgt voor behoud van de kwaliteit. Door de te hoge N-depositie, ook in de toekomst, is er geen uitzicht op verdere verbetering tot goed.

Factor: Ruimtelijke condities

Huidige kwaliteit:	Goed (22-12-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
het beheertype beslaat meer dan 80 ha in een min of meer aan een gesloten gebied. de score is dus goed

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Goed	Goed	Goed

Beheer en beleid
Voortzetting van het huidige beheer zorgt dat deze factor goed blijft.

N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland (233,73 ha)

het beheertype komt verspreid door de hele planeenheid voor. Een groot areaal van dit beheertype vinden we in het Anderense diep. Deze graslanden liggen buiten de invloedsfeer van Staatsbosbeheer omdat deze gronden zij uitgegeven in erfpacht.

Voor de overige Kruiden en Fauna rijke graslanden is de doelstelling dat ze deels zullen worden omgevormd naar Vochtig hooiland en deels naar Droog schraalland. Dit laatste geldt met name in de omgeving van Valthe.

Ook zijn er nog een aantal vlakken waarin het beheertype verkeerd is toegekend. Voor deze vlakken zal het beheertype moeten worden aangepast.

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	G- Goed
Huidige kwaliteit:	Matig (2016-12-22, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
De productscore is 18. Het oordeel is dus matig

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Goed

Beheer en beleid
Voortzetting van het huidige beheer met een aanpassing om de ontwikkeling van struweel en bomen te bevorderen zullen de kwaliteit van deze factor verbeteren. Over twaalf jaar is de ambitie

om goed te scoren.

Kwaliteitsfactoren

Factor: Structuur

Huidige kwaliteit:	Matig (22-12-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Er zijn voldoende solitaire bomen en kleine bosjes aanwezig. de score is daarom matig

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Matig	Matig	Goed

Beheer en beleid
Voortzetting van het huidige beheer met een aanpassing om de ontwikkeling van struweel en bomen te bevorderen zullen de kwaliteit van deze factor verbeteren. Over twaalf jaar is de ambitie om goed te scoren.

Factor: Flora en fauna

Huidige kwaliteit:	Matig (22-12-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
ondanks dat er voldoende soorten aanwezig zijn (11) wordt er niet voldaan aan de eis dat er minimaal 4 soorten op 15% van het oppervlak voorkomen. De score is dus matig

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Matig	Matig	Goed

Beheer en beleid
Voortzetting van het huidige beheer met een aanpassing om de ontwikkeling van struweel en bomen te bevorderen zullen de kwaliteit van het leefgebied van de flora en fauna verbeteren. Over twaalf jaar is de ambitie om goed te scoren.

Factor: Ruimtelijke condities

Huidige kwaliteit:	Goed (22-12-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Meer dan 2/3 van het oppervlak van dit beheertype voldoet aan de criteria voor goed. oordeel voor de factor is dus goed

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Goed	Goed	Goed

Beheer en beleid
Voortzetting van het huidige beheer zorgt dat deze factor goed blijft.

N12.05 Kruiden- en faunarijke akker (21,59 ha)

Het beheertype Kruiden- en Faunarijke akker is onder andere ingesteld als leefgebied van de knoflookpad. Waar deze soort voor komt is het beheer primair gericht op het behoud van deze soort.

In de huidige situatie vindt er geen akkerbeheer plaats op dit beheertype. Het beheer wordt de komende beheerplanperiode hierop aangepast.

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	G- Goed
Huidige kwaliteit:	Matig (2016-12-22, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Product score is 15 dus matig

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Goed

Beheer en beleid
De Kruiden en Fauna rijke akker worden nu niet beheerd als akker. Het instellen van akkerbeheer zal de kwaliteit van het leefgebied voor flora en fauna verbeteren. Wel dient hierbij lokaal rekening te worden gehouden met de Knoflookpad.

Kwaliteitsfactoren

Factor: Flora en fauna

Huidige kwaliteit:	Matig (22-12-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Er komen 4 kwalificerende soorten voor.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Goed

Beheer en beleid
De Kruiden en Fauna rijke akker worden nu niet beheerd als akker. Het instellen van akkerbeheer zal de kwaliteit van het leefgebied voor flora en fauna verbeteren. Wel dient hierbij lokaal

rekening te worden gehouden met de Knoflookpad.

N12.06 Ruigteveld (11,94 ha)

Het beheertype ruigte veld ligt op een aantal percelen maar komt in de werkelijkheid niet voor. De betrokken gronden zijn in erfpacht uitgegeven of bestaan uit graslandpercelen met wilgenopslag. Het beheertype moet dan ook worden aangepast voor deze percelen.

Het beheertype is niet verder beoordeeld.

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	

Analyse

Nvt want komt niet voor.

N14.02 Hoog- en laagveenbos (8,89 ha)

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	M- Matig
Huidige kwaliteit:	Matig (2017-01-13, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse

Betreft ca 1 ha in de Hoornsche Bulten binnen het Anderensche Diep. De rest ligt in het Kleuvenveen in een laagte in de bron van een niet meer functionerende zijdalletje (vak 722 C,E,F,G,H)

Score beheertype:
Bosstructuur = nvt ; flora & fauna = MATIG; Milieu- en watercondities = MATIG en Ruimtelijke condities = MATIG ; Samenhangend oordeel voor alle factoren levert 15 punten en daarmee scoort dit beheertype als geheel MATIG. Verwachting is dat dit op termijn matig blijft.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	matig

Beheer en beleid

zie factoren, belangrijkste verbeteroptie is het dichten van de ontwaterende sloot.

Kwaliteitsfactoren

Factor: Flora en fauna

Huidige kwaliteit:	Slecht (22-12-2016, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Er komen maar 4 kwalificerende soorten voor de huidige status is dus slecht

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Slecht	Slecht	Slecht

Beheer en beleid

Factor: Milieu- en watercondities

Huidige kwaliteit:	Matig (06-01-2017, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Stikstofdepositie scoort MATIG.
GLG en GHG zijn in de Hoornsche Bulten matig doordat de waterhuishouding niet optimaal is door een ontwaterende sloot.
In de andere bossen scoren de GLG en GHG ook matig.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Matig

Geen verbetering mogelijk door ligging naast N33.
Hoornsche Bulten zou verbeterd kunnen worden door dichten sloot maar dat is nu niet mogelijk door aanliggende terreinen in de erfpacht van Ubels.

Beheer en beleid
Streven naar dichten sloot en stoppen ontwatering bij Hoornsche Bulten.
Zal afhangen van mogelijkheden in relatie tot aanliggende erfpacht.

Factor: Ruimtelijke condities

Huidige kwaliteit:	Matig (13-01-2017, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
< 25 ha maar wel onderdeel groot samenhangend landschap. MATIG

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Matig

Factor: Houtproductie

Huidige kwaliteit:	
Analyse Zeer beperkte oogst. Blijft binnen 20% van de bijgroei.	

N15.02 Dennen-, eiken- en beukenbos (343,56 ha)

Gieten-Borger
Betreft Gasselterdennen, Marelesbosje, houtwallen van het Anderse Diep en wat kleine bosjes in het landschap op het Rolderveld. **Odoorn**
Betreft bos in de Odoorner dennen, de rand van het Schapenpark, Het Hunzebos en diverse kleinere bosjes in het landschap.

Herallocatie: Regionale keuzes voor boslandschap en parallel daaraan de wens om productie areaal te vergroten leiden ertoe dat het Hunzebos wellicht weer als N16 kan gaan functioneren. Daarnaast is het de vraag of de kleine bosjes en lijnelementen in het landschap wel N15 kwaliteiten waar kunnen maken.

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	G- Goed
Huidige kwaliteit:	Goed (2017-03-14, Art. 10 lid 2 sub e)

De score voor de beoordelingsfactoren bij dit beheertype zijn weergegeven in de onderstaande tabel.

De structuur	flora en fauna	water- en milieu condities	ruimte	natuurlijkheid
Goed	Goed	Matig	Goed	n.v.t.

In totaal scoort het beheertype 26 punten, volgens de weging beoordeling kwaliteitsfactoren.

0 - 12 punten: "Slecht" ontwikkeld
13 - 22 punten: "Matig" ontwikkeld
23 – 30 punten: "Goed" ontwikkeld

De overal score is **GOED**.
voor beheer zie bij "structuur".

Kwaliteitsfactoren

Factor: Houtproductie

Huidige kwaliteit:	

Analyse
Betreft 343 ha waar ca 1 m3 per ha geoogst kan worden. Derhalve 340 m3 gemiddeld per jaar. Afhankelijk van keuze Hunzebos moet dit aangepast worden.

Factor: Structuur

Huidige kwaliteit:	Goed (14-03-2017, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Het huidige bos met N15.02 betreft in Gieten-Borger de Gasselterdennen, het Marelesbosje, houtwallen van het Anderse Diep en wat kleine bosjes in het landschap op het Rolderveld. In Odoorn betreft het de Odoorner dennen, de rand van het Schapenpark, het Hunzebos en diverse kleinere bosjes in het landschap.
Op basis van de SYHI 2007 Odoorn (Gieten-Borger 2010 is géén N15 geïnventariseerd) en verder gebaseerd op een inschatting ziet het beeld er als volgt uit:

	SYHI 2007 Odoorn 2016 geschat			Planning		Normen SNL / eigen normen
Structuurkenmerken	2007 #	2016 alles	score SNL	12jr	score	Normen SNL / eigen normen
N-plots	77	geschat				
Gemengd	67%	> 40%	1	> 50%	1	> 40% ; > 60% opp.
Europees inheems	92%	> 80%	2	> 80%	2	> 60% ; >80% opp.
Inheems loof (PNV)	59%	> 40%		> 40%		bosvisie
Struweel en open plekken	> 10%	> 10%	2	> 10%	2	> 5% ; > 10% opp.
Gelaagde boomfase	40%	> 30%	1	> 30%	1	> 20% ; > 40% opp.
Dikke dode bomen	4,7	> 3	1	> 5	1	> 3 ; > 6 ; > 9 per ha
Dikke levende bomen	25%	> 20%	1	> 25%	1	> 20% ; > 40% opp
TOTAAL score SNL			8		8	
			goed		goed	

= Hunzebos en Odoornerdennen

Kwaliteitsbepaling

Goed: indien minimaal 8 kwalificerende structuurkenmerken aanwezig zijn.

Matig: indien minimaal 5 kwalificerende structuurkenmerken aanwezig zijn.

Slecht: indien niet aan de criteria voor de klasse goed of matig is voldaan.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Goed	Goed	Goed

kwaliteiten verder versterken en "goed" in stand houden.

Beheer en beleid

Algemeen

Verder werken aan inheemse boomsoorten. Veel plekken een spontane ontwikkeling tenzij de bosstructuur eenvormig is, dan kan éénmalig variabel dunnen worden toegepast.

Odoorner dennen

Voor het grootste deel van het bos wordt een spontane bosontwikkeling voorgestaan.
De werkzaamheden in dit bos zullen voornamelijk bestaan uit het verwijderen van het kleine aandeel exoten.
Verder zullen de randen met de inliggende heide structuurrijker worden gemaakt.
Dood hout langs de wegen en paden zal in verband met het risicomanagement worden omgeduwd of omgezaagd.
Toename van dood hout zal vooral via de spontane processen verlopen.
Prunus zal blijvend worden aangepakt om te voorkomen dat het gebied overheerst gaat worden door deze soort.
Ten opzichte van menig ander bos met accent op natuur is het aandeel prunus nu nog redelijk laag.
Jeneverbes zal blijvend vrijgesteld worden van andere bomen of struiken.

Rand schapenpark

Omvorming gereed; beheer nog bespreken in een veldbezoek.

Gasselterdennen

Bos vooral spontane ontwikkeling ; rand bij zandwinning is mooi omgevormd in inheems bos.

Factor: Flora en fauna

Huidige kwaliteit:	Goed (22-12-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse

Biotische kwaliteit wordt uitgedrukt in het voorkomen van kwalificerende soorten uit de volgende soortgroepen:

Soortgroep	Soorten
Planten:	bochtige klaver, **bosanemoon, dalkruid**, dennenorchis, dennenwolfsklauw, dubbelloof, Duitse brem, echte guldenroede, fraai hertshooi, gebogen driehoeksvaren, geschubde mannetjesvaren, gewone **salomonszegel**, grote veldbies, hengel, klein wintergroen, kleine keverorchis, koningsvaren, kranssalomonszegel, **lelietje-van-dalen**, linnaeusklokje, mispel, ruige veldbies, schaduwkruiskruid, steenbraam, stekende wolfsklauw, stengelloze sleutelbloem, stippelvaren, stofzaad, valse salie, valse zandzegge, wilde narcis s.s., **witte klaverzuring**, witte veldbies, zevenster, Zweedse kornoelje
Broedvogels:	**appelvink, boomklever**, boomleeuwerik, **fluiter, geelgors**, groene specht, keep, kleine bonte specht, middelste bonte specht, raaf, sijs, **vuurgoudhaan**, wespendief, wielewaal, zwarte specht

Er komen 10 kwalificerende soorten voor en ook aan de bedekkingscriteria wordt voldaan.

Kwaliteitsbepaling

- **Goed: indien minimaal 6 kwalificerende soorten voorkomen, waarvan ten minste 4 op >15% van de oppervlakte van het beheertype en beide soortgroepen vertegenwoordigd zijn.**
- Matig: indien 4-5 kwalificerende soorten voorkomen of indien meer soorten voorkomen, maar niet aan de eisen van klasse goed voldaan wordt.
- Slecht: indien niet aan de klasse matig of goed voldaan is.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Goed	Goed	Goed

Beheer en beleid

.....

Factor: Milieu- en watercondities

Huidige kwaliteit:	Matig (13-01-2017, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse

Externe beïnvloeding

Stikstofdepositie	Huidig	Goed	**Matig**	Slecht
	1.300 tot 1400	< 15 kg N ha / y < 1070 mol N ha / y	15 - 20 kg N ha / y 1070-1420 mol N ha / y	> 20 kg N ha / y > 1420 mol N ha / y

** Waarde Beuken-eikenbossen met Hulst (20 kg), Eiken-haagbeukenbossen (20 kg) en Oude eikenbossen (15 kg) (Van Dobben & Van Hinsbergen, 2008).*

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	matig

niet zelf te beïnvloeden door beheer.

Factor: Ruimtelijke condities

Huidige kwaliteit:	Goed (13-01-2017, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse

Grootste en belangrijkste delen zijn > 50 ha en onderdeel van een samenhangend geheel.

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Goed	Goed	Goed

N16.01 Droog bos met productie (3316,86 ha)

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	G- Goed
Huidige kwaliteit:	Matig (2017-03-16, Art. 10 lid 2 sub e)

De score voor de beoordelingsfactoren bij dit beheertype zijn weergegeven in de onderstaande tabel.

De structuur	flora en fauna	water- en milieu condities	ruimte	natuurlijkheid
Matig	Goed	Matig	Goed	n.v.t.

In totaal scoort het beheertype 22 punten, volgens de weging beoordeling kwaliteitsfactoren.

0 - 12 punten: "Slecht" ontwikkeld
13 - 22 punten: "Matig" ontwikkeld
23 – 30 punten: "Goed" ontwikkeld

De overal score is net MATIG voor het gehele N16 bos, met de 22 punten.
Odoorn zelf zou GOED scoren met 27 punten en Gieten - Borger Matig met 22 punten.

Kwaliteitsfactoren

Factor: Structuur

Huidige kwaliteit:	

Analyse
Er is een SYHI Odoorn uit 2007 en van Gieten-Borger van 2010. Op basis van die SYHI is de huidige situatie ingeschat.
Omdat het twee grote boswachterijen zijn wordt hieronder de structuur apart in beeld gebracht.
Het beeld voor **ODOORN** ziet er als volgt uit, gebaseerd op de SYHI 2007 en 2016 is ingeschat op basis van die SYHI en de ontwikkelingen daarna:

N16.01 Odoorn	2007 SYHI + 2016 geschat			Planning		Normen SNL / eigen normen
Structuurkenmerken	2007	2016	score SNL	12jr	score	Normen SNL / eigen normen
Gemengd	61%	> 60%	2	> 60%	2	> 40% ; > 60% opp.
Europees inheems	62%	> 60%	1	> 60%	1	> 60% ; >80% opp.

Inheems loof (PNV)	28%	> 25%		> 25%		bosvisie > 20%
Productieve soorten	> 70%	> 70%		> 70%		bosvisie > 70%
Struweel en open plekken	> 4,5%	> 5%	1	> 10%	2	> 5% ; > 10% opp.
Gelaagde boomfase	16%	> 20%	1	> 25%	1	> 20% ; > 40% opp.
Dikke dode bomen	3,3	> 3	1	> 4-5	1	> 3 ; > 6 ; > 9 per ha
Dikke levende bomen	29%	> 25%	1	> 25%	1	> 20% ; > 40% opp
Dichtheid Ruim	69%	%		< 30%		Grondvlak vertaald in dichtheid
Optimaal	25%	%		> 50%		
Zeer dicht	6%	%		< 20%		
TOTAAL score SNL			7		8	
			goed		goed	

Goed: indien minimaal 7 kwalificerende structuurkenmerken aanwezig zijn.
Matig: indien minimaal 4 kwalificerende structuurkenmerken aanwezig zijn.
Slecht: indien niet aan de criteria voor de klasse goed of matig is voldaan.

Voor **GIETEN_BORGER** is het beeld:

N16.01 Gieten-Borger	2010 SYHI + 2016 geschat			Planning		Normen SNL / eigen normen
Structuurkenmerken	2010	2016	score SNL	12jr	score	Normen SNL / eigen normen
Aantal plots	466	-				
Gemengd	44%	> 40%	1	> 45%	1	> 40% ; > 60% opp.
Europees inheems	49%	> 45%	0	> 45%	0	> 60% ; >80% opp.
Inheems loof (PNV)	20%	> 20%		> 20%		bosvisie > 20%
Productieve soorten	> 70%	> 70%		> 70%		bosvisie > 70%
Struweel en open plekken	9%	> 10%	2	> 10%	2	> 5% ; > 10% opp.
Gelaagde boomfase	17%	> 20%	1	> 25%	1	> 20% ; > 40% opp.

Dikke dode bomen	3,1	> 3	1	> 4-5	1	> 3 ; > 6 ; > 9 per ha
Dikke levende bomen	30%	> 30%	1	> 30%	1	> 20% ; > 40% opp
Dichtheid Ruim	39%	-		< 30%		Grondvlak vertaald in dichtheid
Optimaal	34%	-		> 50%		
Zeer dicht	27%	-		< 20%		
TOTAAL score SNL			6		6	
			matig		matig	

Ambitie Odoorn

Nu	6 jaar	12 jaar
Goed	Goed	Goed

Ambitie Gieten-Borger

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Matig

Doordat het aandeel Europees inheemse boomsoorten net boven de 60% zit in Odoorn wordt 1 extra punt gescoord en daarmee GOED. Bij Gieten-Borger wordt dat aandeel niet gehaald en daardoor MATIG. In feite is het erg moeilijk om N16-bos in Drenthe GOED te laten scoren. Bossen met een stevig aandeel niet-Europees inheemse boomsoorten zoals douglas en Japanse lariks en een relatief laag aandeel grove den. De vraag is hoe dat aandeel zich ontwikkelt de komende planperiode aangezien ingezet wordt op meer productie binnen een uitermate gevarieerd bos met een stevig aandeel Japanse lariks en douglas. Wellicht dat één van de andere factoren nog een kwaliteitsniveau stijgt en daarmee ontwikkeling naar Goed toch mogelijk wordt. Voorals nog gaan we daar niet op voorhand van uit.

Beheer en beleid

Het bosbeheer volgt in hoge mate de landelijke lijn voor bossen met N16 als doel. Daarnaast is de koers voor beide boswachterijen in de kap & verjongingsplannen goed neergezet.
De studie van Wilco van Tellingen en Albert Broekman heeft aangetoond dat introductie van douglas niet eenvoudig is. Wel zijn ruim 80% van de verjongingen van de laatste jaren als geslaagd te beschouwen waarbij er voldoende natuurlijke verjonging is ontstaan.
Lessen uit deze studie wijzen er oa op dat de schaal van de verjongingen niet te groot moeten zijn en dat er veel aandacht voor bosmicroklimaat moet zijn. Douglas introduceren lukt het beste in verjongingsvlakken kleiner dan 0,5 ha, dit sluit ook goed aan bij de landelijke concept beschrijving van bos op rijke zandgronden dat binnenkort verschijnt.
Komend jaar gaan we de kap & verjonging in Odoorn en Gieten-Borger nader bestuderen en leidt dat tot aanpassing van beide plannen. De schaal van verjonging verkleinen kan per direct al ingevoerd worden.

Factor: Flora en fauna

Huidige kwaliteit:	Goed (22-12-2016, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Er komen 10 kwalificerende soorten voor en ook aan de bedekkingscriteria wordt voldaan.

Ambitie

Nu	**6 jaar**	**12 jaar**
Goed	Goed	Goed

Streven is erop gericht klasse goed te handhaven.

Beheer en beleid
beheer fauna ?

Factor: Milieu- en watercondities

Huidige kwaliteit:	Matig (06-01-2017, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse

Externe beïnvloeding

Stikstofdepositie	Huidig	Goed	**Matig**	Slecht
	1500-1800	< 20 kg N ha / y < 1420 mol N ha / y	20-29 kg N ha / y 1420-2060 mol N ha / y	> 29 kg N ha / y > 2060 mol N ha / y

** Waarde Beuken-eikenbossen met Hulst (20 kg), Eiken-haagbeukenbossen (20 kg) en Oude eikenbossen (15 kg) (Van Dobben & Van Hinsbergen, 2008).*

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	matig

niet zelf te beïnvloeden door beheer.

Factor: Ruimtelijke condities

Huidige kwaliteit:	Goed (16-03-2017, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Grote boscomplexen en daarmee GOED.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Goed	Goed	Goed

N16.02 Vochtig bos met productie (0,64 ha)

Betreft geïsoleerd liggend bosje nabij Stadskanaal. Toevoegen aan Erfpacht HDL ?

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	Onbekend (2017-03-14, Art. 10 lid 2 sub e)
nvt	

6.3 Landschap

L01.01 Poel en klein historisch water (2,31 ha)

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	Goed (2017-03-29, Art. 10 lid 2 sub e)
Op verschillende plaatsen in de beheereenheid komen poelen voor die een functie vervullen als verblijfplaats en als verbindingszone voor verschillende amfibieën, insecten. De poelen worden door de Poelenwacht (die in de provincie opereert) regelmatig geïnspecteerd eens in de 2 jaar en om de 4 a 5 jaar worden er herstelmaatregelen (opschoning) uitgevoerd door de beheereenheid of door de poelenwacht. Momenteel is de kwaliteit van de poelen als goed te kwalificeren.	

L01.02 Houtwal en houtsingel (9,28 ha)

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	Goed (2017-03-29, Art. 10 lid 2 sub e)
In de beheereenheid komen verspreid door het gehele gebied houtwallen, singels voor. Voor een belangrijk deel komen deze voor ten zuiden van Odoorn en in het gebied Rolde – Schoonloo. Het eerst genoemde gebied bevat de oudere elementen waarbij de overstaanders (oudere bomen)	

beeldbepalend zij en vormen een min of meer een gesloten kronendak waardoor de struweellaag weinig tot niet ontwikkeld is. De kwaliteit van de beplanting is goed te noemen. De verticale structuur is minimaal slecht tot redelijk ontwikkeld. Het huidige beheer bestaat uit het wegnemen van overhangende takken en overlast van bramen.
Toekomstig beheer: bezien of er mogelijkheden zijn om de structuur van de oudere houtwallen te verhogen naar goed door op een aantal plaatsen oudere bomen weg te nemen en mogelijke herplant van struweel soorten.

Voor het deel dat aangelegd is in de landinrichting Odoorn zijn relatieve jonge elementen die in het recente verleden zijn aangelegd omstreeks 2010 – 2012. De elementen bezitten nog weinig structuur.
Toekomstig beheer voor de komende 12 -15 jaar bestaat uit opnemen in het reguliere beheer. Voorlopig niets doen. Daarnaast komen er nog diverse landschapselementen die momenteel nog in beheer zijn BBL op termijn naar Staatsbosbeheer toe.

De elementen in het gebied van Rolde – Schoonloo zijn aangelegd in de landinrichting Rolde en zijn ca. 30 jaar oud, bezitten weinig structuur, vitaliteit is redelijk tot goed. Huidig beheer bestaat uit wegnemen van overhangende takken.
Toekomstig beheer zal bestaan uit dunningscyclus waarbij gebruik wordt gemaakt van overstaanders met hakhoutbeheer waardoor de struweellaag tot ontwikkeling zal komen. Uitgaan van een systeem van overstaanders op ruime afstand , waardoor de struweellaag tot ontwikkeling zal komen. Ook hier geldt opnemen in het reguliere hakhoutbeheer.

De Heerkampwallen in de boswachterij Borger wordt op regelmatige wijze in gedund en aan weerszijden van de houtwallen een vrije groeiruimte aangehouden van 15 meter waardoor de overstaanders met de struweellaag volledig kunnen uitgroeien. De structuur en vitaliteit van het element is goed.
Toekomstig beheer bestaat uit voortzetting van het huidig beheer.

L01.04 Bossingel en bosje (13,83 ha)

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	Matig (2017-03-29, Art. 10 lid 2 sub e)

Betreft de elementen ten noorden van Gasselte en ten zuiden van Gieten welke in het verleden zijn ingericht in de landinrichting van Gieten. De huidige kwaliteit is redelijk tot goed eveneens geldt dit voor de structuur. In de elementen komt veel vogelkers (P. serotina) voor. Op enkele plaatsen komt Zoete kers voor deze worden regelmatig vrijgezet om deze meer tot uitdrukking te laten komen. De P. serotina wordt weining of helemaal niet in gedund om verspreiding te voorkomen. De vitaliteit is goed, de structuur weinig tot niet ontwikkeld.
Toekomstig beheer bezien of er plaatselijk meer gedund kan worden om de structuur van de elementen te bevorderen, zonder dat daarbij de P. serotina de overhand krijgt. Opnemen in reguliere kap en dunningsregime.

L01.05 Knip- of scheerheg (0,19 ha)

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	
hagen bij woningen in Odoorn	

L01.07 Laan (61,02 ha)

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	Goed (2017-03-29, Art. 10 lid 2 sub e)

6.4 Recreatie

R0 Afgesloten (58,93 ha)

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	Matig (2017-03-07, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
De afgesloten gebieden in het plangebied zijn de voormalige zandwinningen en deze zijn niet veilig om te recreëren. Ondanks alle bebording blijkt dat er extra handhaving noodzakelijk is.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Goed	Goed

Beheer en beleid
De gebieden zijn door middel van bebording afgesloten dit is niet voldoende om het publiek te weren. De extra inzet van boa`s en politie is daarom nodig. De aanleg van de nieuwe zwemplas naast het 't Nijehemelriek zal er voor zorgen dat het publiek niet meer naar de afgesloten gebieden gaan.

Kwaliteitsfactoren

Factor: Regelgevende borden

Huidige kwaliteit:	Goed (14-02-2017, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
De regelgevende bebording staat volgens het bebordingsplan

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
goed	goed	Goed

Beheer en beleid

De huidige situatie handhaven volgens het bebordingsplan, wel moet er in 2017 goed na de cmsi kaart worden gekeken.

Factor: Hekken/afsluitbomen

Huidige kwaliteit:	

Analyse
nvt

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Goed

Beheer en beleid

R2 Opengesteld (4781,96 ha)

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	Goed (2017-03-07, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Alle gebieden zijn opengesteld met uitzondering van de voormalige zandwinplassen ivm. de veiligheid.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Goed	Goed	Goed

Beheer en beleid
handhaving van de huidige situatie.

Kwaliteitsfactoren

Factor: Wandelpaden

Huidige kwaliteit:	Goed (14-02-2017, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
De wandelpaden zijn het hele jaar door goed begaanbaar, maar de routes moeten nog worden aangepast aan de huisstijl Staatsbosbeheer.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
goed	goed	Goed

Beheer en beleid
De wandelpaden volgens recreatie plus kaart handhaven. Extra aandacht na en tijdens de houtoogst in de betreffende gebieden. Komende jaren de routes omtoveren naar nieuwe huisstijl.

Factor: Fietspaden

Huidige kwaliteit:	Matig (14-02-2017, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
De fietspaden zijn in beheer en eigendom van de gemeenten Borger-Odoorn en Aa en Hunze

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	goed	Goed

Beheer en beleid
De fietspaden zijn in beheer en eigendom van de gemeenten Borger-Odoorn en Aa en Hunze Staatsbosbeheer zal de gemeenten attenderen op gebreken.

Factor: Mountainbikepaden

Huidige kwaliteit:	Goed (17-02-2017, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
De mountainbike routes liggen er goed bij, en staan zelfs in de top tien van Nederland

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
goed	goed	Goed

Beheer en beleid
Het klein onderhoud wordt uitgevoerd door de atb verenigingen.

Factor: Ruiterpaden

Huidige kwaliteit:	Matig (14-02-2017, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Door de financiële situatie in het verleden is het onderhoud matig. De ruiterpaden voldoen niet aan de eisen van de gebruikers.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	goed	Goed

Beheer en beleid
Samen met de gebruikers kijken naar een goede route, en deze aanpassen in de nieuwe huisstijl. Routes uitzetten over brede beheerswegen.

Factor: Vaarwegen

Huidige kwaliteit:	

Analyse
nvt

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
nvt	nvt	nvt

Beheer en beleid
nvt

Factor: Recreatiewegen

Huidige kwaliteit:	Matig (14-02-2017, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Een groot deel van de huidige asfalt wegen zijn nodig aan groot onderhoud toe.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	Matig	Goed

Beheer en beleid
Delen van de wegen opnieuw asfalteren. Gaten in de wegen direct opvullen met koud asfalt.

Factor: Parkeerterreinen

Huidige kwaliteit:	Matig (14-02-2017, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
Grotendeels zijn de parkeerplaatsen goed, maar op enkele locaties zoals Poolshoogte, nijslootsweg is er onvoldoende ruimte.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	goed	Goed

Beheer en beleid
De parkeerplaatsen handhaven die er nu zijn, en bij de locaties Poolshoogte en nijslootsweg extra parkeerplaatsen aanleggen.

Factor: Regelgevende borden

Huidige kwaliteit:	Goed (14-02-2017, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
De regelgevende bebording staat volgens het bebordingsplan, en voldoet aan de huisstijl

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
goed	goed	Goed

Beheer en beleid
De huidige situatie handhaven volgens het bebordingsplan.

Factor: Publieksinformatie borden

Huidige kwaliteit:	Matig (14-02-2017, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Er staan voldoende publieksborden maar zijn in oude huisstijl.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	goed	Goed

Beheer en beleid
De publieksborden gefaseerd aanpassen naar nieuwehuisstijl

Factor: Terreinmeubilair

Huidige kwaliteit:	Goed (14-02-2017, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
Kwaliteit van het meubilair is goed.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
goed	goed	Goed

Beheer en beleid
Jaarlijks wordt het meubilair gecontroleerd op veiligheid en kwaliteit. Mocht de kwaliteit of veiligheid niet goed zijn verwijderen of vervangen voor nieuwe huisstijl.

Factor: Bruggen

Huidige kwaliteit:	Matig (17-02-2017, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
De huidige bruggen hebben aandacht aandacht nodig

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	goed	Goed

Beheer en beleid
komende jaren zullen de bruggen worden vervangen.

Factor: Trappen

Huidige kwaliteit:	

Analyse
op dit moment zijn er geen trappen in het plangebied.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
nvt	nvt	nvt

Beheer en beleid

Factor: Hekken/afsluitbomen

Huidige kwaliteit:	Matig (17-02-2017, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
In de boswachterij Exloo moeten extra slagbomen worden geplaatst. in de andere boswachterijen zijn de slagbomen goed.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
Matig	goed	Goed

Beheer en beleid
In de boswachterij Exloo Odoorn worden de slagbomen in 2017 hersteld. De slagbomen handhaven en vervangen als deze kapot zijn.

Factor: Observatiehut, schuilhut, uitzichtpunt, uitzichttoren

Huidige kwaliteit:	Goed (17-02-2017, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
De schuilhutten en de uitkijk toren Poolshoogte zijn in goede staat.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
goed	goed	Goed

Beheer en beleid
De schuilhutten worden jaarlijks onderhouden, en er wordt gekeken om samen met de lionsclub Borger-Odoorn de buinerkeet weer in ere te herstellen.

De uitkijktoren Poolshoogte wordt wekelijks en maandelijks gecontroleerd op gebreken en vast gelegd in een log boek.
Jaarlijks vind er een veiligheidscontrole plaats door een extern bedrijf.
Afhankelijk van de veiligheidscontrole zal het onderhoud zoals schilderen of het vervangen van planken worden uitgevoerd. vinden.

Factor: Dagrecreatieterrein, strand, zwemwater

Huidige kwaliteit:	Goed (17-02-2017, Art. 10 lid 2 sub e

Analyse
in het plangebied zijn voldoende en goede speelweiden. Het zwemwater van het 't nijehemelriek is goed maar moet kunstmatig op niveau worden gehouden. Op dit moment wordt er extra zwemwater aangelegd in het Gasselterveld.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
goed	goed	Goed

Beheer en beleid
De stranden van de zwemplassen worden zomers elke week geëgaliseerd.
Afval van het 't Nijehemelriek wordt opgehaald door de erfpachter.
Er zal een duurzame oplossing moeten komen voor de waterhuishouding.
In de komende tijd zal er een beheerplan moeten komen voor de nieuwe zwemplas in het Gasselterveld.

Factor: Speelvoorzieningen

Huidige kwaliteit:	Matig (17-02-2017, Art. 10 lid 2 sub e)

Analyse
In het plangebied zijn weinig speelvoorzieningen. Het speelbos bij het Boomkroonpad is matig en zal in de toekomst deels moeten worden vervangen.

Ambitie

Nu	6 jaar	12 jaar
matig	goed	Goed

Beheer en beleid
De speelvoorzieningen worden maandelijks gecontroleerd. Alles wordt bij gehouden in een logboek.
wel is het nodig om de speelvoorzieningen te vernieuwen.
Ook is de wens om in de toekomst bij Poolshoogte een klein speelbos aan te leggen.

6.5 Overige producten

A-type Agrarisch type (25,66 ha)

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	

S98.00 Geen natuurdoelstelling (70,59 ha)

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	

S99.00 Erfpacht (539,83 ha)

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	

Monitorings- en algemene beheermaatregelen (- ha)

Kwaliteitsdoelstelling

Kwaliteitsambitie:	O- Onbekend
Huidige kwaliteit:	

Monitoringsplan
Voor deze planeenheid worden de monitoringsafspraken gemaakt. Coördinator Art. 10 lid 2 sub e stemt de opgaven af met het beheer en provinciaal hoofd.
Er zit onderscheid tussen de verschillende beoordelingsgebieden (verder uitwerken, blijft een puzzeltje)
Opnemen planning beoordelingsgebieden
SNL:vegetatiekartering, broedvogelkartering uitbesteden. Het onderdeel flora van de bossen, vlinders, libellen wordt in eigen beheer door boswachter ecologie uitgevoerd.
Naast de SNL opgave worden er diverse andere monitorings- en ecologische opdrachten uitgevoerd benodigd voor het uitvoeren van een goed beheer.
Bv:
Reptielen in heideterreinen, knoflookpadden in en rond vennen, dassenburchten, reuzenmier, veenbesparelmoervlinder, bijzondere en zeldzame plantensoorten in bos, graslanden en heideterreinen.

Tbv. gedragscodes bos-, en natuurbeheer verzamelen en vastleggen roofvogelhorstbomen, eekhoorn, mierenhopen, bijz. bomen, flora.

-Ihkv verdere invulling van de PAS opgaven, speelt hier minimaal en is afhankelijk wat wij met klein stukje N2000 rondom Anderense diep gaan doen en vastleggen.

Prioriteit hierin is de SNL opgave. Onderdelen van de monitoringsopgave die eigen mensen kunnen leveren, voeren we als SBB zelf uit. (onderdeel bosflora, dagvlinders).

SNL monitoring is nodig om verantwoording af te leggen richting de provincie.
Provincie werkt met zgn. beoordelingsgebieden, de begrenzing van deze gebieden komt niet overeen met de begrenzing van onze planeenheden.

Voor de planeenheid Hondsrug hebben we te maken met de volgende beoordelingsgebieden: Hondsrug-Noord, Drentsche Aa, Hooghalerveld, Hunze bovenloop, Veenkolonien Drenthe, Boswachterij Odoorn.
Al deze gebieden hebben een ander jaartal qua beoordeling. Voor de afstemming van de monitoring voor SNL is nauw overleg nodig met de aangrenzende planeenheden.
Monitoringsplannen voor deze planeenheid en beoordelingsgebieden zijn in voorbereiding.

7: Maatregelplanning

7.1: Natuur

N04.02 Zoete plas (104,12 ha)

N06.04 Vochtige heide (60,56 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel
Maaibeheer	Maaien en afvoeren

N06.05 Zwakgebufferd ven (0,64 ha)

N06.06 Zuur ven of hoogveenven (5,37 ha)

N07.01 Droge heide (449,44 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel
Begrazingsbeheer	Gescheperde begrazing
Maaibeheer	Maaien en afvoeren
Natuur-, bos- en landschapsbeheer	Plaggen

N10.01 Nat schraalland (2,06 ha)

N10.02 Vochtig hooiland (5,54 ha)

N11.01 Droog schraalland (93,08 ha)

N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland (233,73 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel
Maaibeheer	Maaien en afvoeren

N12.05 Kruiden- en faunarijke akker (21,59 ha)

N12.06 Ruigteveld (11,94 ha)

N14.02 Hoog- en laagveenbos (8,89 ha)

N15.02 Dennen-, eiken- en beukenbos (343,56 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel
Bosbeheer oogst	Check gedragscode

N16.01 Droog bos met productie (3316,86 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel
Beheer infrastructuur	Onderhouden wegen en paden t.b.v. beheer
Beheer infrastructuur	Onderhouden bosontsluitingswegen
Bosbeheer geen oogst	Faunabeheer
Bosbeheer oogst	Blessen en oogstbegeleiding
Bosbeheer oogst	Check gedragscode
Bosverjonging	Planten
Bosverjonging	Terreinvoorbereiding

N16.02 Vochtig bos met productie (0,64 ha)

7.2 Landschap

L01.01 Poel en klein historisch water (2,31 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel
Natuur-, bos- en landschapsbeheer	Verwijderen ongewenste vegetatie

L01.02 Houtwal en houtsingel (9,28 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel
Natuur-, bos- en landschapsbeheer	Afzetten beplanting

L01.04 Bossingel en bosje (13,83 ha)

L01.05 Knip- of scheerheg (0,19 ha)

L01.07 Laan (61,02 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel
Inspecteren veiligheid	Checken boomveiligheid en snoei

7.3 Recreatie

R0 Afgesloten (58,93 ha)

R2 Opengesteld (4781,96 ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel
Beheer bruggen	Plaatsen/onderhouden bruggen
Beheer bruggen	Inspecteren bruggen
Beheer dagrecreatieterrein, strand, zwemwater	Aanleggen/onderhouden dagrecreatieterrein
Beheer dagrecreatieterrein, strand, zwemwater	Aanleggen/onderhouden strand
Beheer dagrecreatieterrein, strand, zwemwater	Aanleggen/onderhouden zwemwater
Beheer fietspaden	Aanleggen/onderhouden fietspad
Beheer hekken/afsluitbomen	Plaatsen/onderhouden hekken/afsluitbomen
Beheer mountainbikepaden	Aanleggen/onderhouden mountainbikepad
Beheer observatiehut, schuilhut, uitzichtpunt, uitzichttoren	Plaatsen/onderhouden/inspecteren observatiehut
Beheer observatiehut, schuilhut, uitzichtpunt, uitzichttoren	Plaatsen/onderhouden/inspecteren uitzichttoren
Beheer parkeerterreinen	Aanleggen/onderhouden parkeerterrein
Beheer publieksinformatie borden	Plaatsen/onderhouden publieksinformatie borden
Beheer recreatiewegen	Aanleggen/onderhouden recreatiewegen
Beheer regelgevende borden	Plaatsen/onderhouden regelgevende borden
Beheer ruiterpaden	Aanleggen/onderhouden ruiterpad
Beheer terreinmeubilair	Plaatsen/onderhouden zitbanken
Beheer terreinmeubilair	Plaatsen/onderhouden picknicksets
Beheer trappen	Plaatsen/onderhouden trappen
Beheer trappen	Inspecteren trappen
Beheer wandelpaden	Aanleggen/onderhouden wandelpad

7.4 Overige producten

A-type Agrarisch type (25,66 ha)

S98.00 Geen natuurdoelstelling (70,59 ha)

S99.00 Erfpacht (539,83 ha)

Monitorings- en algemene beheermaatregelen (- ha)

Tabel: Beheermaatregelen

Activiteit	Maatregel
Beheertype-onafhankelijk beheer	Grenscontrole
Beheertype-onafhankelijk beheer	Onderhouden watergangen (schouw)

7.5: Acties niet-terreinbeheer

8: Kosten

8.1: Beheer

8.2: Monitoring

8.3: Totale kosten

Tabel: Beheerkosten (exclusief monitoring)

Product	2017	2018	2019	2020	2021	2022
L01.01 Poel en klein historisch water	Art. 10 lid 2 sub b					
L01.02 Houtwal en houtsingel						
L01.04 Bossingel en bosje						
L01.05 Knip- of scheerheg						
L01.07 Laan						
N04.02 Zoete plas						
N06.04 Vochtige heide						
N06.05 Zwakgebufferd ven						
N06.06 Zuur ven of hoogveenven						
N07.01 Droge heide						
N10.01 Nat schraalland						
N10.02 Vochtig hooiland						
N11.01 Droog schraalland						
N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland						
N12.05 Kruiden- en faunarijke akker						
N12.06 Ruigteveld						
N14.02 Hoog- en laagveenbos						
N15.02 Dennen-, eiken- en beukenbos						
N16.01 Droog bos met productie						
N16.02 Vochtig bos met	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0

productie						
Monitorings- en algemene beheermaatregelen	Art. 10 lid 2 sub b					
R0 Afgesloten						
R2 Opengesteld						
Totaal						

Tabel: Monitoringskosten

Product	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Monitorings- en algemene beheermaatregelen	Art. 10 lid 2 sub b					
Totaal						

Tabel: Kostenplanning (beheer + monitoring)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Totaal	€ 461.008	€ 461.757	€ 461.757	€ 461.757	€ 434.724	€ 43.756